Tara Government College,Sangareddy

(Autonomous)

(Re-Accredited with 'B' by NAAC)

Affiliated to Osmania University- Hyderabad)

Student Study Project

Submitted by the Students of BA 3rd year

M.Ramesh BA 3rd year
M.Harikrishna BA 3rd year
M.Madhu BA 3rd year
MD.Ibrahim BA 3rd year
M.Pavan kumar BA3rd year
Tara Government college(A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Guided by

L.Vinodha, MA.,(Ph.D)
Lecture in History,
Department of History
Tara Government College(A)
Sanga Reddy (Sanga Reddy Dist)

DECLARATION

We hereby declare that the student study project "History of Sangareddy &Historical Architecture" is

- submitted by the students of BA 3rd Year, Tara Government Degree and PG college, Sangareddy. This original project work has been carried under the supervision and guidance of L.Vinodha, Lecture in History, Tara Government Degree and PG College, Sangareddy.

M.Harikrishna BA 3rd year
M.Madhu BA 3rd year
MD.Ibrahim BA 3rd year
M.Pavan kumar BA3rd year

Tara Government College (A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Place: Sangareddy
Date: 12.07.2022.

References:

"Medak Seema Vignana Sarvaswam" **:Sastrula Raghunata Sharma M.A.**

"Telanganalo Satavahana varasathwam" **: Emani Shivanagireddy.**

"Methukuseema Manikyam" – Rani Shankaramma: S.M.Panraao.

"Sanagreddy Jilla Sahitya Charitra" – Avusula Banuprakash

Acknowledgements

We would like to express our sincere thanks to Sri Praveena, Principal, Tara Government College (A), Sanga Reddy and L.Vinodha Lecture in History, Tara Government College(A), Sangareddy for allowing and guiding us to complete this project .

We would also like to sincerely thank all the resource persons for their guidance.
We express our special thanks to all the faculty of Tara Government Degree and PG college, Sanga Reddy, for their encouragement, and support.
We also thank all the non -teaching staff of Tara Government Degree and PG College, Sanga Reddy.
We also extend my love to all my family members and friends.

Tara Government Degree & PG College
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

CERTIFICATE

This is to certify that the Student Study Project titled a Study On "History of Sangareddy &Historical Architecture" is a Bonafede record done by the BA 3rd Year students of this college and this project has not previously formed the basis for the award of any other degree,

diploma, associateship, or any other title thereof in any college or University.

L.Vinodha , MA., (Ph.D)
Lecture in History,
Department of History
Tara Government College(A)
Sangareddy (Sangareddy Dist)

Place: Sangareddy
Date: 12.07.2022

పరిచయ:

సజీనమైన మానవ సంస్కృతీ విలాసము ఎప్పటికప్పుడు మార్పుకు నోచుకొనిన , అదే మార్పు చైతన్యముకు , మానవ జీవకళకు చిహ్నముగా పరిణమించుటకు అవకాశము ఏర్పడును.

ఒకనాడు కొండగుహాలలో తలదాచుకొన్న మానవుడు, ఆకాశాన్ని తాకే ఎత్తైన భవనాలను నిర్మించుటే కాదు , ఆ ఆకాశానిగుతున్నాడు. అంతరిక్షాల్లో పయనిస్తున్నాడు. పచ్చమాంసాన్ని ఆరగించేవాడు , అగ్నిని సృష్టించుకొని అణు విచ్ఛేదనం అయ్యేంతగా తన జ్ఞానాన్ని అపరిమితంగా పెంచుకున్నాడు.

అయితే గతకాలమే అతని భవిష్యత్తుకు పునాది. ఆ గతకాల అనుభవాలే తర్వాతి తరానికి మార్గదర్శకాలు. ఆ గత కాలం అందించే పరిజ్ఞానమే ఆ దతనంతర తరాలకు అనుభవ పాఠాలు. పరిజ్ఞానాన్నీ అంతా కూడా మన ఊరి చరిత్ర నుండే వచ్చాయి.

మా ఊరి చరిత్రను తెలిసికోవాలంటే , దక్షిణ భారతదేశంలో బౌద్ధ ధర్మము ఉన్నత స్థితిలో వున్న కాలంలో రాష్ట్ర నగర పాలన వుండేది. అందులో విదర్భ రాష్ట్రము, అపరారాంతక రాష్ట్రము, అశ్మక రాష్ట్రములుగా పిలువబడుచుండేవి . అయితే అశ్మక రాష్ట్రముకు చెందిన సంగారెడ్డి, దీన్ని మెతుకు ప్రాంతములో భాగము , దీన్ని మంజీరక దేశము కూడా అనవచ్చు.

శాతవాహనుల కాలమున మెతుకు సీమ ప్రాంతము మంజీరక దేశముగా పిలువబడినది . ఈ ప్రాంతములో పోటం చెరువు *(పటాన్ చెరువు), కొండా పురము (కొండాపూర్), విదర్భ (బీదరు), కళ్యాణి, నందగిరి (నాందేడ్) జరుగలు (వరంగల్), పోతన్ (బోధన్), కొలను పాలక, గొలలకొండ (గోల్కొండ)* అనంతగిరి ప్రాంతములు మంజీరక దేశము గా నుండెను. అప్పుడు సంగారెడ్డి ప్రాంతంగా మంతీ రకా దేశము అని పిలిచేవారు రాష్ట్రకుల కాలంలో దీనిసే నాగభూమి అని పిలిచారు.

ఉమ్మడి మెదక్ జిల్లలో జిల్లా కేంద్రమై భాసిల్లిన సంగారెడ్డి అక్టోబరు *2016* నుండి నూతన జిల్లాగా ప్రకటించబడింది . ఆసియాలోనే అతిపెద్ద పారిశ్రామిక వాడను సొంతం చేసుకున్న మెతుకుసీమకు మణిహారంగా శోభిల్లిన సంగారెడ్డి జిల్లా అనేక ప్రత్యేకతలను సంతరించుకున్నది . తొలికథకు పుట్టినిల్లుగా , సాహిత్యలోకానికి అచ్చతెలుగు కావ్యమందించిన గడ్డగా సంగారెడ్డి ప్రాంతానికి చిరస్మరణీయమైన కీర్తి దక్కింది . పారిశ్రామిక రంగంలో ప్రత్యేకతలతో అలరారి , సాహితీక్షేత్రంలో విశిష్ట స్థానాన్ని సంపాదించుకున్న సంగారెడ్డి వైభవాన్ని సిరుసనగండ్ల శ్రీనివాసాచార్యులు ఇట్లా వర్ణించారు .

*"*తాలూక లన్నింట తలమానికమువలె నంద చందాలతో నలరు చుండు *!* చుట్టుబుర్జులు తోడ జూడనింపుగనుండు ప్రాకార పటలంబు బరగు చుండు *!* ఉన్నత కార్యాల యోన్నత భవనముల్ వివిధ రూపములతో వెలుగుచుండు *!* మండలాధిపునిదౌ మహలు సుందరముగా నుండుచు ఠీవిగా నొప్పుచుండు *!* తే.గీ॥ మెతుకు సీమను చాలించు మేటిమగల నిఖిల కార్యాలయములకు నిలయమగుచు , జూచువారల చిత్తముల్ జూర గొనెడి , సంగరెడ్డికి నీభువి సాటిలేదు *//*

సంగారెడ్డి ప్రాశస్త్యాన్ని వర్ణిస్తూ డాక్టర్ అయాచితం నటేశ్వరశర్మ ....

"సింగారించిన శోభలన్ వెలుగదే శ్రీనిత్యమై దేవతా సంగోత్సంగ ఝరా ప్రసంగములతో చారుత్వతా సిద్ధమై సంగారెడ్డి సమాహితోన్నత పరిశ్రంతోప సేవ్యముగా రంగారున్ తెలగాణ మాతృశిఖలో రాజిల్లు రత్నంబుగా !!

వివిధ రంగాల్లో బహుముఖీనమైన అభివృద్ధి దిశలో అడుగేస్తున్న సంగారెడ్డి జిల్లా సాహిత్య సాంస్కృతిక విశేషాలు ఎన్నో ఉన్నాయి.

సంగారెడ్డికి ఈ పేరెలా వచ్చింది అంటే *1702* లో గౌడిచర్ల అనే గ్రామంలో రాణిశంకరమ్మ జన్మించింది. ఈమె తల్లిదండ్రులు రాజమ్మ , సంగారెడ్డి దంపతులు. రాణిశంకరమ్మ , భర్త శత్రువుల చేతిలో మరణించిన తర్వాత కూడా ధైర్యసాహసాలను చూపి ఆందోలు రాజ్యాన్ని పరిపాలించింది. శంకరమ్మ శక్తి సామర్థ్యాలను మెచ్చుకొన్న ఆనాటి నవాబు ఆమెకు ' రాయబాగిన్ ' బిరుదు నందించాడు. ఆమెపేరు మీదనే శంకరంపేట , ఆమెతండ్రి. పేరిట సంగారెడ్డి , శంకరమ్మ దత్తపుత్రుడు సదాశివరెడ్డి పేరిట సదాశివపేట గ్రామాలుగా ఏర్పడ్డాయి. ఆపేపేర్లతో ఇప్పుడు పట్టణాలుగా వెలుగొందుతున్నాయి.

భౌగోళిక స్వరూపం

సంగారెడ్డి జిల్లాకు తూర్పున మేడ్చల్ - మల్కాజిగిరి జిల్లా , పడమరవైపు కర్ణాటక రాష్ట్రం , ఉత్తరాన మెదక్ జిల్లా , దక్షిణాన వికారాబాద్ , రంగారెడ్డి జిల్లాలు సరిహద్దులుగా ఉన్నాయి.

సంగారెడ్డి జిల్లా నైసర్గకస్థితి :-

సంగారెడ్డి పట్టణం పూర్వం మెదక్ జిల్లా కేంద్రంగా ఉండేది. జి. వో. ఎంఎస్. నెం. *239;* తేది *11-10-2016* నాటి తెలంగాణ రాష్ట్ర ప్రభుత్వపు ఉత్తరువుల ప్రకారం మెదక్ జిల్లాను మూడు జిల్లాలుగా విభజించారు. అవి. *1.* సంగారెడ్డి జిల్లా *2.* మెదక్ జిల్లా ౩.సిద్ధిపేట జిల్లా.

భౌగోళిక స్థితి:-

సంగారెడ్డి జిల్లా మొత్తం *4,464.87* చదరపు కిలోమీటర్ విస్తీర్ణం ఉంది.

సంగారెడ్డి జిల్లా జనాభా:

2011 జనాభా లెక్కల ప్రకారం మొత్తం *15,27628* జనాభా ఉంది.

రెవిన్యూ డివిజన్స్:-

సంగారెడ్డి జిల్లాకు *3* రెవిన్యూ డివిజన్లు, *26* మండలాలు ఉన్నాయ్.

అవి:-

సంగారెడ్డి డివిజన్ *2.* జహీరాబాద్ డివిజన్ ౩. నారాయణఖేడ్ డివిజన్

సివిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్ :-

సంగారెడ్డి మున్సిపాలిటీ *1954* లో ఏర్పాటు చేయబడింది. ఈ మున్సిపాలిటీని *31* వార్డ్స్ గా విభజించారు. ఈ మున్సిపాలిటీ యొక్క విస్తీర్ణం *13.69* కి.మీ.

ఆర్థిక వ్యవస్థ :-

ప్రభుత్వ రంగ సంస్థలలో బిహెచ్ఇల్ *(రాంచంద్రపూర్),* ఆర్డినెన్స్ ఫ్యాక్టరీ *(ఓడిఎఫ్ – ఎద్దుమైలారం),* బిడిఎల్ ఫ్యాక్టరీలు ప్రధానమైనవి. పటాన్చేరు ప్రాంతంలోని ఎన్నో ఫ్యాక్టరీలు పారిశ్రామిక రంగంలో ప్రపంచంలోనే కీర్తిగాంచాయీ. సదాశివపేటలోని ఎంఆర్ఎఫ్ ఫ్యాక్టరీ, జహీరాబాద్ సమీపంలోని మహేంద్ర ఫ్యాక్టరీ, ఇస్నాపూర్ దగ్గరలోని ఆరబిందో కెమికల్ ఫ్యాక్టరీ మొదలగునవి ఎన్నో ఫ్యాక్టరీలు ఉన్నాయ్.

సంగారెడ్డి పట్టణం రెండు విభాలుగా ఉన్నది. పాత సంగారెడ్డి మరియు కొత్త సంగారెడ్డి. పాత సంగారెడ్డి యందు పాత జిల్లా కర్మాగారం ఉంది కాని ఇప్పుడు దీని మ్యుజియంగా మార్చేసారు. పండుగల సమయాలలో పాత సంగారెడ్డి బాగా రద్దీగా ఉంటుంది.

విద్యారంగం *:-*

ఇండియన్ ఇన్స్టిట్యూట్ ఆఫ్ టెక్నాలజీ *(ఐఐటి – హైదరాబాద్)* సంగారెడ్డి పట్టణానికి *5* కి.మీ దూరం లో ఉంది. *2008* ఆగస్ట్ నెలలో ఏర్పడింది..

ఖనిజ సంపద

జిల్లాలో విస్తారమైన ఖనిజ సంపద ఉంది . కొన్ని ప్రాంతాల్లో ఇసుక కార్వర్డ్ మిశ్రమమైన పలుగురాయి కనిపిస్తుంది . ఈ పలుగురాయిని గాజుతయారీలో , సిలికాన్ కార్బైడ్ వినియోగిస్తారు . ఈ పలుగురాయి రాయికోడ్ , కొండాపూర్ మండలాలతో పాటు కల్పగూర్ , తేర్పోల్ ప్రాంతాల్లో ఎక్కువగా దొరుకుతుంది . జహీరాబాద్ ప్రాంతంలో లిటరైట్ *(* బంకమన్ను *)* అధికంగా లభిస్తుంది.

అడవులు

జిల్లా విస్తీర్ణంలో *4.63* శాతం అడవులున్నాయి . ఈ అడవులు ఆకురాలు అడవిజాతికి చెందినవి . అందుగు , టేకు , పొన్న , తుమ్మ , సల్లమద్ది , నేరేడు , బూరుగు , మామిడి , మోదుగ తదితర చెట్లతో విస్తరించిన ఈ అడవులు బొంతపల్లి , జిన్నారం . గ్రామాల మధ్య నెలకొని ఉన్నాయి .

నేలలు*:* జిల్లాలో *48* శాతం చెలకనేలలు *45* శాతం నల్లరేగడి నేలలు , మిగతా ఇతర దుబ్బనేలలు , దిబ్బలు , గులక రాళ్ళతో కూడిన నేలలు కన్పిస్తాయి . జహీరాబాద్ కోహీర్ ప్రాంతాల్లో ఎర్రనేలలున్నాయి.

పంటలు

జిల్లాలో ప్రధానంగా పండించే పంట వరి , మొక్కజొన్న , జొన్నలు , గోధుమలు , చెరకు ఇతర పంటలు . అల్లం , పసుపు , ఆలుగడ్డలకు జహీరాబాద్ , కోహీర్లు పేరెన్నికగన్నవి

నదులు

సంగారెడ్డి జిల్లాలో మంజీరానది ప్రవహిస్తున్నది. ఇది కర్ణాటక రాష్ట్రం నుంచి బీదర్ గుండా నారాయణఖేడ్లో ప్రవేశిస్తుంది. ఆగ్నేయ దిశలో సాగి జహీరాబాద్, ఆందోల్ , సంగారెడ్డి సరిహద్దులుగా ప్రవహించి ఉత్తరం వైపు మలుపు తిరిగి మెదక్ కు చేరుకుంటుంది.మంజీరానదిపై నిర్మించిన సింగూర్ ప్రాజెక్టు, సంగారెడ్డి రిజర్వాయర్లు హైద్రాబాద్ వాసులకు పరిసరప్రాంత వాసులకు తాగునీటి అవసరాలు తీరుస్తున్నాయి. సింగూరు ప్రాజెక్టు నుండి నీటిని నిజాంసాగర్ ప్రాజెక్టుకు వదలడం సర్వసాధారణం. జహీరాబాద్ వద్ద నారింజేవారు అక్కడి ప్రజలకు ఆదరువై నిలిచి వ్యవసాయానికి కేంద్ర బిందువైంది ! మనూర్ మండలంలోని కారాముంగి ఎత్తిపోతల కేంద్ర బిందువైంది . మనూర్ మండలంలోని కారాముంగి ఎత్తిపోతల పథకం , మెగుడంపల్లి ప్రాజెక్టు , సింగూరు ప్రాజెక్టు పర్యాటక స్థలాలై అలరారుతున్నాయి.

శాసనసభా నియోజక వర్గాలు

జిల్లాలో *5* శాసన సభ నియోజక వర్గాలున్నాయి .

అవి

1. సంగారెడ్డి

*2.*పటాన్ చెరువు

*3.*జహీరాబాద్

*4.*ఆందోల్

*5.*నారాయణఖేడ్

రెవెన్యూ డివిజన్లు*:*

జిల్లాలో 3 రెవెన్యూ డివిజన్లున్నాయి.

అవి ...

1.సంగారెడ్డి

2.జహీరాబాద్

3.నారాయణఖేడ్.

సంగారెడ్డి

జిల్లాలోని మండలాలు :-

1. సంగారెడ్డి మండలం

2. కంది మండలం *

3. కొండాపూర్ మండలం

4. సదాశివపేట మండలం

5. పటాన్‌చెరు మండలం

6. అమీన్‌పూర్ మండలం *

7. రామచంద్రాపురం మండలం

8. మునిపల్లి మండలం

9. జిన్నారం మండలం

10. గుమ్మడిదల మండలం *

11. పుల్కల్ మండలం

12. ఆందోల్ మండలం

13. వట్‌పల్లి మండలం *

14. హత్నూర మండలం

15. జహీరాబాద్ మండలం

16. మొగుడంపల్లి మండలం *

17. న్యాల్కల్ మండలం

18. ఝురాసంగం మండలం

19. కోహీర్ మండలం

20. రాయికోడ్ మండలం

21. నారాయణఖేడ్ మండలం

22. కంగ్టి మండలం

23. కల్హేర్ మండలం

24. సిర్గాపూర్ మండలం *

25. మానూర్ మండలం

26. నాగల్‌గిద్ద మండలం *

27. చౌటకూరు మండలం*

సంగారెడ్డి జిల్లాలో సంగారెడ్డి , పటాన్ చెరువు , జహీరాబాద్ , నారాయణఖేడ్ సదాశివపేట పట్టణాలు మున్సిపల్ పరిధిలో నున్నాయి . *601* రెవెన్యూ గ్రామాలలో *475* గ్రామ పంచాయితీలతో సంగారెడ్డి జిల్లా దినదిన ప్రవర్ధమానమై సాగుతోంది విద్యారంగం *2008* లో సంగారెడ్డి పట్టణానికి *5* కి.మీ. దూరంలో ఏర్పాటైన జె.ఎన్.టి.యు. ఇండియన్ ఇనిస్టిట్యూట్ ఆఫ్ టెక్నాలజీ *(* ఐఐటి *)* - హైదరాబాద్ సంగారెడ్డి జిల్లాలకు తలమానికాలు . సుల్తాన్ పూర్వద్ద గల ఐ.ఐ.టి. శాఖ అనేక మంది విద్యావంతుల్ని తీర్చిదిద్దుతోంది . పలు డిగ్రీ , జూనియర్ కళాశాలలు , ప్రభుత్వ పాఠశాలలు , కస్తూర్బా గాంధీ పాఠశాలలు , పాలిటెక్నిక్ మరియు ఇంజనీరింగ్ కళాశాలలు సంగారెడ్డి జిల్లాను అగ్రగామిగా నిల్పడంలో కీలక పాత్ర పోషిస్తున్నాయి.

జిల్లా చరిత్ర పాలించిన రాజవంశాలు*:*

శాతవాహనులు , విష్ణుకుండినులు , బాదామి చాళుక్యులు , రాష్ట్రకూటులు , కళ్యాణి చాళుక్యులు , కాకతీయులు , పద్మనాయకులు , కుతుబ్షాహీలు , అసఫ్ జాహీలు , సంగారెడ్డి జిల్లాను పరిపాలించినట్లు అనేక చారిత్రక ఆధారాలు స్పష్టం చేస్తున్నవి . సంగారెడ్డి జిల్లా జైన పాలకులకు ఆవాసమై నిలిచిందని అనేక చారిత్రక అంశాలు తెలియ జేస్తున్నాయి . సంగారెడ్డి జిల్లా శాతవాహనుల ఏలుబడిలో ఉన్నట్లు చారిత్రక ఆధారాలు తెలుపుతున్నాయి . వీరికాలంలో వైదిక , బౌద్ధ మతాలతో పాటు జైనమతం విలసిల్లిందని తెలుస్తోంది . ఆనాటి పొట్లంచెరువు (నేటి పటాన్ చెరువు) తవ్వకాల్లో *8* అడుగుల మహావీరుని విగ్రహం బయల్పడింది . జోగిపేటలో సుప్రసిద్ధమైన జోగినాథ ఆలయం ఇప్పటికీ ఉంది. రాష్ట్రకూటులు,బాదామి చాళుక్యుల శాసనాలు జిల్లాలో వెలుగు చూశాయి . పద్మనాయకుల వద్ద సేవలందించిన రామినీడు - బహమనీ సుల్తాను ఫిరోజా నుండి కల్పగూరు పరగణాను ఇనాంగా పొందినాడు . వ్యవసాయం చేయడానికి వీలైన చెరువులను తవ్వించడం పనిగా పెట్టుకున్న రామినీడు ఆప్రాంతం అంతా చూసి ' లందల ' అనే చోట చెరువు త్రవ్వించాడు . ఇది తర్వాత అందలగా , ఆందోలుగా రూపాంతరం చెందింది . క్రీ.శ *.1854* లో మీర్ మహబూబ్ ఆసఫ్ జాహీ బహదూర్ పాలనా కాలంలో నిజాంరాజ్యం ఐదు సుబాలుగా విభజించబడింది . అప్పటి మెదక్ సుబా క్రింద సంగారెడ్డి ఉండేది . రాయబాగిన్ శంకరమ్మ *1702* లో గౌడిచర్లలో జన్మించింది . ఈమె తల్లిదండ్రులు రాజమ్మ , సంగారెడ్డి . భర్త పేరు వేంకట నరసింహారెడ్డి , శత్రువుల దాడిలో భర్త మరణించిన తర్వాత పరాక్రమశీలి అయిన శంకరమ్మ అందోలు రాజ్యాని పాలించింది . రాణి శంకరమ్మ తండ్రి పేరిట వెలసిన గ్రామమే సంగారెడ్డి , క్రమంగా అభివృద్ధి చెంది పట్టణమైంది . జిల్లాగా భాసిల్లుతోంది *1905* కు ముందు పూర్వ జిల్లాలో మెదక్ , రామాయంపేట , కల్పగూరు , టేకుమళ్ళ ఆందోలు తాలూకాలుండేవి . తదనంతరం జరిగిన జిల్లాల పునర్నిర్మాణంలో మార్పుల వల్ల , *1956* రాష్ట్రాల పునర్వ్యవస్థీకరణ వల్ల జరిగిన జిల్లా విభజనలతో మెదక్ జిల్లా కేంద్రంగా సంగారెడ్డి వర్ధిల్లింది.

ఉద్యమాలు

ఆంధ్రోద్యమం , గ్రంథాలయోద్యమం , భూదానోద్యమం , తెలంగాణ ఉద్యమాలతో సంగారెడ్డికి విడదీయరానికి అనుబంధం ఉంది . *1922* లో జోగిపేటలో గ్రంథాలయం నిర్వహించబడింది . చౌటుకూరు గ్రామంలో శ్రీలక్ష్మీనరసింహ గ్రంథాలయం , పెద్దశంకరం పేటలోని మార్కండేయ గ్రంథాలయం , డాకూరులో సచ్చిదానంద గ్రంథాలయం సదాశివపేటలో ఆంధ్ర విజ్ఞాన గ్రంథాలయం ఏర్పాటైనాయి*. 1930* మార్చి *3,4,5* తేదీలల్లో జోగిపేటలో తొలి ఆంధ్రమహాసభ నిర్వహించబడింది . సాంఘిక దురాచారాలు బాల్యవివాహాలు, సతీసహగమనం తదితరు అంశాలకు వ్యతిరేకంగా కార్యకలాపాలు నిర్వహించాలని సభలో తీర్మానించారు. స్వాతంత్ర్యోద్యమ నేపథ్యంలో జరిగిన భూదానోద్యమంలో జహీరాబాద్ ప్రక్కనున్న రంజోల్ గ్రామ నివాసి సూడేగోపాల్రెడ్డి *18* ఎకరాలు దానం చేసినట్లు ఆధారాలున్నాయి . తెలంగాణా తొలిదశ , మలిదశ ఉద్యమాల్లో సంగారెడ్డి జిల్లాకు చెందిన అనేక మంది పాల్గొన్నారు . మలిదశ ఉద్యమాన్ని మలుపుతిప్పిన ఇషాన్ రెడ్డి ఈ జిల్లా యువకుడు.

*1.*ఆంధ్రజన సంఘము *: 12-01-1921* న హైద్రాబాదు నగరమందు ' ' కార్వే ' పండితుని అధ్యక్షతన సంఘ సంస్కరణ మహాసభ నిర్వహింపబడినది . ఈ సభలో మహారాష్ట్ర, కర్నాటక , నాయకులు తమ మాతృభాషలో ఉపన్యసించిరి . కానీ శ్రీ ఆలంపల్లి వేంకటరామారావు గారు తెలుగులో ఉపన్యాసం ఆరంభించగానే , సభికులలో ఉన్న మహారాష్ట్ర, కన్నడిగులు ఉపన్యాసమునకు ఆటంకములు కల్గించిరి . ఈ చర్యను అవమానముగా భావించిన తెలుగు నాయకులు మాడపాటి హన్మంతరావు , కొండా వెంకటరంగారెడ్డి , ఆదిరాజు వీరభద్రారావు , మందుముల నర్సింగరావు , బూర్గుల రామకృష్ణ రావు ప్రభృతులు ఆ రాత్రి శ్రీ టేకుమాళ్ళ , రామారావు గారింట్లో సమావేశమై ' ఆంధ్రజన సంఘము ' నేర్పాటు గావించిరి . *4-4-1921* న కొండా వెంకట రంగారెడ్డి అధ్యక్షతన ' ఆంధ్ర జన సంఘము ' నకు నియమావళి రూపొందింపబడి శ్రీ రాజగోపాలరెడ్డిగారు అధ్యక్షులుగాను , మాడపాటి హన్మంతరావుగారు కార్యదర్శిగాను నియమింపబడిరి .

1-14-1923 న హన్మకొండపట్టణమున జరిగిన మహాసభలో కేంద్ర, జిల్లా ఆంధ్రజన సంఘముల నియమావళి ఆమోదింపబడినది . ఆంధ్ర మహాజన సంఘ కార్యక్రమములకను కూలముగా నీలగిరి పత్రిక , తెనుగు పత్రిక , గోలకొండ పత్రికలు ప్రచురింపబడుచూ తెలుగువారి సాహితీ , సాంస్కృతి కాభివృద్ధికి , రాజకీయ చైతన్యమునకు ఎనలేని కృషి చేసినని . ఆ కాలమునందు పత్రిక చదువుట పాపముగా ప్రభుత్వము , జాగీర్దార్ల వంటి చిన్న చిన్న పాలకులు ఆంక్షలు విధించినప్పటికి తెలుగు వారి గుండె నిబ్బరమును పత్రికలు పెంచినవి .

2.ఆంధ్రమహా సభలు : ప్రథమాంధ్ర మహాసభ జోగిపేట తెలంగాణామున ప్రత్యేకముగా తెలుగు ప్రజలలోనవ చైతన్యము కలిగించుటకు , తెలుగువారిలో అణగారియున్న ప్రతిభా వ్యుత్పత్తులను , స్వాతంత్ర్య కాంక్షను మేల్కొల్పుటకు మాడపాటి హన్మంతరావు గారి ఆధ్వర్యమున క్రీ.శ. 1928 లో తెలంగాణా ఆంధ్ర మహాసభ రూపుదిద్దుకొన్నది. క్రీ.శ. 1930 మార్చి 3 , 4 తేదీలలో వెంకట్రామ్ గారు ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షులుగా మెదక్ జిల్లా జోగిపేటలో ప్రప్రథమాంధ్ర మహాసభ వ్యాపారుల అండదండలతో ప్రారంభింపబడినది దిగ్విజయముగా సాగినది . ఈ మహాసభ జోగిపేట సురవరం ప్రతాపరెడ్డి గారి అధ్యక్ష తన " ఆంధ్రదేశపు గీతాలాపనతో ప్రారంభమై ఆంధ్ర మహాసభ జరిగినది ముట్టి అది మాకు కనకమ్ము " అనే ఈ సభకు హైద్రాబాదు నుండి ఆరుట్ల రాంచంద్రా రెడ్డి , రావినారాయణ రెడ్డి , వెంట 15 మంది వాలంటీర్లు సైకిళ్లపై వచ్చిరి . సభలో విధిగా సహపంక్తి భోజనములు సాగినవి మహిళలకై ప్రత్యేకముగా మహిళాసభ జరిగి శ్రీమతి నడింపల్లి సుందరమ్మ మొట్టమొదటి ఆంధ్రమహా సభ అధ్యక్షురాలుగా ఎన్నికైనది . సభలో ప్రధానముగా నాటి సాంఘిక సమస్యలను చర్చించిరి . సాంఘిక దురాచారములు గానున్న బాల్య వివాహములు , వితంతు వివాహముల మీద వాటికి వ్యతిరేకముగా తీర్మాణములు బడినవి . ఈ సభకు అనేక మంది అనుబంధ ఉద్యమముల నాయకులు , కార్యకర్తలు ఉపస్థితులైనారు ఆంధ్ర మహాసభ గ్రంధాలయోద్యముపై ఎక్కువ శ్రద్ధ చూపినది . ప్రజ్వరిల్లిన గ్రంథాలయో మెదక్ జిల్లాలోని జోగిపేటలో మొట్ట మొదటగా ప్రతి స్పందించినది . అట్లే ఆంధ్ర మహాసభభాషా చారిత్రక సంస్థలపై వర్తక సంఘాలపై మొదట చూపుట జరిగినది . కాలంగడిచిన కొద్ది రైతు సమస్యలతోనూ ఆందోళన చేయుట ఆరంభించినది ఉద్యమం కార్మిక సమస్యలతోనూ సంబంధం పెట్టుకొని నాటికి , నేటికీ గర్వింపదగినదిగా చెప్పొకోవచ్చు . జరుపుట ద్వారా పోరాటాల చరిత్రలో మెదక్ జిల్లా ఈ విధముగా ప్రథమాంధ్ర మహాసభను జోగిపేటలో అగ్రస్థాన మలంకరించినది . " ఆంధ్రదేశపుముట్టి , అది మాకు కనకమ్ము అన్న జాతీయ గీతంతో మొదలైన మొట్టమొదటి తెలంగాణ ఆంధ్ర మహాసభ కు వేదికయైన మెదక్ కూడా ఆంధ్ర మహాసభా పర్వమునందలి చిట్టచి పదమూడవ మహా సభకు ఆధిత్యమిచ్చినది . క్రీ.శ. 1946 లో మెదక్ జిల్లాలోని ' కంది ' గ్రామంలో ఆంధ్రమహాసభ నిర్వహింపబడినది . ఈ మహాసభకు ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షులుగా మెదక జిల్లాకు చెందిన బచ్చు వెంకటేశం గుప్తగారు కార్యదర్శిగా జయరాం రెడ్డిగారు ఉండిరి . జేతే లక్ష్మయ్య , కందికేషన్ రావులు ఎంతేని సహాయమందించిరి ఆంధ్రమహా సభకు జమలాపురం కేశవరావు అధ్యక్షత వహించిది .. ఈ ఆంధ్ర మహాసభ కార్య కలాపముందే ప్రజలలో నవచైతన్యము కలిగి స్వాతంత్ర్య పిపాస పెరిగే రాచరిక వ్యవస్థపై మనస్సు తిరిగి , ఉద్యమకారుల గౌరవాభిమానములు పెరిగి ప్రజా పోరాటముండి నిర్వహించుటకు ఆసక్తి కలిగినది .ఈ సమావేశములలో రాష్ట్ర కాంగ్రెసుపై నిషేధమును తొలగించుటకు , జిల్లాలో ఇద్దరు పరిశ్రమకు మద్యపాన నిషేధముకు ఆయుర్వేద వైద్యమునకు అనుకూలముగా తీర్మానములు చేయబడినవి . వ్యవసాయము , ఆర్థిక పరిస్థితి , విద్య స్త్రీ విద్య నిర్భంద విద్య , మాతృభాషా బోధన వ్యాయామశాలల స్థాపన , రిజనాభివృద్ధి ఎట్టిచాకిరీ నిర్మూలన లంచగొండితనం మొదలగు విషయములై సభలో వివరంగా చర్చింపబడి తీర్మానములు చేయబడినవి . ఈ సభలలో విశేశ కృషి గావించిన శ్రీ వేంకట రాజేశ్వర జోషి , శంకరంపేట గారికి జిల్లాపౌరులు , ఎంతగానో ఋణపడియున్నారు . నీరు ముఖ్యముగా జిల్లాలోని చేనేత పారిశ్రామికులకై సంస్థలను నెలకొల్పి వారి అభివృద్ధికై ఎనలేని కృషి చేసిరి మహాసభ తీర్మానములను అనుసరించిమెదక్ జిల్లాలోని నాయకులు , జిల్లా అంతట పర్యటించి వీలైన ఇది చోట్ల గ్రంధాలయములు , వయోజన పాఠశాలలు ఏర్పాటు గావించిరి . సంగారెడ్డి , సిద్దిపేట జోగిపేటలలో గ్రంధాల యాలు స్థాపించబడి తద్వారా విద్యా విజ్ఞానముల వ్యాప్తికై కృషిచేయబడెను . ఆనాడు కర్షకులు తమ బావుల క్రింద సేద్యము చేసుకొన్ననూ ' తరీధార గా ' ప్రభుత్వం పన్నులు వసూలు చేయుచుండెను . ఈ పన్ను విధానమునువ్యతిరేకించి , బావుల క్రింది సేద్యమునకు ' ఖుష్కిధార గా తీసుకొనవలెనని పోరాటం చేయబడినది . వీలైనంత వరకు ఇందుకు విరుద్ధముగా చేయబడెను తీర్మానములకు అప్పీలు చేయు బాధ్యత సంస్థలో గల న్యాయవాదులు తీసుకొని రైతాంగమునకు తోడ్పడిరి . కొన్ని రోజుల పోరాటం తర్వాత తెలంగాణా మహాసభా ప్రాతినిధ్యంపై రైతుల కోరికకు అనుగుణ్యంగా ప్రభుత్వము పరిష్కారము చేసినది . నిజాం నిరంకుశ పరిపాలనలో ఆంధ్ర మహాసభ జరుగవలెనన్నను , కాక ఏదేని చిన్న బహిరంగ గ్రామములో జరుగ వలెనన్న , ప్రభుత్వము యొక్క అనుమతి అవసరం అంతేగాక ఆ సమావేశము ఏ తేదిన ఎప్పుడు ఎక్కడ జరిగేది ఎవరు వచ్చేది ఉపన్యాసకుల పేర్లతో వారు మాట్లాడు విషయాలతో వివరంగా, లిఖితపూర్వకంగా ప్రభుత్వమునకు తెలియపర్చవలసి యుండెడిది . ఇంత జరిగినప్పటికీ అనుమతి లభించుట రాజాధీనమై యుండెడిది . సభలలో ఉపన్యసించు వారిపై సభ నిర్వాహకుల పై చివరికి సభలో పాల్గొనే ప్రేక్షకులపై కూడా ప్రభుత్వం ఆంక్షలు పెట్టి అనేక బాధలకు గురిచేయు చుండెడిది . ఖద్దరు ధరించుట చేయరాని నేరముగా,సభలలో ఉపన్యసించుట రాజద్రోహముగా భావింపబడుచుండెను. 1942

భారతదేశ మంతటా ' క్విట్ ఇండియా ' ఉద్యమం ఆరంభింప బడినపుడు హైద్రాబాద్లో కాంగ్రెసు సంస్థకు సంబంధించిన వారందరినీ ప్రభుత్వం నిర్బంధించి , కారాగారములు నింపినది . ఆ పోరాటములో జిల్లాలోని కొందరు కార్యకర్తలు , హైద్రాబాద్ కార్యకర్తలతో కూడి నైజాం నిరంకుశ పాలనకు వ్యతిరేకంగా పోరాటం చేసిరి అపుడే ఈ జిల్లాలో కూడా కాంగ్రెసు సంస్థను వాలంటీర్ దళాలను , ప్రతి గ్రామంలో గ్రామ కమిటీలను ఏర్పాటు చేసి బలపర్చినది ఆంధ్ర, మహారాష్ట్ర, కర్నాటక ప్రాంతములలో వేర్వేరుగానున్న సంస్థలు విలీనమైనవి . ఈ సంస్థలన్నియూ కాంగ్రెసు సంస్థకు స్వాధీనమైనవి . ఒక పటిష్టమైన రాజకీయ సంస్థగా రూపొందినది . ఆ సంస్థకు శ్రీ రామానంద తీర్థగారు తొలి అధ్యక్షులుగా నుండిరి . వారి ఆధ్వర్యంలో రాష్ట్రమంతటా రాజకీయ విప్లవం వర్ధిల్లి నైజాం పతనమునకు కారణమైనది . మెదక్ జిల్లాలో ప్రతీ తాలుకాలో , ప్రతీ గ్రామంలో కాంగ్రెసు కార్యాలయములు స్థాపింపబడినవి ఈ విధముగా మెదక్ జిల్లా భారత స్వాతంత్ర్య పోరాటంలో తన వంతు పాత్రను నిర్దిష్టంగా నిర్వహించుచూ స్థానిక నిరంకుశ ముష్కర ప్రభుత్వము నకు వ్యతిరేకంగా పోరాటం సల్పుచూ , విశాల దృక్పథము చే భావి భారత నిర్మాణఘటాలోచనతో భారతీయ స్వాతంత్ర్య సంగ్రా మరచుం పాలు పంచుకొన్నది.

గ్రంథాలయోద్యమము : హైద్రాబాదులో కృష్ణదేవరాయాంధ్ర భాష నిలయం స్థాపనతో గ్రంధాలయోధ్యము ప్రారంభమైనదని చెప్ప వచ్చును. జిల్లాలో కూడా గ్రంధాలయ్యే ద్యమము ముమ్మరముగా సాగినది . మొట్టమొదట *1922* లో జోగిపేటలో జోగినాధాంధ్ర గ్రంధాలయము అక్కడి యువకులు వ్యాపారులు చొరవతీసికొని ప్రారంభించిరి . *1923* లో సంగారెడ్డిలో ఆనంద గ్రంధాలయము స్థాపించబడినది . తెలంగాణా ప్రజలలో విజ్ఞానం పెంపొంద కుండా ప్రభుత్వం గస్తీనిశాన్ శాసనం ప్రకటించినది. ఈ శాసనం ప్రకారం ప్రభుత్వ అనుమతి లేకుండా గ్రంధాలయం , పాఠశాల , న్యాయామశాల మొదలైన ఏవి స్థాపించరాదు. ఇంతటి కఠిన శాసనములున్న కాలమున గ్రంధాలయముల నేర్పరచుట అసాధారణ విషయము. ఆంధ్ర మహాసభ స్థాపన తర్వాత గ్రంథాలయ్యోద్యమము సంగారెడ్డి జిల్లాలో మరింత విస్తరించినది .

1935 లో బి.వెంకటరాజేశ్వర జ్యోషి కార్యదర్శిగా ఆందోలు తాలూకాలోని చౌటకూరలో శ్రీ లక్ష్మీ నరసింహ గ్రంధాలయం , పెద్దశంకరం పేటలో మార్కాండేయ గ్రంధాలయం డాకూరులో సచ్చిదానంద గ్రంధాలయం , రామంచలో జైహింద్ గ్రంథాలయం , సదాశివపేటలో ఆంధ్ర విజ్ఞాన గ్రంధాలయం నెల కొల్పబడినవి . జిల్లాలో ఈ ఉద్యమ నిర్వాహణలో ఆనాటి గ్రామీణ యువకులు చురుకైన పాత్ర నిర్వహించిరి . సాహిత్యాన్ని సామాన్య ప్రజలు కూడా కాని చదువుటకై వెదకు జిల్లాకు చెందిన వెల్దుర్తి మాణిక్యరావు నేతృత్వంలో అణాగ్రంథమాల ముద్రణా సంస్థను హైద్రాబాదులో స్థాపించిరి . ఈ సంస్థ ద్వారా సుమారు *40* పుస్తకములను ముద్రించి అణాకు ఒకటి చొప్పున అందించి తెలుగు భాషావికాసాన్ని అందరికి అందుబాటు లోనికి తెచ్చుట జరిగినది . ఆర్యసమాజం : నిజాం పరిపాలనలో హిందువులను చిన్న చూపు చూచుట అల్పసంఖ్యాకులైన మహమ్మ దీయులను అతి గౌరవముగా చూచుట జరుగు చుండెను . అచ్చటచ్చట నిమ్న కులములవారిని ప్రలోభ పరిచియో , భయపెట్టియో హిందూ మతము నుండి మహమ్మదీయ మతములోనికి మార్చుచుండిరి . ఈ విషయములను గమనించి హిందూమత సంరక్షణమునకై హైందవులలో భయమును పోగొట్టి జాగృతిని కల్గించుటకై ఆర్యసమాజము స్థాపించబడినది . హిందూ మత సంరక్షణతో పాటు ప్రజలలో విద్యాసాంఘిక , రాజకీయ చైతన్యము కల్గించుటకు ఆర్య సమాజము విశేషముగా కృషి చేసినది . మెదకు జిల్లాలో ఆర్య సమాజ కార్యక్రమములను విశేష కృషితో నిర్వహించిన వారిలో బసన మాణయ్య ఎక్కిలి సిద్దప్ప , బాసెట్టి శివరాం , కటుకంరాములు ప్రముఖులు గా పేర్కొనవచ్చును . ఆకాలమున సదాశివ పేట నివాసియగు కటుకం రాములు వితంతువగు భ్రమరాంబికాదేవిని వివాహమాడి సంఘసంస్కరణమును ఆచరణలో చూపించిన మహానుభావుడు.

యంగ్మెన్స్ ఆంధ్ర అసోసియేషన్ : హైద్రాబాదు లో క్రైస్తవులు యంగ్ మెన్స్ క్రిస్టియన్ అసోసియేషన్ను స్థాపించి క్రైస్తవులలో ఐక్యతను , మత ప్రచారమును సాధించుచుండిరి . వెల్దుర్తి మాణిక్యరావు మనసున ఈ సంస్థ ప్రభావము చూపినది . వెంటనే యంగ్మెన్స్ ఆంధ్ర అసోసియేషన్ అను సంస్థను స్థాపించి కార్య దర్శిగా నుండి తెలుగు భాషా వృద్ధి తెలుగు వారి సాంఘిక జీవన పురోభివృద్ధికై అనేక విషయములను చర్చించెడివారు . మాణిక్యరావు గారు మెదకు జిల్లా వెల్దుర్తి గ్రామవాస్తవ్యుడు.

కమ్యూనిస్టు పోరాటం: ఈ పరిస్థితులలో ప్రజలకు అండగా నిల్చి , ప్రజా పోరాటముల ద్వారా ఫ్యూడల్ వ్యవస్థను రూపుమాపుటకు , రజాకార్ల దురంతాలకు వ్యతిరేకముగా సాయుధపోరాటానికి సన్నద్ధం చేసి నీ గోరి కర్తం కోడుకో - " నైజాం సర్కారోడా " అంటూ నైజాంరాజ్యంను అంతంచేయడానికి వంతంపూనిన వారు ఆనాటి కమ్యూనిస్టులు , ప్రజలలో బొర్డు నిత్యజీవన పోరాటాన్ని కొనసాగించి తమ పాటలద్వారా , మాటల ద్వారా ప్రజలలో రాజకీయ చైతన్యాన్ని ప్రజ్వలింపజేసి , ప్రాణాలకు తెగించి పోరాటానికి ఆరాటపడిన వారు కమ్యునిస్టు యోధులు . అమాయకులైన ప్రజలకు ఆయుధాలను అందించి , వాటి వాడకం నేర్చి , గెరిల్లా యుద్ధంలో తీర్చిదిద్ది , అటు రజాకార్లను ఇటు నిజాం నవాబు సైన్యములను ముప్పతిప్పలు పెట్టి మూడు చెఱువుల వీళ్లు త్రాపుటకు కమ్మూనిస్టు సంస్థ ఆవిర్భవించినది . ఆ సంస్థ లో ప్రధముగణ్యులు రావి నారాయణరెడ్డి గారు . కమ్యూనిస్టు పార్టీ ఉద్యమ నిర్మాతగా రావి నారాయణరెడ్డి ప్రజాభిమానమును పొందిరి . బద్దం ఎల్లారెడ్డి , అముట్ల రాంచంద్రారెడ్డి , కమలాదేవి , రాజబహద్దూర్ గౌడ్ , మొదలగు వారు నిజాం రాజ్యంలో కమ్యూనిస్టులు నాయకత్వము వహించిరి . సంగారెడ్డి జిల్లాలో - కమ్యూనిస్టు నాయకుల్లో ప్రజాకవి మఖ్దుం మొహిమొద్దీన్ , గురువారెడ్డి , సంగ నారాయణరెడ్డి ఆవునూరి చారి , కేవల్ కిషన్ , ఎస్.బాల్ రెడ్డి , వై . గోపాల్ రెడ్డి, సి.హెచ్ . విఠల్ రెడ్డి , వంటి ప్రముఖులు అగ్రశ్రేణి నాయకులుగా ప్రజాభిమానములను పొందిరి . నిజాం రజాకార్ల దురంతలకు వ్యతిరేకముగా సంగారెడ్డి జిల్లా సాయుధ పోరాట విప్లవ కారులు చరిత్రలో విశిష్ట స్థానమును సంపాదించిరి . రజాకార్ల నుండి ప్రజలకు రక్షణ కల్పించుటలో తమ వంతు కర్తవ్యమును నిర్వహించిరి .

భూదానోద్యమం:

స్వాతంత్ర్యం సిద్ధించిన తర్వాత భూమిలేని నిరుపేదల కొరకు ఆచార్య వినోబా భావే భూదానోద్యమును చేపట్టిరి. దేశమంతట పర్యటించుచు భూస్వాముల నుండి తాను భూదానమునుగైకొనుచు, అక్కడే యున్న భూమిలేని నిరుపేదలకు అట్టి భూమిని పంపిణి చేయుటే భూదానోద్యమముగా ఆచార్యులు ప్రారంభించిరి . ఆచార్య వినోబాభావే గారి ఉద్యమమునకు మంచి స్పందన లభించింది . దేశంలో వారెక్కడ పర్యటించినను వేల కొలది ఎకరములు భూస్వాములు భూదానము గావించిరి .

చారిత్రక నిర్మాణాలు: జిల్లాలో పాలనను కొనసాగించిన వారు నిర్మించిన ప్రదేశాలు చారిత్రక కట్టడాలై ఆనాటి చరిత్రకు సజీవ సాక్ష్యాలై అలరారుతున్నాయి .

*1.*రాణి శంకరమ్మ కోట - బురుజులు*:* వీరనారి శంకరమ్మ నిర్మించిన గడికోట శంకరంపేట ప్రారంభంలోనే ఎత్తయిన గుట్టపై అద్భుతమైన శైలిలో ఉన్నది . ఈ రాతి కట్టడం లోపలకు చేరుకోవడానికి నాలుగువైపుల ద్వారాలున్నాయి . గడికోట నుండి గురుపాది గుట్టవరకు సొరంగమార్గముంది . గురుపాది గుట్టపైనే శివాలయం , మైసమ్మ ఆలయాలున్నాయి . యుద్ధానికి వెళ్ళే సమయంలో అమ్మవారిని దర్శించుకొనేవారట *!* సుమారు రెండున్నర కిలోమీటర్ల మేర విస్తరించినకోట శత్రుదుర్భేర్యమై నిల్చింది కోటను ఆనుకునే పెద్దచెరువు . చౌదరి చెరువులు త్రవ్వించారు . వీరత్వానికి చైతన్యానికి మారుపేరుగా నిలిచిన ఈకోటలో శంకరంపేట సంస్థానాధీశుల పాలన *375* సంవత్సరాలకు పైగా కొనసాగింది .

*2.*అందోలు బురుజులు*: 38* బురుజులతో నాలుగు గౌనిలతో , చుట్టూ కందకాలతో ఆందోలు *(* అందనోలు */* అందవోలు *)* సంస్థానం విలసిల్లింది . ఆందోలు ప్రవేశించగానే కన్పించే స్వాగత బురుజు నేటికీ చెక్కుచెదరక ఉండడం విశేషం *!* రాణి శంకరమ్మ ఉపయోగించిన ఫిరంగులు ఇక్కడున్నాయి . ఇక్కడి రంగనాథాలయం సుప్రసిద్ధమైంది .

*3.*పటాన్ చెరువు గుమ్మటాలు *:* గోలకొండను పరిపాలించిన మల్కిభరాముడనే పాలకుని వద్ద సామంతునిగా సేవలందించిన అమీర్ ఖాన్ భార్యల సమాధులే ఈ గుమ్మటాలు . మహ్మదీయ శిల్పకళా వైదుష్యానికి ప్రతీకగా నిలిచిన ఈ గుమ్మటాలు నేటికీ చెక్కుచెదరకుండా ఉన్నాయి*.*

4. అల్లాదుర్గం *(* అల్లమదుర్గం *):* అల్లమప్రభువు ఈ గ్రామాన్ని నిర్మించాడు*.* గ్రామంలో ఏ యింటికి పునాది . తీసినా , బావులు తవ్వినా అనాటి అపురూప శిల్పాలు దర్శనమిస్తాయి . వేయి సంవత్సరాల నాటి వినాయక విగ్రహాలు , ప్రాణవట్టము , బసవన విగ్రహాలను పురావస్తుశాఖ స్వీకరించింది . ఊరికి తూర్పువైపున ఎత్తైన దిబ్బను పురావస్తుశాఖ వారు త్రవ్విచూస్తే నాలుగువైపులా నాలుగు మకరతోరణాలున్నట్లు కన్పించింది . భూగర్భంలో ఒక దేవాలయం కన్పించింది . ఈ గుడిగోడలపై చిత్రకళ అందరినీ అబ్బురపరుస్తుంది . ఒకవైపు సాధువు , మరోవైపు శివపార్వతుల చిత్రాలు ఆలయానికి మరింత అందం తెచ్చాయి*.*

5. జిల్లా జైలు*:* సంగారెడ్డి పట్టణంలోని అతిపురాతనమైన కట్టడం ఇది *! 220* సంవత్సరాల క్రితం మొదటి సాలార్జంగ్ నిర్మించిన రాతి కట్టడం . మొదట్లో దీనిని పాలనకువినియోగించి , ఆ తర్వాత జైలుగా ఉపయోగించారు . ప్రస్తుతం ప్రదర్శన వాడుతున్నారు .

*6.*సప్తప్రాకారయుత దుర్గం*:* ఈశ్వరాపురం *(* ఇస్మాయిలాఖాన్పేట *) :* గోలకొండ కోటకు కప్పం తరలించే సమయంలో విశ్రాంతి తీసుకోవడానికి నిర్మించుకున్న దుర్గమిది . బహుమనీ సుల్తాన్ దగ్గర ఇస్మాయిల్ ఖాన్ అనే జాగీర్దార్ ఈ ప్రాంతాన్ని జాగీరుగా పొంది కోటను నిర్మించాడు *.* ఈశ్వరాపురం అనే ఈ ప్రాంతం అప్పటి నుండి ఇస్మాయిల్ ఖాన్ పేటగా పిలువబడుతున్నది . పెద్దకోటముఖద్వారము ఇప్పటికీ చెక్కు చెదరకుండా ఉంది *.* ఇక్కడి భవానీ మరి ఆలయం భక్తుల కొంగు విరాజిల్లుతున్నది*.*

*7.*వస్తుప్రదర్శనశాల - కొండాపూర్*:* గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి పరిపాలించిన ప్రాంతమిది . ఇక్కడే తొలికథ విలసిల్లినది తొలిసారిగా తవ్వకాలు జరిపిన హెన్రీకౌన్సు *(1900* సం తత్వశాస్త్రవేత్త అనేక విషయాల్ని వెలుగులోకి తెచ్చాడు. మధ్య శిలాయుగపు పనిముట్లు, నవీన శిలాయుగరాతిగొడ్డళ్ళు, మృణ్మయ పాత్రల అవశేషాలు లభించాయి. తర్వాత *1940–42* ప్రాంతంలో జరిపిన తవ్వకాల్లో బౌద్ధ స్తూపం, విహారం, మండపాలు, నేలమాళిగలు బయల్పడ్డాయి. క్రీ.శ. ఒకటో శతాబ్దం నాటి శిల్పఖండాలు నాణేలు పూసలు,మట్టిబొమ్మలు, వివిధ దేవతా మూర్తుల విగ్రహాలు వెలుగుచూశాయి. ఇక్కడ లభించిన వస్తువులను సమీకరించి ప్రదర్శనశాలలో భద్రపరిచారు. ఇప్పుడు అది కొండాపూర్ మ్యూజియంగా పిలువబడుతోంది.

సంగారెడ్డి జిల్లాలో శాసనాలు లభించిన శాసనాలు*:*

శాసనాలు	ప్రాంతం	వివరాలు
ఈదుల శాసనం	అల్లాదుర్గం	పశ్చిమచాళుక్య ప్రభువైన త్రిభువన మల్లుడు కీ.శ. *1084* లో వేయించాడు *.*
పటాన్ చెరువు శాసనం	పటాన్ చెరువు	పశ్చిమచాళుక్య ప్రభువైన త్రిభువన మల్లుడు కీ.శ. *108* లో వేయించాడు *.*
భూలోక మల్ల శాసనం	అల్లాదుర్గం	భూలోకమల్ల బిరుదాంకితుడైన మూడోసోమేశ్వరుడు *.* క్రీ.శ. *1300* లో వేయించాడు *.*
టేకుమళ్ళ శాసనం	టేక్మాల్	ప్రతాపరుద్ర చక్రవర్తిచే క్రీ.శ *.1308* లో వేయబడింది
ముదిమాణిక్యం శాసనం	ముదిమాణిక్యం	ఈశ్వరుని పుత్రుడైన మాధవసూరి ఈశాసన రచయిత . భోగేశ్వరస్వామి లభించింది
తెల్లాపూర్ శాసనం	తెల్లాపూర్	క్రీ.శ *.1417* లో రుద్రోజు సింగరాజు అనే శిల్పి ఈ శాసన కర్త *.*

సంగారెడ్డి జిల్లా సాంస్కృతిక విశేషాలు:

సంగారెడ్డి జిల్లా అనేక మతాలకు చెందిన ఆలయాలతో ప్రసిద్ధి గాంచింది. భక్తుల కొంగు బంగారమై విరాజిల్లుతున్న ఆలయాలు మరికొన్ని , బౌద్ధజైన మతాలను హిందూ మతంలో అంతర్భాగంగానే మమేకమై , ఇక్కడి ప్రజల విశ్వాసాన్ని చురగొన్నవి . కాకతీయుల కాలంనాటికి బౌద్ధ జైనాలు కనుమరుగై శైవవైష్ణవ మతాలు వ్యాప్తినిపొందాయి . శైవవైష్ణవ మతాల మధ్య సామరస్యనికి చిహ్నంగా ఇక్కడ వెలసిల్లిన త్రికూటేశ్వరాలయాలు సంగారెడ్డి ప్రాంతంలో గుర్తింపును పొందింది.

కానీ ముస్లీం పాలన కాలంలో ఆ ఆలయాలు ద్వంసానికి గురైనాయి. అయినా , నాటి ఆధ్యాత్మిక వైభవానికి పలు ఆలయాలు సజీవసాక్షాలై నిలిచి ఉన్నాయి . వ్యక్తికి , ప్రజలకు పారమార్థిక చింతనతో పాటు సామాజికమైన సర్దుబాటును , ఉత్సవాల సందర్భంగా ఆనందాన్ని ఇచ్చిన ఆలయాలు సంగారెడ్డి జిల్లాలోని కలవు.

ఇవి .

కేతకీ సంగమేశ్వరాలయం (ఝరాసంగం) :

శివశివా అంటూ మనసారా తలచుకుంటూ.. జలంతో అభిషేకించినా కోరిన కోర్కికలు తీర్చే భోళాశంకరుడు.. శివుడు. దేశ వ్యాప్తంగానే కాదు.. తెలుగు రాష్ట్రాల్లో కూడా అనేక ప్రాంతాల్లో కొండకోనల్లో వెలిశాడు. తాను ఉన్న చోటే పుణ్యక్షేత్రం అంటూ జంగమయ్య పూజలందుకుంటున్నాడు. అలాంటి శైవ క్షేత్రాల్లో ఒకటి ఝరాసంగం. ఇది తెలంగాణలో అతి ప్రాచీన శైవ క్షేత్రాల్లో ఒకటి. జహిరాబాద్ కు *16* కిలోమీటర్లు దూరంలో ఉన్న ఈ క్షేత్రంలో మహాదేవుడు కేతకీ సంగమేశ్వరుడుగా పూజలను అందుకుంటున్నాడు శివయ్య.

స్థల పురాణం:

ఝరాసంగ క్షేత్రంలో శివ లింగాన్ని సాక్షాత్తు బ్రహ్మదేవుడు ప్రతిష్టించినట్లు ఇక్కడి స్థల పురాణాల ద్వారా తెలుస్తోంది. కృత యుగంలో సూర్య వంశానికి చెందిన కృపేంద్ర భూపాలుడు అనే రాజు చర్మ వ్యాధితో బాధ పడుతూ ఉండేవాడు. తన వ్యాధి నివారణకు రాజు చేసిన ప్రయత్నం విఫలమయ్యింది. ఒకానొకప్పుడు రాజు ఈ ప్రాంతానికి వచ్చి నపుడు ఇక్కడున్న కేతకీ వనంలో ఉన్న నీటి గుండంలో స్నానం చేసినపుడు అతనికి పూర్తిగా స్వస్థత చేకూరిందట.అప్పటి నుండి దీనిని అమృతగుండం అని పిలుస్తున్నారు . కాశీనుంచి ఒక జలధార ప్రవాహఝరి వచ్చి ఇక్కడి గుండంలో కలుస్తుంది కాబట్టి ' ఝరాసంగం ' అనే పేరు వచ్చిందని ప్రతీతి . అదే రోజు రాత్రి రాజుకి సంగమేశ్వర స్వామి కలలో కనిపించి తానక్కడ ఉన్నానని, దానిని వెలికి తీసి ఆలయాన్ని నిర్మించమని ఆదేశించాడట. పరమేశ్వరుని ఆదేశం మేరకు రాజు స్వామికి ఆలయాన్ని కట్టించాడట. అక్కడున్న నీటి కుండాన్ని పుష్కరిణిగా మార్చి దానికి అష్ట తీర్థ మని, అమృత కుండంగా పేరు పెట్టినట్లు ఇక్కడి ఆదారాల ద్వారా అవగతమవుతోంది. గర్భాలయంలోకి చేరుకున్న భక్తులు శ్రీ కేతకీ సంగమేశ్వర స్వామి వారి దివ్య మంగళ లింగ రూపాన్ని దర్శించిన భక్తులు అపూర్వమైన ఆధ్యాత్మికానందానికి లోనవుతారు. మహాశివరాత్రి సందర్భంగా ప్రతిసంవత్సరం ఉత్సవాలు జరుగుతాయి . జాతర కూడా బాగా ప్రసిద్ధిని పొందింది . ఇక్కడ గుండంలోని ఒక రంధ్రం వైపు ప్రసాదం లేదా దీపం పెడితే అవి కాశీకి చేరుతాయని భక్తుల నమ్మకం . జాతర సమయంలో *3-4* లక్షల జనం ఝరాసంగం చేరుకుంటారు . పల్లకిసేవ , అగ్నిగుండం , రథోత్సవం వంటి ప్రత్యేక పూజలు ఉత్సవాల సమయంలో జరుగుతాయి . విశేష సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలతో అలరారే ఝరాసంగం జాతరను దర్శించడం ప్రత్యేకమైన అనుభూతినిస్తుంది .

ప్రచారంలో మరో పురాణ గాధ:

స్థల పురాణానికి సంబంధించి మరో పురాణ గాధ ఒకటి ప్రచారంలో ఉంది. పూర్వం కేతకీ అనే అప్సరస ఓ ముని శాపంతో కేతకీ మొగలి వనంగా మారిందట. దీంతో శాప విమోచనాన్ని కోరి ఆమె శివుడ్ని గురించి ఘోర తపస్సు చేయగా… ఆమె భక్తికి మెచ్చిన శివుడు ఇక్కడ బాన లింగ రూపంలో వెలిశాడట. ఆ కారణంగా ఆ స్వామి కేతకీ సంగమేశ్వర స్వామిగా పూజాధికాలు అందుకుంటున్నట్లు తెలుస్తోంది. అలాగే సృష్టి అనంతరం బ్రహ్మదేవుడు.. శివుడిని కేతకీ పుష్పాలతో ఆరాధించాడట. ఆ కారణంగా ఈ స్వామికి కేతకీసంగమేశ్వర స్వామి అనే పేరొచ్చిందంటారు.

ప్రధానాలయానికి వెనుక భాగంలో అమృత కుండం దర్శనమిస్తుంది. ఈ కుండంలో స్నానం చేసే వారి చర్మ రుగ్మతలన్నీ పోతాయని భక్తుల విశ్వాసం. అలాగే కాశీలోని గంగానదిలోని ఓ ఝర ఇక్కడ నీటికుండంలో అంతర్లీనంగా కలుస్తుందంటారు. ఆ కారణంగా ఈ క్షేత్రాన్ని దక్షిణ కాశీ అని కూడా పిలుస్తారు. ఈ ఆలయంలో ఏటా మహాశివరాత్రి ఉత్సవాలను అత్యంత ఘనంగా నిర్వహిస్తారు. వేలాది మంది భక్తులు పాల్గొనే ఈ ఉత్సవ శోభను స్వయంగా చూడాలే కానీ వర్ణింప శక్యం కాదు.

త్రికూటేశ్వరాలయం (కల్పగూర్) : *11-12* శతాబ్దాల మధ్య కాకతీయులచే నిర్మించబడ్డ ఆలయం ఇది . త్రికూట పద్ధతిలో నిర్మించబడ్డ ఈ ఆలయ సముదాయంలో కాశీవిశ్వేశ్వర , వేణుగోపాల , అనంత పద్మనాభ స్వామి ఆలయాలు ఉన్నాయి . సంగారెడ్డికి ఐదు కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉన్న ఈ త్రికూటాలయంలో ఎనిమిది స్తంభాలతో ఉన్న మండపంలోని నంది విగ్రహం ఆకట్టుకొంటుంది . ఉత్తర దిశలో వేణుగోపాల స్వామి ఆలయం , పశ్చిమ దిశలో శయనించిన పద్మనాభస్వామి విగ్రహం గల ఆలయం , దక్షిణం వైపు కాశీవిశ్వేశ్వరా లయాలున్నాయి . త్రికూటాలయ శిఖరాలు ఇటుక సున్నంతో నిర్మించబడ్డవి . ఇవి అత్యంత ప్రసిద్ధినొందాయి . శివరాత్రి , కార్తీక పౌర్ణమి సందర్భంగా త్రికూటాలయంలో ప్రత్యేక పూజలు , ఉత్సవాలు నిర్వహించబడతాయి .

వీరభద్ర స్వామి దేవాలయం (బొంతపల్లి) :

శ్రీ భద్రకాళీ సమేత వీరభద్ర స్వామి దేవాలయం తెలంగాణ రాష్ట్రం, మెదక్, జిన్నారం మండలం, బొంతపల్లి గ్రామంలో ఉంది. హైదరాబాద్-మెదక్ హైవేపై హైదరాబాద్ నుండి బొంతపల్లి *35* కి.మీ దూరంలో ఉంది మరియు ఆలయం హైవే నుండి *3* కి.మీ దూరంలో ఉంది. హైదరాబాద్ మరియు మెదక్ నలుమూలల నుండి చాలా మంది ఈ ఆలయాన్ని సందర్శిస్తారు. ప్రధానంగా ఆర్య వైశ్యులు ఈ ఆలయాన్ని సందర్శిస్తారు.

మంజీరా - ముచుకుందా నదుల మధ్య ప్రాంతం . బొంతవలె దట్టంగా అడవి వ్యాపించిన ప్రదేశం కాబట్టి ఈ ప్రాంతానికి బొంతపల్లి అనే పేరు సుస్థిరమైంది.

జిల్లాలో ప్రసిద్ద ఆలయాలలో ఒకటైన వీరభద్ర స్వామి ఆలయం కళ్యాణి చాళుక్యుల కాలంలో నిర్మితమైందని చరిత్రకారుల భావన . పురాణాల ప్రకారం, చాలా కాలం క్రితం బొంతపల్లిలో శ్రీ వీరభద్ర స్వామి చిన్న ఆలయం మాత్రమే ఉండేది . ఒక రాత్రి, ఒక గొర్రెల కాపరి ఈ ఆలయం గుండా వెళుతున్నప్పుడు, ఎవరో పిలుస్తున్నట్లు గుర్తించి, అతను వెనుదిరిగి, వీరభద్ర స్వామిని చూశాడు. అతను భయపడ్డాడు. ఆలయం ఉన్న ప్రదేశం తనకు నచ్చలేదని, దానిని వేరే ప్రదేశానికి మార్చాలని భగవంతుడు ఆ వ్యక్తికి చెప్పాడు. అందువల్ల, అతను అలసిపోయే వరకు తన భుజంపై మరొక ప్రదేశంలో పట్టుకోమని గొర్రెల కాపరిని కోరాడు. అలా కాపరి స్వామిని భుజాన వేసుకుని కొన్ని కిలోమీటర్లు నడిచి వచ్చి ఇక్కడ ఈ బొంతపల్లి దేవాలయంలో ఉంచాడు.

అప్పుడు ప్రభువు గొర్రెల కాపరిని ఇంటికి వెళ్ళమని కోరాడు, అతను తిరిగితే శిల్పంగా మారవచ్చు. ఫలితంగా గొర్రెల కాపరి వెళ్లిపోయాడు, కానీ అతను చాలా దూరం నడవడంతో, అతని ఉత్సాహం కారణంగా, అతను చుట్టూ తిరిగి మరియు విగ్రహంగా మారాడు. ఈ విగ్రహం గ్రామంలోనే ఉంది. అప్పుడు భగవంతుడు ఒక పూజారి మరియు గ్రామ నాయకులకు కలలో వచ్చాడు మరియు అదే స్థలంలో అతనికి ఆలయాన్ని నిర్మించాడు. ప్రస్తుతం, ఈ కొత్త ప్రదేశంలో ఒక పెద్ద ఆలయం ఉంది.

దేవాలయం ప్రధాన ద్వారానికి ఆగ్నేయం వైపున అగ్నిగుండం , గర్భాలయంలో భద్రకాళీ సమేత వీరభద్రస్వామి విగ్రహం , బయట ' వల్లుబండ ' ఉన్నాయి . కోరికలు తీర్చే వీరభద్రుని ఆలయం ప్రతిరోజు భక్తులతో కిటకిటలాడుతుంది . శివరాత్రి , కార్తీకమాసం సందర్భంగా ప్రత్యేక పూజలు నిర్వహిస్తారు . వల్లుబండ చివర నిలబడి బండకున్న రెండు రంధ్రాల్లో బొటన వేళ్ళు పెట్టి కోరికలు కోరుకుంటారు . ఒకవేళ ఆ కోరిక తీరేదైతే బండ తిరుగుతుందని భక్తుల నమ్మకం . వీరశైవం విజృంభిస్తున్న తరుణంలో నిర్మించబడ్డ ఈ ఆలయం ఆధ్యాత్మికతకు నిలయంగా భాసిల్లుతూంది .

రామలింగేశ్వరాలయం *(నందికంది) :*

తెలంగాణ ప్రాంతంలో క్రీస్తుకు పూర్వం నుంచే గొప్ప నాగరికత వర్ధిల్లిందనటానికి నేడు అడుగడుగునా చారిత్రక సాక్ష్యాలు కనిపిస్తున్నాయి. ఎన్నో రాజవంశాలు ఈ నేలపై తమ సుపరిపాలనా పాదముద్రలను వదిలివెళ్లాయి. అందుకు సంబంధించిన ఆనవాళ్లు శానసాల రూపంలో అనేకచోట్ల దర్శనమిస్తున్నాయి. అందులో ముఖ్యమైనవి కళ్యాణీ చాళుక్యులు వేయించిన నందికంది శాసనాలు. సంగారెడ్డికి కొద్దిదూరంలోనే ఉన్న నందికంది గ్రామంలోని రామలింగేశ్వర ఆలయంలో ఉన్న ఐదు శాసనాలు తెలంగాణ ప్రాచీన చరిత్రకు సాక్ష్యాలుగా నిలుస్తున్నాయి. ఆ శాసనాలపై నిపుణ పాఠకులకోసం ప్రత్యేకం…

తెలంగాణను ప్రాచీనకాలంలో శాతవాహనులు, విష్ణుకుండినులు, బాదామి చాళుక్యులు, రాష్ట్రకూటులు తదితర రాజవంశాలు పరిపాలించాయి. రాష్ట్రకూటుల అనంతరం కళ్యాణిచాళుక్యులు క్రీ.శ. *973* నుంచి *1189* వరకు *(*రెండో తైలపుడు *(*అహవమల్ల *973-976)* మొదలు త్రిభువనమల్ల ఆరోవిక్రమాదిత్యుడు, నాలుగో సోమేశ్వరుని *(1182-1200)* వరకు*)* అంతకుముందు రెండో భీముడు, ఒకటో అయ్యన, నాలుగో విక్రమాదిత్యుడు పరిపాలించారు. ఇందులో మెతుకు సీమ ఒకటి. మెతుకు సీమకు పులాక రాష్ట్రమని *(*సంస్కృతనామం*)* పిలిచేవారని చరిత్ర చెబుతుంది. అస్మక, కొరవి, నాగ భూమి, కాసుల నాడ, మంజీరికా, గుల్షానాబాద్, మెతుకు సీమ, మెదకు ప్రస్తుతం మెదక్‌గా పేర్లు మారిన మెదక్ జిల్లాలోని నందికందిలో తెలంగాణ చరిత్రలోనే ప్రసిద్ధమైన ప్రముఖ రామలింగేశ్వరస్వామి *(*రామేశ్వరాలయం*)* ఆలయం ఉంది. ప్రాచీనకాలంలో నందికంది పేరు కిరియ కన్ది అని శాసన పాఠంలో ఉంది. ఈ ప్రాచీన ఆలయం సంగారెడ్డికి నైరుతిలో *16* కి.మీ. దూరం, హైదరాబాద్‌కు *63* కి.మీ.దూరంలో ఉంది.

చరిత్ర మొదటి శాసనం

-కళ్యాణి చాళుక్యరాజుల శిల్పశైలిలో ఈ మందిర నిర్మాణం జరిగింది. అయినా, ఇక్కడ ఉన్న శిలాశాసనం ప్రకారం ఈ ఆలయం క్రీ.శ. *10*వ శతాబ్దం అంతంలో, *11*వ శతాబ్దం ఆరంభంలో నిర్మితమైనట్టు తెలుస్తుంది. ధ్వజ స్తంభంపై ఉన్న శాసనాన్ని పరిశీలిస్తే రెండో తైలపుడు(అహవమల్ల) కాలంలోనే ఆలయ ధ్వజస్తంభ ప్రతిష్ఠాపన జరిగినట్టు తెలుస్తుంది. రెండో తైలపుడు *973* నుంచి *996* వరకు *23* ఏండ్లు పరిపాలించాడు. అంతకుమందే చాలాకాలం క్రితం ఒకటో అయ్యన, నాలుగో విక్రమాదిత్యుని కంటే ముందే లింగ ప్రతిష్ఠాపన జరిగినట్టు చరిత్ర చెబుతుంది. శాసన పాఠంలో సంవత్సరం లేదు. కాబట్టి శాసనాన్ని అనుసరించి *10-11*వ శతాబ్దంగా గుర్తించాలి. ఎందుకంటే మిగతా కళ్యాణిచాళుక్యరాజుల శాసనాలు స్పష్టంగా ఉన్నాయి.

– రామలింగేశ్వరస్వామి దేవస్థానం ముందు భాగంలో ఉన్న శిలాశాసనంలో నాలుగు పక్కల శాసన పాఠంలో మహా మండలేశ్వరుడైన పంపపే నుంచి కోవూరు *(*నేటి కోహీర్ *)* అనే గ్రామాన్ని రామలింగేశ్వరునికి బహూకరించినట్టుగా పేర్కొన్నారు. కిరియకన్దిగా శాసన పాఠంలో ఉంది.

రెండో శాసనం

– సెలయేరు *(ఝరా= సంస్కృతంలో)* బావి వద్ద పక్కన గల నేలపై విలువైన మరో శాసనం ఉంది. ఈ శాసనం త్రిభువనమల్ల బిరుదాకింతుడు ఆరో విక్రమాదిత్యుడి పరిపాలన కాలం *1086* కాలం నాటిదని ఉంది. మండపం కుడిభాగంలోని ప్రవేశ ద్వారం పునాది శిలపై తాతయ్య గారి డింభుని పేరు ఉంది. వీరి ఉనికి *11*వ శతాబ్దం నాటిదని తెలుస్తున్నది. మండప ప్రవేశ ద్వారంలో నందీశ్వరుని పెద్ద విగ్రహం ఉంది. అంతేకాక, మరో శాసనం కూడా ఉన్నదని, అది నందికంది- పెద్దాపూర్ గ్రామ శివారుల్లో వరిపొలంలో ఉన్నదని చరిత్రకాంశం. ఈ దేవస్థానంలోని ఒక శిల్పంలో ఎక్కడా లేనటువంటి బ్రహ్మ శిల్పాన్ని సుందరంగా చెక్కారు. బ్రహ్మ పద్మాసనంలో కూర్చొని అభయ హస్తంతో మూడు ముఖాలతోనూ అంటే నాలుగో ముఖం వెనుక భాగంలో ఉంటుంది. నాలుగు చేతులతోనూ చెక్కారు. కిరీటం కూడా ఉంది.

– ప్రాచీన రామలింగేశ్వర స్వామి *(రామేశ్వరాలయం)* దేవస్థానం భూప్రణాళిక నక్షత్ర, తామరపుష్పాల ఆకారం, గర్భగుడి నవరంగ మండపం చతుర్థ నాలుగు శిలా స్తంభాలతో నిర్మితమై ఉంది. నాలుగు పక్క శాసనభాగాలతో ఒకవైపు శివలింగం నంది-చంద్రున్ని, మరోవైపు కాళికాఅమ్మవారు అభయమిస్తున్నట్టు ఒకవైపు ముగ్గుర్ని శిల్పాలుగా చెక్కారు. పైభాగంలో ధర్మచక్రాన్ని కళ్యాణిచాళుక్య రాజుల రాజముద్రికను చెక్కారు. ద్వీప ధ్వజస్తంభ శాసనం కాక దేవాలయ వెనుకభాగంలో కళ్యాణిచాళుక్య రాజుల శిల్పాలు, నాగశిల్పాలు, శివలింగం శిల్పాలు ప్రతిష్ఠించారు.

ఒకటో శాసనం

జినకంభ మలిసిద కడబాదల సాసనంగే దంబరది.

సినాసదట వసుధా కావోవమ

– – – – లో క రంజను రాగధీ….

గత – – – బడె బడిసి బిట్ట

అం – – – కగంన్వర – – – వెత్తెసె

ళ – – – రొం కడిసె తరుళ్ల బ

ఇన్తి సమస్త లోక కట్చి వ

న్తి గ ఆహవమల్లను శ్రీ సామ

న్త నిరిబాడ శ్రీ రిపు చాళుక్య

తాన్తక నుడి కాన్త దొళొకు

భిక్యతా నటి యోసూమ నృపాళన

రాజమం సామస్త నుడి తొడితా

– – – మి బడనుటి

రెండో శాసనం

స్వస్తి సకవశ…….. యా

నంద సంవత్సరద ఉత్తరా

యణద సంక్రాన్తి ము……

బృహస్పతి వారదండు

స్వస్తి సమస్త రాజ్యశ్రీ

ప్రధ్వీ వల్లభ మహారా

జాధిరాజ పరమేశ్వరం

పరమ భట్టారకం సత్యాశ్ర

యకుళతిళక (ం) చాళుక్యా

భరణం శ్రీమద్విక్రమాది

త్యదేవరు సుఖ సంకథావి

నూదదిం రాజ్యంగెయ్యుత్తువిరె

స్వస్తి సమధిగత ప… మ

హాశబ్ద మహామణ్డళేశ్వరం

సుభట నారాయణం కీ…… విళా

సంశ్రీ మత్సంప పెమ్మా….. నడిగుళు

కిటియ కన్ది వక్షాణి దేవరిగె

శ్రీపాదం గళం కట్చి నామేశ్వర

దేవరిగె కోవూర నెరడుం భోగముం

మసవ్వా…భ్యనర్త సిద్ధి యాగి కోట్టర్

ప్రభు బయ్యనయ్యనుం మార

జయ్యనుం మాడికెబ్బె వుం ముక్క

ణయ్యంగె పుణ్య వక్కెన్దు త

మ్మ భట్ట సామ్యద తేజ వృత్తియం

శ్రీమత్పంప పెమ్మా….. నడిగళ్ భూ

సురదోళు వక్షాణ దేవరి *(గె)*

కాలుగఱ్చి కోట్టరు ఇన్తి

శ్రీపంప రుసరుం బ్రభు బు

య్యణయ్యను మాడిద ధ

మ…. మాచన్ద్ర స్థాయి శా

సనం॥ అయ్యత్తుత

పోధనరు విద్యాగమం

(-) యి వదరిగె గ్రాసం న

సువుదు॥గనద్రబ్య

కొదుకోణ్డుదం బుదు

బ్రహ్మ చాయ్య…… నాంచాయ్య….

వనడ సుడ

మూడో శాసనం

శ్రీమత్ భటారర చండిసె

ట్టియ మగనుబ *(సవ)*

నాయక సిల గ యని ఔ

– డుసగ్గ… –

నాలుగో శాసనం

శ్రీమతు అళియ నావ సెట్టియ మగల కు మణ…. స్వగ్గం క్కె సంద॥

స్వస్తి శ్రీమచ్చాళుక్య విక్రమదగం సెయక్రో

ధన సంవత్సరద మాసు

దమానాస్య సోమవా

రదందు కిఱియకన్ది

య – – – – – సకళమా

డి బిజనకెలుయ దిద

……. సరయున్తాకెఱె….

కొట్ట బిట్టరు ఈ ధమ్మ…. ద

– సామ్యకా

మొదదలి ఇదనా

వా నున్చాప్ప

వారణాసి

యోళు బ్రాహ్మణరు

-శ్రీశ్రీశ్రీశ్రీ

సప్తప్రాకారయుత దుర్గాదేవి ఆలయం *(ఇస్మాయిల్ పేట) :* బహమనీ సుల్తానుల నుండి ఇస్మాయిల్ అనే జాగీర్దార్ జాగీరుగా పొందిన ప్రాంతమిది . చెక్కు చెదరని పెద్ద కోట ఉన్నది . వాయవ్యమూలన శివమ్మ దేవత అనే గ్రామదేవత ఆలయం ఉంది . సద్గురు మదనానందస్వాల వారి సంకల్పంతో గుడి మధ్య భాగంలో సప్తప్రాకారయుత దుర్గామాత ఆలయం నిర్మించబడింది . ఆలయంలో / అమ్మవారి విగ్రహం *12* అడుగుల ఎత్తుతో తేజోమయంగా ఉంటుంది . శాక్తేయ సంప్రదాయంలో పూజాదికాలు నిర్వహించబడతాయి . ప్రతి సంవత్సరం విజయదశమి సందర్భంగా నవరాత్రోత్సవాలు అంగరంగ వైభవంగా జరుగుతాయి .

జోగినాథ ఆలయం *(జోగిపేట) :* క్రీ.శ || *1515-1560* మధ్యకాలంలో అల్లమరెడ్డి చౌదరి, రామజోగి అనుగ్రహంతో ఒక శివలింగాన్ని ప్రతిష్ఠించి ఆలింగానికి జోగినాథుడు అని నామకరణం చేశాడట . జైన జోగులు *(* యోగులు *)* నివసించుటచే యీ ప్రాంతానికి జోగిపేట అనే పేరు వచ్చింది . జైన జోగులను పంపివేసి ఇక్కడ శివలింగాన్ని నిర్మించారని సురవరం ప్రతాపరెడ్డి ఆంధ్రుల సాంఘిక చరిత్రలో పేర్కొన్నారు . జోగి నాథుని ఆలయంలో చైత్రమాసంలో ఉత్సవాలు జరుగుతాయి . స్వామివారి కల్యాణం , రథోత్సవం , అగ్నిగుండం , లంకాదహనం తదితర కార్యక్రమాలుంటాయి . ఉత్సవాల చివరి రోజున రథోత్సవం కన్నుల పండువగా జరుగుతుంది . రాష్ట్రంలో అతి పెద్దదైన లోహ రథం ఉండడం నాథ స్వామి రథోత్సవానికి మరింత విశిష్ఠతను అందించింది.

ఆదినారాయణ స్వామి ఆలయం *(* కొడకంచి *) :* దాదాపు *500* ఏళ్ళ క్రితం అప్పటి జాగీర్దార్ రామోజీరావు చేత నిర్మించబడ్డ ఆలయం ఇది . *'* కంచికి వెళ్ళకున్నా సరే *!* కొడకంచిని చూస్తే చాలు *'* అన్నంత కీర్తిని పొందిందీ గుడి . ప్రకృతి రామణీయకతలో ఆహ్లాదకరమైన వాతావరణంలో నెలకొన్న ఈ ఆలయంలో ఆదినారాయణస్వామి ప్రధాన దైవం . ఈ క్షేత్రంలోని బంగారు బల్లి , వెండిబల్లి చూపరులను అమితంగా ఆకర్షిస్తాయి . ప్రతిసంవత్సరం సంక్రాంతికి ఇక్కడ విశేషమైన పూజలు - ఉత్సవాలు జరుగుతాయి.

నల్లపోచమ్మ దేవాలయం *(* బోరంచ*):*

బోరంచలో ఉన్న నల్లపోచమ్మ ఆలయానికి రెండుమూడు వందల సంవత్సరాల చరిత్ర ఉంది . అమ్మవారికి బలులివ్వడం ఇక్కడి సంప్రదాయం . మన రాష్ట్రమేకాదు కర్ణాటక , మహారాష్ట్ర ప్రాంతాల నుండి విశేషంగా భక్తులు దర్శించుకుంటారు . బోరంచలోనే అమ్మవారి ఆలయం దగ్గరి చెట్టు క్రింద వేంకటేశ్వరుడు స్వయంభువుగా వెలసినట్లు కథనం.

చల్లగిరి శ్రీలక్ష్మీ వేంకటేశ్వరాలయం *(* కడ్పల్ *) :* కల్హేర్ మండలం కడ్పల్ ప్రాంతంలో చల్లగిరి గుట్టలో గురు మహారాజ్ గారిచేత ప్రతిష్ఠ చేయబడ్డ ఆలయమిది . ఒక ఆవు గురువుగారికి వేంకటేశ్వరస్వామి దర్శనాన్ని కల్పించిందని ఐతిహ్యం . ఆ ప్రాంతం అంతటా చల్లని గాలులతో మెరిసే రాళ్ళతో ఉంటుంది గనుక చల్లగిరి అయిందని ప్రతీతి .

రాచన్నస్వామి దేవాలయం *(* బడంపేట *) :* కోహీర్ మండలంలోని బడంపేట గ్రామంలో పచ్చని ప్రకృతిలో భక్తుల పాలిటి కల్పతరువైన రాచన్న స్వామి నెలవై ఉన్నాడు . ఈ గ్రామనివాసి అయిన రాచన్న . రాయచూర్ లోని శ్రీ రాచన్నప్రభుస్వామి వద్దకు ప్రతి సంవత్సరం శివరాత్రి వెళ్ళివచ్చేవాడట . ఒకసారి బంధుమిత్రులతో రాయచూర్ వెళ్ళగా ఒక బాలుడు తప్పిపోయి *15* రోజులకు కన్పించాడట . ఆ బాలుడు రాచన్న ఒడిలో సృష్టించిన లింగమే ఇక్కడి ప్రధాన దైవం . శివరాత్రి సందర్భంగా రాచన్నస్వామి ఆలయానికి మహారాష్ట్ర కర్ణాటక నుండి పెద్ద సంఖ్యలో భక్తులు వస్తారు . స్వామిని దర్శించుకుంటారు . ఫాల్గుణ పంచమి నుండి సప్తమి వరకు మూడురోజులు ఇక్కడ జాతర , ఉత్సవాలు వైభవంగా జరుగుతాయి.

జీవన్ముక్త ఆలయం *(అంతారం) :* మునిపల్లి మండలం అంతారం గ్రామంలో వెలసిన జీవన్ముక్త మహారాజ్ గారు . ప్రతిష్ఠించిన రుక్మిణి , పాండురంగ విగ్రహాలు ఇక్కడ ప్రధానదైవాలు , మహరాజ్ ర తమ యోగశక్తి చేత అనేక మహిమలు చూపి అక్కడే కైవల్యం పొందారట . వారి సమాధులు కూడా అక్కడే ఉన్నాయి . కార్తీక మాసంలో ఉత్సవాలు , జాతర , రథోత్సవం జరుగుతాయి.

మల్లికార్జున స్వామి ఆలయం *(బీరంగూడ) :* రెండో శ్రీశైలంగా పేరొందిన ఆలయమిది . అమీన్పూర్ మండలం బీరంగూడ గుట్టపై గల ఈ ఆలయం *13* వ శతాబ్ది కాలం నాటిదని అంచనా . భృగుమహర్షి తపస్సు చేసిన ప్రాంతమిది . గతంలో ఇక్కడ పెద్ద వీరభద్ర స్వామి విగ్రహం ఉండేదట , రబీరప్ప అని పిలిచేవారట . దాని ఆధారంగానే ఈ ప్రాంతం బీరంగూడ అయిందని ప్రతీతి . శివరాత్రి సందర్భంగా వారం రోజులపాటు బ్రహ్మోత్సవాలు , జాతర జరుగుతాయి .

చిస్తీ దర్గా *(వట్పల్లి) :* వెంకటకాజా అనే అతడు అజ్మీర్కు వెళ్ళి దీక్ష - ఉపదేశం పొంది తిరిగి వచ్చి వట్పల్లిలో దర్గానెలకొల్పాడు . హిందూ ముస్లింలకు ఈ దర్గా పవిత్ర స్థలమై విరాజిల్లి , మతసామరస్యానికి ప్రతీకగా నిలిచింది . వట్పల్లి చిస్తీ దర్గా వద్ద మహాశివరాత్రికి పెద్ద జాతర జరుగుతుంది . సంగారెడ్డి జిల్లా కేంద్రానికి *60* కిలోమీటర్ల దూరంలో గల ఈ దర్గాను స్థానిక హిందూ ముస్లింలే కాక కర్ణాటక , మహారాష్ట్ర ప్రాంత ప్రజలు గూడా దర్శించుకోవడం విశేషం.

వరసిద్ధి వినాయక్షేత్రం గణేశగడ్డ *(కవలంపేట) :* అత్యంత పురాతనమైన వినాయక విగ్రహంతో అలరారే ఈ దేవాలయం భక్తుల కొంగుబంగారం , ప్రతిమంగళవారం *108* ప్రదక్షిణాలు ఆచరిస్తే కోరికలు నెరవేరుతాయని భక్తుల ప్రగాఢవిశ్వాసం . ఇక్కడి విగ్రహం రోజురోజుకు పెరుగుతుందని గుర్తించారు .

వైకుంఠపురం *(సంగారెడ్డి) : 16* అడుగుల ఎత్తైన వేంకటేశ్వరుని విగ్రహం ఉన్న ఈ దేవాలయం తిరుపతిని తలపిస్తుంది . సంగారెడ్డి పట్టణంలోని ఈ క్షేత్రం అద్భుత కట్టడంగా నిలిచింది . తిరుపతి గోపురాన్ని ప్రతిబింబించేలా ప్రధాన ఆలయ గోపురం ఉండటం ఇక్కడి విశేషం . కోనేరు , గోశాల , నిత్యాన్నదాన సత్రంతో విలసిల్లిన వైకుంఠపురాన్ని దర్శించడం గొప్ప అనుభూతినిస్తుంది.

శనీశ్వరాలయం *(ఎర్దనూరు) :* ప్రపంచంలో ఎక్కడాలేని విధంగా *20* అడుగుల శనీశ్వరుని విగ్రహంతో నెలకొన్న ఈ క్షేత్రం ఇప్పుడిప్పుడే సమాజానికి పరిచయమౌతుంది . రానున్న కాలంలో గొప్ప క్షేత్రమై నిలుస్తుంది.

పర్యాటక స్థలాలు

జిల్లాలోని దేవాలయాలన్నీ పర్యాటక స్థలాలుగా భాసిల్లుతున్న , ప్రత్యేకించి వినోదం కోసమో ఆనందం కోసమో దర్శించే స్థలాలనే ఈ విభాగంలో పేర్కొనవలసి వస్తున్నది . సంగారెడ్డి జిల్లాలోని పర్యాటక స్థలాల్లో కొన్ని చరిత్రకు అద్దంపట్టేవి , మరికొన్ని ప్రకృతికి ఆలవాలమైనవి .

అవి ....

సింగూరు ప్రాజెక్టు *(సింగూరు) :* మంజీరా నదిపై సింగూరు వద్ద నిర్మించబడింది కాబట్టి సింగూరు ప్రాజెక్టుగా పిలుస్తున్నాం *. 1998* లో ఈ ప్రాజెక్టు పూర్తయింది . దీని నీటి విలువసామర్థ్యం *29* టియంసీలు . త్రాగునీరును అందించడం ప్రధాన లక్ష్యంగా ఏర్పాటైన ఈ ప్రాజెక్టు వ్యవసాయానికి , మత్స్యపరిశ్రమకు ఇతోధికంగా తోడ్పడుతుంది . ప్రాజెక్టుద్వారా జలవిద్యుత్తు ఉత్పత్తికావడం విశేషం . ప్రాజెక్టును ఆనుకొని దిగువన పార్క్ , ఆహ్లాదకరవాతావరణం అమిత ఆనందాన్నిస్తుంది . సింగూరు డ్యాం మధ్యలో గల కొండ అనేక రకాల మొసళ్ళకు ఆలవాలం . గేట్లు ఎత్తినప్పుడు సింగూరును దర్శించడం మైమరచిపోయే అనుభూతి .

మంజీరా వన్యప్రాణి అభయారణ్యం *(కల్పగూరు) :* జిల్లా కేంద్ర సంగారెడ్డికి ఐదు కిలోమీటర్ల దూరంలో మంజీరా బ్యారేజీల మధ్య రెండువేల హెక్టార్లలో మంజీరా వన్యప్రాణి అభయారణ్యం విస్తరించి ఉంది . *36* కిలోమీటర్ల పొడవు *600-800* మీటర్ల వెడల్పుతో గల ఈ అభయారణ్యంలో తొమ్మిది ద్వీపాలున్నాయి . వీటిలో పుట్టగడ్డ , బాపనిగడ్డ , కరణంగడ్డ , సంగంగడ్డ , అనే ద్వీపాలు ప్రత్యేకతను సంతరించుకొన్నవి . పక్షుల ప్రత్యుత్పత్తికి వాటి నివాసానికి ఆలవాలమైన వసతులుండడం వల్ల వివిధ రకాల పక్షులు ఇక్కడికి వలస వస్తుంటాయి . వీటికి అవసరమైన తుమ్మ , సుబాబుల్ , అసోమియా తీగచెట్టు అనేకం ఇక్కడ ఉన్నాయి , ద్వీపాలచుట్టూ గల నీళ్ళలో ఫిష్టియా , హైడ్రిల్లా , గుర్రపుడెక్క పబ్లిస్నేరియా మొదలైన నీటి మొక్కలున్నాయి . ఈ అభయారణ్యానికి సైనీరియా , హిమాలయ ప్రాంతం నుండి ప్రతియేటా జనవరి - మార్చి నెలలమధ్య వివిధ రకాలైన పక్షులు వలస వస్తాయి . వీటిలో పేయింటెడ్ స్మార్ట్ ఓపెన్ బిలాస్మార్ట్ , స్పూన్బిల్స్ , కోంబుడక్స్ , కాటనీల్స్ , రెడ్క్సెడ్ , కామన్ పోచర్డ్స్ , గ్రేపెలికాన్ , బ్రహ్మణి డన్ , బ్రౌన్ మెడెడ్ గుల్స్ , మరియర్ , స్యాలోస్ వంటి రకాలైన వివిధ జాతుల పక్షులు ఈ అభయారణ్యానికి రావడం విశేషం . ఇక్కడి నీళ్ళలో కొన్ని వందల సంఖ్యలో మగ్గిరాతి మొసళ్ళు ఉండడం ఇక్కడి ప్రత్యేకత , ఇక్కడ మొసళ్ళ ప్రత్యుత్పత్తి కేంద్రం కూడా ప్రారంభించబడింది . ఈ అభయారణ్యంలో సందర్శకుల సౌకర్యార్థం మంజీరా బ్యారేజీ వద్ద ఒక పర్యావరణ విద్యాకేంద్రాన్ని ఏర్పరచారు . వివిధ పుస్తకాలతో గ్రంథాలయం , అందమైన పూలచెట్లుగల అహ్లాదకరమైన ఉద్యానవనం ఉంది . పక్షులకు మొసళ్ళకు నివాస స్థలమైన ఈ ప్రకృతి ప్రాంతం ప్రజలకు ఆనందాన్నీ ఆహ్లాదాన్ని పంచుతూ చక్కని పర్యాటక కేంద్రంగా భాసిల్లుతోంది.

పురావస్తు ప్రదర్శన శాల *(కొండాపూర్) : TOP* మీపుత్ర శాతకర్ణి పరిపాలించిన ఈ ప్రాంతం జిల్లా కేంద్రమైన సంగారెడ్డి నుండి ఐదు కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉంది . ఇక్కడ ప్రాచీన నివేశన స్థలాలపై విస్తరించిన మట్టిదిబ్బను తొలిసారిగా - ' హెన్రీకౌన్స్ ' అనే పురాతత్వ శాస్త్రవేత్త *1900* సంవత్సరంలో తవ్విచూశాడు . సూక్ష్మ శిలాయుగపు పనిముట్లు , పనిముట్లు తయారీకి చెందిన వస్తువులు , మృణ్మయ పాత్రలు , రాతిగొడ్డళ్ళు లభించాయి . *1942* వ సంవత్సరంలో పురాతత్వ శాఖవారు కొండాపూర్ , తేర్పోల్ గ్రామాల మధ్య తవ్వకాలు జరుపగా కాల్చిన ఇటుక , సున్నంతో చేసిన కట్టడాలు వెలుగుచూశాయి . బౌద్ధస్తూపాలు , బౌద్ధవిహారాలు , నేలమాళిగలు , లోహపాత్రలు , నాణేలు , మట్టి , పింగాణి పూసలు , వివిధ ఆకృతులు లభించాయి . వాటన్నిటిని భద్రపర్చి సందర్శకుల కోసం ఉంచినదే పురావస్తు ప్రదర్శనశాల . ఇది మానసిక వికాసంతో పాటు పరిశోధకులకు మార్గదర్శిగా ఉపయోగపడుతున్నది .

జాతరలు

సంగారెడ్డి జిల్లా ఆలయాలకు నెలవు , అయినా జాతరలు మాత్రం ఒకటి . రెండుచోట్ల జరుగుతాయి . భక్తులకు ఆధ్యాత్మకత ఆనందంతో పాటు , సంతోషాన్ని అందిస్తాయి . వయోభేదం లేకుండా అందరికి ఉత్సాహాన్ని ఇనుమడింపజేసే జాతరలివే .

ఝురాసంగం జాతర *:* ఝురాసంగంలోని కేతకీ సంగమేశ్వరాలయం వద్ద ప్రతి సంవత్సరం శివరాత్రి సందర్భంగా జాతర జరుగుతుంది . ఈ జాతరకు *2-3* లక్షల మంది భక్తులు రావటం విశేషం . దక్షిణకాశీగా పేరొందిన ఝురాసంగంలో జాతర సందర్భంగా కుంకుమసేవ , పల్లకీసేవ , గరుడసేవ , అగ్ని గుండం , రథోత్సవాలు , కళ్యాణాలు జరుగుతాయి . సంగారెడ్డి జిల్లాలో జరిగే అతి పెద్ద జాతర ఇది.

రాచన్న స్వామి జాతర : బడంపేట్లోని రాచన్న స్వామి దేవస్థానంలో ప్రతియేటా ఫాల్గుణ శుద్ధ షష్ఠి సందర్భంగా జాతర జరుగుతుంది . ప్రత్యేకపూజలు , అగ్ని గండం , పిల్లలకోసం వినోదపు ఏర్పాట్లు తదితరాంశాలతో జరిగే ఈ జాతర భక్తులకు ఆనందాన్నిస్తుంది.

సంస్కృతి :

శాతవాహనుల కాలం నుండి నేటివరకు ఇక్కడి ప్రజల జీవనశైలి ఇక్కడి సంస్కృతికి దర్పణం పట్టింది . జిల్లాలో అనేక పరిశ్రమలు ఉండడం మూలంగా అన్ని రాష్ట్రాల ప్రజలు ఇక్కడ కార్మికులుగా కనిపిస్తారు . భారతదేశం ఇక్కడ దర్శనమిచ్చినా ఇక్కడి ప్రజలకంటూ ప్రత్యేకమైన సంస్కృతి ఉన్నది .

వస్త్రధారణ : పురుషులు ప్యాంటు , షర్టు , వృద్ధులైతే ధోతి , అంగీ ధరిస్తారు . స్త్రీలు చీరలు ,చుడీదార్ , పంజాబీడ్రెస్సులు ధరించడం విశేషం. బాలబాలికలను అధునాతన వస్త్రాలంకరణలో చూసి మురిసిపోవడం తల్లిదండ్రులకు ఆనందదాయకమే

భాష: తెలుగు వారు తెలుగులో , మహ్మదీయులు ఉర్దూలో మాట్లాడుతారు . జహీరాబాద్ ప్రాంతంలో కన్నడ భాషలో వ్యవహరించడం సహజం . మహారాష్ట్ర, బీహార్ , బెంగాల్ నుండి వలస వచ్చిన వారు ఎక్కువగా పటాన్ చెరువు , ఇస్నాపూర్ , జిన్నారం , తదితర ప్రాంతాల్లో నివసించడం మూలంగా ఆయా భాషల వ్యవహారం కూడా జిల్లాలో కన్పిస్తుంది .

పండుగలు : దసరా , దీపావళి , ఉగాది , సంక్రాంతి , వినాయక చవితి తదితర పండుగలు హిందువులు జరుపుకొంటారు . ముస్లింలు బక్రీద్ , రంజాన్లను , క్రైస్తవులు క్రిస్టమస్ , ఈస్టర్ పండుగను జరుపుకొంటారు . మతసామరస్యంతో పండుగలను నిర్వహించుకోవడం ఇక్కడి ప్రజల ప్రత్యేకత .

జీవన విధానం : ప్రజలు కలసి మెలసి జీవిస్తారు . వ్యక్తిగత గౌరవాన్ని ఇస్తూ సామాజిక గౌరవాన్ని పెంపొందించడంలో పరస్పరం సహాయ పడుతుంటారు . వారి వారి ఆచారాలను , సామాజిక వర్గాలను బట్టి శాకాహారులు , మాంసాహారులుగా విభజితమై ఉన్నారు . ధార్మిక సేవా కార్యక్రమాల పట్ల ఆసక్తి కనబర్చే ఇక్కడి ప్రజలు అన్నదమ్ముల్లా కలిసి మెలిసి నివసిస్తారు .

Tara Government College, Sangareddy.
(Autonomous)
(Re-Accredited with 'B' by NAAC)
Affiliated to Osmania University- Hyderabad

History of Medak and Historical architecture

Submitted by the Students of BA 3rd year

K.Brahman- 6058-19-129-527
K.Anil- 6058-19-129-529
K.Vasanth Kumar-6058-19-129-531
K.Sravani- 6058-19-129-533
L.Nitish Kumar- 6058-19-129-536
M.Rakadh- 6058-19-129-537

Tara Government college(A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Guided by
L.Vinodha, MA.,(Ph.D)
Lecture in History,
Department of History
Tara Government College(A)

Sanga Reddy (Sangareddy Dist.

DECLARATION

We hereby declare that the student study project entitled "History of Medak & Historical architecture **" IS**

- submitted by the students of BA 3rd Year, Tara Government Degree and PG college, Sanga Reddy. This original project work has been carried under the supervision and guidance of L.Vinodha Faculty of History , Tara Government Degree and PG college,

K.Brahman- 6058-19-129-527
K.Anil- 6058-19-129-529
K.Vasanth Kumar-6058-19-129-531
K.Sravani- 6058-19-129-533
L.Nitish Kumar- 6058-19-129-536
M.Rakadh- 6058-19-129-537

Tara Government College(A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Place : Sangareddy
Date : 12-07-2022

References:

"Medak Seema Vignana Sarvaswam" **:Sastrula Raghunata Sharma M.A.**

"Telanganalo Satavahana varasathwam" **: Emani Shivanagireddy.**

"Methukuseema Manikyam" **– Rani Shankaramma: S.M.Panraao.**

"Sanagreddy Jilla Sahitya Charitra" **– Avusula Banuprakash**

Acknowledgements

We would like to express our sincere thanks to Sri Praveena, Principal, Tara Government College (A), Sangareddy and L.Vinodha Lecturer in History, Tara Government College(A), Sangareddy for allowing and guiding us to complete this project .

We would also like to sincerely thank all the resource persons for their guidance.
We express our special thanks to all the faculty of Tara Government Degree and PG college, Sangareddy, for their encouragement,and support.
We also thank all the non -teaching staff of Tara Government Degree and PG College, Sangareddy.
We also extend my love to all my family members and friends.

Tara Government Degree & PG College
Sangareddy (Sangareddy dist)

CERTIFICATE

This is to certify that the Student Study Project titled "History of Medak & Historical architecture" is a Bonafide record done by the BA 3rd Year students of this college and this project has not previously formed the basis for the award of any other degree, diploma, associate ship, or any other title thereof in any college or university.

L.Vinodha MA., (Ph.D).
Lecturer in History,
Department of History,
Tara Government College(A)

Sangareddy (Sangareddy Dist)

Place: Sangareddy
Date: 12.07.2022.

Titles of the Project

History of Medak and Historical architecture

ఈ ప్రాజెక్ట్ కు స్ఫూర్తి:

మేము మా బి.ఏ మూడవ సంవత్సరం చరిత్ర క్లాసులలో మెదక్ చరిత్ర గురించి చదువుతున్నప్పుడు మెదక్ లోని అందమైన చర్చి మరియు కోటల ద్వారా మరిన్నో విషయాలను తెలుసుకొని దీని ద్వారా మేము స్ఫూర్తి పొందాము.

పరిశోధన పద్ధతి :-

మాకు ఇచ్చినటువంటి ప్రాజెక్టు మెదక్ జిల్లా చరిత్ర ఈ ప్రాజెక్ట్ చేయడానికి ప్రణాళికలు మేము సిద్ధం చేసుకున్నాము ఆ ప్రణాళిక ప్రకారం మేము మెదక్ జిల్లా ప్రాజెక్ట్ పూర్తిచేసాం ఈ యొక్క ప్రాజెక్టుకి మేము ఉపయోగించిన పద్ధతి ప్రధానంగా చారిత్రక పద్ధతి దీన్ని ద్వార మెదక్ జిల్లా చరిత్రని తెలుసుకోవడం జరిగింది దీన్ని ఆధారంగానే ఆ జిల్లా యెక్క పూర్వ నామము సిద్దాపురం అని తెలుసుకున్నాం అంతేకాకుండా కాకతీయుల కాలంలో ఉచ్ఛస్థితిలో ఉండేది ఈ జిల్లానే మరో పేరుగా అంటే మెతుకుసీమ గా పిలవడం జరిగింది.

1830సంవత్సరకాలంలో కాశీయాత్ర లో భాగంగా జిల్లాలోని పలు గ్రామాల్లో పట్టణ మాజిలి చేస్తూ ప్రయాణించిన యాత్ర చరిత్ర కారుడు ఏనుగులవీలాస్యమయ్యా ఆ కాలం నాటి ప్రాంతపు స్థితి గతులు ఎలా ఉండేవో వ్యాఖ్యానించారు.

మెదక్ జిల్లాలో కాకతీయ రాజులైనటువంటి ప్రతాపరుద్రుడు కాలంలో మెదక్ దుర్గం నిర్మింంసీజడం జరిగింది అని తెలుసుకోవడం జరిగింది ఈ దుర్గం అత్యంత పేరుగాంచిన కట్టడం దీన్ని ఒక గుట్టపైన ఒక వ్యూహాత్మకంగా నిర్మించారు దీన్ని మెదక్ దుర్గం అనికూడా అంటారు

అంతేకాకుండా పూర్వ కాలంలో మెదక్ జిల్లాలో బౌద్ధ మతం, జైన మతం కూడా 7నదేదని అక్కడి త్రవ్వకాలలో బయటపడిన ఆ కాలం నాటి నాణేలు మట్టిగాజులు దంతం, రాగిగాజుతో చేసిన అందమైన వస్తువులు బయటపడ్డాయి ఈ ఆధారాల ద్వారా మెదక్ లో బౌద్ధ, జైన మతాలు ఉండేవని ఈ ప్రాజెక్ట్ ద్వార తెలిసింది దీనికి సంబంధించిన ఆధారాలు పురావస్తు ఆధారాలు.

మెదక్ చర్చ్:మెదక్ జిల్లాలో ముఖ్యమైన కట్టడం మెదక్ చర్చ్ దీనిని మొదటి ప్రపంచ యుద్ధ కాలంలో సంభవించిన కరువుల కారణంగా1914లో ఛార్లెస్ వాకార్ పోస్నెట్ అనే ఆయాన అప్పట్లో ఫాథర్ లా పని చేసేవాడు కరువు కారణంగా ఈయన చర్చిని నిర్మించారు దీన్ని ఎత్తు173 అడుగులు తెల్లని గ్రానెట్ రాతితో నిర్మించడం జరిగింది అంతే కాకుండ ఈ జిల్లాలో అనేక రకాల ఆనకట్టలు కోటలు ఉన్నాయి.

మెదక్ జిల్లా ప్రాజెక్ట్ సీజేయడం ద్వార అక్కపై కట్టడాలు అనేవి చాలా ఆహ్లాదకరాన్ని ఇచ్చాయి ఈ సమాచారాన్ని తనిఖీ చేయటానికి మేము ఆ ప్రాంతానికి అక్కడి ప్రజలను అడిగి వివరాలు సేకరించడం ద్వారా సేకరించాము దీన్ని ద్వారా ఈ యొక్క ప్రాజెక్ట్ ని చేయడం జరిగింది.

మెదక్ జిల్లా చరిత్ర:

పరిచయం:

పూర్వం సిద్ధాపూర్ అని పిలువబడే నేటి మెదక్, కాకతీయుల కాలంలో ఉచ్ఛస్థితిలో ఉండేది. ఆ కాలం నాటి దుర్గం మెదక్ లో ఉంది. మెతుకుసీమగా తరువాతి కాలంలో పిలువబడేది. 1830లో కాశీయాత్రలో భాగంగా జిల్లాలోని పలు గ్రామాలు, పట్టణాలలో మజిలీ చేస్తూ ప్రయాణించిన యాత్రా చరిత్రకారుడు ఏనుగుల వీరాస్వామయ్య ఆనాడు ఈ ప్రాంతపు స్థితిగతుల గురించి వ్యాఖ్యానించారు. హైదరాబాద్ రాజ్యంలో, కృష్ణానది దాటినది మొదలుకొని హైదరాబాద్ నగరం వరకూ ఉన్న ప్రాంతాల్లో (నేటి రంగారెడ్డి జిల్లా, హైదరాబాద్ నగర జిల్లా, మహబూబ్ నగర్ జిల్లాల్లో) సంస్థానాధీశుల కలహాలు, దౌర్జన్యాలు, భయభ్రాంతులను చేసే స్థితిగతులు ఉన్నాయని, ఐతే హైదరాబాద్ నగరం దాటిన తరువాత నుంచి గోదావరి నది దాటేవరకూ (నేటి నిజామాబాద్, మెదక్ జిల్లాలు) గ్రామాలు చాలావరకూ అటువంటి దౌర్జన్యాలు లేకుండా ఉన్నాయని వ్రాశారు. కృష్ణానది నుంచి హైదరాబాద్ వరకూ ఉన్న ప్రాంతాల్లో గ్రామ గ్రామానికి కోటలు, సైన్యం విస్తారంగా ఉంటే, హైదరాబాద్ నుంచి గోదావరి నది వరకూ ఉన్న ప్రాంతంలో మాత్రం కోటలు లేవని, చెరువులు విస్తారంగా ఉండి మెట్టపంటలు ఉంటున్నాయని వ్రాశారు.

మెదక్ జిల్లా నుండి కొత్తగా ఏర్పడిన జిల్లాలు

2014 లో తెలంగాణా ప్రత్యేక రాష్ట్రంగా ఏర్పడిన తరువాత మొదటిసారిగా 2016 లో ప్రభుత్వం నూతన జిల్లాలు, రెవెన్యూ డివిజన్లు, మండలాల నిర్మాణం / పునర్వ్యస్థీకరణ చేపట్టింది. అందులో భాగంగా మెదక్ జిల్లా పరిధిలో పునర్వ్యస్థీకరణ ముందు ఉన్న 47 పాత మండలాలు నుండి 19 మండలాలుతో సంగారెడ్డి, 13 మండలాలుతో సిద్దిపేట కొత్త జిల్లాలుగా ఏర్పడగా,15 పాత మండలాలుతో మెదక్ జిల్లాను పునర్వ్యస్థీకరించారు. అధికారికంగా ది.11.10.2016 నుండి అమలులోకి తెస్తూ ప్రభుత్వం ఉత్తర్వులు జారీచేసింది.

కొత్తగా ఏర్పడిన జిల్లాలలో చేరిన మండలాలు:

పునర్వ్యస్థీకరణ తరువాత పాత మండలాలు 15 కాగా,మెదక్ జిల్లాల గ్రామాల నుండి వ.సంఖ్య16 నుండి 20 వరకు గలవి 5 కొత్తగా ఏర్పడిన మండలాలు. 21 సంఖ్య గల మాసాయిపేట మండలం 2020 డిసెంబరులో ఏర్పడింది.

మెదక్ మండలం

పాపన్నపేట మండలం

శంకరంపేట (ఆర్) మండలం

రామాయంపేట మండలం

శంకరంపేట (ఎ) మండలం

టేక్మల్ మండలం

ఆళ్ళదుర్గ్ మండలం

రేగోడు మండలం

ఎల్దుర్తి మండలం

చేగుంట మండలం

తూప్రాన్ మండలం

నర్సాపూర్ మండలం

కౌడిపల్లి మండలం

కుల్చారం మండలం

శివంపేట మండలం

హవేలిఘన్‌పూర్ మండలం *

నిజాంపేట్ మండలం *

నార్సింగి మండలం *

మనోహరాబాద్ మండలం *

చిలిప్‌చేడ్ మండలం *

మాసాయిపేట మండలం *

గమనిక:* పునర్వ్యస్థీకరణలో భాగంగా జిల్లాలో కొత్తగా ఏర్పడిన మండలాలు (5)

గమనిక:* చివరి మాసాయిపేట 2020 డిసెంబరులో ఎల్దుర్తి మండలం లోని 6 గ్రామాలు, చేగుంట మండలంలోని 3 గ్రామాలు మొత్తం 9 గ్రామాలుతో కొత్తగా మండలంగా ఏర్పడింది.

మెదక్ దుర్గం:

కాకతీయ చక్రవర్తి, ప్రతాపరుద్రుని కాలంలో మెదక్ దుర్గం నిర్మించారు. వ్యూహాత్మకంగా ఒక గుట్టపైన నిర్మించిన ఈ దుర్గాన్ని మెతుకుదుర్గం అని ఈ ప్రాంతాన్ని మెతుకుసీమ అని అనేవారు. ముఖద్వారం వద్ద కాకతీయుల ముద్ర రెండు తలల గండభేరుండం ఠీవిగా ఉంటుంది. కాకతీయుల నిర్మాణ ధురీణతకు ఈ కోట తార్కాణంగా నిలుస్తుంది. కోటలోని ఒక బావినుండి గొట్టాల ద్వారా కోటలోకి నీటి సరఫరా జరిగేది. కోటకు మూడు ద్వారాలున్నాయి:

"ప్రథమ ద్వారం", గర్జిస్తున్న రెండు సింహాల మూర్తులతో కూడిన "సింహ ద్వారం", ఇరుపైపులా రెండు ఏనుగుల ప్రతిమలు కలిగిన "గజ ద్వారం". కోటలో 17 వ శతాబ్దంకు చెందిన 3.2 మీటర్ల పొడపైన శతఘ్నిని చూడవచ్చు. సహజ సిద్ధమైన భౌగోళిక రూపురేఖలను చక్కగా వినియోగించుకున్న ఈ కోటకు చుట్టు ఉన్న గండ శిలలు సహజ రక్షణగా నిలుస్తున్నాయి.

నిర్మాణ, శిల్పకళల చాతుర్యాన్ని ప్రదర్శించే దేవాలయాలెన్నో మెదక్ జిల్లాలో ఉన్నాయి. బొంతపల్లి లోని వీరభద్ర స్వామి దేవాలయం (హైదరాబాదు నుండి 25 కి మీ), జరసంగం, మంజీరా నది ఒడ్డున గల ఏడుపాయలు లోని కనకదుర్గ ఆలయం (మెదక్ నుండి 8 కి మీ), నాచగిరి లోని లక్ష్మీ నరసింహ స్వామి ఆలయం (హైదరాబాదు నుండి 55 కి మీ), సిద్ధిపేట లోని కోటి లింగేశ్వర స్వామి ఆలయం వీటిలో కొన్ని. సాంప్రదాయిక తెలంగాణా సంస్కృతికి మెదక్ జిల్లా నెలవు.

మెదక్ నుండి 60 కి మీ ల దూరంలో గల కొండాపూర్ వద్ద జరిపిన తవ్వకాల్లో శాతవాహనుల కాలం నాటి అవశేషాలు, బౌద్ధ నిర్మాణాలు బయట పడ్డాయి. పురావస్తు శాఖ వారు నిర్వహిస్తున్న సంగ్రహాలయం ఇక్కడ ఉంది. ఇక్కడ 8,100 పురాతన వస్తువులు ప్రదర్శన కోసం ఉంచారు. శాతవాహనుల నాణేలు కూడా ఇక్కడ ఉన్నాయి. ఈ నాణేలను బట్టి కొండాపూర్ కూడా

శాతవాహనులకు చెందిన 30 నగరాల్లో ఒకటిగా కొందరు పరిశోధకులు భావిస్తున్నారు. బౌద్ధ స్థూపాలు, చైత్యాల అవశేషాలు కూడా కొండాపూర్‌లో లభ్యమైనాయి.

ఆలయాలు:

మెదక్ జిల్లా శిల్పకళా సౌందర్యం ప్రతిబింబిస్తున్న పలు ఆలయాలకు పుట్టిల్లు. గణేశ్‌గడ్డకు 5 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉన్న ఎర్దనూరు, ప్రతిసంవత్సరం వైభవోపేతంగా జాతర జరుపుకుంటున్న సంగారెడ్డి వద్ద ఉన్న ఇస్మాయిల్ఖాన్ పేటలో ఉన్న సాధమ్మమాతా ఆలయం, హైదరాబాదు నుండి 35 కిలోమీటర్లదూరంలో ఉన్న సప్తప్రాకారయుత భవాని మాతా ఆలయం, హైదరాబాదుకు ఉత్తరంగా 25 కిలోమీటర్ల దూరంలో బొంతపల్లిలో ఉన్న వీరభద్రస్వామి ఆలయం, మెదక్‌కు 45 కిలోమీటర్లదూరంలో ఉన్న సంగమేశ్వరాలయం, మెదక్‌కు 15 కిలోమీటర్ల దూరంలో మంజీరా నదీ తీరంలో ఉన్న కనకదుర్గాలయం, నాచగిరి ఆలయాలు, హైదరాబాదుకు 55 కిలోమీటర్లదూరంలో ఉన్న లక్ష్మీనారాయణాలయం, సైదాపేటలో ఉన్న కోటిలింగేశ్వరాలయం, శ్రీసరస్వతిక్షేత్రం, సైదాపేటకు 22 కిలోమీటర్లదూరంలో కరీంనగర్ వెళ్ళే దారిలో ఉన్న అనంతసాగర్ ఆలయం, కర్ణంపల్లి వద్ద ఉన్న చేగుంట సాయిబాబా దేవస్థానం, కల్యాణవేంకటేశ్వరస్వామి దేవస్థానం, వాసవీ కన్యకాపరమేశ్వరీ అమ్మవారి దేవాలయం, స్వయంభూ మహాలక్ష్మి దేవస్థానం, ఆంజనేయస్వామి ఆలయం ప్రముఖమైనవి. ఇంకా ఈ జిల్లాలో జోగిపేట పట్టణం ఆందోల్ మండలంలో చితుకుల పల్లెలో ఉన్న శ్రీ శ్రీ చాముండేశ్వరీ అమ్మవారి ఆలయం, మంజీరా నదీతీరంలో రామయ్య చేత నిర్మించబడిన

ప్రబలమైన శక్తి ఆలయం, జోగిపేటలో ఉన్న జోగినాధాలయం, అందోల్ గ్రామంలో కల శ్రీ రంగనాథ స్వామి దేవాలయం, హైదరాబాదుకు 60 కిలోమీటర్లదూరంలో కౌడిపల్లి మండలంలో ఉన్న తుణికిలో ఉన్న పోచమ్మ ఆలయం, పుల్కల్ మండలంలోని బొమ్మారెడ్డి గూడెంలో ఉన్న జగదాంబమాతా, కర్నాల్పల్లి, చేగుంటమండలంలో సాయిబాబా ఆలయం, ప్రబల రేణుకా ఎల్లం దేవీ ఆలయం, కర్నాల పాల్లి వాసుల చేత నిర్మింపబడిన ఆంజనేయ ఆలయం ఉన్నాయి.

మెదక్ చర్చి:

మొదటి ప్రపంచయుద్ధ కాలం లో, మెదక్ జిల్లాలో కరువు సంభవించింది. అప్పుడు మిషనరీ, రెవెరెండ్ . చార్లెస్ వాకర్ పోస్నెట్ (Rev. Charles Walker Posnett), చర్చి నిర్మాణం తలపెట్టి, "పనికి ఆహార పథకం" ప్రవేశపెట్టాడు - " గ్రామస్తులు ఎవరైతే చర్చి నిర్మాణంలో పాల్గొంటారో, వారికి ఆహారం ఇవ్వబడుతుంది." "మెతుకులు" అనగా అన్నం, అందుకే ఆ ప్రాంతానికి "మెదక్" అని పేరు వచ్చింది. అలా ఈ చర్చి నిర్మాణం, 1914 నుండి 1924 వరకు కొనసాగింది. ఇది ఆసియాలోనే అతి పెద్దది. ప్రపంచంలో, వాటికన్ చర్చి తరువాత, అతి పెద్దదైన ఈ చర్చి వాస్తుశిల్పి ఎడ్వర్డ్ హార్డింగ్ (Edward Harding).

పూర్తిగా తెల్లరాయితో కట్టబడిన ఈ నిర్మాణం కోసం, ఆరు రంగుల మిశ్రమం కలిగిన చతురస్రపు పలకలను ఇంగ్లాండు నుండి, మేస్త్రీలను బొంబాయి నుండి తెప్పించారు. ఇంకా పాలరాతిని ఇటలీ నుండి తెప్పించారు. వారానికొకసారి, నేలను, అద్దాలను కిరోసిన్ కలిపిన కొబ్బరినూనెతో తుడుస్తారు. కిటికీ రంగుటద్దాలపై వ్రాయబడిన వాక్యాలు, ఇంగ్లీషు, తెలుగు, హిందీ భాషలలో కనిపిస్తాయి. మొదట వాక్యాలు హిందీలో లేవు. పండిట్ జవహర్‌లాల్ నెహ్రూ సోదరి, విజయలక్ష్మి పండిట్ ఈ చర్చిని సందర్శించినప్పుడు, జాతీయభాష అయిన హిందీలో వ్రాయించింది.

ఈ చర్చ్ ఎత్తు సుమారు 200 అడుగులు ఉంటుంది. ఇందులో ఉన్న ప్రధాన హాల్ లో ఐదు వేల మంది ఒకేసారి ప్రార్ధన చేయొచ్చు.

మెదక్ కోట:

మెదక్ కోట ఒక వారసత్వ నిర్మాణం మరియు మెదక్ పట్టణం యొక్క ప్రసిద్ధ పర్యాటక ఆకర్షణ. ఈ కోట తెలంగాణ ప్రాంతంలో చారిత్రక మరియు నిర్మాణ ప్రాముఖ్యతను కలిగి ఉంది. మెదక్ కోట ఒక కొండ పైభాగంలో గూడు కట్టుకునే భారీ నిర్మాణం. మెదక్ నగరానికి ఉత్తరాన మూడు వందల అడుగుల ఎత్తైన కొండపై 400 ఎకరాల్లో విస్తరించింది మెదక్ కోట.

ఈ అపారమైన కోట సుమారు 800 సంవత్సరాల క్రితం మెదక్ లో నిర్మించబడింది, ఇది అప్పటి జిల్లాకు ప్రధాన కార్యాలయంగా ఉంది. ఈ కోట దాని విలక్షణ నిర్మాణంతో ఒకరి దృష్టిని కలిగి ఉంది .

12 వ శతాబ్దంలో కాకతీయ పాలకుడు ప్రతాపా రుద్ర హయాంలో ఈ కోట నిర్మించబడింది మరియు దీనిని మొదట తెలుగులో 'మెతుకుదుర్గం' అని పిలిచేవారు.

ఇది కాకతీయులకు మరియు తరువాత కుతుబ్ షాహిలకు కమాండ్ పోస్టుగా పనిచేసింది. ఈ కోటలో కుతుబ్ షాహిస్ నిర్మించిన ప్రాంగణంలో 17 వ శతాబ్దపు మసీదు, అలాగే ధాన్యాగారాలు ఉన్నాయి.

ఈ కోట సుమారు 12 వ శతాబ్దం నాటిది. ఈ కోటను కాకతీయుల కాలంలో ప్రతాపరుద్రుడు కాలంలో నిర్మించారని ప్రతీతి. ప్రతాపరుద్రుడు ఈ దుర్గాన్ని మెతుకు దుర్గంగా పిలిచేవాడు. కాకతీయ సామ్రాజ్యానంతరం ఇది కుతుబ్ షాహీల అధీనంలోనికి వచ్చింది. ఈ కోట తెలంగాణలో ముఖ్యమైన చారిత్రాత్మక నిర్మాణం. ఈ కోటలో 17 వ శతాబ్దంలో కుతుబ్ షాహీలచే మస్జిద్ నిర్మించబడింది. అచట ధాన్యాగారాలు, శిథిలమైన గృహాలు కనిపిస్తాయి.

90 మీటర్ల ఎత్తులో మరియు కొండ ప్రాంతంలో 100 ఎకరాలలో విస్తరించి ఉంది.

ఈ కోటలో మూడు ముఖద్వారాలు ఉన్నాయి. వాటిలో "ప్రధాన ద్వారం", సింహద్వారం (ఇందులో రెండు ఆగ్రహంగా ఉన్న సింహాల శిల్పాలు ద్వారం పైన ఉంటాయి), "గజ ద్వారం" (ఇందులో రెండు ఏనుగులు బొమ్మలు రెండువైపులా ఉంటాయి). ప్రధాన మార్గం కాకతీయుల యొక్క చిహ్నామైన

రెండుతలల గండభేరుండంతో కూడుకుని ఉంటుంది. . ఆ కోటలో స్థిరమైన పైకప్పుకు ఊతం అందించుటకు ఉపయోగించే కలప (టెర్మినాలియా పనికులాటా) ను ప్రస్తుతం కూడా మనం చూడవచ్చు.

కాకతీయ పాలకులకు, వారి తర్వాత చాలా కాలానికి రాజ్యం చేసిన కుతుబ్ షాహిలకు కూడా ఈ కోట నియంత్రణా కేంద్రంగా ఉండేది. కుతుబ్ షాహి పాలకులు ఈ కోట లోపల దాన్యాగారాల గదులతో కూడిన ఒక మసీదును 17వ శతాబ్దంలో నిర్మించారు. ఈ కోట చారిత్రిక పరంగానే కాక పురావస్తు పరంగా కూడా గుర్తించదగినది. స్థానిక ప్రజల హృదయాలలో ఇది ఒక గర్వించదగిన స్థానాన్ని ఆక్రమించింది. ప్రస్తుతం ఈ కోటలో 17వ శతాబ్దానికి చెందిన 3.2 మీటర్ల పొడవైన ఒక ఫిరంగి ఉంది. ఈ కోట నుండి పర్యాటకులు సుందర దృశ్యాలతో బాటుగా పూర్తి పట్టణాన్ని స్పష్టంగా చూడవచ్చు.

దక్షిణాపథంపై ఖిల్జీలు తుగ్లక్కుల చీకటి నీడలు పడుతున్న వేళ కాకతీయ సామ్రాట్టు రెండో ప్రతాపరుద్రుడు తన రాజ్య రక్షణ కోసం నిర్మించిన కోట ఇది....ఈ కోట నిర్మాణానికి ఎంచుకున్న స్థలమే ఈ కోటను శత్రుదుర్భేద్యంగా మార్చేసింది. ఎత్తైన కొండ, చుట్టూ నలబై కిలోమీటర్ల వరకూ ఎలాంటి కదలికలున్నా పసిగట్టేందుకు బురుజులు, కోటకు ఎక్కడానికి వీల్లేనంత ఎత్తైన గోడలు, మలుపులు, మెలికలు తిరిగే కొండదారి కోటలో వారికి శత్రువు

కనిపిస్తాడు కానీ శత్రువుకు కోటలో ఏముందో, ఎక్కడ సలసలకాగే నూనె నిండిన డేగిశా కుమ్మరించేందుకు ఎవరు పొంచి ఉన్నారో, ఏ బురుజు రంధ్రాల్లోంచి ఎవరు విషం పూసిన బాణాలను ఎక్కుపెట్టి సిద్ధంగా ఉన్నారో అర్థం కాని పరిస్థితి.కోటలో పలు దిగుడు బావులు, జలాశయాలు, సొరంగ మార్గాలు కూడా నిర్మించారు. అంతేకాదు తాగు నీటి సరఫరాకోసం కుండ పెంకులతో పైప్‌లైన్లు కూడా ఉండేవట...కానీ అవి ఇప్పుడు కనుమరుగైపోయాయి.

అయితే 1203 నుంచే ఢిల్లీ సుల్తాన్ల దాడులూ దండయాత్రలూ ఆరంభమయ్యాయి..... కాకతీయుల తరువాత ఢిల్లీ సుల్తాన్లు, వారి తరువాత బహుమనీలు ఇలా మెదలగు వారు దీనిని ఏలారు.

ప్రధాన ద్వారం గొప్ప పాలకుడు శ్రీకృష్ణ దేవరాయ నిర్మించిన విజయనగర సామ్రాజ్యం యొక్క చిహ్నం అయిన డబుల్ హెడ్ “గండభేరుండం” ను కలిగి ఉంది. ఇక్కడ, ఒక 17 వ శతాబ్దపు ఫిరంగిని గుర్తించవచ్చు, ఇది 3.2 మీటర్ల పొడవు, దానిపై త్రిశూలం చెక్కబడి ఉంటుంది.ఈ కోట సహజ స్థలాకృతిని ఉపయోగించుకుంటుంది, ఎందుకంటే రాతి ఉపరితలం సహజ రక్షణను అందిస్తుంది. పురాతన మెదక్ కోటలో ఒక చిన్న సరస్సు, బారక్(సిపాయిలు ఉండే శాల)మరియు గిడ్డంగి కూడా ఉన్నాయి.

ఏడుపాయల దుర్గమ్మ దేవాలయం:

12 వ శతాబ్దంలో నిర్మించిన ఎడుపయలు వన దుర్గ భవని ఆలయం ఈ ప్రాంతంలోని అత్యంత ప్రసిద్ధ మరియు శక్తివంతమైన యాత్రికుల గమ్యస్థానాలలో ఒకటి, ఇది కనకదుర్గా దేవికి అంకితం చేయబడింది. పచ్చని అడవి మరియు డెన్ లోపల సహజ రాతి నిర్మాణాల మధ్య ఉన్న సుందరమైన మందిరం ఇది. ఈ ప్రదేశం మంజీరా నదిలోకి ఏడు రివర్లెట్ల సంగమాలను సూచిస్తుంది మరియు అందువల్ల ఎడుపయాలా అనే పేరు వచ్చింది, అంటే ఎడు (ఏడు) మరియు పాయలు (ప్రవాహాలు). ఈ గమ్యం ఏటా 30 లక్షల మంది భక్తులను తెలంగాణ రాష్ట్రం నుండి మాత్రమే కాకుండా పొరుగు రాష్ట్రాలైన కర్ణాటక, మహారాష్ట్ర నుండి కూడా దుర్గాదేవికి పూజలు చేస్తుంది.

పురాణాల ప్రకారం, మహారాజా పరిక్షిత్ (మహాభారతానికి చెందిన గొప్ప యోధుడు అర్జున్ మనవడు) ఒక శాపం నుండి బయటపడటానికి "సర్ప యాజ్ఞ" చేసాడు. గరుడ, ఈగిల్, యజ్ఞంలో ఉపయోగించిన పాములను రవాణా చేస్తున్నప్పుడు, వారి రక్తం ఏడు వేర్వేరు ప్రదేశాలలో మరియు రక్తం చిందిన ప్రదేశాలలో పడిపోయిందని చెబుతారు. ఇటీవల వంతెనను నిర్మిస్తున్నప్పుడు, మంజీరా నది మంచం క్రింద బూడిద పొర కనుగొనబడింది.

ఫిబ్రవరి నెలలో శివరాత్రి సందర్భంగా జరుపుకునే మూడు రోజుల గ్రాండ్ వ్యవహారం జతారా (ఫెయిర్) కు కూడా ఈ ఆలయం ప్రసిద్ధి చెందింది. ఎడుపయల వన దుర్గ భవని ఆలయం చుట్టూ వందలాది మంది భక్తులు తమ తాత్కాలిక గుడారాలు వేస్తుండటంతో, 5 రోజుల యాత్రికులను ఆకర్షించే మూడు రోజుల కార్యక్రమానికి వేదిక సిద్ధమైంది. వర్షాకాలంలో, నది నీరు

ఎత్తులో ప్రవహిస్తుంది మరియు దేవత యొక్క పాదానికి చేరుకుంటుంది మరియు ఈ అద్భుతమైన సంఘటనను చూడటానికి వేలాది మంది భక్తులు ఎడుపయాలాకు వస్తారు.

శ్రీ విఘ్న-హరణేశ్వర్ పార్శ్వ దిగంబర జైన అతిశయ క్షేత్రం:

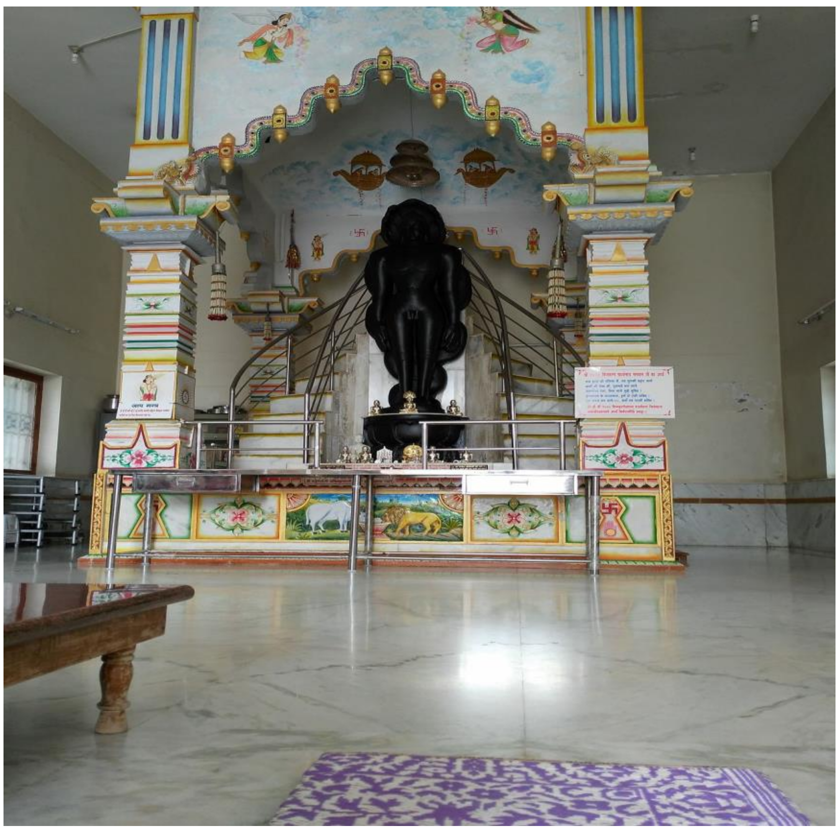

మెదక్ జిల్లాకు చెందిన గ్రామం కుల్చారం. I'll శ్రీ విఘ్న-హరణేశ్వర్ పార్శ్వ దిగంబర జైన అతిశయ క్షేత్రం లేదా "అద్భుత ప్రదేశం" అనేది 23 వ తీర్థంకరుడైన పార్శ్వుడికి అంకితం చేయబడిన తీర్థం . శ్రీ క్షేత్ర కుల్చారం యొక్క పార్శ్వ కనిపించింది మరియు స్వయం వ్యక్తి ప్రదేశంగా పరిగణించబడుతుంది. 1984లో ప్రభుత్వ ప్లాట్‌ల నిర్మాణ పనిలో నిలబడి

ఉన్న భంగిమలో ఉన్న పార్శ్వని పెద్ద విగ్రహం బయటపడింది. జైన సమాజం, హైదరాబాద్, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ వారిచే ధర్మశాలతో కూడిన అద్భుతమైన ఆలయాన్ని నిర్మించారు . ఈ విగ్రహం అద్భుత ఫలితాలను చూపింది మరియు విఘ్న-హరణేశ్వర్ పార్శ్వని దర్శనం ప్రాపంచిక చింతలను తగ్గిస్తుందని మరియు కోరుకున్నది నెరవేరుతుందని నమ్ముతారు.

పార్శ్వ యొక్క ప్రధాన విగ్రహం 11 అడుగుల మరియు 3 అంగుళాల ఎత్తులో ఉన్న నల్లని రాతితో తయారు చేయబడింది మరియు ఏడు సర్ప హుడ్స్‌తో నిలబడి ఉన్న భంగిమలో 9వ శతాబ్దానికి చెందినది. పవిత్రత యొక్క నీరు అన్ని హుడ్స్ నుండి ప్రవహిస్తుంది మరియు తల మరియు భుజాల ద్వారా అది పాదాలకు వస్తుంది. ముత్యాల ప్రవాహాన్ని తలపించేలా పాలతో శంకుస్థాపన చేస్తున్న దృశ్యం. కర్నాటకలోని గోమతేశ్వరునికి సంబంధించిన ప్రతిష్ఠాపన ప్రక్రియ జరుగుతుంది . ఈ ఆలయాన్ని 2003 సంవత్సరంలో నిర్మించారు.

సంస్కృతానికి గొప్ప కృషి చేసిన ప్రముఖ విమర్శకుడు మల్లినాథ సూరి జన్మస్థలం కుల్చారం.

సారాంశం :-

మెదక్ జిల్లా పాత పేర్లు :-

1. సిద్దాపుర , మెతుకు సీమ, మెతుకు దుర్గం , మెదక్.

2 పూర్వకాలంలో ఈ ప్రాంతంలో ధాన్యం ఎక్కువగా పండించే వారు కావున ఈ ప్రాంతం ను మెతుకు సీమ లేదా మెతుకు దుర్గం అని పిలిచేవారు.

నిజాం రాజ్యం :-

1865 లో సర్ మీర్ తురబ్ అలీఖాన్(సాలార్జంగ్ 1) పాలనాపరమైన సంస్కరణలను చేపట్టారు . ఇందులో భాగంగానే "జిల్లా బంది"విధానమును ప్రవేశ పెట్టాడు. ఈ విధానం ద్వారా హైదరాబాద్ రాజ్యం ను మొత్తం 16 జిల్లాలుగా విడగొట్టారు. వీటిలో 8 జిల్లాలు తెలంగాణ ప్రాంతంలో ఉన్నాయి. మెదక్ జిల్లా గుల్షనభాద్ సుభాలో ఉండేది.

తర్వాత కాలంలో :-

1.మెదక్ ప్రాంతం , హైదరాబాద్ రాష్ట్రంలో సెప్టెంబర్ 17 1948 నుండి నవంబర్.1. 1956 వరకు కొనసాగింది.

2. నవంబర్ 1 1956 నుండి జూన్ 2 2014 వరకు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ రాష్ట్రంలో కొనసాగింది.

3. ప్రస్తుతం ఈ ప్రాంతం తెలంగాణ రాష్ట్రంలో జూన్ 2 2014 నుంచి కొనసాగుతోంది.

4. అక్టోబర్ 11 2016న తెలంగాణ ప్రభుత్వం 10 జిల్లాలను 31 జిల్లాలు ఏర్పాటు చేసింది ఇందులో భాగంగా మెదక్ జిల్లాను 3 జిల్లాలు గా విడగొట్టింది. (సంగారెడ్డి, మెదక్, సిద్దిపేట).

ప్రస్తుత మెదక్ జిల్లా:-

1. విస్తీర్ణం:- 2573.53 చదరపు కిలోమీటర్లు.

2. జనాభా:- 767428 (పురుషులు - 378654, స్త్రీలు - 388774).

3. స్త్రీ పురుష లింగ నిష్పత్తి:- 1027: 1000.

4. అక్షరాస్యత:- 56.1%.(పురుషుల అక్షరాస్యత 67.5%, స్త్రీ అక్షరాస్యత 45.1%

5. అడవి విస్తీర్ణం:- 21.17%

6. రెవిన్యూ మండలాలు:- 21

7. గ్రామ పంచాయతీలు :- 469

8. రెవెన్యూ డివిజన్లు :- 03(మెదక్, తూప్రాన్ నర్సాపూర్).

9. ప్రధాన రహదారులు :- NH 44, NH 161.

10. ప్రవహించే నదులు :- మంజీరా, హల్దీవాగు,

ముఖ్య పంటలు:- వరి ,మొక్కజొన్న ,పత్తి ఉద్యానవన ,పంటలు,

ముగింపు :-

జిల్లా ప్రత్యేకతలు :-

1. మెదక్ చర్చి:-

-> ఆసియా ఖండంలో నే 2 వ అతి పెద్ద చర్చి.

-> దీనిని 1914 నుండి 1924 పది సంవత్సరాలు కట్టారు.

-> చార్లెస్ వాకర్ పాస్నెట్ దీనిని నిర్మించారు.

-> మెదక్ చర్చి ఎత్తు 173 అడుగులు.

-> మెదక్ ప్రాంతంలో కరువు రావడం వలన మెదక్ ప్రజలకు వేతనాలు ఇవ్వకుండా ఫుడ్ ఫర్ వర్క్ పథకం కింద ఈ చర్చి నిర్మించారు.

2.ఏడుపాయల వనదుర్గమ్మ దేవి ఆలయం:-

->ఈ దేవాలయం పాపన్నపేట మండలం, నాగసానిపల్లె గ్రామంలో కలదు.

->ప్రధానదైవం:- వన దుర్గ భవాని

->శివరాత్రి కి మూడు రోజుల ముందు ఈ జాతరను నిర్వహిస్తారు

->ఈ దేవాలయాన్ని క్రీస్తు శకం 1200 సంవత్సరంలో నిర్మించారు

->ఈ జాతరలో రథోత్సవం నిర్వహిస్తారు

3.జైన మందిరం:-

-> కొల్చారం లో కలదు

->ఇక్కడ జైన మత స్థాపకుని(పర్శ్వానాధుడు) ఏక శిలా విగ్రహము కలదు.

4. చాముండేశ్వరి ఆలయం:-

->మెదక్ జిల్లాలోని జోగిపేట్ కు సుమారు 8 కిలోమీటర్ల దూరంలో కలదు.

->మంజీరా నది తూర్పు తీరంలో కలదు.

->గర్భ ఆలయంలో కొలువుతీరిన చాముండేశ్వరి అమ్మవారు 11 అడుగుల ఎత్తు కలదు.

->అమ్మవారి లీలావిశేషాలు తెలిపేఅందమైన శిల్పాలు భక్తునికి దర్శనం మిస్తుంది.

5. కుచాద్రి వెంకటేశ్వర స్వామి ఆలయం:-

->రెండు శిలల మధ్యలో స్వామి వారు కలరు.

->ఉగాది పండుగనాడు బ్రహ్మోత్సవాలు జరుపుకుంటారు.

-> ఈ గుడి కుచన్ పల్లీ లో కలదు

6.సింగూర్ ప్రాజెక్ట్:-

->మెదక్ జిల్లాలోని సంగారెడ్డి సమీపంలో మంజీర నదిపై ఈ ప్రాజెక్టును నిర్మించారు

->జంటనగరాలకు త్రాగునీరు మెదక్ జిల్లాలో సాగునీటిని అందించడానికి ప్రాజెక్టును నిర్మించారు

->ఇది మంచి విహార స్థలం.

7.పోచారం ప్రాజెక్టు:-

-> మెదక్ నుండి 15 కిలోమీటర్లు దూరంలో ఉంది (9.3mi).

->ఇది 130 చదరపు కిలోమీటర్ల పరిధిలో వ్యాపించి ఉంది.

->ఇది హైదరాబాద్ నగర పాలకుడు నిజం యొక్క వేటాడే స్థలం.

8. మెదక్ కోట:-

->దీనిసే 12వ శతాబ్దంలో కాకతీయ రాజు "ప్రతాపరుద్రుడు" నిర్మించాడు

->మెదక్ కోట ను అభివృద్ధి పరిచింది "కుతుబ్షాహీలు".

-> ఈ కోటలో కుతుబ్షాహీల కాలంలో "మసీదు" ఏర్పాటు చేయబడింది.

->ఈ కోట పై గల 3 గేటు పైన శ్రీకృష్ణదేవరాయలు నిర్మించిన "గండభేరుండ ముద్ర" కనిపిస్తుంది.

->ఇక్కడ ఒక గుట్టపై కాకతీయ "ప్రతాపరుద్రుడు "నిర్మించిన దుర్గము ఉంది.

->ఈ కోటలో 3 ద్వారాలు కలవు అవి:-1. ప్రధాన ద్వారం 2. సింహద్వారం 3. గజ ద్వారం.

->దుర్గంలోని ఒక బావి నుండి గొట్టాల ద్వారా మొత్తం కోటకు నీరు సరఫరా అయ్యేది.

->6వ ద్వారం గరుడ యంత్రంలో నిర్మించబడింది ఈ యాత్ర నిర్మాణం వలన ఆ ప్రాంతంలోని వారికి సర్పాల వల్ల భయం లేదనిది ప్రజల నమ్మకం.

Tara Government College Sangareddy
(Autonomous)
(Re-Accredited with 'B' by NAAC)
Affiliated to Osmania University- Hyderabad.

Students project
On
Biography of Maqdoom Mohi Uddin & his writings

Submitted by the Students of BA 3rd year

D Vishnu Das- 6058-19-129-5
D.Balaji- 6058-19-129-5
E.Naveen- 6058-19-129-5
E.Madhukar- 6058-19-129-5
G.Kumar-6058-19-129-5

Tara Government college(A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Guided by
L.Vinodha, MA.,(Ph.D)
Lecture in History,
Department of History
Tara Government College(A)
Sanga Reddy (Sangareddy Dist.

DECLARATION

We hereby declare that the student study project entitled "Biography of Maqdoom Mohi Uddin & his writings" IS

- submitted by the students of BA 3rd Year, Tara Government Degree and PG college, Sanga Reddy. This original project work has been carried under the supervision and guidance of L.Vinodha Faculty of History , Tara Government Degree and PG college, Sanga Reddy.

D Vishnu Das- 6058-19-129-5
D.Balaji- 6058-19-129-5
E.Naveen- 6058-19-129-5
E.Madhukar- 6058-19-129-5
G.Kumar-6058-19-129-5

Tara Government College(A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Place : Sangareddy
Date : 12-07-2022

References:

"Medak Seema Vignana Sarvaswam" **:Sastrula Raghunata Sharma M.A.**

"Telanganalo Satavahana varasathwam" **: Emani Shivanagireddy.**

"Methukuseema Manikyam" **– Rani Shankaramma: S.M.Panraao.**

"Sanagreddy Jilla Sahitya Charitra" **– Avusula Banuprakash**

Acknowledgements

We would like to express our sincere thanks to Sri Praveena, Principal, Tara Government College (A), Sangareddy and L.Vinodha Lecturer in History, Tara Government College(A), Sangareddy for allowing and guiding us to complete this project .

We would also like to sincerely thank all the resource persons for their guidance.
We express our special thanks to all the faculty of Tara Government Degree and PG college, Sangareddy, for their encouragement,and support.
We also thank all the non -teaching staff of Tara Government Degree and PG College, Sangareddy.
We also extend my love to all my family members and friends.

Tara Government Degree & PG College
Sangareddy (Sangareddy dist)

CERTIFICATE

This is to certify that the Student Study Project titled Biography of Maqdoom Mohi Uddin and his writings is a Bonafide record done by the BA 3rd Year students of this college and this project has not previously formed the basis for the award of any other degree, diploma, associate ship, or any other title thereof in any college or university.

L.Vinodha MA., (Ph.D).
Lecturer in History,
Department of History,
Tara Government College(A)
Sangareddy (Sangareddy Dist)

Place: Sangareddy
Date: 12.07.2022.

TABLE OF CONTENT

Tapic **Page no**

విద్యాభ్యాసం
జైలు జీవితం
ఉపాధ్యాయుడు
తోలిజీవిత రచన

మత విశ్వాస
ప్రముఖ అధ్యాపకుడు/ ఉర్దూ కవి
హాస్యప్రియుడు
విశేషాలు
ఉద్యమాలు - పదవులు – రాజకీయాలు

సాహిత్యము
తెలంగాణా పోరాటం 1946-51

మరణం

ఈ ప్రాజెక్ట్ కు స్ఫూర్తి

. మఖ్దూం కార్మిక నాయకుడు,శాసన మండలి సభ్యుడు.ఫాసిజానికి వ్యతిరేకంగా సమసమాజ స్థాపనకోసం క్రియాశీలంగా రాజకీయాల్లో పాల్గొన్ననారు. అందరూ కలిసి భోజనం చేసే దస్తర్ఖాన్ల గురించి కల గన్నాడు.ప్రగతిశీల భావాలతో పీడితుల పక్షాన కలమెత్తి నమ్మిన సిద్ధాంతానికి జీవితాన్నంకితం చేసి అమరుడైనాడు.కమ్యూనిస్టు అయిన మఖ్దూం. మతాన్ని దూషించలేదు అనుసరించలేదు. హైద్రాబాద్ రాష్ట్ర కమ్యూనిస్టు పార్టీ శాఖకు తొలి కార్యదర్శి. ఇంత గొప్ప వెక్తి యొక చరిత్ర అందరికి తెలియాలి అందరికి తేలియజేయాలి అనటువంటి ఆలోచనా మాకు స్ఫూర్తిగా మారింది

ప్రాజెక్ట్ యొక్క ఉద్దేశ్యం మరియు లక్ష్యాలు:

మఖ్దూం గురించి ఇప్పటివరకు వెలువడిన సాహిత్యంలో ఆయనలో ఏదో ఒక్క పార్శ్వాన్ని మాత్రమే అధికంగా చెప్పినవి ఎక్కువ. కాని మఖ్దూం జీవితాన్ని,

కృషిని ఒక కవిగా, కమ్యూనిస్టుగా సమపాళ్లలో, సమగ్రంగా వివరించడానికి ఓ గొప్పప్రయత్నం
*ఈ యొక్క ముక్య ఉద్దేశం చరిత్రలో మగ్దం మోహియుద్ధీన్ యొక్క జీవిత రచనలు ఇతని ఉద్యమాలు-పదవులు, రాజకీయ,సాహిత్యము ఇతని అన్ని అంశము పై గోపతన్ని తెలియజేయడం.

పరిశోధన పద్ధతి:---

మా యొక పరిశోదన పద్ధతిలో మీము ఉపయోగించిన పద్దతులు ఏమిటంటే మఖ్దూం మొయినుద్దీన్ గారి యొక కొని పుస్తకాలు మీము చదవడం జరిగింది కానీ అన్నీ పుస్తకాలు లో కూడా మాకు మఖ్దూం మొయినుద్దీన్ గారి గురించి చాలా తాకువ సమాచారం దొరికింది.
కబటి మా గ్రూప్ మొతం మఖ్దూం మొహియుద్దీన్ గారి యొక జన్మ స్థలం అయినటువంటి ఆందోల్ కి వెళ్లి అక్కడ మఖ్దూం మొహియుద్దీన్ గారికి సంబంధించిన కొని అదరలు చూసి ఈ యొక పరిశోధన పధతి ఛాయడం జ

మఖ్దూం మొహియుద్దీన్ బాల్యం విద్యాభ్యాసం÷

మగ్దూం మొహియుద్దీన్ తెలంగాణ లోని మెదక్ జిల్లా ఆందోల్లో 1908, ఫిబ్రవరి 4 న జన్మించాడు. ఆయన పూర్తిపేరు అబూ సయీద్ మహ్మద్ మఖ్దూమ్ మొహియొద్దీన్ ఖాద్రి (మహ్మద్ మగ్దూం మొహియుద్దీన్ హుజ్రీ). వీరి పూర్వీకులు ఉత్తర ప్రదేశ్ లోని ఆజంగఢ్‌లో ఉండేవాడు. ఆయన తాత (తల్లితండ్రి) రషీదుద్దీన్ ఔరంగజేబు సైన్యాలతో పాటు దక్కన్ పీఠభూమికి వచ్చాడు. అలాగే, మరో తాత (తంపూడికి తండ్రి) సయ్యద్ జాఫర్ అలీ కూడా ఉత్తరపూపదేశ్ షాజహానాబాద్ నుండి 1857లోనే దక్షిణానికి వచ్చాడు. ఆ రకంగా ఆ కుంటుంబమంతా హైద్రాబాద్ దక్కన్ పరిసరాలకు చేరింది. ఆయన తండ్రి గౌస్ మొహియొద్దీన్ నిజాము ప్రభుత్వంలో సూపరింటెండెంటుగా పనిచేసేవాడు.

మగ్దూం చిన్నతనంలోనే నాలుగేళ్ళయినా రాకముందే తండ్రి చనిపోయాడు. తల్లి మరో పెళ్ళి చేసుకోవడంతో మగ్దూం తన బాబాయి బషీరుద్దీన్ వద్ద పెరిగాడు. ప్రాథమిక విద్య హైదరాబాదు లోని ధర్మవంత హైస్కూల్లోను, మెట్రిక్యులేషను సంగారెడ్డిలోను చదివాడు. మఖ్దూం తండ్రి పరమ భక్తుడు- మహమ్మద్ గౌస్ మొహియుద్దీన్. తల్లి- ఉమ్దా బేగం. భర్త మరణానంతరం ఆమె వేరే వివాహం చేసుకుంది. పినతండ్రి బషీరుద్దీన్ పెంచాడు. 1929లో ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో చేరాడు. పిన తండ్రి కొడుకు నిజాముద్దీన్ మఖ్దూమ్‌ను వెన్నంటి ఉన్నాడు. పినతండ్రి బషీరుద్దీన్ పెంపకంలో మఖ్దూమ్ సూఫీ మత సాంప్రదాయంలో క్రమశిక్షణతో పెరిగాడు.

*తన జూనియర్, హాస్టల్ మేట్ ఒకతను ఎప్పుడూ పచ్చ శాలువా కప్పుకుని తిరుగుతూ ఉండేవాడు. ఓ రోజు అతని శాలువాను ఎవరో దొంగిలించాడు. అది తెలిసి అతణ్ణి ఆట పట్టించడానికి మఖ్దూమ్ 'పిలా దుశాల' అనే పాట రాశాడు. హాస్యోక్తులు చిందిస్తూ, లయబద్ధంగా సాగే ఆ పాట హైద్రాబాద్ విద్యార్థిలోకంలో ఎంతో ప్రాచుర్యం పొందింది. ఎప్పుడూ నవ్వుతూ, నవ్విస్తూ సరదాగా, మంచి స్నేహితుడిలా ఉండే మఖ్దూమ్ విద్యార్థులందరికీ ఆత్మీయుడిగా ఉండేవాడు.
*మఖ్దూం బాల్యమంతా మతవిశ్వాసాలకు అనుగుణంగానూ, కష్టాల కడలిగానూ సాగింది. మజీద్‌ను శుభ్రంచేయడం, నీళ్ళు పట్టడం, క్రమం తప్పకుండా ఐదుసార్లు నమాజు చేయడం
*హైద్రాబాద్ రాష్ట్ర అసెంబ్లీలో బూర్గుల రామకృష్ణారావు ముఖ్యమంత్రిగా ఉన్నప్పుడు ఫూల్‌చంద్ గాంధీ ఆరోగ్యశాఖ మంత్రి. అసెంబ్లీలో ప్రతిపక్ష నాయకుడైన మఖ్దూమ్ ఆ శాఖలోని అవకతవకలు ఎత్తి చూపుతూ "ఫూల్ చన్ద్ - కాంటే బహుత్" (పువ్వులు కొంచెం - ముళ్ళేమో ఎక్కువ) అని చలోక్తి విసిరాడు.ఎంతటి గాఢమైన విషయాన్నైనా సున్నితమైన హాస్యాన్ని జోడించి, టూకీగా చెప్పేవాడు.

జైలు జీవితం :--

*ఆయన జైల్లో ఉన్నప్పుడు అన్నంలో ఒకసారి ఉడికిన తేలు బయటపడింది. "శాఖాహారులకు ఇలా బలవంతంగా మాంసాహారం వడ్డించడం తగదు" అన్నాడు. నాసిరకం కూరలని నిరసిస్తూ ఆకుకూరలతో తాళ్ళు పేని జైలర్‌కు బహూకరించాడు.

*నాగపూర్ కామ్రేడ్ల సహాయంతో 1930-40లలో హైద్రాబాద్‌లో 'స్టూడెంట్స్ యూనియన్' ప్రారంభించాడు. 1940లో తన సహచరులతో కలిసి కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరాడు. చంద్ర రాజేశ్వరరావు, గులాం హైదర్, రాజ బహుదూర్ గౌర్, హమీదలీ ఖాద్రీ లాంటి నాయకులతో కలిసి పనిచేస్తుండేవాడు."రైతుకు రొట్టె నివ్వని పొలమెందుకు, కాల్చేయండి ప్రతి గోధుమ కంకిని!" అనే ఇక్బాల్ కవితను నినదించేవాడు. అక్తర్ హుస్సేన్ రాయ్‌పురి, సిబ్తె హసన్‌లతో కలిసి హైద్రాబాద్‌లో 'అభ్యుదయ రచయితల సంఘం' స్థాపించాడు. సరోజినీ నాయుడు నివాసమైన గోల్డెన్ త్రెషోల్డ్‌లో డాక్టర్ జయసూర్య, జె.వి.నరసింగరావులతో కలిసి సాహిత్య, సామాజిక, రాజకీయ అంశాలపై చర్చలు జరుపుతుండేవాడు.

*ఉద్యమ కవి, విప్లవ రచయిత) బిరుదాంకితుడు. కవియేగాక నాటక కర్త, గాయకుడు, నటుడు కూడా. ఇతని గజల్ లు, పాఠ్యకాంశాలలోను, సినిమాలలోనూ ఉపయోగించాడు.ఆయన రాసిన 'ఏ జంగ్ హై జంగే ఆజాదీ' 'ఎక్ చంబేలీకె మండ్వే తలే' అనే గీతాలు ప్రసిద్ధి పొందాయి.ఉర్దూ మహాకవిగా ప్రపంచాన్ని ఉర్రూతలూగించాడు.మఖ్దూమ్ మొహియుద్దీన్ అబూ సయీద్ మొహమ్మద్ మఖ్దూమ్ మొహియుద్దీన్ ఖుద్రి

ఉపధ్యయుడు:--

మొహియుద్దీన్ 1934లో సిటీ కాలేజీలో ఉపన్యాసాలిచ్చి ఉర్దూ సాహిత్యాన్ని బోధించాడు. అతను ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లో కమ్యూనిస్ట్ పార్టీ స్థాపకుడు మరియు భారతదేశం యొక్క స్వాతంత్ర్య సమరయోధుడిగా పరిగణించబడ్డాడు. అతను కొత్తగా విముక్తి పొందిన ఇండియన్ యూనియన్‌లో విలీనం చేయడానికి హైదరాబాద్ రాచరికం యొక్క రాచరికానికి వ్యతిరేకంగా కూడా ఉద్యమించాడు.

అతను బిసాత్-ఎ-రక్స్ ("ది డ్యాన్స్ ఫ్లోర్") అనే కవితా సంకలనానికి ప్రసిద్ధి చెందాడు, దీనికి అతనికి ఉర్దూలో 1969 సాహిత్య అకాడమీ అవార్డు లభించింది . అతని ప్రచురించిన రచనలలో వ్యాసం టాగోర్ అండ్ హిస్ పొయెట్రీ , ఒక నాటకం, హోష్ కే నఖున్ ("అన్‌రాపెల్లింగ్"), షా యొక్క విడోవర్స్ హౌస్‌ల అనుసరణ మరియు గద్య వ్యాసాల సేకరణ ఉన్నాయి. Bisat-e-Raks అనేది మఖ్దూం యొక్క పద్యం యొక్క పూర్తి సంకలనం, ఇందులో అతని రెండు మునుపటి సంకలనాలు సుర్ఖ్ సవేరా ("ది రెడ్ డాన్", 1944) మరియు గుల్-ఎ-తార్ ("ది డ్యూడ్రెంచ్డ్ రోజ్", 1961) ఉన్నాయి.
అతన్ని షాయర్-ఇ-ఇంక్విలాబ్' ('విప్లవ కవి') అని పిలుస్తారు. అతని గజల్స్ మరియు సాహిత్యం అనేక హిందీ చిత్రాలలో ఉపయోగించబడింది. అతని ముఖ్యమైన వాటిలో రొమాంటిక్ గజల్స్ ఉన్నాయి: ఏక్ చమేలీ కే మాండ్వే తాలే , ఆప్ కీ యాద్ ఆతీ రాహీ రాత్ భర్ మరియు ఫిర్ ఛిడీ రాత్, బాత్ ఫూలోన్ కీ .

అతను 1956 - 1969 వరకు ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లెజిస్లేటివ్ కౌన్సిల్ సభ్యుడు మరియు అసెంబ్లీలో ప్రతిపక్ష నాయకుడు అయ్యాడు మరియు భారతదేశం అంతటా అత్యంత ప్రజాదరణ పొందిన రాజకీయ నాయకులలో ఒకడు. అతను సోవియట్ యూనియన్ యొక్క గొడుగు కింద ఉనికిలో ఉన్న చాలా యూరోపియన్ దేశాలకు ప్రయాణించాడు మరియు రెడ్ చైనాను కూడా సందర్శించాడు. మాస్కోలో ఉన్నప్పుడు అతను యూరి గగారిన్‌ను కలుసుకున్నాడు మరియు అతనిపై ఒక కవిత రాశాడు.
2008 ఫిబ్రవరి 4 మరియు 5 తేదీలలో, మహాత్మా గాంధీ అంతర్రాష్ట్ర హిందీ విశ్వవిద్యాలయ విభూతి నారాయణ్ రాయ్ , PM భార్గవ మరియు సయ్యద్ E. హస్నైన్ పాల్గొనే ఆయన జయంతి శతాబ్ది ఉత్సవాల సందర్భంగా హైదరాబాద్‌లో కార్యక్రమాలు నిర్వహించబడ్డాయి.

తొలి జీవిత-రచన ప్రస్తాన÷

ఉస్మానియా యూనివర్సిటీలో మఖ్దూమ్ (1934-37) హాస్టల్‌లో ఉండేవాడు. అక్కడ తన తొలి కవిత 'టూర్' 1934లో రచించాడు. మఖ్దూమ్, కవి గా, నాటక రచయితగా, నటుడిగా ప్రసిద్ధుడయ్యాడు. 1934లో బెర్నార్డ్ షా నాటకానికి 'హోష్ కె నా ఖూన్' అనే ఉర్దూ అనుసరణ రాసి హైద్రాబాద్‌లో రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్ సమక్షంలో ప్రదర్శించాడు. గురుదేవులు ఆ నాటకం చూసి ఆనందం పట్టలేక, నాటక ప్రదర్శన అయిపోగానే స్టేజిపైకి వెళ్ళి మఖ్దూమ్‌ని అభినందించి, తన శాంతినికేతన్‌కు వచ్చి చదువుకోవాల్సిందిగా ఆహ్వానించాడు. మఖ్దూమ్ 'మర్షదే కామిల్' అనే మరో నాటకం రాశాడు. 1937లో మఖ్దూమ్ తన 29వ యేట ఎం.ఎ. డిగ్రీ తీసుకున్నాడు. 'ఉర్దూ నాటకం'పై ఒక పరిశోధన పత్రం కూడా రాశాడు. హైకోర్టు పక్కన గల సిటీ కాలేజీలో అధ్యాపకుడిగా ఉద్యోగం దొరికింది. కమ్యూనిస్టు రహస్య పత్రిక 'నేషనల్ ఫ్రంట్' సంపాదించి చదివేవాడు.
నాగపూర్ కామ్రేడ్ల సహాయంతో 1930-40లలో హైద్రాబాద్‌లో 'స్టూడెంట్స్ యూనియన్' ప్రారంభించాడు. 1940లో తన సహచరులతో కలిసి కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరాడు. చండ్ర రాజేశ్వరరావు, గులాం హైదర్, రాజ బహదూర్ గౌర్, హమీదలీ ఖాద్రీ లాంటి నాయకులతో కలిసి పనిచేస్తుండేవాడు."రైతుకు రొట్టె నివ్వని పొలమెందుకు, కాల్చేయండి ప్రతి గోధుమ కంకిని!" అనే ఇక్బాల్ కవితను నినదించేవాడు. అక్తర్ హుస్సేన్ రాయ్‌పురి, సిబ్తె హసన్‌లతో కలిసి హైద్రాబాద్‌లో 'అభ్యుదయ రచయితల సంఘం' స్థాపించాడు. సరోజినీ నాయుడు నివాసమైన గోల్డెన్ త్రెషోల్డ్‌లో డాక్టర్ జయసూర్య, జె.వి.నరసింగరావులతో కలిసి సాహిత్య, సామాజిక, రాజకీయ అంశాలపై చర్చలు జరుపుతుండేవాడు. చార్మినార్ సిగట్ ఫ్యాక్టరీ, బట్టల గిర్నీ, అల్విన్, షాబాద్ సిమెంట్, ఎన్ ఎస్సార్ రైల్వే ఎంప్లాయిస్, ఎలక్ట్రిసిటీ, సి.డబ్ల్యు.డి. మున్సిపాలిటీ, బటన్ ఫ్యాక్టరీ వంటి వందల కంపెనీల్లోని కార్మిక సంఘాలకు మఖ్దూమ్ అధ్యక్షుడయ్యాడు. అహో రాత్రులు వారి సంక్షేమం కోసం కృషి చేశాడు. స్టేట్ అసెంబ్లీలో మాట్లాడినా, బయట కార్మిక సంఘాలలో మాట్లాడినా ఆయన వాగ్ధాటికి ఎదురుండేది కాదు. విషయం సూటిగా, స్పష్టంగా, దృఢంగా, బలంగా చెప్పేవాడు. నల్లగొండ జిల్లా హుజూర్ నగర్ నుండి శాసనసభకు ఎన్నికయ్యాడు. 1957లో మెదక్ నుండి పార్లమెంట్‌కు పోటీ చేసి ఓడిపోయాడు.

శాసనమండలికి ఎన్నికై 1969లో కన్నుమూసే దాకా కమ్యూనిస్టు నేతగా ఆ పదవిలో కొనసాగాడు.

మత విశ్వాసం:-

*మఖ్దూం బాల్యమంతా మతవిశ్వాసాలకు అనుగుణంగానూ, కష్టాల కడలిగానూ సాగింది. మజీద్‌ను శుభ్రంచేయడం, నీళ్ళు పట్టడం, క్రమం తప్పకుండాఐదుసార్లు నమాజు చేయడం

*మఖ్దూం ప్రతీ ఉదయం ఒక్కపైసాతో తాందూరీ రొట్టె తిని సాయంత్రంవరకు గడిపేవాడు.

*ఈయన చదివే ఉర్దూకవితలను దాశరథి తెలుగులో అనువదిస్తూ గానం చేసేవాడు.బెర్నార్డ్ షా నాటకానికి ఉర్దూ అనువాదాన్ని టాగోర్ సమక్షంలో ప్రదర్శించగా రవీంద్రుడు వేదికపైకివచ్చి మఖ్దూంను అభినందించాడు.

సొంత ఇల్లులేని మఖ్దూం మజీదులోనే జీవించాడు

*మఖ్దూం "సారా సంసార్ హమారాహై/ పూరబ్, పశ్చిమ్, ఉత్తర్, దక్కన్/ హం అమెరికీం/ హం ఆఫ్రింగీ/ హం చీనీ/ జాం బజాన్ వతన్" అంటూ అంతర్జాతీయ వాదాన్ని ప్రకటించాడు.

"దొంగల బెడదకు భయపడి ఒక మంచి తాళం కొనమని భార్య అడిగితే " మఖ్దూం ఇల్లుదోచుకోవడానికి ఎవడూ శ్రమ తీసుకోడు" అని చెప్పాడు.

*మఖ్దూం మతాన్నీ, మత విశ్వాసాలనూ గౌరవించాడు. మత దురహంకారాన్ని నిరసించాడు. తన చిన్ననాటి కష్టాలను గుర్తుంచుకొని ఆబాధలు మరెవరికీ రాకూడదనీ, శ్రమజీవుల రాజ్యంతోనే అది సఫలమౌతుందనీ భావించాడు.

*__ప్రముఖ అధ్యాపకుడు__/ **ఉర్దూ కవి**:- 'షాయరే ఇంక్విలాబ్' (ఉద్యమ కవి, విప్లవ రచయిత) బిరుదాంకితుడు. కవియేగాక నాటక కర్త, గాయకుడు, నటుడు కూడా. ఇతని గజల్ లు, పాఠ్యాంశాలలోను, సినిమాలలోనూ ఉపయోగించాడు.ఆయన రాసిన 'ఏ జంగ్ హై జంగే ఆజాదీ' 'ఎక్ చంబేలీకె మండ్వే తలే' అనే గీతాలు ప్రసిద్ధి పొందాయి.ఉర్దూ మహాకవిగా ప్రపంచాన్ని ఉర్రూతలూగించాడు.

*'ఫిర్ ఛిడీ బాత్, బాత్ ఫూలోం కి' అను గజల్ (గేయం) సుప్రస

*1944లో సుర్ఖ్ సవేరా (అరుణోదయం),

*1961లో గుల్ ఎ తర్ (తాబీపూవు),
*1966లో బిసాతే రక్స్ (నాట్య వేదిక) పేర మూడు కవితా సంపుటాలను రచించాడు.
*1944-51 మధ్యకాలంలో 'తెలంగాణ' అనే కవిత రాశాడు.
ఏ జంగ్ హై జంగే ఆజాదీ
ఆజాదీ కె పర్చమ్ కె తలె
హం హింద్ కె రహ్నే వాలోం కి
మెహకూమోం కి మజ్బూరోం కి
దహెఖానోం కి మజ్దూరోం కి
ఆజాది కే మత్వాలోం కి
యే జంగ్ హై జంగే ఆజాదీ"
అనే ఆయన గీతం అంతర్జాతీయ గీతంగా రూపుదిద్దుకుంది. (ఇది స్వాతంత్ర్య సమరం. మేం అమెరికన్‌లం, మేం ఆఫ్రికన్‌లం, చైనీయులం, ప్రపంచమంతా మేమే - ప్రపంచమంతా మాదే')

సారా సంసార్ హమారా హై
పూరబ్, పశ్చిమ్, ఉత్తర్, దక్కన్
హం అమెరీకి, హం ఆఫ్రంగి
హం చీనీ జాం బాజానె వతన్"
మఖ్దూమ్ కవిత్వాన్ని గజ్జెల మల్లాడ్డి చాలావరకు తెలుగులోకి అనువదించాడు. ఆయన జీవితం గురించి, సాహిత్య కృషి గురించి డా॥ రాజబహుదూర్ గౌర్, దేవులపల్లి మదన్ మోహన్‌రావు ప్రభృతులు రాశాడు. అంజుమనే తరఖీ ఉర్దూ, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వంటి సాహిత్య, సాంస్కృతిక సంస్థలలో ముఖ్యుడు మఖ్దూమ్.
మఖ్దూం కార్మిక నాయకుడు, శాసన మండలి సభ్యుడు. ఫాసిజానికి వ్యతిరేకంగా సమసమాజ స్థాపనకోసం క్రియాశీలంగా రాజకీయాల్లో పాల్గొన్నాడు. అందరూ కలిసి భోజనం చేసే దస్తర్‌ఖాన్ల గురించి కల గన్నాడు. ప్రగతిశీల భావాలతో పీడితుల పక్షాన కలమెత్తి నమ్మిన సిద్ధాంతానికి జీవితాన్నంకితం చేసి అమరుడైనాడు. కమ్యూనిస్టు అయిన మఖ్దూం. మతాన్ని దూషించలేదు

అనుసరించలేదు. హైద్రాబాద్ రాష్ట్ర కమ్యూనిస్టు పార్టీ శాఖకు తొలి కార్యదర్శి. నిజాం పాలనకు వ్యతిరేకంగా సాగిన ప్రపంచ ప్రసిద్ధ తెలంగాణ సాయుధ పోరాటంలో ముఖ్య పాత్రధారి. సాయుధ పోరాటానికి ముందు కారాగార శిక్షలు, పోరాటం తర్వాత అజ్ఞాత వాసం.హైద్రాబాద్ రాష్ట్ర శాసనసభ్యుడు (1952) శాసనమండలి సభ్యుడు, ప్రతిపక్ష నేత (1956-1969), భారత కార్మిక వర్గ విప్లవ చరిత్రలో ముఖ్య పాత్రధారి. ఎఐటియుసికి జాయింట్ సెక్రటరీ.నిజాముకు వ్యతిరేకంగా తెలంగాణా సాయుధ పోరాటంలో కీలకపాత్ర పోషించాడు. ఢిల్లీలో ఆల్ ఇండియా ట్రేడ్ యూనియన్ సమాఖ్య (ఎ.ఐ.టి.యు.సి.) జాయింట్ సెక్రటరీగా కొంత కాలం ఢిల్లీలో ఉన్నాడు.1952-55 మధ్య చైనా, సోవియట్ యూనియన్, తూర్పు యూరప్ దేశాలు, ఆఫ్రికన్ దేశాలు తిరిగి వచ్చాడు. ప్రపంచ ట్రేడ్ యూనియన్ సమాఖ్య ప్రధాన కార్యాలయం వియాన్నాలో (1953-54) పనిచేశాడు.

ప్రజల చేతిలో కవితా ఖడ్గం మఖ్దూం

భూపతి వెంకటేశ్వర్లు

బానిసత్వపు చీకటిని రాత్రి కూడా భరించలేదు
అందుకే స్వేచ్ఛా కిరణాలు ఉషోదయం కోసం కాంతిరేఖ
ఏదో కాలానికి కలం ఎదురెదుతుంది
అధిపత్య చీకట్లే నినాదాలై నిద్రలేపుతాయి
హయాత్ లేకెచలో - కాయానాత్ లేకె చలో
చలోతో సారే జమానేకొ సాథ్ లేకె చలో!

పదం పదం కలిపితే సబ్బండ వర్గాల ఐక్యతా రాగం అవుతుంది. ఆ కవిత్వం సమసమాజం కోసం స్వప్నిస్తుంది. అసమానతలను తొలగించాలని ఆరాటపడుతుంది. ఆ కలానికి పోరాటం తెలుసు. ప్రేమించడం తెలుసు. ఆ కవిత్వ కెరటానికి పేరుంటే... అది మఖ్దూం మొహినుద్దీన్‌లా హైదరాబాద్ వీధుల్లో తిరుగుబాటు పాట పాడుతుంది. పుట్టడం చావటం మనిషి జీవితం కాదు. జీవిత సారాన్ని జగతికి అందించడం. మరణం తర్వాత కూడా జీవించడం ఓ ప్రత్యేకత. కత్తులెన్ని దూసినా.. కలాన్ని, కథనాన్నీ వదలలేదు. అమ్మలేదు ఆశయాలు! నమ్మకాదు నమ్మకాలు! ప్రజలనే నమ్ముకున్న నిఖార్సైన నిలువెత్తు విగ్రహం మఖ్దూం మొహినుద్దీన్. "చమేలేకీ మండ్వాతలే దోబన్ ప్యార్‌కే ఆగ్‌మే జల్‌గయె. ప్రజల కొరకు నడువు.. జనం కోసమే నిలబడు.. తెరవెనక నుండి వెన్నుతడుతున్నట్టుగా ఆయన కవిత్వం వుంటుంది.

మఖ్దూం ఒక వ్యక్తికాదు.. శక్తి.. కవి, గాయకుడు.. నటుడు, నాటకకర్త.. అధ్యాపకుడు, కార్మిక నాయకుడు, కమ్యూనిస్టు కార్యకర్త, శాసనమండలి సభ్యుడు. అతనొక బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి.

భారతావనిలో అగ్రగామి తెలంగాణ
ఆహ్వానం పలుకుతుంది కొత్తదిశకు
తెలంగాణ విప్లవాల పురిటిగడ్డ
తెలంగాణ దాహార్తి పెదాలకు శిశిరంల అందించే అమృతం
నిశిరాత్రి గుండెల్లో కాగడాల ఊరేగింపు
నాపుష్టి నాస్పష్టి నా జీవన సర్వస్వంతో
తేజోమూర్తులైన పోరాట యోధులకు సలామ్!

విముక్తి ప్రదాతలైన చంద్రులకు లాల్‌సలామ్!

యుద్ధం - విజయాలను వరించే స్వాతంత్ర్య యుద్ధం) అనే మహత్తర నినాదానికి పూనిక చైతన్యానికి గుర్తు, పోరాటపు ఎరుక, కవితా బావుటా.. కనుకనే 'తన బ్రతుకుని చూచి బ్రతుకు తానే తలవంచుకుంది' అని గ్రహించగలిగాడు. మానవాళి మనుగడకని మంచిలోకం ఒకటుంటుందా? వినాశాల ఈ భూమికి విశ్వనరుడు ఉన్నాడా? అని ప్రశ్నించాడు. రైతుకు రొట్టె ఇవ్వని భూమెందుకు? అందుకే కాల్చేయండి గోధుమ కంకుల్ని అంటాడు. మన నగరం గురించి.. "మూసిన కిటికీలు.. మూగవడిన నిండు గొంతులు... కూలిపోతున్న కుడ్యాలు (గోడలు)... పెదవుల మీద సీళ్ళు వేసుకున్న ద్వారాలు.. ఇండ్లల్లో యేండ్లుగా శవాలు నివసిస్తున్నాయి. నేటినగర దర్పణం ఈ కవిత.

ఒక విశాలమైన వ్యక్తిత్వం, విలక్షణమైన మనస్తత్వం వున్నవాడు. మఖ్దూమ్. అతని రచనలు ఎంత ఉత్తమమైనవో జీవన క్రమం అంతే ఉత్తేజకరమైనది. ఒక సాధారణ ముస్లిం కుటుంబం మెదక్‌జిల్లా జోగిపేట మండలం ఆందోల్ గ్రామంలో పుట్టిపెరిగాడు. పూర్తిపేరు అబూ సయీద్ మొహ్మద్ మఖ్దూం మొహినుద్దీన్ ఖాద్రీ. హిజ్రీ 1327 అనగా 4 ఫిబ్రవరి 1908న జన్మించాడు. వీరి తండ్రి మహమ్మద్ గౌస్. పరమభక్తుడు. తల్లి ఉమ్దాబేగం. ఈమె తన భర్త మరణానంతరం వేరే వివాహం చేసుకొని సంతానాన్ని విడిచి వెళ్ళిపోయింది. అప్పుడు పినతండ్రి బషీరుద్దీన్ చేరదీసి వారిని ఉన్నంతలో స్వేచ్ఛగా పెంచారు. పుస్తకాల పట్లప్రేమ, దు:ఖిదుల పట్ల సానుభూతి, కష్టాలు, కన్నీళ్ళతో కలిసి పెరిగారు. కనుకనే ఆయనలో ప్రగాఢమైన విశ్వాసం తొణికిసలాడేది.

'రా...! ఈ శిథిలాలపైన స్వాతంత్ర్య పతాకమెత్తు..!
రా...! ఈ శిథిలాలపైన రక్త పతాకమ్మునెత్తు...!!

కొన్ని రచనలు చూస్తే.. కోడి సరిహద్దుగోడ ఎత్తుకే ఎగరగలదు. డేగ ఆకాశం అంచుల వరకు ఎగరగలదు.

కోసం క్రియాశీలంగా రాజకీయాల్లో పాల్గొన్నాడు. పీడితుల పక్షాన నిలిచి దురహంకారుల దమనకాండపై పెన్ను పోరాటం నిర్వహించినాడు. పిడికిలి బిగించి నిజాం సంకెళ్ళను తుత్తునియలు చేశాడు. కవిగా కామ్రేడ్‌గా జాతీయ, అంతర్జాతీయ స్థాయిలకెదిగి మహనీయుడుగా వెలుగొందారు. కాలంతో పరుగెత్తారు. భూత, భవిష్యత్, వర్తమానాన్ని అధ్యయనం చేయడం. అన్నింటి కంటే మించి రాజకీయ విశ్వాసం, తోటివారితో కలిసి మెలిసి పని చేయించాలనే ఆదుర్దా, శ్రద్ధ, పట్టుదల నిరంతరం తొణికిసలాడేది. ఓర్పులేనివాడెప్పుడూ ఓదార్చలేడు. దయలేనివాడెప్పుడు పోరాడలేడు. ప్రేమించే వాళ్ళదే జీవితం. అంటూ ప్రేమ, వ్యంగ్య కవితల స్థాయినుండి ఎదిగి స్వాతంత్ర్యానికి పూర్వం సాగిన దారుణ వేదనలను బలంగా చిత్రించేటట్లు చేసింది.

మఖ్దూం విద్యాభ్యాసం ఆందోల్ నుండి ఎఫ్.ఐ. 1929లో ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయంలో పూర్తయింది. ఇంటా బయటా విరివిగా పుస్తకాలు చదవటం, వివిధ సాహిత్య అధ్యయనాలను కొనసాగించారు. 1936 ఎం.ఎ. పట్టా పుచ్చుకొన్నారు. హైదరాబాద్‌లోని సిటీ కాలేజీలో ఉపాధ్యాయ వృత్తిలో చేరారు. రాబియా బేగంతో వివాహమైంది. మంచి రచనలు చేయాలనే ఆలోచనతో సుర్ఖ్‌సవేరా (అరుణోదయం) గుల్‌ఎతార్ (తాజాపూవు) బిసాతేరక్స్ (నాట్యవేదిక) పేర కవితా సంపుటాలను ప్రచురించారు. ఇలా తెలంగాణ కవిత సంచలనం సృష్టించింది. కలంపై ఆంక్షల కుట్ల పడుతున్నాయి. రహస్య జీవితంలోకి వెళ్లారు. జైలు జీవితం గడిపారు. జైలులో అనేక కవితలు రాశారు. జీవితాలు జైళ్ళపాలయినా చిత్రహింసలకు గురైనా దేశానికి చెర వీడలేదు. కటకటాల నుండి ఆమెకు (దేశానికి) విముక్తి కలగకపోవడమన్నదే బాధలను మించిన బాధ అని మఖ్దూం భావించారు.

సాహిత్యాన్ని, సాంస్కృతిక కోణాన్ని భిన్నమైన రీతిలో

చెందారు. 1941లో హైదరాబాద్ ఉర్దూ అభ్యుదయ రచయితల సంఘ స్థాపనకు పూనుకున్నారు. 1942లో అభ్యుదయ రచయితల సమావేశాన్ని ఏర్పాటు చేసినారు. ప్రపంచ ప్రఖ్యాత నాటక కర్తల నాటకాలను అనుసృజన చేసి నటించి శభాష్ అనిపించుకున్నారు. 'ఉస్‌కేనా ఖాన్' నాటక ప్రదర్శనను చూసిన రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్, సరోజినీ నాయుడు ప్రశంసలందుకున్నారు. విప్లవానికి ఆహ్వానం పలుకుతూ ప్రాణప్రదంగా విప్లవాన్ని ఆలకిస్తారు. ఈ లోకం నీకోసం ఎంత పరితపించేనో.. ఈ ధరిత్రి నీ రాకకు ఎంత నిరీక్షించేనో.. తోరణాలు తీరి జనం దారుల్లో నిలిచిరే పదపదవే గీతమా పద వేనా ప్రాణమా.. బతుకును నడిపించినట్టి పాటలు చెర జిక్కినే... గుడి మూపున మత మౌఢ్యపు గోపురాలు నిలిచెనే... నాటి పాట నేటికి ప్రజాకళాకారులు పాడుతుంటే నూతనోత్తేజం కట్టలు తెగి పారుతుంది. కమ్యూనిస్టుగా, కార్మిక సంఘాల నాయకుడుగా సాయుధ పోరాటానికి పిలుపునిచ్చిన నాయకులలో ఒకరుగా యావత్తు ప్రజల మన్ననలు చూరగొన్నారు. తోటి ముస్లిం సోదరులతో కలిసి జీవితాంతం మతాన్ని దూషించలేను, అనుసరించలేను. నల్లగొండ జిల్లా హుజూర్‌నగర్ శాసనమండలి సభ్యుడుగా ఎంపికయ్యారు. వారి గజల్స్ సినిమాలో పాటలయ్యాయి. తెలంగాణ కవిత తెలుగులో దాశరథి తెలుగుపిల్లగా అనువదించారు. ఆయన కవిత్వం అనేక భాషల్లో అనువదించబడింది. అతను 'మేధావులకు ఓ లైబ్రరీ - సంస్కృతినీ, నాగరికతనూ కోరేవారికి ఒక ఆయుధగారం, ఒక జమానా దాకా మఖ్దూం లాగా, ఒక వ్యక్తిలో వివిధ విశిష్టలున్నవాడు జన్మించటం అరుదు" చిన్ననాటి మిత్రుడు, ఉద్యమ సహచరుడు రాజ్ బహదూర్‌గౌర్ వ్యక్తం చేసిన కవితోక్తులు! అతనిలో ఒక మానవున్ని విశ్వమానవున్ని చూశాను. అని ప్రముఖ కవి మఖ్దూంను జ్ఞాపకం చేసుకున్నారు. చెవుల్లోనే కాదు, నరనరాన ఉరకలు వేస్తున్న ప్రతి నెత్తురు బొట్టులోనూ మఖ్దూం కంఠస్వరం అతని రాగం ప్రతిధ్వనిస్తాయి. సాహిత్య సాంస్కృతిక, శ్రామిక వర్గాన్ని దు:ఖసాగరంలో ముంచి 25.8.1969న పరమపదించారు. కాగా మఖ్దూం రచనలు, అనువాదాలు, సంకలనాలు యువతకు అందుబాటులో లేవు. కనీసం

తొలి జీవితం - రచనా ప్రస్థానం

బతకడానికి పెయింటింగ్స్, సినిమా తారల ఫొటోలు అమ్మాడు. ట్యూషన్లు చెప్పాడు, పత్రికల్లో పనిచేశాడు. ఆయన రాసిన 'గోథే ప్రేమ లేఖలు' 'మక్తబా' అనే స్థానిక ఉర్దూ పత్రిక అచ్చేసింది. (ఆ పత్రిక సంపాదకుడు అబ్దుల్ ఖాదరీ సర్వరీ తర్వాతి కాలంలో కాశ్మీర్ వెళ్ళిపోయి అక్కడ ఉర్దూ ప్రొఫెసర్‌గా పనిచేశాడు).

ఉస్మానియా యూనివర్సిటీలో మఖ్దూమ్ (1934-37) హాస్టల్‌లో ఉండేవాడు. అక్కడ తన తొలి కవిత 'టూర్' 1934లో రచించాడు. మఖ్దూమ్, కవి గా, నాటక రచయితగా, నటుడిగా ప్రసిద్ధుడయ్యాడు. 1934లో బెర్నార్డ్ షా నాటకానికి 'హోష్ కె నా ఖూన్' అనే ఉర్దూ అనుసరణ రాసి హైద్రాబాద్‌లో రవీంద్రనాథ్ ఠాగూర్ సమక్షంలో ప్రదర్శించాడు. గురుదేవులు ఆ నాటకం చూసి ఆనందం పట్టలేక, నాటక ప్రదర్శన అయిపోగానే స్టేజిపైకి వెళ్ళి మఖ్దూమ్‌ని అభినందించి, తన శాంతినికేతన్‌కు వచ్చి చదువుకోవాల్సిందిగా ఆహ్వానించాడు. మఖ్దూమ్ 'మర్షదే కామిల్' అనే మరో నాటకం రాశాడు. 1937లో మఖ్దూమ్ తన 29వ యేట ఎం.ఎ. డిగ్రీ తీసుకున్నాడు. 'ఉర్దూ నాటకం'పై ఒక పరిశోధన పత్రం కూడా రాశాడు. హైకోర్టు పక్కన గల సిటీ కాలేజీలో అధ్యాపకుడిగా ఉద్యోగం దొరికింది. కమ్యూనిస్టు రహస్య పత్రిక 'నేషనల్ ఫ్రంట్' సంపాదించి చదివేవాడు.

నాగపూర్ కామ్రేడ్ల సహాయంతో 1930-40లలో హైద్రాబాద్‌లో 'స్టూడెంట్స్ యూనియన్' ప్రారంభించాడు. 1940లో తన సహచరులతో కలిసి కమ్యూనిస్టు పార్టీలో చేరాడు. చంద్ర రాజేశ్వరరావు, గులాం హైదర్, రాజ బహుదూర్ గౌర్, హమీదలీ ఖాద్రీ లాంటి నాయకులతో కలిసి పనిచేస్తుండేవాడు."రైతుకు రొట్టె నివ్వని పొలమెందుకు, కాల్చేయండి ప్రతి గోధుమ కంకిని!" అనే ఇక్బాల్ కవితను నినదించేవాడు. అక్తర్ హుస్సేన్ రాయ్‌పురి, సిబ్తె హసన్‌లతో కలిసి హైద్రాబాద్‌లో

'అభ్యుదయ రచయితల సంఘం' స్థాపించాడు. సరోజినీ నాయుడు నివాసమైన గోల్డెన్ త్రెషోల్డ్లో డాక్టర్ జయసూర్య, జె.వి.నరసింగరావులతో కలిసి సాహిత్య, సామాజిక, రాజకీయ అంశాలపై చర్చలు జరుపుతుండేవాడు. చార్మినార్ సిగట్ ఫ్యాక్టరీ, బట్టల గిర్నీ, అల్విన్, షాబాద్ సిమెంట్, ఎన్ ఎస్సార్ రైల్వే ఎంప్లాయిస్, ఎలక్ట్రిసిటీ, సి.డబ్ల్యు.డి. మున్సిపాలిటీ, బటన్ ఫ్యాక్టరీ వంటి వందల కంపెనీల్లోని కార్మిక సంఘాలకు మఖ్దూమ్ అధ్యక్షుడయ్యాడు. అహో రాత్రులు వారి సంక్షేమం కోసం కృషి చేశాడు. స్టేట్ అసెంబ్లీలో మాట్లాడినా, బయట కార్మిక సంఘాలలో మాట్లాడినా ఆయన వాగ్ధాటికి ఎదురుండేది కాదు. విషయం సూటిగా, స్పష్టంగా, దృఢంగా, బలంగా చెప్పేవాడు. నల్లగొండ జిల్లా హుజూర్ నగర్ నుండి శాసనసభకు ఎన్నికయ్యాడు. 1957లో మెదక్ నుండి పార్లమెంట్‌కు పోటీ చేసి ఓడిపోయాడు. శాసనమండలికి ఎన్నికై 1969లో కన్నుమూసే దాకా కమ్యూనిస్టు నేతగా ఆ పదవిలో కొనసాగాడు.

<u>హాస్య ప్రియుడు</u>:-

తన జూనియర్, హాస్టల్ మేట్ ఒకతను ఎప్పుడూ పచ్చ శాలువా కప్పుకుని తిరుగుతూ ఉండేవాడు. ఓ రోజు అతని శాలువాను ఎవరో దొంగిలించాడు. అది తెలిసి అతణ్ణి ఆట పట్టించడానికి మఖ్దూమ్ 'పిలా దుశాల' అనే పాట రాశాడు. హాస్యోక్తులు చిందిస్తూ, లయబద్ధంగా సాగే ఆ పాట హైద్రాబాద్ విద్యార్థిలోకంలో ఎంతో ప్రాచుర్యం పొందింది. ఎప్పుడూ నవ్వుతూ, నవ్విస్తూ సరదాగా, మంచి స్నేహితుడిలా ఉండే మఖ్దూమ్ విద్యార్థులందరికీ ఆత్మీయుడిగా ఉండేవాడు.
హైద్రాబాద్ రాష్ట్ర అసెంబ్లీలో బూర్గుల రామకృష్ణారావు ముఖ్యమంత్రిగా ఉన్నప్పుడు ఫూల్‌చంద్ గాంధీ ఆరోగ్యశాఖ మంత్రి. అసెంబ్లీలో ప్రతిపక్ష నాయకుడైన మఖ్దూమ్ ఆ శాఖలోని అవకతవకలు ఎత్తి చూపుతూ "ఫూల్ చన్ద్ - కాంటే బహుత్"

(పువ్వులు కొంచెం - ముళ్ళేమో ఎక్కువ) అని చలోక్తి విసిరాడు.ఎంతటి గాఢమైన విషయాన్నైనా సున్నితమైన హాస్యాన్ని జోడించి, టూకీగా చెప్పేవాడు.
ఆయన జైల్లో ఉన్నప్పుడు అన్నంలో ఒకసారి ఉడికిన తేలు బయటపడింది. "శాఖాహారులకు ఇలా బలవంతంగా మాంసాహారం వడ్డించడం తగదు" అన్నాడు. నాసిరకం కూరలని నిరసిస్తూ ఆకుకూరలతో తాళ్ళు పేని జైలర్‌కు బహూకరించాడు.

విశేషాలు:-

మఖ్దూం బాల్యమంతా మతవిశ్వాసాలకు అనుగుణంగానూ, కష్టాల కడలిగానూ సాగింది. మజీద్‌ను శుభ్రంచేయడం, నీళ్ళు పట్టడం, క్రమం తప్పకుండా ఐదుసార్లు నమాజు చేయడం
మఖ్దూం ప్రతీ ఉదయం ఒక్కపైసాతో తాందూరీ రొట్టె తిని సాయంత్రంవరకు గడిపేవాడు.
ఈయన చదివే ఉర్దూకవితలను దాశరథి తెలుగులో అనువదిస్తూ గానం చేసేవాడు.
బెర్నార్డ్ షా నాటకానికి ఉర్దూ అనువాదాన్ని టాగోర్ సమక్షంలో ప్రదర్శించగా రవీంద్రుడు వేదికపైకివచ్చి మఖ్దూంను అభినందించాడు.
సొంత ఇల్లులేని మఖ్దూం మజీదులోనే జీవించాడు
మఖ్దూం "సారా సంసార్ హమారాహై/ పూరబ్, పశ్చిమ్, ఉత్తర్, దక్కన్/ హం అమెరికీం/ హం ఆఫ్రింగీ/ హం చీనీ/ జాం బజాన్ వతన్" అంటూ అంతర్జాతీయ వాదాన్ని ప్రకటించాడు.
దొంగల బెడదకు భయపడి ఒక మంచి తాళం కొనమని భార్య అడిగితే " మఖ్దూం ఇల్లుదోచుకోవడానికి ఎవడూ శ్రమ తీసుకోడు" అని చెప్పాడు.
మఖ్దూం మతాన్నీ, మత విశ్వాసాలనూ గౌరవించాడు. మత దురహంకారాన్ని నిరసించాడు. తన చిన్ననాటి కష్టాలను గుర్తుంచుకొని ఆబాధలు మరెవరికీ రాకూడదనీ, శ్రమజీవుల రాజ్యంతోనే అది సఫలమౌతుందనీ భావించాడు

అతన్ని షాయర్-ఎ-ఇంక్విలాబ్ ‘(‘ విప్లవ కవి ‘) అని పిలుస్తారు. అతని గజల్స్ మరియు సాహిత్యం చాలా హిందీ చిత్రాలలో ఉపయోగించబడ్డాయి. అతని ముఖ్యమైన రొమాంటిక్ గజల్స్ ఉన్నాయి: -ఏక్ చమేలి కే మండ్వే తలే, ఆప్ కి యాద్ ఆతి రాహి రాత్ భర్ మరియు ఫిర్ చిది రాత్, బాత్ ఫూలాన్ కి.

మఖ్దూం కార్మిక నాయకుడు, శాసన మండలి సభ్యుడు. ఫాసిజానికి వ్యతిరేకంగా సమసమాజ స్థాపనకోసం క్రియాశీలంగా రాజకీయాల్లో పాల్గొన్నాడు. అందరూ కలిసి భోజనం చేసే దస్తర్‌ఖాన్ల గురించి కల గన్నాడు. ప్రగతిశీల భావాలతో పీడితుల పక్షాన కలమెత్తి నమ్మిన సిద్ధాంతానికి జీవితాన్నంకితం చేసి అమరుడైనాడు. కమ్యూనిస్టు అయిన మఖ్దూం. మతాన్ని దూషించలేదు అనుసరించలేదు. హైద్రాబాద్ రాష్ట్ర కమ్యూనిస్టు పార్టీ శాఖకు తొలి కార్యదర్శి. నిజాం పాలనకు వ్యతిరేకంగా సాగిన ప్రపంచ ప్రసిద్ధ తెలంగాణ సాయుధ పోరాటంలో ముఖ్య పాత్రధారి. సాయుధ పోరాటానికి ముందు కారాగార శిక్షలు, పోరాటం తర్వాత అజ్ఞాత వాసం

<u>ఉద్యమాలు - పదవులు – రాజకీయాలు</u>:-మఖ్దూం కార్మిక నాయకుడు, శాసన మండలి సభ్యుడు. ఫాసిజానికి వ్యతిరేకంగా సమసమాజ స్థాపనకోసం క్రియాశీలంగా రాజకీయాల్లో పాల్గొన్నాడు. అందరూ కలిసి భోజనం చేసే దస్తర్‌ఖాన్ల గురించి కల గన్నాడు. ప్రగతిశీల భావాలతో పీడితుల పక్షాన కలమెత్తి నమ్మిన సిద్ధాంతానికి జీవితాన్నంకితం చేసి అమరుడైనాడు. కమ్యూనిస్టు అయిన మఖ్దూం. మతాన్ని దూషించలేదు అనుసరించలేదు. హైద్రాబాద్ రాష్ట్ర కమ్యూనిస్టు పార్టీ శాఖకు తొలి కార్యదర్శి. నిజాం పాలనకు వ్యతిరేకంగా సాగిన ప్రపంచ ప్రసిద్ధ తెలంగాణ సాయుధ పోరాటంలో ముఖ్య పాత్రధారి. సాయుధ పోరాటానికి ముందు కారాగార శిక్షలు, పోరాటం తర్వాత అజ్ఞాత వాసం.హైద్రాబాద్ రాష్ట్ర శాసనసభ్యుడు (1952) శాసనమండలి సభ్యుడు, ప్రతిపక్ష నేత (1956-1969), భారత కార్మిక వర్గ విప్లవ చరివూతలో ముఖ్య పాత్రధారి. ఎఐటియుసికి జాయింట్ సెక్రటరీ.నిజాముకు వ్యతిరేకంగా తెలంగాణా సాయుధ పోరాటంలో కీలకపాత్ర పోషించాడు. ఢిల్లీలో ఆల్ ఇండియా ట్రేడ్ యూనియన్ సమాఖ్య (ఎ.ఐ.టి.యు.సి.) జాయింట్ సెక్రటరీగా కొంత కాలం ఢిల్లీలో ఉన్నాడు.1952-55 మధ్య చైనా, సోవియట్ యూనియన్, తూర్పు యూరప్ దేశాలు, ఆఫ్రికన్ దేశాలు

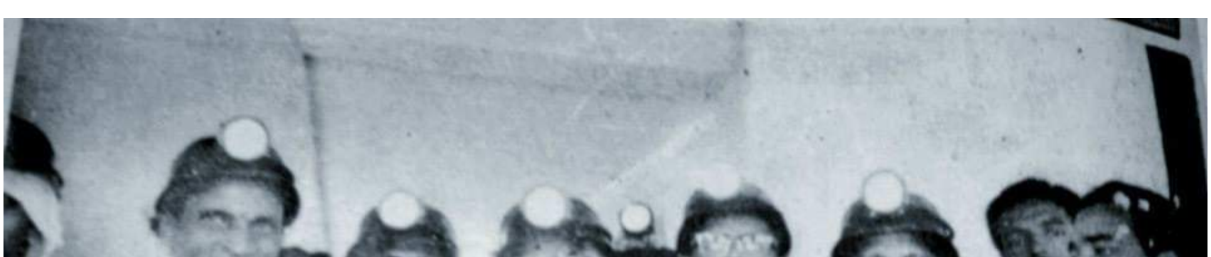

తిరిగి వచ్చాడు. ప్రపంచ ట్రేడ్ యూనియన్ సమాఖ్య ప్రధాన కార్యాలయం వియాన్నాలో (1953-54) పనిచేశాడు.

సాహిత్యము:

ప్రముఖ అధ్యాపకుడు, ఉర్దూ కవి. 'షాయరే ఇంక్విలాబ్' (ఉద్యమ కవి, విప్లవ రచయిత) బిరుదాంకితుడు. కవియేగాక నాటక కర్త, గాయకుడు, నటుడు కూడా. ఇతని గజల్ లు, పాఠ్యకాంశాలలోను, సినిమాలలోనూ ఉపయోగించాడు.ఆయన రాసిన 'ఏ జంగ్ హై జంగే ఆజాదీ' 'ఎక్ చంబేలీకె మండ్వే తలే' అనే గీతాలు ప్రసిద్ధి పొందాయి.ఉర్దూ మహాకవిగా ప్రపంచాన్ని ఉర్రూతలూగించాడు.

'ఫిర్ ఛిడీ బాత్, బాత్ ఫూలోం కి' అను గజల్ (గేయం) సుప్రసిద్ధి.
1944లో సుర్ఖ్ సవేరా (అరుణోదయం),
1961లో గుల్ ఎ తర్ (తాబీపూవు),
1966లో బిసాతే రక్స్ (నాట్య వేదిక) పేర మూడు కవితా సంపుటాలను రచించాడు.
1944-51 మధ్యకాలంలో 'తెలంగాణ' అనే కవిత రాశాడు.
ఏ జంగ్ హై జంగే ఆజాదీ
ఆజాదీ కె పర్చమ్ కె తలె
హం హింద్ కె రహ్నే వాలోం కి
మెహకూమోం కి మజ్బూరోం కి
దహెఖానోం కి మజ్దూరోం కి
ఆజాది కే మత్వాలోం కి
యే జంగ్ హై జంగే ఆజాదీ"
అనే ఆయన గీతం అంతర్జాతీయ గీతంగా రూపుదిద్దుకుంది. (ఇది స్వాతంత్ర్య సమరం. మేం అమెరికన్‌లం, మేం ఆఫ్రికన్‌లం, చైనీయులం, ప్రపంచమంతా మేమే - ప్రపంచమంతా మాదే')

సారా సంసార్ హమారా హై
పూరబ్, పశ్చిమ్, ఉత్తర్, దక్కన్
హం అమెరీకి, హం అఫ్రంగి
హం చీనీ జాం బాజానె వతన్"

మఖ్దూమ్ కవిత్వాన్ని గజ్జెల మల్లాడ్డి చాలావరకు తెలుగులోకి అనువదించాడు. ఆయన జీవితం గురించి, సాహిత్య కృషి గురించి డా॥ రాజబహుదూర్ గౌర్, దేవులపల్లి మదన్ మోహన్‌రావు ప్రభృతులు రాశాడు. అంజుమనే తరఖి ఉర్దూ, ఆంధ్రప్రదేశ్ సాహిత్య అకాడమీ వంటి సాహిత్య, సాంస్కృతిక సంస్థలలో ముఖ్యుడు మఖ్దూమ్.

తెలంగాణా సాయుధ పోరాటం

తెలంగాణా పోరాటం 1946-51 మధ్యన కమ్యూనిస్టుల నాయకత్వంలో ఏడవ నిజాం నవాబు మీర్ ఉస్మాన్ అలీ ఖాన్కు వ్యతిరేకంగా జరిగింది.ఈ పోరాటంలో నాలుగున్నర వేల మంది తెలంగాణ ప్రజలు తమ ప్రాణాలు కోల్పోయారు.హైదరాబాద్ స్టేట్‌లో అంతర్భాగంగా తెలంగాణ ప్రాంతం బ్రిటిష్ పాలనతో ఎలాంటి సంబంధం లేకుండా ఆసఫ్ జాహీల పాలనలో ఉంది.నిజాం హాలీ సిక్కా, ఇండియా రూపాయి రెండూ వేర్వేరు.1948లో కలకత్తాలో అఖిలభారత కమ్యూ నిస్టు పార్టీ మహాసభ "సంస్థానాలను చేర్చుకోవడానికి ఒత్తిడి చేసే అధికారం యూనియన్ ప్రభుత్వానికి లేదు' అని తీర్మానించింది.మఖ్దుం మొహియుద్దీన్ సహా మరో ఐదుగురు కమ్యూనిస్టు నాయకులపై ఉన్న వారంట్లను నిజాం ప్రభుత్వం ఎత్తివేసింది.కమ్యూనిస్టు పార్టీ మీద ఉన్న నిషేధాన్ని

తొలగించింది. హైదరాబాద్ రాజ్యం స్వతంత్రంగా ఉండాలని, అదే కమ్యూనిస్టు పార్టీ విధానమని రాజబహదూర్ గౌర్ ప్రకటించారు.ఖాసిం రజ్వీ నేతృత్వంలోని రజాకార్లు, దేశ్ ముఖ్ లు, జమీందారులు, దొరలు గ్రామాలపై పడి నానా అరాచకాలు సృష్టించారు. ఫలితంగా ఆనాటి నుంచి కమ్యూనిస్టుల వైఖరిలో మార్పు వచ్చింది. రజాకార్ సైన్యాన్ని ప్రజాసైన్యంగా అభివర్ణించిన కమ్యూనిస్టులు సాయుధ పోరాటాన్ని ప్రారంభించారు.

నేపథ్యం:

తెలంగాణ సాయుధ పోరాటానికి మూలాలు నిజాం నిరంకుశ పాలనలో ఉందని చారిత్రికులు పేర్కొన్నారు. హైదరాబాద్ రాజ్యంలో పాలకుడు ఏడో నిజాం ఉస్మాన్ అలీఖాన్ స్థాయి నుంచి గ్రామాల్లోని దొరల వరకూ సాగిన అణచివేత విధానాలకు నిరసనగా ఈ పోరాటం మొలకెత్తింది. వెట్టి చాకిరి, భావవ్యక్తీకరణపై తీవ్ర ఆంక్షలు, మాతృభాషలపై అణచివేత, మతపరమైన నిరంకుశ ధోరణులు వంటి ఎన్నో పరిణామాలు నేపథ్యంగా నిలిచాయి. ఇవే కాక ప్రభుత్వం ప్రజలపై బలవంతులైన దొరలు, ఇతర శక్తులు దౌర్జన్యం చేయడాన్ని అడ్డుకోలేదు. 1830ల్లోనే హైదరాబాద్ రాజ్య స్థితిగతుల గురించి తన కాశీయాత్రచరిత్రలో వ్రాసిన తొలి తెలుగు యాత్రాచరిత్రకారుడు ఏనుగుల వీరాస్వామయ్య ఈ విషయాలు ప్రస్తావించారు. 1820-30ల నడుమ రెండు సార్లు హైదరాబాద్ రాజ్యాన్ని, నగరాన్ని సందర్శించిన ఆయన హైదరాబాద్ నగరంలో ఆయుధపాణులైన వ్యక్తులు మెత్తనివారిని (బలహీనులను) కొట్టి నరికే పరిస్థితి వుందని, అందుకు గాను యాత్రికులు విధిగా కొందరు బలవంతులైన ఆయుధపాణులను తీసుకునే బయట తిరగాల్సివుంటుందని వ్రాశారు. సుంకాల వసూలు వ్యవస్థ గురించి వ్రాస్తూ హైదరాబాద్ నగరంలో సుంకాలు వసూలుచేసేవారు సరిగా ఇవ్వనివారిని చంపినా అడిగే దిక్కులేదని వ్రాసుకున్నారు.

మరణం:-- **1969,** ఆగష్టు 25 తేదీన గుండెపోటుతో ఢిల్లీలో చనిపోయాడు. ఆయన పేరిట హైద్రాబాద్, హిమాయత్‌నగర్‌లో సి.పి.ఐ. రాష్ట్ర కార్యాలయం మఖ్దూమ్ భవన్ నిర్మించారు.

Makhdoom mohiudin

AT.Sarojini Devi hall Ramkote

Tara Government College, Sangareddy.
(Autonomous)

(Re-Accredited with 'B' by NAAC)

Affiliated to Osmania University- Hyderabad

Department of History

Project Work
On

Mallinata suri

Student Study Project

Submitted by the Students of BA 3rd year

R.Sanjeev- 6058-19-129-563

S.Satish Kumar-6058-19-129-567

S.Venkatesham-6058-19-129-568

T.Madhukar-6058-19-129-569

U.Saikumar-6058-19-129-572

V Devidas-6058-19-129-574

Tara Government college(A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Guided by
L.Vinodha, MA.,(Ph.D)
Lecture in History,
Department of History
Tara Government College(A)
Sanga Reddy (Sangareddy Dist.

DECLARATION

We hereby declare that the student study project entitled "Mallinatasuri " IS

- submitted by the students of BA 1st Year, Tara Government Degree and PG college, Sanga Reddy. This original project work has been carried under the supervision and guidance of L.Vinodha Faculty in History , Tara Government Degree and PG college, Sanga Reddy.

R.Sanjeev- 6058-19-129-563

S.Satish Kumar-6058-19-129-567

S.Venkatesham-6058-19-129-568

T.Madhukar-6058-19-129-569

U.Saikumar-6058-19-129-572

V Devidas-6058-19-129-574

Tara Government College(A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Place : Sangareddy
Date : 12-07-2022

Acknowledgements

We would like to express our sincere thanks to Sri Praveena, Principal, Tara Government College (A), Sangareddy and L.Vinodha Lecturer in History, Tara Government College(A), Sangareddy for allowing and guiding us to complete this project .

We would also like to sincerely thank all the resource persons for their guidance.
We express our special thanks to all the faculty of Tara Government Degree and PG college, Sangareddy, for their encouragement,and support.
We also thank all the non -teaching staff of Tara Government Degree and PG College, Sangareddy.
We also extend my love to all my family members and friends.

Tara Government Degree & PG College
Sangareddy (Sangareddy dist)

CERTIFICATE

This is to certify that the Student Study Project titled Mallinata suri- is a Bonafide record done by the BA 3rd Year students of this college and this project has not previously formed the basis for the award of any other degree, diploma, associate ship, or any other title thereof in any college or university.

L.Vinodha MA., (Ph.D).
Lecturer in History,
Department of History,
Tara Government College(A)

Sangareddy (Sangareddy Dist)

Place: Sangareddy
Date: 12.07.2022.

Titles of the Project

Mallinata suri

ఈ ప్రాజెక్ట్ స్ఫూర్తి :

మేము మా బిఎ మూడవ సంవత్సరం చరిత్ర క్లాసులలో మల్లినాథ సూరీ కవి గురించి చదువుతున్నపుడు అయన విషయాల ధ్వారా స్ఫూర్తి పొందాం.

ఈయన రాసిన రచనలు మరియు పుస్తకాలు ఆయన యొక్క జీవిత విషయాల ఏంటో తెలుసు కున్నాం. మల్లినాథ సూరీ గురించి చరిత్ర క్లాసులో జీవిత విషయాలు గురించి, అయన రాసిన రచనలు గురించి గని చెబుతున్నప్పుడు మాకు ఎంతో స్ఫూర్తి కలిగించింది. మరియు మల్లినంథ సూరి కవి గురించి చెప్పినప్పుడు మేము ఎంతో శ్రద్ధగా విని తెలుసుకున్నాము. ఈయన గురించి ఇంకా తెలుగు కోవాలి అనిపించి, మల్లినాథ సూడి పైన , ఆయన రచనల పైన మరియు ఆయన సమకాలీన రచయితల పైనా పరిశోధనా చేయాలని అనుకున్నాము ఇలా మేము స్ఫూర్తి పొందాం.

ఈ ప్రాజెక్టు యొక్క ఉద్దేశ్యం :

ఈ ప్రాజెక్టు యొక్క ఉద్దేశ్యం మల్లినాథ సూరి కవి యొక్క రచనలు మరియు అతని గొప్పతనం గురించి తెలియజేయడం జరిగింది.

* మల్లినాథ సూరి రాసిన రచనలు, గేయాలు ప్రస్తుతం ఏ విదంగా ప్రభావితం చేస్తున్నాయి అని తెలుసుకోవడం.

*చాలా కొద్ది పుస్తకాలు మాత్రమే ఈ అంశాన్ని ప్రస్తావించాయి కావున ఇటువంటి అంశాలు పాఠ్య పుస్తక స్థాయిలో పొందు పరచడం ద్వారా విద్యార్థులు అనేక విషయాలను తెల్సుకోగలుగుతారు అని ఈ ప్రాజెక్టు యొక్క ఉద్దేశ్యం.

పరిచయం:

మల్లినాథ సూరి లేదా మల్లినాథుడు ఎంతో ప్రసిద్ధిగాంచిన తెలుగు కవి, సంస్కృత విమర్శకుడు. అతను విమర్శకుడిగా బాగా పేరు పొందాడు. సంస్కృతంలోని పంచమహాకావ్యాలకూ అతడు రాసిన భాష్యాలు ఆయనకి పేరు తెచ్చి పెట్టాయి. మహామహోపాధ్యాయ, వ్యాఖ్యాన చక్రవర్తి అనే బిరుదులు పొందిన వ్యక్తి ఈయన. ఇతను రాచకొండరాజైన సింగభూపాలుడు, విజయనగరాన్ని మొదటి దేవరాయలు పాలిస్తున్ననాటి వాడు. అతని రాతలను బట్టి అతను 1350-1450 మధ్య కాలపు వాడని తెలుస్తోంది.

స్వస్థలము:

మల్లినాథుడి ఇంటిపేరు కోలాచలం అని మనకు సంస్కృత వాఙ్మయంలో కన్పిస్తుంది. దీనికి కొలచేల, కొలిచాల, ఇంకా కొలిచెలమ అనే వికారాలున్నాయి.కొలిచెలమ (నేటి కొల్చారం) అనే గ్రామం మెదక్ జిల్లాకేంద్రమైన మెదక్ కు 17 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉంది.

కాకతీయుల పాలన సమాప్తమయ్యాక కొలచెమల వారు సింగభూపాలుని రాజధాని రాచకొండకు వలస వెళ్ళారు. సంజీవని రాసిన గద్యాల నుండి తైవచ్చేదేమిటంటే సింగభూపాలుడు మల్లినాథుడిని మహామహోపాధ్యాయునిగా, మల్లినాథుని కొడుకును మహోపాధ్యాయుని బిరుదుతో సత్కరించాడు.

మల్లినాథుడు వ్యాఖ్యానకర్త అయినప్పటికీని ఎన్నో సృజనాత్మక కృతులు కూడా చేసాడు. ఈయన రాసిన సంజీవని అనే మేఘసందేశ భాష్యం మిక్కిలి ప్రసిద్ధమయినది. అతను కవి అన్న విషయం చాలా మందికి తెలియదు. కానీ సంస్కృత సాహిత్యాన్ని క్షుణ్ణంగా పరిశీలించినవారికి ఇతను సుపరిచితుడే.

ఈ కింది తెలిపిన జాబితా సంస్కృత మహాకావ్యాలపై మల్లినాథుడు రాసిన వ్యాఖ్యానాల పేర్లను వివరిస్తుంది.

సంజీవని - కాళిదాసుని రఘువంశం, కుమారసంభవం, మేఘదూతం పైన
ఘంటాపథం - భారవి కిరాతార్జునీయం పై
సర్వంకశ - మాఘుని శిశుపాలవధ పై
జివాతు - శ్రీహర్షుని నైషధం పై
సర్వపథీనా - భట్టకావ్యం పై

శాస్త్రీయ కృతులపై ఈయన రాసిన వ్యాఖ్యానాలు :

తరల - విద్యాధరుని అలంకార శాస్త్రం పై
నిశాంతక - వరదరాజుని తార్కికరక్ష టీకా పై

సృజనాత్మక కృతులు
రఘువీరచరితం
వైశ్యవంశ సుధాకరం
ఉదార కావ్యం
మల్లినాథుడి వ్యాఖ్యానం ఎంత ప్రాచుర్యం పొందిందంటే మరాఠీలో వ్యాఖ్యానించడానికి వాడే పదం మల్లినాథి.

మల్లినాథ సూరి వ్యక్తిత్వం:

మల్లినాథుడు బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి ,మహా విద్యా వేత్త .సంస్కృత భాషలోని ప్రతి శాఖ లోనూ అపార పాండిత్యజ్ఞాన సంపన్నుడు .ఆయన రాసిన వ్యాఖ్యానాలలో ఉటంకించిన అనేక రచనలు రచయితలను పరిశీలిస్తే ఎన్ని రచనలు చదివాడో ఎంతమంది కవులను అధ్యయనం చేశాడో తెలిసి ఆశ్చర్యపడతాం .ఆ రచనలు ఆకవులు మనమెప్పుడూ కనీ వినని వారే .సూరి రచనలను మనం క్రమంగా అధ్యయనం చేస్తే ,ఆయన పండిత లోకం లో సాధించిన క్రమానుగత అభి వృద్ధి ,పొందిన గుర్తింపు తెలుస్తుంది.ఆయన మొదటి వ్యాఖ్యానం సంజీవని లో సూరి తనను మల్లినాథుడు అని మాత్రమే చెప్పుకొన్నాడు యే బిరుదులూ పేర్కొనకుండా.శిశుపాల వధకు వ్యాఖ్య రచించే నాటికి సూరి మహోపాధ్యాయ ,సుధీ అయ్యాడు .భట్టి కావ్య వ్యాఖ్యానం లో సుధీ అని చెప్పుకోన్నాడే కాని అంతకు ముందు చెప్పుకొన్న కవి అనే మాట వదిలేశాడు .తప్పుడు వ్యాఖ్యానాలు

రాసిన తనకు ముందున్న వ్యాఖ్యాతలను ఆయన వదిలిపెట్ట లేదు ఉతికి ఆరేశాడు .కాని ఆయన ఆరాధ్యకవి కాళిదాసు లాగా సూరి మహా వినయసంపన్నుడు..తనకున్న ప్రతిభ వ్యుత్పత్తి అభ్యాసాలను ఎప్పుడూ వదిలిపెట్టలేదు .

మల్లినాథుడు "రఘు వీర చరిత "వంటి కావ్యాలు రాశాడు .అది అలభ్యం .ఆయన రాసిన కవిత్వ మేకాక ,తానూ రాసిన వ్యాఖ్యానలన్నిటిలో రఘు వంశం లోని మొదటి సర్గలోని శ్లోకాలు ఉదాహరించాడు .ఏకావలి లో చంద్రోదయం లో తన శ్లోకాలే ఉదాహరణ గా చెప్పాడు కూడా. సూరి లోని మహా విద్వత్ వ్యాఖ్యాత తనలోని కవిత్వానికి నీడ అయ్యాడేమో ?

మల్లినా ధనాథుడు దురాశాపరుడు ,అత్యాశా పరుడు కానే కాదు .అత్యంత పవిత్రుడు తన నడవడిలో ,కార్యక్రమాలలో కూడా . సూరి రచనలలో ఎక్కడా మనకు ఆయన సంపన్నుడు అనికానీ ,బీదరికం లో ఉన్నట్లు కానీ సూచన కనిపించదు. మహా దైవ భక్తుడు మల్లినాథుడు. మానవమాత్రులను స్వప్రయోజనం కోసం స్తుతించి పబ్బం గడుపుకొనే తత్వమున్న వాడు కానే కాదు .ఏదో ఒక దైవాన్ని హరిని , కానీ హరుని కానీ కీర్తించే వాడు కూడా కాదు .సూరి రాసిన స్తోత్రాలను పరిశీలించినా ,రఘువంశం మొదలైన ఆయన ఉదాహరించిన శ్లోకాలను పరి శీలించినా ఆయనకు హరి –హర భేదం లేదని ,అర్ధనారీశ్వరం పై ఉన్న ఆసక్తి స్పష్టమౌతుంది .

మల్లినాథ సూరి గురించి...

భక్త పోతన భాగవత పద్యసరసం. పాల్కుర్కి సోమన బసవపురాణం. కాకతి రుద్రుని కాలంలో వెల్లివిరిసిన మల్లినాథుని వ్యాఖ్యానం. సాహిత్య మాగాణం.. మన తెలంగాణం. ఏం తక్కువ ఈ గడ్డకు. అయినా వలసాంధ్ర ప్రభుత్వాలు ఈ చరిత మీద మన్నుగప్పాయి. తెలంగాణ ఆత్మగౌరవానికి సాహితీ సాంస్కృతిక వారసత్వానికి ప్రతీకగా నిలబడ్డ మల్లినాథ సూరి పేరిట కాశీలో విద్యాపీఠం ఉన్నా.. పరాయి పాలకులకు ఆయన గొప్పదనం కనిపించదు. కనీసం విగ్రహం పెట్టడానికి కూడా మనసు రాదు.

ఎవరైనా పుస్తకం మీద మంచి వ్యాఖ్యానం రాస్తే అది మల్లినాథ సూరి మార్కులా వుందనడం లోకోక్తి. వ్యాఖ్యానాలకు ఆయన పెట్టింది పేరు. మల్లినాథుడే లేకపోతే కాళిదాసు మహాకవి సహా ఎందరో సంస్కృత కవుల గురించి తెలుగు ప్రజలకు తెలిసేదే కాదు. మెతుకు సీమ మెదకు జిల్లాలో పుట్టిన సూరి.. సంస్కృతీ మెతుకును , సంస్కృత సాహిత్యపు ఓగిరాన్ని కలిపి అన్నప్రాసనగా పెట్టిన మహానుభావుడు. తెలంగాణ సాహితీ వైభవాన్ని ఖండంతరాలు దాటించిన మొనగాడు. వ్యాఖ్యానం అంటే మల్లినాధ సూరి.. మల్లినాథ సూరి అంటే వ్యాఖ్యానం అన్నంతగా పర్యాయపదం మారిపోయింది. ఆయన పదవాక్య పారాయణుడు. మహా మహోపాధ్యాయుడు. సూరి వ్యాఖ్యలో విశిష్టత వుంటుంది. అందులో తర్కం.. వ్యాకరణం.. న్యాయం కలగలిసి వుంటాయి. సూరిది హృదయోల్లాస వ్యాఖ్య. మూల గ్రంధానికి పూర్తి న్యాయంచేయడం మల్లినాథుడి ప్రత్యేకత. కాళిదాసు కవిత్వం కొంత.. సొంతపైత్యం కొంత అన్నట్టు ఉండదు. కవి హృదయాన్ని చక్కగా ఆవిష్కరిస్తాడు. లయకు స్థానం కల్పిస్తాడు. కాళిదాసు.. మాఘుడు.. భారవి.. శ్రీహర్షుడు రాసిన ఎన్నో కావ్యాలకు సూరి వ్యాఖ్యానం రాయకపోతే మనకు తెలిసేదే కాదంటే అతిశయోక్తికాదు.

ఇవికాక జ్యోతిష్య గ్రంథం, రఘువీర చరితం, వైశ్యవంశ సుధార్ణవము వంటి రచనలు చేశాడు. మెదక్ జిల్లా పలుకుబడికి, సాహిత్య సంస్కృతికి అద్దం పట్టినవాడు. 14 వ శతాబ్దం ఉత్తరార్ధానికి చెందిన మల్లినాథుడు కాకతీయ రాజుల ఆదరణతో ఓరుగల్లుకు చేరాడు. ప్రతాపరుద్రుడి ఆస్థాన కవిగా వెలుగొందాడు. వ్యాఖ్యాతృ చక్రవర్తిగా మహారాజు ఆస్థానాన్ని అలంకరించిన విద్యానాథుడు. శతావధాని. ఆయన చేతుల మీదుగా కనకాభిషేకం పొందిన గొప్పవ్యక్తి. తనది సౌజన్య జన్యమైన విదుషీత్వం అని నిగర్వంగా చెప్పుకొన్న మల్లినాథుడు దాదాపు తొంభై ఏళ్ళు జీవించాడు. జీవిత చరమాంకంలో కళ్ళు తెరిచే ఓపిక లేకపోతే కిందిరెప్పకు తాడుకట్టుకుని, పై రెప్పకుకూడా తలపైనుంచి ఇంకో తాడు కట్టుకుని దీపంముందు కూచుని కావ్యాలు చదువుతూ వ్యాఖ్యానాలు రాశాడని చరిత్ర చెప్తున్నది. ఆయన రాసిన పంచకావ్యాల మీద ఎందరో పీహెచ్‌డీ చేశారు. జీవితమంతా సాహిత్యానికే అంకితం చేసిన మల్లినాథ సూరి తన పేరుకే సార్ధకత తెచ్చిన ధన్య జీవి. సూరి తండ్రి కపర్ది పండితుడు. యజుర్వేద శాఖకు భాష్యాలు రాసి ప్రఖ్యాత పండితుడిగా వెలుగొందాడు. సూరి విద్యా సంపన్నకుటుంబంలో

పుట్టినప్పటికీ పదహారేండ్లు వచ్చేదాకా గానీ అక్షరం నేర్వలేదు. సోమరిపోతు. అల్లరి చిల్లరగా తిరిగేవాడు. అయితే ఒకసారి కోలాచలం దగ్గర్లో ఉన్న తిరుమలాయగుట్టకు ఒక సాధువు వచ్చిండు. అతనికి అనుకోకుండా మల్లినాథుడు సేవ చేశాడు. అందుకు ఆ గురువు సూరికి సారస్వత మంత్రోపదేశం చేశాడట. అంతే.. సూరి మహా పండితుడిగా వెలుగొందాడు. కొంతకాలం వన దుర్గా క్షేత్రంలో కూడా తపస్సు చేశాడని గరుడగంగ మహాత్యంలో ఉంది. తర్వాత కొద్దిరోజులు కాశీకి వెళ్లి గురు సేవ చేశాడు. అక్కడ్నే చాలా కాలం గడిపాడు. పేద వారికి సేవచేయాలని సొంతూరు కొల్చారం వచ్చాడు. ఇక్కడో పాఠశాల నెలకొల్పి పేద విద్యార్థులకు పాఠాలు నేర్పాలని సంకల్పించాడు. సూరి 1350 -1440 వరకు జీవించి ఉన్నట్టు అతని గ్రంథాల వల్ల తెలుస్తున్నది.

తెలంగాణ ఆత్మగౌరవానికి సాహితీ సాంస్కృతిక సేవ:

తెలంగాణ ఆత్మగౌరవానికి సాహితీ సాంస్కృతిక వారసత్వానికి ప్రతీకగా నిలబడ్డ.. మల్లినాథ సూరి పేరిట కాశీలో విద్యాపీఠం కూడా ఉంది. అంతర్జాతీయంగా ఒక వెలుగు వెలిగిన ఈ తెలంగాణ కవి పుంగవుడి చరిత్ర మీద వలస పాలకులు మన్నుగప్పారు. మెదక్ పట్టణానికి 15 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఈ కొల్చారం కోలాచలం మల్లినాథసూరి ఇంటిపేరుతో ప్రసిద్ధికెక్కింది. ఈ వ్యాఖ్యన చక్రవర్తి చరిత్ర మాత్రం మండలం దాటి ఎవరికీ తెలియదంటే ఆశ్చర్యం కలగకమానదు. తెలంగాణకీర్తిని దశదిశలా చాటిన సూరి స్మృతి చిహ్నాలను ఏర్పాటు చేయడానికి వలస ప్రభుత్వాలకు మనసు రావడం లేదు. అ మహనీయుడు నడయాడిన ఇల్లు ఇప్పుడొక గొడ్లపాకలా మారింది. మొండిగోడలతో బావురుమంటోంది.

అ మహనీయుడికి ఎక్కడో ఉత్తరాన ఉన్న కాశీ క్షేత్రంలో దక్కిన మర్యాదలో కనీసం ఒక వంతు కూడా మనకాడ దక్కడం లేదంటే తెలంగాణ చరిత్రమీద సీమాంధ్ర పాలకులు ఎంత వివక్ష చూపుతున్నారో అర్ధం చేసుకోవచ్చు. దేశంలో వివిధ విశ్వవిద్యాలయాల్లో మల్లినాధ సూరిపేర గ్రంధాలు పాఠ్యాంశాలుగా మారినా.. ఆయన జన్మస్థలం కొల్చారంలో మాత్రం చిన్న స్మారక స్థూపానికి కూడా నోచుకోలేదు. తెలంగాణకు సంబంధం లేని.. తెలంగాణ సంస్కృతికి ఏమాత్రం ముడిపెట్టలేని వారి విగ్రహాలు ట్యాంక్ బండ్ వెలుస్తాయి కానీ.. అంతర్జాతీయంగా కొనియాడబడ్డ మల్లినాధుడి విగ్రహం మాత్రం కనిపించదు. వ్యాఖ్యన చక్రవర్తిగా పేరు ఒక వెలగు వెలిగిన ఈ సత్కవి ట్యాంక్ బండ్ పై ఉండటడానికి అర్హుడు కాడా?

అంతరాయ తిమిరోప శాంతయే శాంత పావన మచింత్య వైభవం
తం నరం వపుషి కుంజరం ముఖేన్మహే కిమపి తుందిలం మహః
(ఊహింపనలవి కాని వైభవము కలవానిని, నర శరీరముతో, ఏనుగు ముఖముతో బొజ్జతో ప్రకాశించే మహా తేజస్సుని (వినాయకుని) విఘ్నాలను చీకటిని పోగొట్టుటకు మాటిమాటికి తలుస్తాను. ఇది మల్లినాథుడు రచించిన వినాయక ప్రార్ధన.)

తెలంగాణ మాగాణములో అన్నం మెతుకు పెట్టే అవిభక్త మెదక్ జిల్లాలో పుట్టిన మహాకవి, మహా వ్యాఖ్యాత కోలాచలం మల్లినాథ సూరిని తలుచుకొంటే - ఆనంద మేఘసందేశం హృదయాకాశంలో ప్రతిధ్వనిస్తుంది. వ్యాఖ్యానమంటే మల్లినాథుడు. మల్లినాథుడు అంటే వ్యాఖ్యానం. వాడిపోని వ్యాఖ్యానపు మల్లెతీగలు అల్లుకొన్న దిక్కు (మల్లీనాథుడు) మల్లినాథుడు. సర్వశాస్త్ర మల్లుడు. ఆయన వ్యాఖ్యలు

లేకపోతే కాళిదాసు, మాఘుడు, భారవి, హర్షుడు అర్థమయ్యేవారు కారు. వారి భావనలు హృదయాలలోకి ఇంకిపోయేవి కావు.

బాల్యం

ఈ మహానునావుడు చరిత్రాత్మకమైన మెదక్ పట్టణానికి 15 కి.మీ. దూరాన గల కొలిచలమలో (కోలాచలం, కొల్చారం) జన్మించాడు. ప్రసిద్ధ ఏడుపాయల వనదుర్గామాత గుడికి దగ్గరలో ఈ కొల్చారం గ్రామం ఉంది. ఇతని బాల్యం గురించి చిత్రమైన వృత్తాంతాలున్నాయి. ఒక యోగి మల్లినాథునికి మహాసరస్వతి మంత్రోపదేశం చేసి నాలుకపై బీజాక్షరాలు వ్రాసాడని ఒక కథనం.. ఏడుపాయల అమ్మవారి ఆలయ చరిత్ర గ్రంథంలో ఈ ప్రస్తావన ఉంది.

కాళిదాసులా మల్లినాథుడు కూడా మొదటి దశలో చదువుసంధ్యలు లేనివాడట. పెళ్లయితే సరిగా అవుతాడని చక్కగా చదువుకున్న అమ్మాయిని ఇచ్చి పెళ్లి చేశారు. ఒకసారి పూజకు పూలు తెమ్మంటే మన మల్లినాథుడు పూజకు పనికిరాని మోదుగపూలు కోసుకొచ్చాడు. అవి పూజకు పనికిరావన్న విషయం కూడా అతనికి తెలియదు. అందరూ ఎగతాళి చేశారు. భార్య అతనికి బుద్ధి చెప్పాలని ఉప్పులేని చారు వడ్డించింది. ఉప్పు లేదేమని అడిగిన మల్లినాథునితో భార్య అన్నదట.

చారు చారు సమాభాతం/ హింగు జీర సమ్మిశ్రితమ్/ లవణ హీనం న శోభస్తే/ పాలాశ కుసుమం యథా ('ఇంగువ, జీలకర్ర వంటి దినుసులు వేసి బాగా చిక్కటి రంగుతో చేసినా తగినంత ఉప్పు లేని చారు - మోదుగ పువ్వులా శోభించదు)' అందరి సమక్షంలో ఈ మాటలు విన్న మల్లినాథుడు బాధపడి కాశీకి వెళ్లి చదువుకొని 'సూరి' (పండితుడు)గా మారాడని వేరొక కథనం.

ముసలః కిసలాయతే (రోకలి చిగురించునా?) అని భార్య చదువులేని మల్లినాథుని ఎగతాళి చేయగా, కాశికి వెళ్లి చదువుకొని వచ్చి, ముసలః కిసలాయతే (రోకలి చిగురించునది) అని జవాబిచ్చాడని మరొక కథనం.

కాలము - బిరుదులు:

మల్లినాథ సూరి కాలాన్ని ఆయన రచనలను అనుసరించి కొందరు విమర్శకులు అంచనా వేశారు. ప్రౌఢదేవరాయలు విజయనగర సామ్రాజ్యాన్ని పరిపాలిస్తున్న క్రమంలో ఒక వివాదం వచ్చింది. ఆ తగాదా పరిష్కారం చేయటానికి రాయలు ఒక

ధర్మాసన నెలకొల్పి దానికి మల్లినాథుడిని అధ్యక్షుడిని చేయగా అతడు ధర్మనిర్ణయం చేశాడని వైశ్యవంశ సుధాకరమనే గ్రంథం ఉంది. దీనిని అనుసరించి అతడు క్రీ.శ.1350 నుంచి క్రీ.శ.1430 వరకు జీవించినట్లు విమర్శకులు భావించారు. మల్లినాథుడు లాంటి మహానుభావులు దేశకాలాతీతులు. మల్లినాథునికి మహామహోపాధ్యాయ (సర్వశస్త్రమ్రు లందు సిద్ధాంత స్థాపనము చేయువాడు) పదవాక్య ప్రమాణ పారావార ప్రవీణ (వ్యాస సదృశుడు) అను బిరుదులున్నాయి.

కావ్య శాస్త్ర వ్యాఖ్యాన గ్రంథాలు:

మల్లినాథుడు కాళిదాసు రచించిన రఘువంశము, మేఘసందేశం, కుమార సంభవములకు 'సంజీవిని', శ్రీహర్షుని నైషధీయ చరితమునకు 'జీవాతువు', మాఘుని రచించిన శిశుపాలవధకు (మాఘము), 'సర్వంకష', భారవి కిరాతార్జునీయమునకు 'ఘంటాపథము', భట్టి కావ్యమునకు 'సర్వపథీయము', తార్కిక రక్షా సార సంగ్రహమునకు 'నిష్కంటకము' రచించాడు. వీటిలో కొన్నింటి విశేషాలను, మల్లినాథుని ప్రతిభను కొద్దిగా పరిచయం చేసుకొందాం.

వ్యాఖ్యాన పద్ధతి:

కువ్యాఖ్య అను విషంతో మూర్ఛపోయిన కావ్యాలను తిరిగి బతికించటానికి మల్లినాథుడు వ్యాఖ్యానాలను రచించానని చెప్పుకొన్నాడు. దండాన్వయ పద్ధతి అవలంబించాడు. ఇందులో అన్వయం ప్రకారం అర్థాలుంటాయి. ప్రమాణాలతో అవసరమయినంత వరకే చెబుతాడు. మూలానికి విరుద్ధంగా వ్రాయడు. అది ఈ వ్యాఖ్యానంలో విశేషం. ప్రతి సర్గ వ్యాఖ్యానానికి ముందు అద్భుతమైన శ్లోకాన్ని రచిస్తాడు.

రఘువంశ సంజీవిని మాతాపిత్రుభ్యాం.. అని మల్లినాథుడు ఆది దంపతులను ప్రార్థించి రఘువంశ వ్యాఖ్యానము మొదలుపెట్టాడు. ఆ అర్ధనారీశ్వరులలో ఎడమభాగము పార్వతి, కుడి భాగము ఈశ్వరుడు. శంకరుని ఎడమ కంటి చూపు ప్రేమతో కుడివైపునకు ప్రసరించింది. అది గమనించిన పార్వతి కన్ను నమ్రతతో, సిగ్గుతో ముడుచుకు పోయింది. ఆ చూపుల దోబూచులకు నమస్కరిస్తున్నానని మల్లినాథుని సుకుమార భావన.
రాణి సుదక్షిణాదేవి గర్భం ధరించింది. 'అభ్యంతరలీనపావకాం శమీమివ (03-09)' అని కాళిదాసు వ్రాశాడు. అంటే లోపల దాగి ఉన్న అగ్ని కల జమ్మి తీగ వలె సుదక్షిణాదేవి ఉన్నదని అర్థం. ఈ సందర్భమునకు తగినట్లు మల్లినాథుడు మహాభారత అనుశాసనిక పర్వాన్ని, శాకుంతలాన్ని (దుష్యనేతనాహితం..) ఉదాహరించి అర్థాన్ని అరటి పండు ఒలిచినట్లుగా చెప్పాడు.
సీతను విడిచిపెట్టిన ఘట్టంలో లక్ష్మణుని వలన విషయం తెలిసిన సీతాదేవి భూమిపై పడి మూర్ఛపోతుంది. సీతాదేవికి భూదేవి తల్లి. కనుక ఇక్కడ మల్లినాథుడు - స్త్రిలకు ఆపదలలో తల్లి శరణమని అద్భుతంగా వ్యాఖ్యానించాడు.

కుమార సంభవ సంజీవిని...
కుమార సంభవంలో పంచమ సర్గ 13వ శ్లోకంలో ద్వయీూషు అను పాఠాన్ని పూర్వ వ్యాఖ్యానకర్తలు స్వీకరించగా సూరి 'ద్వయీూషు' అనే పదాన్ని తిరస్కరించాడు. 'ద్వయే పి' అని వ్యాకరణ శాస్త్రప్రరంగా మల్లినాథుడు సమర్థించాడు.
కుమార సంభవంలో మాయా బ్రహ్మచారి వేషంలో ఉన్న శివుడు పర్వాతిని 'సుభ్రు' (అందమైన కనురెప్పలు గలదానా 05-43) అని పిలుస్తాడు. సుభ్రు అనేది వ్యాకరణ విరుద్ధ పదమని కొందరు అన్నారు. అందుకే సుభ్రూః అనే మరొక పాఠాన్ని తీసుకొని పూర్వ వ్యాఖ్యాతలు వ్యాఖ్యానిస్తే మల్లినాథుడు తిరస్కరించాడు. 'సుభ్రూః' అ పాఠాన్తరకరణము సాహసమని సున్నితంగా చెప్పాడు. మల్లినాథుని వ్యాఖ్యాన శైలి ఇలా సున్నితంగా ఉంటుంది.

మేఘ సందేశ సంజీవిని...
శరణం కరవాణి.. అని మల్లినాథుడు ఈ కావ్య వ్యాఖ్యలో సరస్వతీదేవిని మొదట పొగిడాడు.. అమ్మా! సరస్వతీ! కదిలేది, కదలనిది అగు ఈ చరాచర ప్రపంచానికి ఆశ్రయింపదగినవి, సుఖ శాంతి నిలయమైన నీ పాద పద్మాన్ని ఆశ్రయిస్తాను. దయతో నిండిన నీ చల్లని చూపులతో నన్ను కృతార్థుని చేసి, ధన్యుడిని చేయి తల్లీ! అని ఆర్తితో నిండిన భావ నిర్భరమైన శ్లోకమిది. మల్లినాథుని వ్యాఖ్యతో 124 శ్లోకాల మేఘ సందేశం పండిత లోకంలో సుప్రసిద్ధమైనది. 'మాఘే మేఘే, గతం వయః' అని మల్లినాథుని మాట. అందువలన దీనికి, శిశుపాల వధకి వ్యాఖ్యానం రాయటానికి చాలా శ్రమపడ్డాడని తెలుస్తోంది.

కాళిదాసు ఈ శ్లోకంలో సీత అనలేదు. జానకి అన్నాడు. ఏంటండి రెండింటికి తేడా అంటారా? సీత అంటే నాగలి చాలు. జానకి అంటే జనకుని కూతురు. 'ఇయం సీతా మమ సుతా' (ఈ సీత నా కూతురు) అని తన గొప్పతనాన్ని చెప్పకుండా చెప్పిన మహా యోగి పుంగవుడైన జనకుని కూతురు జానకి. ఇంకా ఆమె స్నానం చేసిన నీళ్లు ప్రవహిస్తున్న ప్రాంతంలో యక్షుడుంటున్నాడు అన్నాడు. 'నేను పరమ పవిత్రనయితే ఆంజనేయుని అగ్ని బాధించకుండా ఉండు గాక' (సుందరకాండ 53 సర్గ 28 శ్లోకం) అని లంకలో పలికిన పరమ పునీత సీత. యక్షుడు పొరబాటు చేసినప్పటికీ మంచి ప్రదేశంలో ఉంటున్నాడు కనుక వాడికి మంచి జరుగుతుందనే వ్యంగ్యాన్ని సీతమ్మవారి పవిత్ర విశేషణాల ద్వార కవి చెప్పాడు. ఈ విశేషాలన్నింటిని వ్యాఖ్యాత సూచించాడు. ఇలా ఎన్నో అద్భుతమైన విశేషాలు మల్లినాథుని మేఘసందేశ వ్యాఖ్యానంలో చూడవచ్చు.

ఘంటాపథం (కిరాతార్జునీయం)...
భారవి పలుకులు కొబ్బరికాయతో సమానాలు వాటిని నేను పగుల కొడతాను. రసికులు ఆస్వాదించండి' అని భారవి కవి గొప్పతనాన్ని చాటుతూ మల్లినాథుడు ఈ వ్యాఖ్యానం ప్రారంభించాడు.

రాజు గురించి చెబుతూ భారవి 'క్షయయుక్తమపి..' (2-11) అనే శ్లోకం వ్రాసాడు. విదియనాటి చంద్రుడు క్షీణించినవాడే. అయినప్పటికీ అతడు సహజమైన కాంతిని కలిగి ఉంటాడు. వృద్ధి కొరకు ఉదయించాడు, అందువల్ల ఆపదలు పోయినందువల్ల ప్రజలు గౌరవిస్తారు. అలాగే క్షీణదశలో నున్న రాజు కూడా తనకు స్వభావమైన తేజస్సు కలిగి, వృద్ధి కొరకు ప్రయత్నించి, ఆపదలు తొలగించుకొంటే అతనికి నమస్కరిస్తారు.. అని ఈ శ్లోక భావం.
ప్రతిపత్ అంటే పాడ్యమి అని అర్థం. కానీ ఇక్కడ మల్లినాథుడు ప్రతిపత్ చంద్రః అంటే ద్వితీయా చంద్రుడని అర్థం చెప్పాడు. (ప్రతిపత్ శబ్దేన ద్వితీయా గ్రహణం, ప్రతిపది తస్య అదృశ్యత్వాత్ ఇతి.) ఎందుకంటే పాడ్యమి నాడు చంద్రుడు కనబడడు కనుక పాడ్యమి అని అర్థం చెబితే ఔచిత్యభంగం అవుతుంది కనుక. ఇది మల్లినాథుని వ్యాఖ్యాన చాతురి.

సర్వంకష (శిశుపాల వధ)....
ఈ వ్యాఖ్య ప్రారంభంలో శారదా శారదాంభోజ.. అను ప్రార్థనా శ్లోకాన్ని మల్లినాథుడు వ్రాసాడు. శరదృతువులో సేవించదగినది కనుక సరస్వతీదేవికి శారదా అని పేరు. శారదా దేవి శరత్ కాలంలోని పూర్ణిమా చంద్రుడిలా వెలుగుతుంటుంది. ఆమె ముఖం తెల్లని పద్మం. అటువంటి శారదా దేవి ఎప్పుడూ మా ముఖములో నివసించుగాక! అను అద్భుత భావగరిమ ఈ శ్లోకంలో ఉంది.

సంజీవినిలో ....
మల్లినాథ సూరి వ్యాఖ్యానం తూలిక (చిన్న ఈక). ఘంటాపథంలో 'శానశీల' (స్వర్ణచ్ఛేదన సాధన విశేషము). ఈ 'సర్వంకష'లో మల్లినాథుని వ్యాఖ్యానం సంశయచ్ఛేదంలో 'అసిలత'. గుణ ప్రకాశంలో విద్యుల్లత. రస భావావిష్కరణలో కల్పలత అని చెప్పిన చలమచర్ల రంగాచార్యుల వారి మాట నూటికి నూరుపాళ్లు సత్యం.

శిశుపాల వధలో ....

శిశుపాల వధ 16వ సర్గలో దూత వాక్యాలను వర్ణించే శ్లోకాలున్నాయి. ఇవి పేలవంగా ఉన్నాయని పండితుల అభిప్రాయం. కావాలనే రాసినట్లున్నాయి. వల్లభ దేవుడు వీటికి వ్యాఖ్యానం రాశాడు. కాని మల్లినాథుడు అవి మాఘ కవి రచన కానందున 'నా మూలం లిఖ్యతే కించిత్' అని తాను చేసిన ప్రతిజ్ఞ ననుసరించి వ్యాఖ్యానం చేయలేదు.

'సమాసోక్తి' అలంకారాన్ని మల్లినాథుడు చాలా నేర్పుగా వివరించాడు. శిశుపాల వధలోని రాత్రివేల కలువల అందాన్ని వర్ణించే సందర్భంలో కవి 'చంద్రుడు కలువలతో తెల్లవారేదాకా విహారాలు ఆడాడని' చెప్పాడు. అతని చేతులు అంటే కిరణాలు పడమటి వైపునకు సాగిపోతూ వాటిపై విశ్రమించాడు. చంద్రునికి అలసట వచ్చి వివర్ణుడయ్యాడు. చంద్రుని చర్యలు దక్షిణ నాయకత్వాన్ని గుర్తు చేస్తాయి. రెండు అర్థాలు వచ్చే విశేషణాలను వాడటం వల్లనే ఇది సాధ్యం కనుక ఇది 'సమాసోక్తి' అలంకారం అని స్పష్టం చేశాడు.

జీవాతువు (నైషధం)లో ....

నైషధ వ్యాఖ్యానానికి జీవాతువు అనే పేరు పెట్టాడు మల్లినాథుడు. జీవాతువు అంటే జీవనౌషధం అని అర్థం చెప్పాడు. నల మహారాజు కథను ఆస్వాదించిన పండితులు అమృతము కూడా ఆదరింపరు. (నిపీయ..) అను భావము గల శ్లోకముతో శ్రీ హర్ష నైషధం ప్రారంభమగుచున్నది. మల్లినాథుని వ్యాఖ్యానము కూడా ఇంతే. ఆ వ్యాఖ్యానము చదివిన పండితులు ఇతర వ్యాఖ్యానములను ఆదరింపరు. దాదాపు తొంభై ఏళ్లు జీవించాడు సూరి. కళ్లు తెరిచే ఓపిక లేకపోతే కింది రెప్పకు తాడుతో రాయి కట్టుకొనేవాడట. పై రెప్పకు కూడా తలపై నుంచి

రాయి కట్టుకొని దీపం ముందు కూర్చుని కావ్యాలు చదువుతూ వ్యాఖ్యానాలు రాశాడట. ఇలా జీవితమంతా వ్యాఖ్యానాలకే అంకితం చేసిన మహానుభావులు అరుదు.

కాళిదాసు - మల్లినాథుడు:

ఈ మహానుభావులిద్దరూ ఒకే కాలములో జీవించలేదు. కాని ఇద్దరిని కలుపుతూ ఒక అందమైన కథ సంస్కృత సాహిత్యములో ఉంది.
ఒక దాసీ చేతికి ఒక పెట్టెను ఇచ్చి ప్రియుని ఇంటికి ఒక యువతి పంపింది. ఆ పెట్టెపై పాము, శివుడు, ఆంజనేయుడు, సంపెంగల బొమ్మలున్నాయి. దీని భావమేమిటని సభలోని పెద్దలను, కవులను మల్లినాథుడు అడుగుతున్నాడని అనే అర్థం కల ఒక శ్లోకం రచించి మల్లినాథుడు భోజుని ఆస్థానానికి పంపాడట. దీని లోపలి భావాన్ని కాళిదాసు వివరించాడు. 'అష్టవిధ నాయికలలో 'ప్రోషితభర్తృక' తన ప్రియునకు పంపుతున్న సందేశం ఇందులో ఉంది. తన విరహ బాధను

చల్లని మలయమారుతం, మన్మథుడు, ఉద్యానవనాలు, తుమ్మెదలు అను నలుగురు పెంచుతున్నారనే విషయాన్ని వాటి శత్రువుల బొమ్మల ద్వారా ఆ యువతి వ్యంగ్యంగా చెప్పింది. 1.మాలయ మారుత శత్రువు పాము, 2.మన్మథుని శత్రువు శివుడు, 3.ఉద్యానవనముల శత్రువు కోతి (ఆంజనేయుడు), 4.తుమ్మెదల శత్రువులు సంపెంగలు' అని కాళిదాసు చెబితే అందరూ హర్షధ్వానాలు చేశారు. కథ జరిగిందా? లేదా అనే విషయాన్ని పక్కనపెడితే కాళిదాసు కావ్యాలకు మల్లినాథుడు వ్యాఖ్యానం వ్రాస్తే, మల్లినాథుని శ్లోకానికి కాళిదాసు వ్యాఖ్యానం చేసిన అందమైన సందర్భం ఇది.

మల్లినాథుని రచనలు:

1.వైశ్య వంశ సుధాకరం
2.రఘువీర చరిత
3.ఉదార కావ్యం
4.ృక్తి రహస్యం
5.నక్షత్ర పాతాధ్యాయం అనే అయిదు మల్లినాథ సూరి రచనలుగా లోకంలో ప్రచారంలో ఉన్నాయి.

ఈ ఐదింటిలో మొదటి రెండు మాత్రమే దొరుకుతున్నాయి.
దీనిలో
1.వైశ్య వంశ సుధాకరం గురించి మల్లినాథుని కాల నిర్ణయంలో మనం ప్రస్తావించుకొన్నాం. ఇక రఘువీర చరితం గురించి లఘు సమీక్ష చేద్దాం.
ఈ కావ్యం శ్రీరాముడు దండకారణ్యం ప్రవేశించటంతో ప్రారంభమై, పట్టాభిషేకంతో ముగుస్తుంది. 7 సర్గల కావ్యం ఇది.
రామునిపై రాక్షసులు వేసే బాణాలు హిమాలయాలను మబ్బులు ఢీకొని వర్షం కురిసినట్లుగా ఉన్నాయంటాడు కవి. ఎంత అందమైన ఊహ! 'సీత దూరమైతే వృక్షాలు కూడా కన్నీరు కారుస్తున్నాయి' అంటూ 'తుమ్మెదల రొద రోదన ధ్వని'లా ఉందని కవి ఉత్ప్రేక్షించాడు. పంపానదిని ఒక సుందర కన్యగా చెబుతూ నదిపై

మంచును ఆమె కనుబొమల అల్లిక.. నదిలోని తామర పుష్పాలు ఆమె చేతులు, కాళ్లు ముఖం, కళ్లుగా కవి పోల్చాడు. ఇలా రమణీయమైన వర్ణనలెన్నో రఘువీర చరితంలో ఉన్నాయి.

మల్లినాథుని వినయం

'ఎంతో చదువుకొన్నాడు. సాధన చేశాడు. అనితర సాధ్యమైన దీక్షతో కాళిదాసు కావ్యాలకు వ్యాఖ్యానాలు చేసాడు. కాని ఆ మహానుభావుడైన మల్లినాథుడన్న మాట ఇది. 'కాళిదాసు గిరాం సారం కాళిదాసః సరస్వతీ/ చతుర్ముఖో దవా సాక్షాద్విదు ర్నాన్యేతు మాదృశాః' (కాళిదాసు వాక్కుల సారాంశం తెలిసిన వారు కాళిదాసు, సరస్వతీదేవి, బ్రహ్మ మాత్రమే.. నా వంటి వారికి - అది ఎన్నటికీ తెలియదు) ఈ మల్లినాథుని వినయం సర్వకాలాల్లోనూ అందరికి అనుసరణీయం. ఆయనలా కావ్యాలకు వ్యాఖ్యానం చేయలేం కాని, మల్లినాథుని వ్యాఖ్యానాలు శ్రద్ధతో చదువుకొని ఈ జన్మలో కొంతలో కాకపోతే కొంతయినా తరించగలం.

ఓ మహిళా ఉద్యమించు

చిగురాకుల ఎలకోయిల స్వరం తప్పి పాడింది
గుబురాకుల గువ్వపిట్ట పొదచాటుకు చేరింది
పచ్చపచ్చని పైరులపై పిచ్చుకమ్మ బిక్కచచ్చి నక్కింది
నెమలిబాల స్తంభించి గతి తప్పింది నృత్యహేల
మొన్న లేదు నిన్న లేదు నేడెందుకు చిన్నబోయె నీ వదనం
మాయమాయె గుండె గొంతుకలనేకం చేయు నీ హసనం

వచ్చె వసంతేందిర

మత్త॥ పట్టుబట్టి ప్రసూన పల్లవ పావడంబులు గట్టుచున్
పట్టరాని పరీమళంబును ప్రాణి కోటికి పంచుచున్
అట్టహాసముతో నటించుచు హాయి హాయిగ నూగుచున్
చెట్టుచేమలు చూడ నెంతగ చెన్ను మీరెను సృష్టలోన్

చూచిపోపే తల్లి!
ఇవి యేమి పూవులో
ఇవి యేమి తావులో
చెట్ల కొమ్మలు ఎంత పుకిలించెను..

ఎండ కన్నుల రంగు
ఎన్ని వనేనలు పొంగు
ఇప్పుడీమేరలో ఇగిరించెను..

వనసీమకీ పూట
జన వాటి నీ చోట
కిరణాలు తోలుకొని యేతెంచెను..

ఆశావాదిని
చైత్రానికి కుసుమాంజలితో
వయ్యారాల వసంతాన్ని ఆహ్వానిస్తూ
ఆమని కోయిలలు గానం చేసే గొంతుకతో
కవి కోయిలలు పరవశించి పలికిన పదాలతో
ఆశాభావాల్తో ఆహ్వానించాలని పించింది ఉగాదిని.

మల్లినాథుడు ప్రయోగించిన న్యాయ సూత్రాలు -2(చివరి భాగం):

కొన్ని సందర్భాలలో మల్లి నాధుని వ్యాఖ్యలలో చివర్ల పురాణ విషయ వివరణలు ఉంటాయి .కవులు తమ కావ్యాలలో రామాయణ ,మహా భారతాలనుండి ,కొన్ని పురాణాలనుండి కొన్ని సందర్భాలను ఉదాహరిస్తారు .ఆ సంఘటనలను తమకావ్య సంఘటనలతో పోల్చి చెప్పటం పరిపాటి .ఆ ప్రత్యేక విషయాన్ని దానికి సామ్యమైన పై వాటి నుంచి గ్రహించి అక్కడ నిక్షిప్తం చేసి తమ కావ్యాలను ఉన్నతీకరించే ప్రయత్నం చేస్తారు ..వీటిని పురాణ ఆశ్రితాలు (మైథలాజికల్ కారె

లేషన్స్) అంటారు .కవులు వాటిని తమకావ్యాలలో ఊరికే ప్రస్తావిస్తారు తప్ప వాటి గురించి వివరణ ఇవ్వరు ..మ ల్లినాథుడు ఆ సన్నివేశాలు లేక సంఘటనల పూర్వాపరాలను చర్చించి వివరించి సుబోధకమయ్యేట్లు చేశాడు .. వీటికి సంబంధిత పూర్వ ఆధారాలు లేక మూలలను కూడా తెలియ జేశాడు .

రఘు వంశం లో కాళిదాసు చంద్రుడిని వర్ణించాడు .ప్రజలు రాజును చూశారు కానీ వారికీ సంతృప్తి కలగక అసంతృప్తితో ఉన్నారు ..ఆయన్ను ప్రజలుఅప్పుడే పైకొస్తున్న ఔషధ్గీ ప్రభువైన చంద్రుడుగా కనిపించాడు -"నాధామివౌషధీనాం ".దీనికి వివరణ తప్పనిసరి .పాపుహ్ అనే క్రియ సోమ కు చంద్రునికి ఉన్న అభేదాన్ని,ఏకత్వాన్ని తెలియ జేస్తుంది.దీనికి మల్లినాథుడు వ్యాసుడిని ఉదహరించారు -"తమ్ చ సోమం పర్యయేణ నుపూర్వశహ్ -అంటూ "అత్య శ్చాద దును రిత్యర్ధహ్ ""అన్నాడు ..సోమకు ఉన్న విశేషణాలు చంద్రునికి కూడా వర్తిస్తాయి ఉదాహరణకు అదృశ్యమవటం అంటే శరీరం ప్రజలకోసం క్షీణించటం లో రెండిటి లక్షణాలు ఉన్నాయి అన్నాడు మల్లినాథుడు -"ఆదర్శనం -ప్రజార్ధ వ్రత కర్శితాంగ "

మరో సందర్భం లో రాణి సుదక్షిణ గర్భాన్ని గంగానది అగ్ని హోత్రుని తనలో దాచుకొన్నట్లు ధరించింది అంటాడు కాళిదాసు ..ఈ సందర్భంకు తగినట్లు మల్లినాథుడు హరి వంశం లోని ఒక శ్లోకాన్ని ఉదహరించారు .రెండవ సందర్భం లో రామాయణ శ్లోకం ఉటంకించాడు .లోకపాలుర ప్రకాశాన్ని వర్ణించే సందర్భం లో మనుస్మృతి నుంచి ఉదాహరణ చూపాడు .వ్యాఖ్యానం చివర మల్లినాథుడు వీటిని ఉదహరించడం ఆయన ప్రత్యేకత మాత్రమేకాక ఆయన ప్రత్యేక శైలి కూడా .మల్లినాథుని ప్రత్యేక వివరణ వ్యాఖ్యానం చదివిన వారెవరికైనా హాయిగా తాజాగా ఊపిరి పీల్చుకున్నట్లు సంతోషిస్తారు .గహన విషయాన్ని అరటిపండు వలిచి చేతిలో పెట్టినట్లు చెప్పే ఆయన పద్ధతికి హేట్సాఫ్ . కొన్ని యెడల విషయం కూడా .ఒక చోట వేరెవరో వ్యాఖ్యాతల వ్యాఖ్యానాలను తిరస్కరించాడు సూరి మల్లినాథుడు .రంగ రాజు వ్యాఖ్యానాలు కూడా సూరి చేతిరస్కరింపబడ్డాయి .-"రంగ రాజస్తు "న చక్ర మర్యక్రమతాధికం ఘరమ్ "ఇత్యుప రిస్టదా ద న్వయఇత్యాహ -తదసత్ "గుణానాం చ పదర్త్వాత్ ఇతి న్యాయ దారుణ్యాదివ

ప్రత్యేకం ప్రదాన్వయినాం క్రియహ్ – సంబంధ యోగాది త్యలం శాఖా చంక్రమణేన పురా కిల రావణః కామయే కా మ్యే కర్మాణి పశుపతి ప్రీణనాయ నవ శిరస్తా గ్రై హుత్వా దశమారంభే సంతుష్టత్వస్మాత్ త్రైలోక్యాధిపత్యం వప్రే ఇతి పౌరాణికీ కథా మాను సంధేయా ''

ఈ రంగరాజే మరొక చోట తీవ్ర విమర్శకు గురయ్యాడు .పూర్వ రంగం ను రాజు నిర్వచించాడు -''పూర్వరాజ్యతే అస్మిన్నితి పూర్వ రేంగే నాట్యశాలా తస్తం కర్మాపి పూర్వరంగ ఇతి దశ రూపకే -అతః పూర్వరంగే నామ రంగ ప్రధానాఖ్యే రంగ విధ్న శాంతికరీ నాందీ పాఠ గీతి వాది త్రాధి నే కాంగ విశేషే నాప్యాదౌ కర్తవ్య విశేషహ్ ''అని శిశుపాల వద్ద వ్యాఖ్యానంలో స్పష్టం చేశాడు .దశరూపకకర్త రంగ రాజు నిర్వచనాన్ని అధిక్షేపించాడు .మల్లినాథుని నిర్వాకాహన వ్యాఖ్యానం దశరూపకం వంటి నాటక రంగ శాస్త్రాలకు అను బంద్ధంగా సంతృప్తిగా స్పష్టంగా ఉంది ..కొన్ని పురాతన కథలను ఉదహరిస్తూ వాటిని మల్లినాథుడు ''పౌరాణిక కథా ''అని పేర్కొన్నాడు ... వీటికి సంబంధించిన ఖచ్చితమైన ప్రకరణాలను మల్లినాథుడు పేర్కొనేవాడు .అదే పేరుతొ చెప్పేవాడు .రావణ శబ్దానికి అర్ధాన్ని రామాయణం లోని ఒక శ్లోకం ఆధారంగా శబ్దోత్పత్తి శాస్త్రమర్యాదతో తెలిపాడు -'విశ్వవసోత్పత్యం పుమాన్ రావణః -పౌరాణికాస్తు రావయతీతి వ్యుత్పా దయన్తి ' ''విశ్రయ-శ్వ ఆదేశా''

మల్లినాథుడు ప్రతిదానికి ఫినిషింగ్ టచ్ అద్భుతంగా ఇస్తాడు ..ఆ శ్లోకాన్ని అందులోని భావాన్ని కళ్ళకు కట్టినట్లు చూపిస్తాడు .ఆయన వ్యాకరణ వివరణ సుదీర్ఘం .కీలక భావనలు సరళ స్పష్టాలు ..కొన్ని ఉదాహరణలు –

''మహా భూత సమాధినా ''అనే రఘువంశ వాక్యాన్ని ఒక వ్యాఖ్యతో చక్కగా విడగొట్టాడు .-''తస్య రాజా సర్వే గుణాః రూపరసాది మహాభూతగుణా వదేవ పరార్ధహ్ పర ప్రయోజన మీ వైకం ముఖ్యం ఫలం యేషాం తే తయాక్తా అసన్ ''

బ్రహ్మ దేవుడు దిలీపుని పంచభూతాత్మకంగా సృష్టించాడు .అందువలన వాటి లక్షణాలు ఆయనకు జన్మతహ్ అలవడ్డాయి ..చివరలో ఒక సాధారణ సూత్రాన్ని

కూడా చెప్పాడు -"మహా భూత గుణోప మేన కారణగుణాః కార్యే సంక్రమన్తీ న్యాయహా సూచితః "

ఒక్కోసారి కీలక పదాన్ని పట్టుకొని దానిపై అద్భుత వ్యాఖ్యానం రాస్తాడు సూరి .రఘువంశం లో రాజరిక తేజం రఘు మహారాజుతో పూర్తిగా ప్రేమలోపడి ఆయన అనుమతి కోసం ఎదురు చూస్తోంది .ఇది ఎలా ఉందంటే తండ్రిఅనుమతికోసం కన్నె పిల్ల ఎదురుచూస్తున్నట్లు
ఉందట . .ఇందులో క్రియాసంబంధలక్షణాలు ఫలిత సంబంధ లక్షణాలుగా మార్పు చెందాయి ..ఇక్కడ అనుజ్ఞ అంటే వివాహానికి ఆమెకున్న అర్హత అని మల్లినాథుడు అర్ధం చెప్పాడు .-"అనుజ్ఞా శబ్దాత్ పితృ పరతంత్ర్య ముపమామ్ సామర్ధ్యత్ పాణిగ్రహణం యోగ్యతా చ ధ్వన్యంతే "

రఘువంశం లో సీతా పరిత్యాగం సందర్భం లోలక్ష్మణునివలన విషయం తెలిసి సీతాదేవి భూమిపై మూర్ఛపోయింది .తల్లి ఒడిలో పడుకున్నట్లున్నది .నిజంగానే భూమాత ఆమె తల్లియే .దీనిపై వ్యాఖ్యానిస్తూ సూరి -స్త్రీణామాపాది మాతేవ శరణమితి భావః "అని చక్కగా చెప్పాడు

రాజును ప్రస్తుతించే ఒక సందర్భం లో అజామహా రాజా !లక్ష్మీ దేవి నువ్వు నిద్రలో ఉన్నా నీలో చేరి ఓదార్పు పొందింది .ఆ చంద్రుడు పడమట దిక్చక్రమ్ వైపుకు పరిగెత్తుతున్నాడు .నీ ముఖ సౌందర్యం వీడిపోతోంది -"నిద్రావశేన భవతాప్యన వేక్షమాణ -పర్యుత్సు కత్వ మబలా నిశి ఖండితేవ -లక్ష్మీర్వినోదయతి యేన దిగంత లంబీ -సోపి త్వదానన రుచిం విజహాతి చంద్రహా "ఇక్కడ లక్ష్మిని అజుని భార్యగా కవి చెప్పాడు అని నన్దర్గికర్ వ్యాఖ్యానించాడు -"చంద్రారవింద రాజ వదనాదయో లక్ష్మీ నివాస స్థానానీతి ప్రశిద్ధి మాశ్రిత్యో చ్యతే -స చంద్రేపి దిగంత లక్ష్మీ పశ్చిమాశామ్ గతః సన్ -అస్తం గచ్ఛన్నిత్యర్ధహా -అతో నిద్రాం విహాయతామ్ లక్ష్మీ మన్యన్య శరణో పరిగృహా ణో త్యర్ధః "

మల్లినాథుని వ్యాఖ్యాన విధానం -1

మల్లినాథ సూరిని మహా వ్యాఖ్యాన చక్రవర్తి అని ,అద్భుత టీకాకారుడని భావిస్తారు .సంస్కృత సృజన గ్రంధాల వివరణను టీకా అంటారు .ఇది ''టిక్ ''ధాతు జన్యం .-''టీకా వా ఆత్మ సోట్ టీకతే ఆటీ కిష్ట -టీకా స్త్రీ -టీక్యతే గ్రంధార్ధనాయ ''—విషమ పద వ్యాఖ్య రూపే గ్రంథ భేదే -వాచస్పత్య కోశా .హేమ చంద్రుడు ఈ ధాతువును గతికి చిహ్నంగా భావించాడు -''టీకా గతో

సమయత్యర్ధన్ టీకా సుగమానాం విషమాణాం చ నిరంతరం వ్యాఖ్యా యస్మామ్ సా తదా -అభిధాన చింతామణి "టీకా పదానికి పర్యాయ పదాలు చాలా ఉన్నాయి .-"నిరుక్తం ,భాష్యం ,వ్యాఖ్యా ,వార్తికం ,అవచూర్ణం ,వివరణం ,టిప్పణి ,ఫవికకా . డా పిఎన్ .ద్వివేది —కాళిదాస కీ కృతియొమ్ పర మల్లినాథ కీ టీకాయోమ్ కా విమర్శ "ద్వివేది ఈ పాదాలన్నిటికి వివరణలు చెప్పాడు ' .టీకా పదానికి మూలం బ్రాహ్మణాలలో ఉందని చెప్పి టీకా ,భాష్యా లపై కొన్ని వ్యాఖ్యలను అందజేశాడు . ఈ సందర్భం లో డా శ్రీమతి పెంధార్కర్ పేర్కొన్న టీకా లను పునరుత్పత్తి చేసి తెలిపాడు ఈ లిస్ట్ పెరిగింది ..వీటిలో ఒకదానితో ఒకటి కలిసేవి కూడా ఉన్నాయి "శృంఖలా టీకా ,శాస్త్రీయ టీకా ,తులనాత్మక టీకా వ్యవస్థాపిక టీకా ,అనుగామినీ టీకా ,స్వతంత్ర టీకా ,వ్యాపక టీకా ,రసగ్రహణాత్మిక టీకా".

మల్లినాథుని వ్యాఖ్యానాలు రెండవ ,మూడవ నాలుగవ ,ఏడవ ,ఎనిమిదవ విభాగాలకు చెందిన లక్షణాలు కలవి . ఇందులో ఎనిమిదవది నిర్వచనానికి దగ్గరలో ఉన్నది .మల్లినాథుడు టీకా ను యెంత తక్కువగా వీలయితే అంత తక్కువగా చెప్పాడు .అనేక గ్రంథాలనుండి తన వ్యాఖ్యానాన్ని సమర్ధించే వాటిని ఉదాహరిసంచాడు .ఆయన అతి విస్తృత జ్ఞాన్నాన్ని సంగ్రహావలోకనం ఇదివరకే చేశాం .ఇప్పుడు కొన్ని ముఖ్య సిద్ధాంతాలను గురించి మాత్రమే తెలుసుకొందాం ..సాధారణంగా ప్రతి వ్యాఖ్యాత పాఠాన్ని సంక్షిప్తం చేసి దానికి న్యాయం చేకూర్చి ,అభినందించి ,అందులో కవి ప్రయోగించిన పదాలు పదబంధాలు మెచ్చుకొంటాడు ..మల్లినాథుడు పెద్దగా కొరుకుడు పడనీ గ్రహణ సాధ్యం కాని పంచ మహాకావ్యాలను వ్యాఖ్యానాలు రాయటానికి ఎంచుకున్నాడు .సూటిగా స్పష్టార్ధాలను అనేక పద్ధతులలో తెలిపాడు .ఆయనకున్న అపారజ్ఞానం క్రమపద్ధతిలో వాటిని వ్యాఖ్యానించటానికి బహువిధాలుగా తోడ్పడింది ..ఆ క్రమ విధాలేమిటో ,అందులో ని ప్రత్యేకతలేమిటో ,ఆయన ఖచ్చితత్వాన్ని ,నుడి సౌందర్యానికి అవి ఎలా దర్పణాలుగా భాసించాయో తెలుసుకొందాం . "పద చ్ఛే దః పదార్ధ శ్చ వాక్య యోజనా -ఆక్షేపశ్చ సమాధానం వ్యాఖ్యానం షడ్విధమ్ విదుః -సర్వ తంత్ర సిద్ధాంత లక్షణ సంగ్రహం "

1-పదాలు సంయుక్తంగా కాక ఏకపదాలైతే మల్లినాథుడు మొదటగా దాని పర్యాయ పదాలు చెప్పి ,వాటికి ఆధారాలను ఉదహరించాడు .-తతో రఘురభాష్యాన్ సూర్య ఇవ శరైర్భాణై రాస్త్రేహ్ కిరణోరివ –కిరణో సమయు రవా ౦శు గభస్తి ధృణి దృశ్యయహ్ ఇత్యమరం "

2- సంక్లిష్టపదాల విషయం లో ముందు ఆ పదాన్ని చెప్పి ,తర్వాత వివరణలేక పర్యాయ పదాలను ఇచ్చాడు -"ప్రతి ప క్ష జన్మాన్ "ను ప్రతి పక్షా శ్చ్రస్తోహ్ జన్మ యస్యాం భూర్భి ర్యమభూమి రవిషయః నిర్భీక ఇత్యర్థహ్ "

3-సంక్లిష్ట పదాన్ని వ్యాకరణ పద్ధతిలో విడగొట్టి దాని భాగాలను వేరు చేసి వాటి విభక్తి ప్రత్యయాలను ప్రత్యేకంగా తెలిపాడు . అవ్యయీ భావ ,నిత్యసమాసాల విషయం లో మినహాయింపు ఇచ్చి వాటిని వేరుగా పరిష్కరించాడు .దీని వలన ఒక ప్రత్యేక సంక్లిష్టపదం కవి ఎందుకు వేయాల్సి వచ్చిందో వివరించేవాడు .వెంటనే పర్యాయ పదాలు చెప్పేవాడు .నైషధం లో -భాఖండశ కరీరతాం సూర్య కులాంకురత్వం ఉజ్జ్వల వేణ్య కూరత్వం చ (దధత్ అతి తేజస్వీ)ద్వౌ వంశో కూలమకర కర్తీ వంశా౦కురే కరీ రాజ్వీ ఇతి చామరేహ్ .

మల్లినాథుని దండాన్వయ విధానం:

ఉదాహరణలు అనేకమైనప్పుడు ,మల్లినాథుడు మరొక విచిత్ర విశేష విధానశైలి అవలంభిస్తాడు .ఈ రకమైన అర్థాన్వ యానికి "దండాన్వయం "అంటారు .దీనిపై ప్రత్యేక కృషి సల్పి ప్రొఫెసర్ ఎన్ .పి .ఉన్నిత్రి రాసిన మ హత్తర వ్యాసం నుండి కొన్ని విషయాలను ప్రొఫెసర్ లాల్యే అందించాడు .ఇందులోని రెండుమాటలను

వివరించి చెప్పాడు .ఖండాన్వయ విధానాన్ని మీమాంసకారులు అవలంబించారు .ఇందులో మూల గ్రంధాన్ని వివరించి చెప్పటానికి ప్రశ్నోత్తర విధానం ఉప యోగిస్తారు ..దానిప్రకారం ముందుగా క్రియను తీసుకొంటారు..తర్వాత విభక్తుల విషయం లో ప్రశ్నలు సంధించి శ్లోకాన్ని ''ఆకాంక్ష '' అంటే వచన క్రమం (ప్రోజ్ ఆర్డర్)లో రాసి తర్వాత పాదాలకు అర్ధ తాత్పర్యాలు వగైరా వివరిస్తారు .

దండాన్వయ విధానం లో నయ్యాయకుల పద్ధతినే ఇంచు మించుగా అవలంభిస్తారు ..కానీ మొదట కర్త ను తీసుకొని దాన్ని బట్టి ప్రోజ్ ఆర్డర్ రాసి అప్పుడు వివరిస్తారు .. పూర్వపు వ్యాఖ్యాతలందరికంటే మల్లినాథుడు దండాన్వయ విధానాన్ని ప్రయోగించి దానికి విస్తుతమైన ప్రఖ్యాతిని కావ్యాలద్వారా కలిగించాడు .

ఇప్పటి దాకా మనం చూసినవాటిని బట్టి మల్లినాథుని వ్యాఖ్యానాలు ఒక ప్రత్యేకవిధానంగా ఉంటాయని నిర్ణయానికి వస్తాము .ఆయన సంస్కృత భాషలోని సూక్ష్మ భేదాలను కూలంకషంగా సాధారణంగాను మహా కావ్య కవుల కవిత్వ సూక్ష్మ భేదాలను ప్రత్యేకంగా వివరించాడని అర్ధమవుతుంది .కవుల కవిత్వ శైలి లాగానే మల్లినాథుని వ్యాఖ్యాన శైలి లో కూడా పాకం లేక శయ్య ఉంటుంది -"రసాస్వాదనోచితశబ్ద నిష్పత్తి పాకః -పరి వృత్తి వే ముఖ్యం నినిమయసహి ష్ణుత్వం -ఏత దేవ మైత్రీ శయ్యేతి కయ్యతే ''. మల్లినాథుని శైలి మార్పును అంగీకరించదు .ఆయన వ్యాఖ్యానాలు పదం యొక్క అర్ధాన్ని స్పష్టం సరళం చేయటమేకాకుండా వాటి నిర్మాణాన్ని కూడా పూర్తిగా సమర్ధించాడు.

"కోలాచలం మల్లినాథసూరి వ్యాఖ్యానాలకు చక్కని ఒరవడి పెట్టినవాడు. అతను 14 వ శతాబ్దం ఉత్తరార్ధంలోని వాడు. కాకతీయ రాజుల ఆదరణతో ఓరుగల్లు చేరాడు. కాకతీయ రాజుల పతనం తర్వాత రాచకొండ రాజుల ఆస్థానానికి వచ్చాడు. వీరిది కామకాయన గోత్రమని ఆయన ఊళ్ళో అదే రకమైన ఇంటిపేరు ఉన్నవారు చెప్పుకొంటారు. కొంతమంది ఆయన గోత్రం కాశ్యపస గోత్రమని చెప్పుకొంటారు. ఈ గోత్ర భేదాలతో మల్లినాథసూరి వంశపరంపరలోనివారు ఎవ్వరని నిర్ణయించడానికి తగిన ఆధారాలు లేవు.

జీవిత విశేషాలు:

మల్లినాథ సూరి మెదక్ జిల్లా కొల్చారంలో జన్మించాడు. ఆయన సా.శ. 1350-1430 మధ్య కాలంలో జీవించాడు. చిన్నతనంలో మల్లినాథసూరికి చదువు అబ్బకపోవడంతో పశువులను కాసేవాడు,. ఈ క్రమంలోనే అడవిలో ఓ యోగి పరిచయం కాగా, ఆ యోగి అవసాన దశలో ఉండగా, మల్లినాథసూరి ఆయనకు సపర్యలు చేశాడు. దీనితో ఆ యోగి మల్లినాథసూరికి మంత్రోపదేశం చేసి నాలుకపై బీజాక్షరాలు వ్రాశాడు. వెంటనే దుర్గామాత సాక్షాత్కారం పొందిన మల్లినాథ సూరి కాశీకి వెళ్లి అక్కడ 19 శాస్త్రాల్లో ప్రావీణ్యం సాధించి మహాభాషా కర్తగా, విద్యాపండితుడిగా ఖ్యాతి పొందాడు.

ఈయన మొదట కాళిదాసు రచించిన కుమార సంభవం కావ్యానికి వ్యాఖ్య రాశాడు. అంతకు ముందు దీనిపై 37 వ్యాఖ్యానాలున్నాయి. రఘు వంశ సంజీవిని అనేది సూరి మొదటి వ్యాఖ్యానం. దీని ముందు అవన్నీ దిగ దుడుపే. ప్రతి సర్గ వ్యాఖ్యానానికి ముందు అద్భుత మైన శ్లోకం రాసి కొత్త దారి తొక్కాడు. కుమార సంభావానికి అంతకు ముందున్న 25 వ్యాఖ్యానాలు సూరి వ్యాఖ్యానం ముందు తల వంచాయి. అయితే ఉన్న పదిహేడు సర్గలలో ఏడు సర్గల వ్యాఖ్యానమే లభిస్తోంది. ఎనిమిదో దానికి సీతా రామ పండితుడు వ్యాఖ్య రాశాడు . అదే పార్వతీదేవి, పరమేశ్వరుల సంభోగ శృంగారం. మేఘ దూతానికి 50 వ్యాఖ్యానాలున్నాయి. సూరి వ్యాఖ్య మాత్రమే బహుళ ప్రచారం పొందింది.

ఎవరైనా ఏ పుస్తకం మీద నైనా మంచి వ్యాఖ్యానం రాస్తే మల్లి నాద సూరి వ్యాఖ్యానం లాగ వుంది అనటం లోకం లో వుంది .అంటే వ్యాఖ్యానాలకు చక్కని ఒరవడి పెట్టిన వాడు మల్లి నాద సూరి అన్న మాట .ఆయనే లేక పోతే కాళిదాసు మహా కవితో సహా ఎందరో సంస్కృత కవుల గురించి ఆంధ్రులకు తెలిసేదే కాదు .ఆయన అన్నం మెతుకు పెట్టె మెదకు జిల్లా లో జన్మించాడు .సంస్కృతీ మెతుకును ,సంస్కృత సాహిత్యపు ఓగిరాన్ని ఆంధ్రులకు అన్న ప్రాసన

గా పెట్టిన మహానుభావుడు .ఆయన గురించి తెలుసు కోక పోతే తెలుగు తల్లి మనల్ని క్ష మించదు .
ఆంధ్రుల కీర్తి ని ఖండంత రాలు దాటించిన వాడు "కోలాచలం మల్లి నాధ సూరి "మల్లినాద సూరి అనే మాట వ్యాఖ్యాతకు పర్యాయ పదమై పోయింది.
.ఆయన పద వాక్య ప్రమాణ పారా వార పారాయణుడు ,మహా మహోపాధ్యాయుడు .ఆయన వ్యాఖ్య లో చారిత్రాత్మక ,విశిష్టత వుంటుంది .అందులో తర్కం ,వ్యాకరణం ,న్యాయం కలిసి వుంటాయి ఆయనది హృదయోల్లాస వ్యాఖ్య .మూల గ్రంధానికి పూర్తీ న్యాయం చేసే వ్యాఖ్యానం చేయటం ఆయన ప్రత్యేకత .కాళిదాసు కవిత్వం కొంత మనపైత్యం కొంత గా వుండదు .కవి హృదయాన్ని చక్కగా ఆవిష్కరిస్తాడు .లయకు స్థానం కల్పించాడు .ఆయన "జ్ఞాన సింధు ".కాళిదాసు ,మాఘుడు భారవి ,హర్షుడు రాసిన కావ్యాలకు ఆయన వ్యాఖ్యలు లేక పోతే తెలుగు వారెవరు చదివే వారు కాదని అందరి నమ్మకం .ఆయన లేక పోతే ఆంధ్ర సంస్కృతి లేదంటారు చాలా మంది .మెదక్ జిల్లా పలుకుబడికి సంస్కృతికి అద్దం పట్టిన వాడు మల్లి నాధుడు .కోలాచలం అన్న ఇంటి పేరున్న వారు ఇప్పటికీ మెదక్ జిల్లా లో వున్నారు .పటాన్ చెరువు వద్ద ఈ పేరు గల కుటుంబాలున్నాయి .14 వ శతాబ్దం ఉత్తరార్ధం లో వాడు సూరి .కాకతీయ రాజుల ఆదరణ తో ఓరుగల్లు చేరాడు .వీరి పతనం తర్వాతా రాచకొండ రాజుల ఆస్థానానికి వచ్చాడు .వీరిది కాశ్యపస గోత్రం .యజుస్సాఖ .ఆపస్థంభ సూత్రం .వైదికబ్రాహ్మణులు .
తాత పేరు మల్లి నాధుడే .శ్రీ శైల మల్లన్న వీరి ఇల వేలుపు .తాత కాకతి ప్రతాపరుద్ర మహా రాజు ఆస్థాన కవి .శతావధాని .కనక్కాభి షేకం పొందాడు .సూరి తండ్రి "కపర్ది "పండితుడు .శ్రౌత కల్పానికి "వృత్తి "రాశాడు .విద్యా సంపన్న మైన కుటుంబం లో పుట్టటం ,రాజ పూజితం వుండటం ,శిష్టాచార వంశం అవటం తో సూరి కి బాగా కలిసి వచ్చింది .మల్లి ఆధుడు సర్వ శాస్త్ర మల్లుడు అయాడు .శాస్త్రాలన్నీ ఆపోశన పట్టి చులికీకృత సర్వ శాస్త్ర పాదోదది అని పించు కున్నాడు .తనది సౌజన్య జన్య మైన విదుషీత్వం అని నిగర్వం గా చెప్పు కొన్నాడు .న్యాయ వైశేషిక మీమామ్సాల లోతులు చూశాడు .ఈయన పెద్ద కొడుకు పెద్దయ్య ,చిన్న కొడుకు కుమారా స్వామి .ఇద్దరు ఉద్దండ పండితులే .పెద్దయ్యానే పెద్ది భట్టు

అంటారు .ఇతను రాచకోనాడ రాజు సర్వజన సింగ భూపాలునిచ్చ కనకాభి షేకం పొందాడు .అయితే ఇతను రాసినవేవీ లభ్యం కావటం లేదు .
కుమారస్వామి తన అన్న ను గురించి "ప్రతాప రుద్రీయం "పై రాసిన వ్యాఖ్యానం లో ఈ విషయాన్ని చెప్పాడు .తమ్ముడికి అన్న గారే గురువు .
మల్లి నాధుడు మంద బుద్ధి ఉన్న వారికి కూడా సులభం గా అర్ధ మఎట్లు వ్యాఖ్యానం చేస్తాను అన్నాడు .సంస్కృత వాగ్మయాన్ని ప్రచారం తన విధి అన్నాడు .విశ్వ శ్రేయస్సు తన ఆకాంక్ష అని చెప్పాడు .విపరీత వ్యాఖ్యానాలు కాళిదాసాది మహా కవుల కావ్యాల్ని పాడు చేస్తున్నాయనీ ,విషం తో మూర్చ పోయిన వాటిని ఉజ్జీవింప జేయ టానికి తాను "సంజీవిని "అనే పేర వ్యాఖ్యానం రాస్తున్నట్లు తెలియ జేశాడు .అన్వయం ప్రకారం అర్ధాలు వివరించటం ,ప్రమాణాలుచోపటం చూపటం ,అవసర మయినంత వరకే చెప్పటం సూరి వ్యాఖ్యానం లో విశేషం .
సూరి మొదట కాళిదాసు రచించిన "కుమార సంభవం "కావ్యానికి వ్యాఖ్య రాశాడు .అంతకు ముందు దీనిపై 37 వ్యాఖ్యానాలున్నాయి . "రఘు వంశ సంజీవిని "సూరి మొదటి వ్యాఖ్యానం .దీని ముందు అవన్నీ వేల వేల బోయాయి .
ప్రతి సర్గ వ్యాఖ్యానానికి ముందు అద్భుత మైన శ్లోకం రాసి కొత్త దారి తొక్కాడు .కుమార సంభావానికి అంతకు ముందున్న 25 వ్యాఖ్యానాలు సూరి వ్యాఖ్యానం ముందు తల వంచాయి .అయితే ఉన్న పదిహేడు సర్గలలో ఏడు సర్గల వ్యాఖ్యానమే లభిస్తోంది .ఎనిమిదో దానికి సీతా రామ పండితుడు వ్యాఖ్య రాశాడు .అదే పార్వతీ పరమేశ్వరుల సంభోగ శృంగారం . మేఘ దూతానికి 50 వ్యాఖ్యానాలున్నాయి .సూరి వ్యాఖ్య మాత్రమే బహుళ ప్రచారం పొందింది .ఆయనే అన్నాడు "మాఘే మేఘే ,గతం వయః "అంటే దీనికి వ్యాఖ్యానం రాయ టానికి చాలా శ్రమ పడ్డాడని తెలుస్తోంది .భారవి రాసిన "కిరాతార్జునీయం "నారికేళ పాకం దాన్ని తాను పగల కొడ్తున్నానని అందులోని రసాన్ని ఆస్వాదిన్చామనీ చెప్పి వ్యాఖ్యానించాడు .ఇందులో కొత్త బాట తొక్కాడు .సూరి వ్యాఖ్యానం లేక పొతే ఈ కావ్య సౌధం లోకి ప్రవేశం దుర్లభం అంటారు విజ్ఞులు . . .
మాఘ కవి రాసిన "శిశుపాల వధ "ను అద్భుతం గా వ్యాఖ్యానించి ,కవి హృదయాన్ని వెలువరించాడు .కాళిదాసు , ,భారవి దండి కలిస్తే మాఘుడు అన్నాడు .మాఘం పై వ్యాఖ్యానం రాసి ఆ కవిత్వ సౌందర్యానికి ముగ్ధుడై

పరవశించాడు .సూరి వ్యాఖ్యాన రీతి గురించి "సంజీవిని లో తూలికగా ,ఘంటా పధం లో శాన శీలా గా ,విలసిల్లిన సూరి లేఖిని ,ఈ సర్వం కష లో సంశయ చ్చేడం లో "అసిలత "గా గుణ ప్రకాశం లో విద్యుత్ లతా గా ,రస భావావిష్కరణ లో కల్పలత గా భాసించింది "అన్నారు సూరి ని సమగ్రం గా ఆవిష్కరించిన మహా పండిత విశ్లేషకులు చలమ చర్ల రంగా చార్యుల వారు .మాఘ వ్యాఖ్యానం రాసి తాను ధన్యుడనయానని ఆనందం గా చెప్పాడు .

విద్వ దౌషధం అని పించుకొన్న "నైషధ "కావ్యానికి కర్త మహా పండితుడు ,చింతామణి మంత్రో పాసకుడు ,శ్రీ హర్షుడు . .అందులోని రస భావ గుణ అర్ధ దోషాలను ధ్వనిని అలంకారాలను ,రహశ్యాలను వెలికితీసి రసజ్ఞులకు అందజేస్తున్నట్లు సూరి ప్రకటించి అన్నంత పనీ అద్భుతం గా చేశాడు .

వ్యాకరణ కీకారణ్యం గా వుండే భట్టు కావ్యానికి సులభ వ్యాఖ్యానం చేశాడు మల్లి నాద సూరి .ప్రౌఢ దేవ రాయల కోరిక పై వైశ్య వంశం వారి గురించి "వైశ్య వంశ సుధాకరం "రాశాడు .అమర కోశానికి అమర పద పారిజాతం అనే వ్యాఖ్యానాని ,వైషేశికానికి "భాష్య నికరం "ను ,పాణినీయానికి కాశికా వ్రుత్తి అనే ఉద్యోగ టీకా వ్యాఖ్యను విద్యాధరుని , అలంకర శాస్త్రం ఏకావలి కి "తరళ వ్యాఖ్య "కావ్యాదర్శానికి కూడా వ్యాఖ్య రాశాడు సూరి .సూరి కొడుకు లిద్దరూ మహా పండితులు .శిష్యులు రత్న మాణిక్యాలు .

దాదాపు తొంభై ఏళ్ళు జీవించాడు సూరి .కళ్ళు తెరిచే ఓపిక ఏక పోతే కిందిరెప్పకు తాడుతో రాయి కట్టు కోని ,పై రెప్పకు కూడా తలపై నుంచి రాయి కట్టు కోని దీపం ముందు కూచుని కావ్యాలు చదువుతూ వ్యాఖ్యానాలు రాశాడని అంటారు .జీవిత మంతా వ్యాఖ్యానాలకే అంకితం చేసిన సూరి సూరి పేరుకు సార్ధకత తెచ్చిన ధన్య జీవి .ఆసూరి (సూర్యుడు)వెలుగే లేక పోతే మన సంస్కృత కవి సూర్యుల మహా ప్రతిభ మనకు అందేది కాదు .అందుకే ఆయన్ను "వ్యాఖ్యాత్రు చక్ర వర్తి "అని సగౌరవం గా ఆంధ్ర దేశం పిలుచు కొంటుంది ,.

గీర్వాణ కవుల కవితా గీర్వాణం -20- 18-మహా వ్యాఖ్యాన పండితుడు –కోలాచలం మల్లినాధ సూరి

గీర్వాణ కవుల కవితా గీర్వాణం -20-

18-మహా వ్యాఖ్యాన పండితుడు –కోలాచలం మల్లినాధ సూరి

ఎవరైనా ఏ పుస్తకం మీద నైనా మంచి వ్యాఖ్యానం రాస్తే మల్లి నాద సూరి వ్యాఖ్యానం లాగ వుంది అనటం లోకం లో వుంది .అంటే వ్యాఖ్యానాలకు చక్కని ఒరవడి పెట్టిన వాడు మల్లి నాద సూరి అన్న మాట .ఆయనే లేక పోతే కాళిదాసు మహా కవితో సహా ఎందరో సంస్కృత కవుల గురించి ఆంధ్రులకు తెలిసేదే కాదు .ఆయన అన్నం మెతుకు పెట్టె మెదకు జిల్లా లో జన్మించాడు .సంస్కృతీ మెతుకును ,సంస్కృత సాహిత్యపు ఓగిరాన్ని ఆంధ్రులకు అన్న ప్రాసన గా పెట్టిన మహాను భావుడు .ఆయన గురించి తెలుసు కోక పోతే తెలుగు తల్లి మనల్ని క్ష మించదు .

ఆంధ్రుల కీర్తి ని ఖండంత రాలు దాటించిన వాడు "కోలాచలం మల్లి నాధ సూరి ".మల్లినాద సూరి అనే మాట వ్యాఖ్యాతకు పర్యాయ పదమై పోయింది.   క్రీ శ. 1350-1450కాలం వాడు .మహామహోపాధ్యాయ ,వ్యాఖ్యాన చక్రవర్తి ,అపరకాళిదాస బిరుదాంకితుడు .

.ఆయన పద వాక్య ప్రమాణ పారా వార పారాయణుడు ,మహా మహోపాధ్యాయుడు .ఆయన వ్యాఖ్య లో చారిత్రాత్మక ,విశిష్టత వుంటుంది .అందులో తర్కం ,వ్యాకరణం ,న్యాయం కలిసి వుంటాయి. ఆయనది హృదయోల్లాస వ్యాఖ్య .మూల గ్రంధానికి పూర్తి న్యాయం చేసే వ్యాఖ్యానం చేయటం ఆయన ప్రత్యేకత .కాళిదాసు కవిత్వం కొంత మనపైత్యం కొంత గా వుండదు .కవి హృదయాన్ని చక్కగా ఆవిష్కరిస్తాడు .లయకు స్థానం కల్పించాడు .ఆయన "జ్ఞాన సింధు ".కాళిదాసు ,మాఘుడు, భారవి ,హర్షుడు రాసిన కావ్యాలకు ఆయన వ్యాఖ్యలు లేక పోతే తెలుగు వారెవరు చదివే వారు కాదని అందరి నమ్మకం .ఆయన లేక పోతే ఆంధ్ర సంస్కృతి లేదంటారు చాలా మంది .మెదక్ జిల్లా పలుకుబడికి సంస్కృతికి అద్దం పట్టిన వాడు మల్లి నాధుడు .

మల్లినాధుడు మెదక్ వాసి

కోలాచలం అన్న ఇంటి పేరున్న వారు ఇప్పటికీ మెదక్ జిల్లా లో వున్నారు రు .పటాన్ చెరువు వద్ద ఈ పేరు గల కుటుంబాలున్నాయి .14 వ శతాబ్దం ఉత్తరార్ధం లో వాడు సూరి .కాకతీయ రాజుల ఆదరణ తో ఓరుగల్లు చేరాడు .వీరి పతనం తర్వాత రాచకొండ రాజుల ఆస్థానానికి వచ్చాడు .వీరిది కాశ్యపస గోత్రం

.యజుస్సాఖ .ఆపస్థంభ సూత్రం .వైదికబ్రాహ్మణులు .రాచకొండ రాజు సర్వజన సింగ భూపాలుడు ,విజయనగర రాజు మొదటి దేవరాయల ఆస్తానం లో ఉండేవాడు .తెలంగాణాలోని కొలచేలమ వీరి స్వగ్రామం .కాకతీయ రాజ్య పతనం తర్వాత కుటుంబం సింగ భూపాలుని రాజధాని అయిన రాచకొండకు చేరింది .విద్యాకుటుంబం

తాత పేరు మల్లి నాధుడే .శ్రీ శైల మల్లన్న వీరి ఇల వేలుపు .తాత కాకతి ప్రతాపరుద్ర మహా రాజు ఆస్థాన కవి .శతావధాని .కనకాభి షేకం పొందాడు .సూరి తండ్రి "కపర్ది"పండితుడు .శ్రౌత కల్పానికి "వృత్తి "రాశాడు .విద్యా సంపన్న మైన కుటుంబం లో పుట్టటం ,రాజ పూజితం వుండటం ,శిష్టాచార వంశం అవటం తో సూరి కి బాగా కలిసి వచ్చింది .మల్లి నాధుడు సర్వ శాస్త్ర మల్లుడు అయాడు .శాస్త్రాలన్నీ ఆపోశన పట్టి "చుళికీ కృత సర్వ శాస్త్ర పాదోది" అని పించు కున్నాడు .తనది సౌజన్య జన్య మైన విదుషీత్వం అని నిగర్వం గా చెప్పు కొన్నాడు .న్యాయ వైశేషిక మీమాంసాల లోతులు చూశాడు .ఈయన పెద్ద కొడుకు పెద్దయ్య ,చిన్న కొడుకు కుమార స్వామి .ఇద్దరు ఉద్దండ పండితులే .పెద్దయ్యనే పెద్ది భట్టు అంటారు .ఇతను రాచకొండ రాజు సర్వజ్ఞా సింగ భూపాలుని చే కనకాభి షేకం పొందాడు .అయితే ఇతను రాసినవేవీ లభ్యం కావటం లేదు .

కుమారస్వామి తన అన్న ను గురించి "ప్రతాప రుద్రీయం "పై రాసిన వ్యాఖ్యానం లో ఈ విషయాన్ని చెప్పాడు .తమ్ముడికి అన్న గారే గురువు .

కవితా గీర్వాణం -పంచ మహాకావ్య వ్యాఖ్యాన కర్తుత్వం

మల్లి నాధుడు మంద బుద్ధి ఉన్న వారికి కూడా సులభం గా అర్ధ మయేట్లు వ్యాఖ్యానం చేస్తాను అన్నాడు ."సంస్కృత వాజ్మయ ప్రచారం తన విధి" అన్నాడు .విశ్వ శ్రేయస్సు తన ఆకాంక్ష అని చెప్పాడు .విపరీత వ్యాఖ్యానాలు కాళిదాసాది మహా కవుల కావ్యాల్ని పాడు చేస్తున్నాయనీ ,విషం తో మూర్చ పోయిన వాటిని ఉజ్జీవింప జేయ టానికి తాను"సంజీవిని "అనే పేర వ్యాఖ్యానం రాస్తున్నట్లు తెలియ జేశాడు .అన్వయం ప్రకారం అర్ధాలు వివరించటం ,ప్రమాణాలుచూపటం ,అవసర మయినంత వరకే చెప్పటం సూరి వ్యాఖ్యానం లో విశేషం .

సూరి మొదట కాళిదాసు రచించిన ”కుమార సంభవం ”కావ్యానికి వ్యాఖ్య రాశాడు .అంతకు ముందు దీనిపై 37 వ్యాఖ్యానాలున్నాయి . ”రఘు వంశ సంజీవిని ”సూరి మొదటి వ్యాఖ్యానం .దీని ముందు అవన్నీ వెలవెల బోయాయి .
ప్రతి సర్గ వ్యాఖ్యానానికి ముందు అద్భుత మైన శ్లోకం రాసి కొత్త దారి తొక్కాడు .కుమార సంభవానికి అంతకు ముందున్న 25 వ్యాఖ్యానాలు సూరి వ్యాఖ్యానం ముందు తల వంచాయి .అయితే ఉన్న పదిహేడు సర్గలలో ఏడు సర్గల వ్యాఖ్యానమే లభిస్తోంది .ఎనిమిదో దానికి సీతా రామ పండితుడు వ్యాఖ్య రాశాడు .అదే పార్వతీ పరమేశ్వరుల సంభోగ శృంగారం . మేఘ దూతానికి 50 వ్యాఖ్యానాలున్నాయి .సూరి వ్యాఖ్య మాత్రమే బహుళ ప్రచారం పొందింది .ఆయనే అన్నాడు ”మాఘే మేఘే ,గతం వయః ”అంటే దీనికి వ్యాఖ్యానం రాయ టానికి చాలా శ్రమ పడ్డాడని తెలుస్తోంది .
భారవి రాసిన ”కిరాతార్జునీయం ”నారికేళ పాకం .దాన్ని తాను పగల కొడ్తున్నానని అందులోని రసాన్ని ఆస్వాదించమని చెప్పి వ్యాఖ్యానించాడు .ఇందులో కొత్త బాట తొక్కాడు .సూరి వ్యాఖ్యానం లేక పొతే ఈ కావ్య సౌధం లోకి ప్రవేశం దుర్లభం అంటారు విజ్ఞులు . . .మాఘ కవి రాసిన ”శిశుపాల వధ ”ను అద్భుతం గా వ్యాఖ్యానించి ,కవి హృదయాన్ని వెలువరించాడు .కాళిదాసు , ,భారవి ,దండి కలిస్తే మాఘుడు అన్నాడు .మాఘం పై వ్యాఖ్యానం రాసి ఆ కవిత్వ సౌందర్యానికి ముగ్ధుడై పరవశించాడు .సూరి వ్యాఖ్యాన రీతి గురించి ”సంజీవిని లో తూలికగా ,ఘంటా పథం లో శాన శీల గా ,విలసిల్లిన సూరి లేఖిని,ఈ సర్వం కష లో సంశయచ్చేదం లో ”అసిలత ”గా గుణ ప్రకాశం లో విద్యుత్ లత గా ,రస భావావిష్కరణ లో కల్పలత గా భాసించింది ”అన్నారు సూరి ని సమగ్రం గా ఆవిష్కరించిన మహా పండిత విశ్లేషకులు చలమ చర్ల రంగా చార్యుల వారు .మాఘ వ్యాఖ్యానం రాసి తాను ధన్యుడనయానని ఆనందం గా చెప్పాడు .
విద్వ దౌషధం అని పించుకొన్న ”నైషధ ”కావ్యానికి కర్త మహా పండితుడు ,చింతామణి మంత్రో పాసకుడు ,శ్రీ హర్షుడు . .అందులోని రస భావ గుణ అర్ధ దోషాలను ధ్వనిని అలంకారాలను ,రహస్యాలను వెలికితీసి   రసజ్ఞులకు అందజేస్తున్నట్లు సూరి ప్రకటించి అన్నంత పనీ అద్భుతం గా చేశాడు .
వ్యాకరణ కీకారణ్యం గా వుండే భట్టు కావ్యానికి సులభ వ్యాఖ్యానం చేశాడు మల్లి నాద సూరి .ప్రౌఢ దేవ రాయల కోరిక పై వైశ్య వంశం వారి గురించి ”వైశ్య వంశ

సుధాకరం "రాశాడు .అమర కోశానికి అమర పద పారిజాతం అనే వ్యాఖ్యానాన్ని ,వైశేషికానికి "భాష్య నికరం "ను ,పాణినీయానికి కాశికా వృత్తి అనే ఉద్యోగ టీకా వ్యాఖ్యను విద్యాధరుని , అలంకర శాస్త్రం ఏకావలి కి "తరళ వ్యాఖ్య ",కావ్యాదర్శానికి కూడా వ్యాఖ్య రాశాడు సూరి .సూరి కొడుకు లిద్దరూ మహా పండితులు .శిష్యులు రత్న మాణిక్యాలు .
దాదాపు తొంభై ఏళ్ళు జీవించాడు సూరి .కళ్ళు తెరిచే ఓపిక ఏక పోతే కిందిరెప్పకు తాడుతో రాయి కట్టు కోని ,పై రెప్పకు కూడా తలపై నుంచి రాయి కట్టు కోని దీపం ముందు కూచుని కావ్యాలు చదువుతూ వ్యాఖ్యానాలు రాశాడని అంటారు .జీవిత మంతా వ్యాఖ్యానాలకే అంకితం చేసిన సూరి సూరి పేరుకు సార్ధకత తెచ్చిన ధన్య జీవి .ఆసూరి (సూర్యుడు)వెలుగే లేక పోతే మన సంస్కృత కవి సూర్యుల మహా ప్రతిభ మనకు అందేది కాదు .అందుకే ఆయన్ను "వ్యాఖ్యాత్రు చక్ర వర్తి "అని సగౌరవం గా ఆంధ్ర దేశం పిలుచు కొంటుంది ,.

తానూ రాసిన వ్యాఖ్యానాలకు భలే తమాషాగా సరియైన పేర్లు పెట్టటం మల్లినాధుని ప్రత్యేకత .మహాకవి కాళిదాసు రాసిన రఘువంశ ,కుమారా సంభావ ,మేఘ దూత కావ్య వ్యాఖ్యానకు "సంజీవని వ్యాఖ్య "అని తగిన నామకరణం చేశాడు .భారవి కిరాతార్జునీయానికి రాసిన వ్యాఖ్యను "ఘున పాఠ"అన్నాడు .మాఘుకవి రాసిన శిశుపాల వధ కావ్యా వ్యాఖ్యానికి "సర్వం కష "అని పేరుపెడితే ,శ్రీ హర్షుడు రాసిన నైషద కావ్య వ్యాఖ్యానానికి "జీవాతువు "అని గొప్ప పేరు పెట్టాడు .భట్టికావ్య వ్యాఖ్యానాన్ని "సర్వ పాఠినా "అన్నాడు .

విద్యాధరుడు రాసిన అలంకార శాస్త్రం "ఏకావళి"కి చేసిన వ్యాఖ్యానాన్ని "తరళ"అని పిలువగా ,వరద రాజు రాసిన తార్కిక రాక్షతిక కు రాసిన వ్యాఖ్యానాన్ని "నిష్కంటక"అన్నాడు .అన్నీ సార్ధక నామాలే .అన్నీ అంట అద్భుతం గా రాసినవే .సృజన కర్త

కావ్యాలకు ,అలంకారాలకు సమర్ధ వంతమైన వ్యాఖ్యానాలు రాయటం తో సరిపుచ్చు కోలేదు .సృజనాత్మక రచనలూ చేసి మెప్పించాడు .రఘువీర చరిత ,వైశ్య వంశ సుధాకర ,ఉదార కావ్య అనే రచనలు చేసి తన ప్రతిభను

నిరూపించుకొన్నాడు .తమాషా ఏమిటంటే మరాఠీ భాషలో "మల్లినాధి"అనే మాట చేరింది .దీని అర్ధం వ్యాఖ్యానం ,లేక విమర్శ .అంటే విమర్శ వ్యాఖ్యానాలకు మల్లినాద సూరి పర్యాయ పదం అయ్యాడన్నమాట .

మల్లినాద సూరి స్మృతీ చిహ్నం

సంస్కృత పంచ మహాకావ్యాలకు అన్నిటికిసంస్కృతం లో వ్యాఖ్యానం రాసిన తెలుగు బిడ్డ మల్లినాద సూరి అవటం మనాందరికి గర్వకారణం .దీన్ని పురస్కరించుకొని దాదాపు అయిదు శతాబ్దాల తర్వాత సూరిమహా పాండిత్యాన్ని జ్ఞాపకం చేసుకోవటానికి 1981నవంబర్ 21నమొట్ట మొదటి సారిగా మెదక్ లో మహా సభ నిర్వహించారు .ఆ నాటి ఆంధ్రప్రదేశ్ సాంస్కృతిక శాఖా మాత్యులు శ్రీ భాట్టం శ్రీరామ మూర్తి ,ఆచార్య శిరోమణి శాస్త్రులు ,శ్రీ విశ్వనాధ శర్మ ,మెదక్ కలెక్టర్ శ్రీమతి గాయత్రి రామచంద్రన్ లు పాల్గొని మల్లినాధుని బహుముఖ ప్రజ్ఞా విశేషాలను ప్రస్తుతించారు .ఇంతటితో ఆగిపోకుండా మెదక్ లో మల్లినాధ సూరి కుటుంబం నివశించిన గృహాన్ని వేదం పాఠ శాల నెలకొల్పాలనుకొని చివరకు వర్గల్ కు మార్చారు .ప్రభుత్వం ఏపని చేసినా ఆరంభ శూరత్వమే నని మరొక సారి రుజువైంది .ఆ ఇల్లు శిదిలావస్తకు చేరి స్థలం కొద్ది కొద్దిగా అన్యాక్రంతమైంది .ఎస్ .జగదీశ చంద్ర ఆధ్వర్యం లో "కోలాచలం మల్లినాద సూరి సాహితీ పీఠం" ఏర్పడి సూరి రచనలను అందుబాటులోకి తెచ్చే కృషి చేస్తోంది .కోలాచల కుటుంబం అక్కడ ఒక గ్రంధాలయాన్ని వేదంవిద్యాలయాన్ని ఏర్పరచే ప్రయత్నం లో ఉంది . నలభై ఆరు గ్రంధాలను సేకరించి భద్ర పరచారు ..
స్వస్త్యస్తు వాఙ్మయోద్యానే మహసే భూయసే సదా –యశసే మల్లి నాధష్య కల్ప వల్లీ సుమత్విశే "

సారాంశం :-

మాకు ఇచ్చిన ప్రాజెక్టు అయినా మల్లినాథ సూరి ఇతను మన ఉమ్మడి మెదక్ జిల్లా కి చెందిన వారు. మల్లినాథ సూరి ఎక్కువగా సంస్కృతం లోనివి వ్యాక్యానాలు చేసేవాడు. ఇతను అపారమైన జ్ఞానం కలిగిన వ్యక్తి. ఇతనిలో ఎటువంటి స్వార్థం లేని వాడు.ఇతను అధికంగా దేవుని భక్తి కలిగిన వ్యక్తి అందుకే

అర్ధనారీశ్వరునిపై శ్లోకాలను రాసేవాడు. ఈయన ఎక్కువగా వ్యాక్యానాలు రాయడంలో ప్రసిద్ధి ఉన్న వ్యక్తీ గా అర్థం అవుతుంది ఈయన లేకపోతే కాళిదాసు వంటి ఎందరో సంస్కృత కవుల గురించి మన తెలుగు వారికి తెలిసేది కాదు. వారిని మనకు పరిచయం చేసిన వ్యక్తి మల్లినాథ సూరి.

ఇతను కుటుంబం పరంగా కూడా మంచి ఆర్థికంగా ఉన్న వ్యక్తి అయినప్పటికీ 16 సంవత్సరాల వయసులో కూడా విద్యాభ్యాసం మొదలు పెట్టలేదు. ఇతని తండ్రి కిడా మంచి మహాగొప్ప పండితులు. ఆ తర్వాత మల్లినాథ సూరి కి అతని గురువు ద్వారా మంత్రోపదేశం అయ్యింది. అప్పటి నుండి చదువు అనే మార్గం లో నడవడం మొదలు పెట్టాడు. వారందరికీ సమాధానం చెప్పాలని నిర్ణయించుకున్నాడు.అలాగే కాశి వంటి ప్రసిద్ధ పుణ్యక్షేత్రం లో విద్యాభ్యాసం నేర్చుకున్నాడు. తపస్సును చేసి ఎన్నో విషయాలు తెలుసుకున్నాడు ఎంతో జ్ఞానం పొందాడు దీన్ని సద్వినియోగం చేసుకోవాలని నిర్ణయించుకున్నారు. అతని స్వగృహంలో ఒక పాఠశాల ఏర్పాటు చేసాడు ఇందులో పేద విద్యార్థులకు నాణ్యమైన విద్యను అందించేందుకు కృషి చేశాడు..

తెలంగాణ ఆత్మగౌరవం అంతర్జాతీయంగా ప్రసిద్ధి చెందడం లో ముక్యంగా ఉన్న వ్యక్తి మన మల్లినాథ సూరి. ఇతను ఓరు మీద కాశి లో ఒక విద్యాపీఠం ఏర్పాటు చేసారు. ఇతను కీర్తి ప్రతిష్టలు కాశీ వరకు విస్తరించాయి కానీ మల్లినాథసూరి అంటే ఎవరో కూడా మన తెలంగాణ ప్రజలకు తెలీదు. దీనికి ముఖ్య కారకులు సీమాంధ్ర ప్రజలు అని అర్ధం అవుతుంది. వీరు మనపై ఎంత వివక్షత చిపించారో అర్థమవుతుంది..

ముగింపు:-

ఈ విధంగా మాకు ఇచ్చిన ప్రాజెక్టులో మల్లినాథ సూరి గురించి అనేక విషయాలను తెలుసుకోగలిగాము ఇతను గొప్ప కవి మహా పండితులు అని తెలుస్తోంది ఇతను అతని రచనలు చేయడానికి ఎంతో కృషి చేసినట్టు

తెలుస్తోంది.16 సంవత్సరాల తర్వాత కూడా అంత చక్కగా విద్యాభ్యాసంపై దృష్టి సారించారు చక్కని విద్యను నేర్చుకున్నాడు అంటే ఆతనికి దానిపై ఉన్న మక్కువ మనకు అర్థం అవుతుంది. కాశీ కి వెళ్ళి ఏకంగా 19 శాస్త్రాలలో ప్రావీణ్యం సాధించాడు. ఇతను వ్యాఖ్యానం రాయడంలో మంచి అనుభవం ఉన్న వ్యక్తి అని తెలిసింది. ఎన్న రకాల

వ్యాఖ్యానాలు మనకు అందించిన వ్యక్తి మన మల్లినాథ సూరి.ఈయన మన తెలంగాణకు ఇంత కృషి చేసినప్పటికీ ఇతనికి ఎటువంటి కీర్తి లభించలేదు. అతని స్వగ్రామం అయిన కొలచారం లో కూడా అతను నివసించిన ఇల్లు కూడా ప్రస్తుతం ఒక పశువుల పాకగా ఉంది దీన్ని మేము స్వయంగా వెళ్లి చూడడం జరిగింది. మాకు ఇచ్చిన ఈ ప్రాజెక్టు ద్వారా ఇతని గురించి అనేక విషయాలను చర్చించాము.మల్లినాథ సూరి మనకు చేసిన సేవలు ఆయమైనవి అని అర్థం అవుతుంది. ఇతని సేవలు తెలంగాణ రాష్ట్రం గుర్తించాలి అని మేము అభిప్రాయ పడుతున్నాము.......

ఆధారం –

“Medak Seema Vignana Sarvaswam” :Sastrula Raghunata Sharma M.A.

“Telanganalo Satavahana varasathwam” : Emani Shivanagireddy

“Sanagreddy Jilla Sahitya Charitra” – Avusula Banuprakash

విద్యా వాచస్పతి ,పండిత రాయ ,సాహిత్య విశారద ప్రొఫెసర్ ఎన్. సి. వి .నరసింహా చార్య (ఉస్మానియా యూని వర్సిటి సంస్కృత శాఖాధ్యక్షులు రచించిన ‘’Mallinadha –A study ‘’.లో ‘’Personality of Mallinadha ‘’వ్యాసం . ఈ పుస్తకాన్ని శ్రీ నరసింహా చార్యులవారు మా మైనేని గోపాలకృష్ణ గారి ద్వారా పరిచయమై ,ఈ గ్రంధాన్ని నాకు 2-11-2016 న దీపావళి నాడు ఆదరంగా పంపారు .వారి రచనల నాధారంగా వారి గురించి గీర్వాణకవుల కవితా గీర్వాణం 2వ భాగం లో.

-డా.తాడేపల్లి పతంజలి Articles - విపత్తు

Tara Government College, Sangareddy.
(Autonomous)
(Re-Accredited with 'B' by NAAC)
Affiliated to Osmania University- Hyderabad

Kondapur and its Historical background

Student Study Project

Submitted by the Students of BA 3rd year

R.Sanjeev BA 3rd year
S.Satish Kumar BA 3rd year
S.Venkatesham BA 3rd year
T.Madhukar BA 3rd year
U.Saikumar BA 3rd year
V Devidas BA 3rd year

Tara Government college(A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Guided by

L.Vinodha, MA.,(Ph.D)
Lecture in History,
Department of History
Tara Government College(A)
Sanga Reddy (Sangareddy Dist.

DECLARATION

We hereby declare that the student study project entitled " Kondapur and its historical backgroud" IS

- submitted by the students of BA 1st Year, Tara Government Degree and PG college, Sanga Reddy. This original project work has been carried under the supervision and guidance of L.Vinodha, Faculty in History, Tara Government Degree and PG college, Sanga Reddy.

R.Sanjeev BA 3rd year
S.Satish Kumar BA 3rd year
S.Venkatesham BA 3rd year
T.Madhukar BA 3rd year
U.Saikumar BA 3rd year
V Devidas BA 3rd year

Tara Government College(A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Place : Sangareddy
Date : 12-07-2022

References:

"Medak Seema Vignana Sarvaswam" **:Sastrula Raghunata Sharma M.A.**

"Telanganalo Satavahana varasathwam" : Emani Shivanagireddy.

"Methukuseema Manikyam" – Rani Shankaramma: S.M.Panraao.

"Sanagreddy Jilla Sahitya Charitra" – Avusula Banuprakash

Acknowledgements

We would like to express our sincere thanks to Sri Praveena, Principal, Tara Government College (A), Sangareddy and L.Vinodha Lecturer in History, Tara Government College(A), Sangareddy for allowing and guiding us to complete this project .

We would also like to sincerely thank all the resource persons for their guidance.

We express our special thanks to all the faculty of Tara Government Degree and PG college, Sangareddy, for their encouragement,and support.

We also thank all the non -teaching staff of Tara Government Degree and PG College, Sangareddy.

We also extend my love to all my family members and friends.

Tara Government Degree & PG College
Sangareddy (Sangareddy dist)

CERTIFICATE

This is to certify that the Student Study Project titled a Study On Sexual Assault Against Children- With Reference to POCSO Act is a Bonafide record done by the BA 1st Year students of this college and this project has not previously formed the basis for the award of any other degree, diploma, associate ship, or any other title thereof in any college or university.

L.Vinodha MA., (Ph.D).
Lecturer in History,
Department of History,
Tara Government College(A)
Sangareddy (Sangareddy Dist)

Place: Sangareddy
Date: 12.07.2022.

Signature of project supervisor

Signature of HoD

పరిశోధన పద్ధతి(మెథడాలజీ):

(1) .మేము B.A (HEP) మూడవ సంవత్సరం చదువుతున్నాము. మా కళాశాల తరపున మాకు కొండపూర్ చరిత్ర ప్రాజెక్ట్ వరకు ఇవ్వడం జరిగింది.

(2). కొండాపూర్ మ్యూజియం లో మేము గ్రహించింది ఏమిటంటే ప్రాచీన కాలంలో శిల్ప కళలు పురాతన కాలంలో రాళ్లు ఇవన్నీ ఎక్కడ ఉన్నాయి.

(3). అయితే ఇవన్నీ ప్రజలు పట్టించుకోవడం లేదు.అయితే మేము అక్కడికి గమనించింది ఇవన్నీ ప్రజలు కూడా గమనించాలి.

(4). విష్ణుకుండిలు, గుప్తులు, కాకతీయులు, శత వాహనాలు మొదలగు రాజ్యాలు పాలకులు ఈ ప్రాంతంలో పరిపాలన చేయడం జరిగినట్లు ఆనవాలు ఉన్నాయి.

(5). కుండీలు, చాకులు, ఆభరణాలు, దుస్తువులు,అస్థి పంజారాలు విలువైన సామాగ్రి పురావస్తు శాఖవారి ఆధ్వర్యంలో వెలుగులోకి రావడంతో కొండాపూర్ మ్యూజియం ఎంతో ప్రాముఖ్యత సంతరించుకుంది.

(6). ప్రజలు ప్రధాన వృత్తి వ్యవసాయంలో ఉన్నట్లు ఉంది.

ఈ ప్రాజెక్టు యొక్క ఉద్దేశ్యం:

(1). ఈ ప్రాజెక్టు యొక్క ముఖ్య చరిత్రను తెలియజేయడం మరియు ప్రాచీన కాలం నాటి బ్రిటిష్ వారు పరిపాలించిన వాటిని తెలియజేస్తుంది.

(2). శాతవానవుల ఈ కాలంలో జరిగిన అంశపరిశోధనను ప్రస్తావించి దీనిపై చర్చను తీసుకురావడం.

(3). ఈ అంశంపై నా పుస్తకాలు ఒక పుస్తకం కూడా లేదు కావున భవిష్యత్తులో వచ్చే విద్యార్థులను ఈ ప్రాజెక్ట్ లో మేము కొన్ని విషయాలు సేకరించాము పుస్తకం ద్వారా అందజేయాలని మా యొక్క ముఖ్య ఉద్దేశం.

(4). కొండాపూర్ ప్రాంతం గురించి తెలియజేస్తుంది.

(5). ప్రాచీనకాలం నాటి చాలా విగ్రహాలు ఉన్నాయి.

ఈ ప్రాజెక్ట్ కు స్ఫూర్తి

(1). మేము B.A మూడవ సంవత్సరం చరిత్ర క్లాసులో కంపెనీ పాలన గురించి చదువుతున్నప్పుడు తెలిసిన విషయాలు ద్వారా స్ఫూర్తి పొందం.

(2). ఈ ప్రాజెక్టు యొక్క ముఖ్యమైన స్ఫూర్తి చరిత్రను గురించి తెలియజేయడం మరియు ప్రాచీన కాలంలో బ్రిటిష్ వారు పరిపాలించిన వాటిని తెలియజేస్తుంది.

(3). ప్రాజెక్ట్ కు స్ఫూర్తి శాతవాహన కాలం జరిగినప్పుడు పరిశోధనను వస్తుంది చర్చలు తీసుకురావడం జరుగుతుంది.

(4). స్ఫూర్తి గురించి ఈ అంశంపై పుస్తకాలు ఒక్కటి కూడా లేదు కావున విశాల పుస్తకం ద్వారా యొక్క ముఖ్య ఉద్దేశం.

(5). కొండాపూర్ ప్రాంతంలోని మీడియం చాలా విషయాల గురించి తెలియజేస్తుంది.

(6). ప్రాచీనకాలం నాటి చాలా రోజులుగా విగ్రహాలు చాలా ఉన్నాయి.

పరిచయం:

దేశ విదేశాల నుంచి తరలివచ్చే వందలాది రంగుల వలస పక్షుల సందడితో సందడి చేసే మంజీరా ప్రాజెక్టు.. ఆ ప్రాజెక్టు ఆవరణలోని మొసళ్ల పెంపక కేంద్రంలోని రకరకాల మొసళ్ల రాజసాలు.. అక్కడికి సమీపంలో ఉండే గార్డెన్ పచ్చదనపు సోయగాలు.. వీటన్నింటిని గూర్చి తెలియజెప్పే విధంగా బొమ్మల రూపంలో ఉండే ప్రదర్శనశాల.. పరవళ్లు తొక్కుతూ ప్రవహించే మంజీరా నది గలగలలు... "మంజీరా, కొండాపూర్"ల సొంతం.

తెలంగాణా రాష్ట్రంలోని సంగారెడ్డి జిల్లాకు చెందిన ఒక మండలం సంగారెడ్డి. ఈ సంగారెడ్డి నియోజకవర్గం పరిధిలోని కల్పగూర్‌లో గల "మంజీరా ప్రాజెక్టు (మంజీరా వన్యప్రాణి అభయారణ్యము)", అలాగే మరో మండలమైన కొండాపూర్‌లో గల "మ్యూజియం" ప్రముఖ పర్యాటక కేంద్రాలుగా విలసిల్లుతున్నాయి. సంగారెడ్డి పట్టణం నుంచి 5 కిలోమీటర్ల దూరంలోగల మంజీరా ప్రాజెక్టు.. తదితర ప్రాంతాలకు విదేశాల నుంచి వచ్చే వలస పక్షులు జనవరి నుంచి డిసెంబర్ మధ్యకాలంలో తరలివస్తుంటాయి.

వలస పక్షులు ఈ కాలంలో ప్రాజెక్టు ప్రాంతంలోనే గూళ్లు కట్టుకుని జీవిస్తూ పర్యాటకులకు కనువిందు చేస్తుంటాయి. అందుకే వీటిని చూసేందుకు హైదరాబాద్ తదితర ప్రాంతాల నుంచి పర్యాటకులు తరలివస్తుంటారు. ముఖ్యంగా ఆదివారం రోజున ఈ ప్రాంతంలో విపరీతమైన రద్దీ ఉంటుంది. ఈ ప్రాజెక్టు ఆవరణలో ఉండే మొసళ్ల పెంపక కేంద్రం కూడా వీక్షకులకు కనువిందు చేస్తుంది. దీనికి దగ్గర్లోనే గార్డెన్ కూడా ఉండటంతో దూర ప్రాంతాల ప్రజలు ఇక్కడికి వచ్చేందుకు ఆసక్తి చూపిస్తుంటారు.

విదేశీ పక్షులు, మంజీరా ప్రాజెక్టు, సింగూరు ప్రాజెక్టు, మొసళ్ల పెంపక కేంద్రం తదితరాలపై ఇక్కడ బొమ్మల రూపంలో ఏర్పాటు చేసే ప్రదర్శన శాల పర్యాటకులను విశేషంగా ఆకట్టుకుంటుంది. అలాగే ఫిల్టర్ బెడ్, సంప్‌హౌజ్‌లను కూడా సందర్శించి.. నీటిని ఎలా శుద్ధి చేస్తున్నారన్న తెలుసుకోవచ్చు. ఇక్కడ ప్రవహించే మంజీరానది పరీవాహ ప్రాంతాల్లోని సుందర దృశ్యాలు వీక్షకుల్ని కట్టిపడేస్తాయి. ఇక్కడికి వెళ్లాలంటే సంగారెడ్డి నుంచి నిత్యం ఆటోలు వెళుతుంటాయి. కానీ పర్యాటక శాఖ నుంచి ఎలాంటి సౌకర్యాలు ప్రస్తుతానికి లేవు, స్తోమత ఉన్న వారు సొంత, ప్రైవేటు వాహనాల్లో వెళ్లవచ్చు.

చారిత్రక ప్రాముఖ్యత:

శాతవాహనుల కాలంలో ప్రముఖ వ్యాపార కేంద్రంగా విలసిల్లిన కౌండిన్యపురమే నేటి కొండాపూర్. ఇక్కడి మ్యూజియం పర్యాటకులకు ఆనాటి సంస్కృతికి కళ్లకు కట్టినట్లు చూపిస్తుంది. క్రీస్తుపూర్వం 37 నుంచి క్రీస్తుశకం 14 వరకు ఈ ప్రాంతాన్ని పరిపాలించిన రాజుల కాలంనాటి చిహ్నాలు, ముద్రిత నాణేలు, బంగారుపూత నాణేలు ఇక్కడి త్రవ్వకాలలో బయటపడ్డాయి.

రోమన్ చక్రవర్తి పోన్‌టిఫ్ అగస్టిన్ ముద్రిత రూపం గల బంగారు నాణేలు కూడా ఇక్కడ లభించాయి. అలాగే రోమన్ చక్రవర్తి టైబేరియన్ రూపం కలిగిన పతకం, పురాతన పనిముట్లు, నాణేలు, మట్టి పాత్రలు, మట్టి బొమ్మలు, చుక్కల పళ్లెములు తదితరాలు ఈ మ్యూజియంలో కొలువై సందర్శకులను ఆకట్టుకుంటాయి.

ఈ కొండాపూర్ మ్యూజియం జిల్లా కేంద్రమైన సంగారెడ్డి నుంచి 16 కిలోమీటర్ల దూరంలో ఉంది. 9వ నెంబర్ జాతీయ రహదారి మీదుగా పెద్దాపూర్ కూడలి నుంచి 7 కిలోమీటర్ల దూరం ప్రయాణిస్తే కూడా ఇక్కడికి చేరుకోవచ్చు. హైదరాబాద్ నగరానికి కేవలం 60 కిలోమీటర్ల దూరంలోనే ఉండటంవల్ల ఈ మ్యూజియాన్ని ఇంకా అభివృద్ధి చేసినట్లయితే.. పర్యాటకులు అధికసంఖ్యలో తరలివచ్చే అవకాశం ఉంది.

గ్రామం పేరు వెనుక చరిత్ర:

కొండప్ప దొర పేరుతో ఈ గ్రామానికి కొండాపురం అని పేరు వచ్చింది. మండలంలో ఇది కొండ ప్రాంతంలో ఉండటంతో కూడా కొండపురం అని అంటారు. ఇక్కడ అంతా లంబాడి తెగలకు చెందిన వారు నివసిస్తారు.ఈ గ్రామంలో తపాలశాఖ స్వాతంత్ర్యానంతరం తొలుత ఏర్పడింది. అప్పటికి గ్రామంలో చదువుకున్న వారు ఏవరు లేరు. గ్రామానికి కొండప్ప దొర ఉండేవారు. ఆయనకు హలాల్ చేసిన మాంసం తినడానికి ఇష్ట పడేవాడు. అందుకోసం కూనూరుకు చెందిన సర్వర్ అలీని తన గ్రామానికి తీసుకు వచ్చాడు. అప్పటికి బడి పంతులుగా పనిచేస్తున్న సర్వర్ మియా ఆ ఉద్యోగం వదిలి కొండాపురంలో తోల్ల వ్యాపారం మొదలు పెట్టాడు. అదే సమయంలో గ్రామంలో తపాలశాఖ వారు చదువుకున్న వారికోసం వెదుకుతుండగా సర్వర్ మియాను కొండప్ప దొర చూపించాడు. రూ.2/- జీతం నుంచి ఇడిఎంసిగా ఆయన పనిచేశారు. ఆ తరువాత సర్వర్ మియా చిన్న కుమారుడు అఫ్జల్ మియా అలీ పదవ తరగతి ఉత్తీర్ణుడయి ఉండటంతో ఆ తపాల ఉద్యోగంలో కొనసాగుతున్నాడు.ఈ గ్రామంలో అప్పటి నుంచి ఇప్పటి వరకు కేంద్ర ప్రభుత్వం తాత్కాలిక డిపార్ట్ మెంట్ ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు.తపాలా శాఖ గ్రామంలో ఎక్కువ సేవలు చేసింది. జాతీయ ఉపాది హామీ పథకం లాంటి ఫలాలు నేరుగా తపాలా సౌకర్యంతోనే లబ్ధి పొందిన వారు అధికంగా ఉన్నారు .

శాతవానవుల కాలంలో మత :
శ్రీ ముఖునీ కుమారుడైన మొదటి శాతకర్ణి వైదిక మత నిరతుడు. అతడు అజ్ఞాధేయ ఆనరంభానియ భగల దశ రాత్రి గర్ధత్రి రాత్రి, శతత రత్ర గవమనియ, అప్తుర్యమ అంగిరసమయన , శతతగ్రత్ర, అంగిరసత రత్రా చందోపవమన , త్రీ రత్రధి కత్రువులు నవరించేను . రెండూ ఆశివాధములు కాగా రజసుమయనము కూడా చేసెను. బావుధమత వింజృంబనమున అడుగంటుపోవుతున్న వైదిక మత నుద్దరిచుటకై పునుకొనేను. గౌతమి పుత్రా శాతకర్ణి వైదికముతో దారికుడు అతడు ఇతని తల్లి బాల శ్రీ వేయించిన నాసికు శాసన మందు అనుకున్నా ఈ రాజ ధ్విజవర కుటుంబ వర్ధనుడు అని అగమనిలయుడు అని ఏక బ్రహనుడు అని వర్ణాశ్రమ ధర్మ పరితత్ర యని వర్ణించబడి ను. క్రీ. శ.1 వ శతబ్దము తో భౌధమతం విశేషంగా వ్యాప్తి చెందింది. ఈ సమయం లో విదేశీయులు అయిన షకాయవన, పహ్లా వాదులు రాజ్యములు నెలకొల్పి వివిధ మతములు అనుసరించి భౌద్ధ మత వ్యాప్తి, వైదిక మత క్షీణతకు, దారి తీసినది. శక యవన , పహ్లా వాదులు , జైన, వైదిక, భౌధ మతవలంబు కులేనవరు, కావునసే గౌతమీ పుత్ర శాతకర్ణి వైదిక మతొద్ధరణకు కంకణము కటుకొనేను. నన్ ఘాట్ శాసనము వలన మొదటి శాతకర్ణి భార్య దేవి నగానిక తన భర్త చేయు దనములకు తోడు పడేను ఆమె మా సోపవసిని , గృహతపసి, చరిత , బ్రహ్మచర్య , దిక్షతతశిల, అని వర్ణింపబడిన ను. గౌతమి బాల శ్రీ నాసికు శాసనము, సత్యవనదన, క్షమ, అహింస నిరతన, తప దమనియ మోపవసత్స్వర రాజర్షి వదు లక్షణ సమనిత్వ అని ప్రశంపసిబడినది.

భౌధం :-*
ఆంధ్రులతో భౌద్ధ మతం నీ అనుసరించి స్వీకరించినా వారు ఉన్నారు. భౌద్ధ రామ, విహారాల చైత్యలయల, నిర్మాణాలకు, ఆంధ్రులు సహకరిం చినవారు. భౌద్ధ గ్రంధంలు అనేకములు రచింపబడినవి.
జైనం :-
శాతవాహనుల కాలమున వైదిక,భౌద్ధ మతాలతో పాటు జైన మతం ఆంధ్రదేశమున వ్యాప్తి న్చి యుండెను. మెదక్ జిల్లాలో భౌద్ధ మతము కన్నా జైన మత వ్యాప్తియే ఎక్కువగా యున్నట్లు చారిత్రక ఆధారములు ఉన్నవి. మెదక్ జిల్లాలోనీ 'పొట్లచేర్వ్' కొలచలము నందలి త్రవకములో మహావీరుని ప్రతిమలు జైన సంప్రదాయం విగ్రహములు వెలువడినవి. కొలచల మునందువెల్వడిన మహావీరుని విగ్రహము పొడవు 8 అడుగులు. జోగిపేట జైన జోగులకు నిలయం అచట ఒక పెద్ద జినాలయం ఉన్నదంట్లుగా ఒక్క ఐతి హ్యము కలదు. అది రామ రామ జోగినదేశివర ఆలయం గా మారింది.

మతము :-
ఈ సామ్రాజ్యము వైదిక జ్యోన్ల బౌద్ధ మతములు వ్యాప్తిలో నుండును. శాతకర్ణి అను బ్రాహ్మణ కృషి పేర్కొన బడిన వాడు. అతని సంతతివారే శాతవాహనులు కావచ్చును. శాతవాహనులు బ్రాహ్మణులు. గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి క్షత్రియ ధర్మమును మర్ధనుడని బ్రాహ్మణుడిని నాసిక్ శాసనం మందు వర్ణింపబడినవాడు.
వైదికము:-
శత వాహనులు వైదిక మత నిరతులు యజ్ఞయాగాది క్రతువులు అనేకములు చేసినవారు. రాజుల పేర్లు యందు వైదిక మతం సంబంధం కలదు. ఆనాడు మన జీవితమున షోడశ సంస్కారములు ప్రాధాన్యత ఎక్కువగా కలదు. జీవన కాలము జరిపించు 15 కర్మలను పంచదశ కర్మలు అందరూ మరణించిన పిదప చేయు కర్మను "షోడశ కర్మ" అందురు.
పంచదశ కర్మలు: -
1. గర్భాదానం

2. పుంసవనం
3. సీమంతోన్నయనం
4. జాతకర్మ
5. నామకరణం
6. అన్నపశనం
7. దైలం
8. ఉపనయనము
9. ప్రజా సత్యం
10. సౌమ్యం
11. ఆగ్నేయం
12. వైశ్య దేషం
13. సమావర్తనం
14. వివాహం
15. దేవయజ్ఞం.

వీటిలో 1 నుండి 8 వరకు అనగా గర్భ ధనము, ఉప నయనము పర్యంతం. పిత్ర కర్త కములుగా 9 నుండి 12 వరకు ఆచార్య కర్తకములుగా చెప్పబడినవి 16వ కర్మ పిత్ర యజ్ఞముగా పేర్కొన బడుచున్నది. ప్రజలు దైవ పూజలు చెయ్యను. అష్ట ధిక్పాలకది దేవతలను నమస్కారములు చెప్పబడినవి. అలా చక్రవర్తి గాథసప్తశతి యందలి ప్రజల సాంఘిక చాలా వ్యవహారంలో చూడక నాటి ప్రజలు దరునిర్మత ఇంద్ర ప్రతిమలను పూజించు చుండిరి వారం వార నీ. తెలియజేయునది. శివవిష్ణువుల ఆరాధన, రాధాకృష్ణుల ప్రేమ కథలు, కృష్ణ లీలలు ఆనాడు వ్యాప్తిలో ఉండును. క్షీరసాగర మథన ము, లక్ష్మి జననము , వామన చరిత్ర, బహుళ ప్రచారంలో ఉండును. శివ రాధాకులు కూడా ఉండిరి. శివాలయ ములు నిర్మింపబడి పూజింపబడిన చుండెను. శివ పార్వతుల ప్రయాణం దక్ష, యజ్ఞం ధ్వంసం, శివ లీలలు వ్యాప్తి యుండెను. చరాకులను సన్యాసులు నోపరా , సువర్ణ ముఖి, గోవర్ధన ప్రాంతములందు మత ప్రచారం గా వించుచుండిరి. శైవులలో పాశుపతులు, కాపాలికులు ఉండిరి.

శాత వాహనుల నాటి సాంఘిక పరిస్థితులు:-

మానవుల సమిస్టినే సంఘం అంటారు. మానవుల సమిష్టి జీవనమును సంఘ జీవనం అంటారు. మానవ సంఘము నందు ఆచార్య వ్యవహార ములు మతం, ఆర్థిక పరిస్థితి, రాజకీయ స్థితి, కళలు ఆటపాటలను మొదలగు విషయాలను తెలుపునది సాంఘిక శాస్త్రం.

శాత వాహనముల కాలమున ప్రజా సాంఘిక జీవనం ప్రశాంతంగా ఉండినట్లు ఆగు పడుచున్నది. బ్రహ్మ క్షత్రియ, వైశ్య శృదులను చాత్ర్వర్య వ్యవస్థ ఉండెను. హాలిక, మూర్ధక, గోళకది శాఖలు చ తుర్ధ కులమునందుడేను. బ్రహ్మచర్య, గార్హ్యస్త్య , వాన ప్రస్థ సన్యాసలనబడు ఆశ్రమ ధర్మములు ప్రవర్తిల్లుచుడేను. రాజులు వర్ణాశ్రమ ధర్మములను రక్షించు చుండిరి. వైదిక, బౌద్ధ, జైన మతాను యములు మత సామరస్యంతో సహజీవనం గడుపు చుండిరి .

గౌతమీపుత్ర శాతకర్ణి రాజ సుయాధి అశ్వమేధతి యజ్ఞము లోనయార్చిన మహనీయుడు. ఆ కాలంలోను న్న సామంత రాజులైన క్ష హరటులు, శకులు, పహ్లావులు మొదలైన రాజ్యనులు వైదిక మత వలంబులై యుండిరి. నహప్రాణుని అల్లుడు ఉషవ దత్తుడు. అతడు బ్రాహ్మణులకు భూ సువర్ణదానములు ఒసంగెడు వాడు. శక్క రాజులలో పెక్కురు వైదిక మతమును సరించి దిన మునకొక్క లక్ష మంది బ్రాహ్మణులకు అన్నదాన మోసంగినట్లు శాసనంలు తెలుపుచున్నవి.

గృహస్తులు, పుణ్యక్షేత్రంలు సందర్శిం చుండిరి. గృహాలను లోపించుట ఆలయ నిర్మించుట సత్రములను విహారంలను నిర్మించుట ధర్మ కార్యమును ఒనర్చుటవంటి సత్కార్యం ములు చేయించు శాసన స్తంభములు నిల్పుచుండిరి. ఇట్టి కార్యములందు కుటుంబ సభ్యులందరూ పాల్గొన్నట్లు తెలియజేయునచున్నది.

వైదిక మతంతో పాటు బౌద్ధం కూడా ఆదరించినట్లు కన్వేరి మొదలగు శాసనముల ద్వారా తెలియజేయుచున్నది. గౌతమీపుత్ర యజ్ఞం శ్రీ శాతకర్ణి కాలమున గజ సేన గజ మిత్ర అను సోదరులు బౌద్ధ సంఘమునకు గుహలు లో పించి దానముగామిచ్చిరి. సాంఘిక వ్యవస్థలో కుటుంబ వ్యవస్థ ముఖ్యమైనది. ఇంటి యజమానిని గృహపతి లేక గహపతి అని అను చుండిరి. అతని భార్య గ్రహపత్ని కుటుంబ పోషణ వీరిద్దరి బాధ్యత. అమరావతి కన్వెర శాసనముల వలన ఆనాడు సమిష్టి కుటుంబంలు ఉన్నట్లు తెలియజేయుచున్నది. తల్లి కొడుకులు అన్యోన్య ను రాగములతో ఉన్నట్లు అన్నదమ్ములు ప్రేమానురాగాలతో ఉన్నట్లు గా థసప్త శాంతితో వర్ణింపబడినది.

స్త్రీలకు రంగమున విశిష్ట గౌరవం లభించును చుండెను. నాగనిక, బాల శ్రీ మొదలగు రాజమాతలు రాజకీయ కార్యములందు ప్రముఖ పాత్ర వహించిరి. రాజులు ఆడంబర జీవనము గడుపుచుండెను. రాజస్థానములు వైభోవో పేతములై ఉండును. చత్ర చామరములు, ఖడ్గం, ధ్వజం, సింహాసనం కిరీటం ఆనాటి రాజా లాంచనములు. రాజులు రాణివాసము స్త్రీలు శిరో కర్ణ కంఠ భూషణము లను రక్షాబంధములను హస్త కటీ పాద భూషణములను ధరించెడివారు. ఆనాటి పెద్దలు ధనికులై వివిధములైన ఆభరణములను ధరించును. ఆడంబర జీవనము గడిపెటి వారు. అజంతా, అమరావతి మొదలగు శిల్ప ములందు, జాతక కథలందును. స్త్రీలు పురుషులు ధరించు అనేక ఆవరణంలో ఆభరణములు కనిపిం చున్నవి.

1. శిరోభూషణము: చటుల, తిలక, మణి మొదలగునవి.
2. కర్ణ: చూడమణి, మకర్ణిక, మృ కుండలములు కొంత తాళపత్రం కర్ణికలు, త్రీ కంఠం ములు, బాలికలు, మకరకుండ లాలు, మృణల కుండలములు.
3. కంఠ భూషణములు ; యస్టి అప వర్తకము, ప్రకాండకము, ఏకాదశి, శీర్షికము, రత్నావళి, ఫలకాహారం, కటిక.
4. రక్షాబంధన్ లు ; కనక దొరము, జల వలయము, మణి బంధము, ఫలకవలయము, రత్నవలయ ము.
5. కటి భూషణములు:-కాంచి, రతున్న మేఖం, కాయబంధం,రవేనము, మణి మేఖం.
6. హస్త భూషణములు:- కంకణము, అంగుళ్లియకము.
7. పాద భూషణములు :- మంజీరము, నుపురము, కంకిని, ఇవి కాక ఉదర బంధము వైకాక్షము,ముక్తయగ్యోపా వితము మొదలు గా గల ఆభరణములు ఆ సంఖ్య క ములుగా చున్నవి.

ఈ ఆభరణము లన్నియు మెదక్ జిల్లాలోని కొండపూర్ మరియు అమరావతి శిల్పము లందు కనిపిస్తున్నాయి. బంగారు, మట్టి, ఎముక శంఖము లతో నిర్మించిన అభరణములన్నియు లభించి న్నాయి. రాజులు, ధనడ్యులు, సన్నని నూలు వస్త్రాలు ధరించెడివారు. కాయకష్టం చేయువారు దొడ్డుబట్టలు(ముతక) ధరించెడివారు. వస్త్రము వివి దలైన రంగులో ధరించెడివారు. అంతర్యం, ఉత్తరియము, అనగా కట్టుబట్ట పై బట్ట తప్పక తరించండి సన్యాసిని సన్యాసులు కాషయ వస్త్రధారణ మొనర్చెడివ పంచెలను వీరు కట్టు పంచె కచ్చము, మత్యస్య హెళకం, హస్తి మడకము, గుల్పా వలంబి అను వివిధ రకాలుగా దోవతులను కట్టు చుండిరి.

చిత్రం లందు కరుణ సుఖదుఃఖములు సహజముగా చిత్రించబడి భావ స్పష్టత గోచరించును. ప్రాకార, బాహ్య ప్రదేశములందు జంతువుల బొమ్మలు స్తంభాలపై బోధి వృక్షం, ధర్మచక్రం, నాగ మక్ష, పూర్ణ, అర్ధ కలశలు, పూర్ణ కుం భములు, త్రీ రత్న ములు, మహాబీ నిష్క్రమణము, అశ్ర విద్య ప్రదర్శనము చిత్రించబడిన ది. వందల కొద్ది కమలములు, స్త్రీ, పురుషుల బొమ్మలు జాతక కథలు బుద్ధుని జీవితంలో సంపాదించిన సంఘటనలు హాస్య రసము ఉట్టి పడే కుడ్య చిత్రములు శిల్పకళ సంపదకు ఉదాహరణలు.:-

మెదక్ జిల్లా కొండకు ప్రాంతమున 1973-74 ఆ సంవత్సరము నందు కొందరు వ్యవసాయ పనుల పై త్రవ్వకాలు జరుపగా ప్రాచీనకాలం నాటి శిల్ప కళా ఖండమూలు లభ్యమైనవి. ఇందు ప్రకారమునందలి వృక్షం చిత్రీకరించబడిన ఫలకం ఉష్ణాష ఫలకం, చైతన్య ఫలకం, చత్రవాళ్లి, శిల్ప ఫలక కాండములు లభించినది. ఇవన్నీ శాతవాహనుల కాలం నాటి పని చారిత్రకుల అభిప్రాయం. ఈ శిల్పములు కొండాపూర్ ప్రదర్శన శాలయందు భద్రపరచబడి నవి. ఇంతే గాక ఇక్కడ తవ్వకాలలో లభించిన గృహో పకారనము లైన విభిన్నమైన మట్టి పాత్రలు లభ్యమైనవి. వీటియందు రంగు పాత్రలు, దీప పెమ్మలు, పళ్లేములు, ముకుడులు మొదలగునవి. ఆనాటి కుమ్మరుల హస్తకళ కౌశల మునకు అద్దం పట్టు చున్నవి. కొని పాత్రలపై బౌద్ధుల ను

పవిత్రమైన త్రిరత్నములను, తామర పుష్పము ధర్మచక్రములు చిహ్నాలుగా ముద్రితమైనవి. శత వాహనముల కాలము నాడు ఉపయోగించిన కపిల వర్గపు మట్టి పాత్రలు ఎరుపు పుతా కలిగి నిలవడం గీతలతో కన్న కేవలం నిలువు గీతలు వరుస గీతాలు బిందువుల వ రుసలతో అలంకరింపబడి ఉన్న పాత్రలు మృణ్మయ పాత్రలు కొండాపూర్ నుండి గాక అరికమెడు అమరావతి, చంద్రవల్లి, బ్రహ్మగిరి మస్కి మొదలగు ప్రదేశములందు కూడా లభించును. కొండాపూర్ త్రవ్వకాల ముందు ధాన్యమును భద్ర పరచుటకు అనువుగా తయారు చేయబడిన పెద్ద పెద్ద గోళ ములో లభ్యం కాదా వాటిని ప్రదర్శనశాలలో ప్రజల సందర్శ నర్థము అమర్చబడింది. వీటిపై బ్రహ్మ అక్షరములు లిఖింబడియుండుటచే అవి క్రీ. శ. 2వ శతాబ్దానికి చెందినవని చెప్పవచ్చును. కేమోలిన్ అను తెల్లని మట్టిలో తయారు చేయబడిన బొమ్మలు ఆనాటి శిల్పకళా చాతుర్య మును చాటు చున్నవి. శాతవాహనుల కాలమున భార్గజా (బ్రోచ్) రేపు పట్టణం నుండి పెంగాణి వస్తువులు ఎ గుమతి ఆగు చుండేవని క్రీ. శ. 1వ శతాబ్ది నందు వ్రాయబడిన పెరిట్లస్ అను గ్రంథం రాయబడినది. ఉత్పాదకత లక్ష ములను ప్రతిబింబిం చుచున్న మాతృదేవత ప్రతిమ కొండాపూర్ నందలి ప్రదర్శనశాలలో ఆగు పడుచున్నది.

పురుషులు తలపగలను ధరించి భుజములు పైనుండి వేలాడుతున్నట్లుగా ఉత్త రియములు ధరించెడివారు. వివిధముల్లైన పాదరక్షలు ధరించేవారు. సౌందర్య పరి రక్షణకై ఆనాడు అనేక వస్తువులు సమకూర్చుకు నేటివారు. స్త్రీలను అలంకరించుట కు సైరంధ్రిలు ఉండేవారు. గోళ్లకు, పాదములకు గోరింటాకు (అలక్త కము) వాడుట మంగళ చిహ్నంగా భావించేవారు. దువ్వెనలు, అద్దములు, అంగరమును మాల్యములు వాడుకలో నుండెను. స్త్రీలే గాక పురుషులు సైతం శిరోజ ములను పెంచుకునే జడలు, కొప్పులు వేసుకొని పూలు తురుచుకోనేది వారు.

నిర్మాణ ములు:-
శాతవాహన కాలమున నిర్మాణములు కట్టడంలో పటిష్టంగా నిర్ణయించేవారు. వాస్తు శాస్త్రజ్ఞుల బుద్ధి నైపుణ్యానికి ఆనాటి నిర్మాణంలో తార్క నములు, నగరము లు, పట్టణములు ప్రకారం తో కుడుకొనియుడేను.

ప్రకారం చుట్టూ కందకం ఉండేది. బురుజులు నలువైపులా ద్వారములు నిర్మించేవారు. ద్వార ముల ద్వారా తోరణములు ఆనాటి చెప్పు కదా చతు రత్యమునకు నోదా హరణములు. అనేక అంతస్తుల భవనములు నిర్మింపబడి ఉండేది. అందు స్తంభములు సోపానములు, గదులు వసరాలు వలభులు అదే చంద్రాకారపు కప్పులు భవనం తరము నందు ని వేషనమూలు, క్రీడా గృహము లు సిద్ధాంతములు, మండప ము లు, కపోత పోలికలు గవా క్షములు కోశాగరములు, పూజా గదులు ఉండేవి. సామాన్య ప్రజలు పెంకుటిల్లు లో ను పూరి గుడిసెలు యందును నివసించేవారు.*శిల్ప ము:-*శత వాహనముల పాలన కాలమున శిల్పకళ మహోన్నత స్థానమునాక్రమించినది. సాంచి ద్వారము, అమరావతి శిల్పాలు, నాగార్జున కొండలోని శిల్పములు విశ్వ విఖ్యాత ములేనవి. అజంతా ఎల్లోరా , నాసిక్ కార్ల గుహాలయ మునదలి శిల్పములు చిత్రములు మనోజ్ఞమైన వి. జాతక కథలయందలి చిత్రము లు అజరామరమైన వి. ఆనాటి ఇ గుహాలయములు. ఇటుక కట్టడములు ద్వారములు వివాహ ధోరణులు నేటికీ కన్నుల పండుగగా గ విచుచున్నవి. బొజ్జన్న కొండ పై గుహ స్తుపములు, సమతల స్థూప ములు కలవు. అమరావతి స్థూపం అన్నిటికన్నా పెద్దది అశోక చక్రవర్తి దీనిని అభివృద్ధి చేశాను శాతవాహన కాలమునందు వింత శోభలను సంతరించుకొని శిల్పకళా శోభితమైన ప్రకార ము కుడ్య ముతో అపురూపముగా నున్నది.

మోట్టమోధ మనము చసునటి సంగరెడ్ జిల్ల కొండాపూర్ మండలంలోని ప్రత్యేక స్థానం ఉంది పరిపాలన వికేంద్రీకరణలో భాగంగా సంగారెడ్డి ఇ తాలూక లో 6 మండలాలు ఏర్పడగా కొండాపూర్ 1

ఈ మండలము రెండవ శతాబ్దంలో ఒక ముఖ్య పట్టణము గా విరాజిల్లింది పురావస్తు శాఖ వాని త్రవ్వకాలలో ఎన్నో ప్రాచీన కళాఖండాలు బయల్పడిన వి శాతవాహనుల కాలంలో లో నిర్మితమైంది పట్టణాలలో మండలం 1 ఈ మండలానికి తలమానికం పురావస్తు ప్రదర్శన శాల ఏర్పాటయింది

ఈ మండలము వైశాల్యము 149 చ. కి.మీ.ఈ మండలంలో 23 పంచాయతీ లు కలవు

ఈ మండలము నందు 1991 జనాభా లెక్కల ప్రకారం మొత్తం జనాభా 36619 అందులో పురుషులు 18705 స్త్రీలు 17914 కలరు ఈ జనాభాలో s.t లు 2633 స్క్ లు 8971కలరు

కొండాపూర్ మండల పరిషత్ ఏర్పాటు అయిన తర్వాత బి మోహన్ రెడ్డి డి గారు ఎన్నికైనారు వారు కల నిర్మాణం ఐదు సంవత్సరాలు కాగా మండల అభివృద్ధికై తన వంతు కృషి చేశారు 1994లో పంచాయతీ చట్టం mptc ల ద్వారా అధ్యక్షుడు జి వసంత్ మరియు యు.కె జడ్పిటిసి లుగా బి విజయ్ కుమార్ ఎన్నికైనారు ఈ మండలం అవగా వ్యవసాయ ఆధారిత ప్రదేశంగా గుర్తించవచ్చు ఈ మండలంలో పండించే ప్రధాన పంటలు చెరుకు కలదు మరియు పత్తి మిర్చి మొదలైనవి ప్రధాన వాణిజ్య పంటల్లో పసుపు మరియు పస్సు మోతాదులో వరి పండిస్తారు. ఈ మండలం నందు 28 ప్రాథమిక పాఠశాలలో 4 మండల పరిషత్ అధీనంలో పనిచేస్తున్నవి ఆరు ఉన్నత పాఠశాలలో జిల్లా పరిషత్ యాజమాన్యంలో అని చేయుచున్నవి మండల కేంద్ర ప్రభుత్వం కార్యాలయం పక్కన భవనం లో ఉన్నవి. ఏ మండలం నందు ఒక రక్షకభట నిలయం ఒక గ్రంధాలయం కలదు మరియు యు.ఏ.ఇ మండలం నందు మూడు పశు వైద్య కేంద్రం లో కలవు. ఈ మండలంలోని చిన్న పెద్ద చెరువులు కుంటలు ఏడు ఉన్నాయి ఈ చెరువుల వల్ల 3820 ఎకరాల ఆయకట్టు సాగవుతోంది. ఈ మండలంలోని 19 చౌక ధర ధరల దుకాణాలు ద్వారా 4333 పిల్ల కార్డులను వారికి 2898 గులాబీ రంగు కార్డులు వారికి పౌర సరఫరాల శాఖ ద్వారా చక్కెర బియ్యం గోధుమలు కిరోసిన్ పంపిణీ అవుతున్నది. ఈ మండలంలో పురాతన శాఖ వారు ఏర్పాటు చేసిన మ్యూజియం ద్వారా పర్యాటక కేంద్రంగా అభివృద్ధి చెందుతుంది.

సార స్వతం :-

శాతవాహనుల రాజులు కవి, పండితులు పోషించి లలిత కళలను ఆరాధించి ముఖ్యంగా వీరి కాలమున ప్రకృతి సంస్కృతి భాషలు అధరింపబడయి. రాజు కాక ధనికులు, సామాన్య ప్రజల నుండి ఇ పండితులను ఆదరించి, పోషించి ఆనాటి కవులలో అలా చక్రవర్తి నిన్న జరిగిన రాజ కవి.

గత సప్తశతి:-

శత వాహనాలు స్వయంగా కవి పండితుడు అతని ఆస్థానంలో అనేక కవులు ఉండిరి, వారందరూ ఉత్తమ కావ్యరచన దూరినులై ఉండిరి. వివిధ దేశముల నుండి వచ్చి కవులు అల్లుని ఆ స్థానంలో ప్రేమ కవితలు వినిపించ చుండిరి. హలుని ఆ స్థానం మందున్న శ్రీ పాలితుడు కవి కవుల కవితల నుండి 700 కథలను స్వీకరించి హలుని పెర రథసప్తమి రూపొందించినను. హల్లుడు స్వయంగా రచించిన కథలు కూడా ఇందు కలవు. శృంగార రస గత సప్తమి. హాలుని పట్టపురాణి మలయవతి గలది . గత సప్తశతి లో 350 మంది కవులు రచనలు ఉన్నారు. అమిత అనురాగ అహా కది, కవులు, హాల హరంకుతది రాజ కవులు, ఆనలక్ష్మి అనురాధ చైనా మట్టి కవయిత్రులు ఉన్నారు. ప్రకృతి శోభ, గ్రామీణ వాతావరణం శివపార్వతుల, లక్ష్మీనారాయణుల విపరీత యా వ్యవస్థలు ఈ గత నందు వర్ణింపబడినది. హ లునకు, కవి వ వత్సలుందు అన్న బిరుదు కలదు. గత సప్తశతి ముక్తక కావ్య సంగ్రహం. ప్రకృతి భాషలో చందు నిబద్ధ రచన. దీనిని అమర కుడు, అమర కం

అను పేర గోవర్ధన్ ఆచార్యుడు ఆర్య సప్తశతి అను పేరు, విహార మిశ్రా విహార సత్యసాయి అని పేర సంతరించి నారు. కాలా బలదేవా గంగాధర బట్టు బట్ట శ్రీ మధుర నాథ శాస్త్రి మొదలగువారు గత సప్తశతి కి టీకాలు వ్రాసినారు. సప్తశతి లో గ్రామీణుల జీవన విధానం ఆచార్య వ్యవహారాలు, పల్లె పడుచుల, యువకుల ప్రణయ ఈ విషయంలు, జ్యోతిష్య ప్రకృతి వర్ణనలు, నీతి సూక్తులు, శృంగార రస సర స సగాథాలు ఉన్నవి.
శాతవాహనుల కాలంలో అనేక గ్రంథాలు వెలుగులోకి వచ్చాయి అందులో ఒకటి *బృహత్కథ*
శాతవాహన కాలంలో అపురూప గ్రంథాలలో బృహత్కథ ఒకటి జలక్రీడల సమయంలో రాజు తన రాణీల పైన నీళ్లు చిమ్ము చుండగా ఆందోక రాణి ఆ బాధకు ఓర్వలేక మౌద్ద ఖైర్దేవా - పరిత దయ (దేవా! నీళ్లతోనన్ను కొట్టకుము) అని సంస్కృతమునందు పలుకగా - ఆ మాటను అపార్థం చేసుకుని రోజు మోదకమ్ములు తెప్పించాను, 'మా :ఉదక ; శబ్ద సంధిని ఎరుంగని మూర్ఖుడా వని రాణి రాజును పరిహసించే ను రాజు అవమానభరితుడై యుండగా షర్వవర్మది మంత్రులు అతనిని అనునయి చుటకు వచ్చిరి రాజు వాళ్లతో ఎంత కాలంలో నేను సంస్కృతం భాషలో పండితుడను కాగలను అని అడిగాడు గుణ అనే పండితుడు 12 సంవత్సరాల లో సంస్కృత భాష గోవిందుని గావించునని చెప్పాడు అప్పుడు శర్వవర్మ రాజును తాను 6 మాసాలలో సంస్కృత పండితుని చేతులని పలికెను శర్వవర్మ అట్లు చేసినచో తమ సంస్కృత ప్రాకృత దేశ భాషలను త్యజించునని గుణాడ్యుడు చెప్పినాడు అందుకుగాను శర్వవర్మ తన ప్రతిజ్ఞను నెరవేర్చకపోతే 12 సంవత్సరములు గుణాఢ్యుని పాదుకలు మూస్తాను అని చెప్పినాడు ఆ పంతం ప్రకారం శర్వవర్మ కుమారస్వామిని ఆరాధించి కాతంత్రము అను వ్యాకరణము రచించి రాజును ఆరుమాసాలలో సంస్కృత భాష పండితుని కావించెను అనగా తయారుచేశాను రాజు శర్వవర్మ కు అగ్రహారముగా " బరుకచ్చనగరము" మొసంగి సన్మానించుము అతని యొక్క పండిత ఫలాన్ని అనుసరించిన రాజు అతనికి ఒక రాజ్యాన్ని బహుమతిగా ఇచ్చినాడు.
ఆ యొక్క ప్రతిజ్ఞ ప్రకారం గుణ అన్యుడు పండితుడు సంస్కృత ప్రాకృత దేశ భాషలను విడచి అడవిలో పైశాచిక భాషను అభ్యసించి రక్త అక్షరములతో బూర్జరపత్రముల పైశాచీ భాషలో బృహత్కథను రచించి రాజుకు పంపించాడు రాజు ఆ గ్రంథమును నిరాకరించుటచే గుణన్యుడు లిఖిత గ్రంధ పత్రములను ఒక్కొక్కటి చదివి మంటలు కాల్చి వేసెను అగ్నికి ఆహుతి ఇచ్చెను తర్వాత ఆ రాజుకు గ్రంధ దహనము తెలిసి స్వయంగా వచ్చి మాని పింఛను అప్పటికే బృహత్కథలోని 6 లంబకమలలో 5 అగ్నికి ఆహుతి అయిపోగా ఒకటి మాత్రమే మిగిలిన దానిని సోమదేవసూరి కదా సరిత్సాగరం గా సంస్కృతికరీం చను.
ఆచార్య గోవర్ధనుడు వ్యాస మహర్షికి గుణాడ్యుడుగా జన్మించిన ని తెలియజేశాడు ఇంతకు ఈ బృహత్ కథకు వేదిక *మెదక్ జిల్లాలోని* **కొండాపురం* అనేటటువంటి ప్రాంతము కొండాపుర ప్రాంతమునసే గుణాఢ్యుడి పండితుడు బృహత్కథను రచించిన ని అందరూ పిలవడం జరిగింది.

బృహత్కథ తరువాత
1. *లీలావతి కావ్యము*
2. *వాత్స్యాయనియము*
ఇటువంటి ఇతరములు ప్రచురించడం జరిగింది మొదటిగా లీలావతి కావ్యం అనగా ఆనాటి శాతవాహన కాలంలో మహారాష్ట్ర లో ప్రాకృతంలో రచించిన గ్రంథము లీలావతి కావ్యం *1800 ల అనుష్టుప్ లోకములతో శృంగార వర్ణ వల్లించు కలము ఈ కావ్యమును *కుతూహలుడు* అను కవి రచించెను ఇతను బ్రాహ్మణుడు వేదవేదాంగ విదులైన భూషణ పట్టు కుమారుడు నీ తాత అది త వేదత్రయుడైన బహుళ ఆదిత్యుడు..
బహుళ ఆదిత్యుని భార్య సావిత్రి భర్తను ఒక దివ్య మానవ గాధను ప్రాకృతమున చెప్పు మని కోరెను. బహుళ ఆదిత్యుడు లీలావతి గాథను చెప్పెను
లీలావతి సింహళ రాజా కుమార్తె ఈమెనూహాల *శాతవాహనుడు* ద్రాక్షారామ పరమేశ్వర ఆలయమున వివాహమాడెను ఈ విషయమే ఈ కావ్యము నందు వర్ణించబడింది.

ఆచార్య నాగార్జునుడు
మహాయాన బౌద్ధ మతములకు నూతన వికాసం ఉత్తేజము లను కల్పించిన మహా మనిషి ఆచార్య నాగార్జునుడు మాధ్యమిక వాదమును మన దేశమునందేకాక ఖండాంతర ములందు కూడా వ్యాప్తి పెంపొందించుటలో ఇతనే మూల పురుషుడు అంటే ప్రదమూడు అని అర్థం

*గౌతముడు తన తర్వాత 600 సంవత్సరాలకు నాగార్జునుడు గా జన్మిస్తానని లంకావతార సూత్రముల లో చెప్పినట్లు ఉంది
ధాతువుతో కూడిన కరీండి కను సంపాదించి యజ్ఞశ్రీ శాతకర్ణి నిర్మించి ఇచ్చిన పారావత మహా విహారమున నివసించి తమ ప్రచార ములను ఓనర్చెను(చెప్పెను).
పారావత మహా విహారము ఐదు 5 అంతస్తులచే 15 వందల గదులు కలిగి ఉంది మొదటి అంతస్తు ఆరామము 500 ప్రజలతో గజాకారముతో ఉంటుంది రెండవది 400 గదులలో సింహ కారము మూడవ అంతస్తు 300 ల గదులతో' వాయాకారములో లో కలదు నాలుగవ అంతస్తు 200 ల గదులతో కపోతాకృతిలో కలదు దీనిపై జలాశయము నిర్మించబడినది.
అదేవిధంగా నాగార్జున చార్యుడు - *రసాయన శాస్త్రజ్ఞుడు* పాదరసము వజ్రమును ఫీడ్ చేసి ఔషధము లు తయారుచేసి రోగము నయం చేయుటలో సులభం అయినటువంటి పద్ధతిని ప్రవేశ పెట్టడం జరిగింది
రసరత్నాకరం అనే గ్రంథమును రచించెను మూలకాలమల పరిశోధన చేసి ఇ కాయకల్ప చికిత్స వలన దీర్ఘకాలము జీవించేటట్లు చేశాడు ఇతను ఔషధము సేవించి అనగా తాగి చాలాకాలం జీవించాడు షూశ్రుతుడు రచించిన షూశ్రుత గ్రంథమును సంస్కరించారు కక్ష పుటతంత్రము ఆరోగ్య మంజరి వంటి అనేక గ్రంథములు ఈ యొక్క నాగార్జున ఆచార్య గ్రంథాలుగా రచించడం జరిగింది.

ఫాహియాన్ అనేటటువంటి చైనా యాత్రికుడు ఈ విహారమును చూసి *పోలో యి* అని పిలిచాను ఏడవ శతాబ్దమున్న భారతదేశము సందర్శించిన *హ్యూయన్సాంగ్* శాతవాహన మహారాజు ఆచార్య నాగార్జునునికై •పోలో మేలకినీలో" నన్ను సంగ్రామము నిర్మించెనన్నియు అందచందస్తుల భవనము ముఖ్యమైనచనియు విహారములు చతుస్మల్లయనీ యు ప్రతి విహారము నందు బంగారపు బుద్ధ విగ్రహం ఉండే ననియు చివరి అంతస్తులు బౌద్ధమత గ్రంథములు క్రింది అంతస్తులు వంట భోజన సామాగ్రి ఉండే అని ఆ విహారము న బౌద్ధ ఉపాసకులు నివసిస్తూ ఉండేది దానిసే పారావత విహారము లేక పార్వతి సంగరామము లేక శ్రీ పర్వతము లేక నాగార్జున కొండ అని అందరూ పిలిచేది అని తెలుస్తోంది.

శాతవాహన కాలంలో *కొండాపురం* ఇప్పటి తెలంగాణలోని సంగారెడ్డి జిల్లాలోని కొండాపూర్ అనేటటువంటి మండలం లో అనేక రకాలైన శాతవాహన కాలం నాటి శ్రీముఖి యొక్క నామములు మరియు యు.ఏ.ఇ తర పరికరములు లభించాయి శాతవాహన కాలంలో ఆనాటి వైద్యం రకాలు ఈ క్రింది విధంగా ఉన్నాయి
1 విశ వైద్యం
2 నేత్ర వైద్యం
ఇటువంటి చికిత్సలను చేయు పద్ధతులను శిలా స్తంభాలపై చెక్కించారు అదేవిధంగా మమత గ్రంథాలను చెక్కించిన స్తంభములను అనేక ప్రాంతములలో నాటించారు అందులో ముఖ్యంగా మన కొండాపురం పట్టణంలో కూడా ఆనాటి బౌద్ధ గ్రంథాలు ఉన్నటువంటి శిలాశాసనం వెల్లడం జరిగింది.

వివరణ

-కొండాపురం అనేటటువంటి గ్రామం ప్రస్తుతం ఉన్నటువంటి సంగారెడ్డి జిల్లా తెలంగాణలో ఉండటం జరిగింది పురాతన అంటే శాతవాహన రాజుల ముందు మరియు తర్వాత కొద్ది సంవత్సరాలు ఉన్నటువంటి రాజ్యపాలనలో ఒక ముఖ్య ప్రదేశం గా కొండాపూర్ గ్రామాన్ని పిలవడం జరిగింది ఎందుకంటే ఆ గ్రామంలో ఆ కాలానికి సంబంధించి నటువంటి శిలా శాసనాలు వివిధ రకాల అయినటువంటి వెండి మరియు రాగి నాణ్యాలు ఇతర విగ్రహాలు దేవాలయాలు వంటివి మొదలగు విషయాలలో ఆ కాలం నాటి గుర్తులు ఉన్నటువంటి ప్రశాంతంగా మన కొండాపూర్ పట్టణాన్ని పేర్కొనడం జరిగింది శ్రీముఖి కాలంలో కొండాపూర్ అనే ప్రదేశం శాతవాహనులకు భోజనశాల భోజన వసతి ఏర్పాటు చేసేటటువంటి ఒక కారాగారంలో రూపొందించడం జరిగింది ఇటువంటి చరిత్ర కలిగినటువంటి కొండాపూర్ పట్టణం అత్యున్నతంగా చరిత్రలో నిలవటం సంతోషకరం !

భూమి వినియోగం:
కొండాపురంలో భూ వినియోగం కింది విధంగా ఉంది:

వ్యవసాయేతర వినియోగంలో ఉన్న భూమి: 5 హెక్టార్లు
వ్యవసాయం సాగని, బంజరు భూమి: 84 హెక్టార్లు
శాశ్వత పచ్చిక ప్రాంతాలు, ఇతర మేత భూమి: 12 హెక్టార్లు
తోటలు మొదలైనవి సాగవుతున్న భూమి: 6 హెక్టార్లు
వ్యవసాయం చేయదగ్గ బంజరు భూమి: 4 హెక్టార్లు
సాగులో లేని భూముల్లో బీడు భూములు కానివి: 96 హెక్టార్లు
బంజరు భూమి: 16 హెక్టార్లు
నికరంగా విత్తిన భూమి: 378 హెక్టార్లు
నీటి సౌకర్యం లేని భూమి: 41 హెక్టార్లు
వివిధ వనరుల నుండి సాగునీరు లభిస్తున్న భూమి: 450 హెక్టార్లు.

విద్యా సౌకర్యాలు:
గ్రామంలో ప్రభుత్వ ప్రాథమిక పాఠశాలలు నాలుగు ఉన్నాయి.సమీప బాలబడి, ప్రాథమిక పాఠశాల పాలకుర్తిలోను, ప్రాథమికోన్నత పాఠశాల దర్దేపల్లిలోను, మాధ్యమిక పాఠశాల దర్దేపల్లిలోనూ ఉన్నాయి. సమీప జూనియర్ కళాశాల, ప్రభుత్వ ఆర్ట్స్ / సైన్స్ డిగ్రీ కళాశాల పాలకుర్తిలోను, ఇంజనీరింగ్ కళాశాల వరంగల్లోనూ ఉన్నాయి. సమీప వైద్య కళాశాల, మేనేజిమెంటు కళాశాల, పాలీటెక్నిక్ వరంగల్లో ఉన్నాయి.సమీప వృత్తి విద్యా శిక్షణ పాఠశాల తొర్రూరులోను, అనియత విద్యా కేంద్రం, దివ్యాంగుల ప్రత్యేక పాఠశాలలు వరంగల్లోనూ ఉన్నాయి.

పారిశుధ్యం:

మురుగునీరు బహిరంగ కాలువల ద్వారా ప్రవహిస్తుంది. మురుగునీరు బహిరంగంగా, కచ్చా కాలువల ద్వారా కూడా ప్రవహిస్తుంది. మురుగునీటిని నేరుగా జలవనరుల్లోకి వదులుతున్నారు. గ్రామంలో సంపూర్ణ పారిశుధ్య పథకం అమలవుతోంది. సామాజిక మరుగుదొడ్డి సౌకర్యం లేదు. ఇంటింటికీ తిరిగి వ్యర్థాలను సేకరించే వ్యవస్థ లేదు. సామాజిక బయోగ్యాస్ ఉత్పాదక వ్యవస్థ లేదు. చెత్తను వీధుల పక్కనే పారబోస్తారు.

కొండాపూర్ మండల్ గ్రామం మొత్తం **23.**

1. అలియాబాద్ షహీద్ రహీం పొన్నుబర్ .9618378234
2 అనంతసాగర్ ఈశ్వరమ్మ పోన్నుబర్ 8463956389 3 సి కోనాపూర్. పట్ల గోవర్ధన్ రెడ్డి ఫోన్ నెంబర్ 9912590807.
4 గంగారం రషీద్ రాజ్యం ఫోన్ నెంబర్ 9949330513. 5 గొప్పలారం డి శ్రీనివాస్ గౌడ్ ఫోన్ నెంబర్ 9490129335
6 కొత్తపల్లి కే కిష్టమ్మ ఫోన్ నెంబర్ 9000758365.
7 హరిదాసు పూర్ గుడ్డి చిల్లర నర్సింలు ఫోన్ నెంబర్ 9951238587.
8 కొండాపూర్ రుక్కుద్దీన్. 9666620061.
9 మార్చే పల్లి వారితో లక్ష్మి ఫోన్ నెంబర. 9618448319.
10. గారకుర్తి గుద్ధి చర్ల అనిత ఫోన్ నెంబర్ 9000758661
11. గిర్మాపూర్ కొల్లా కొంపల్లి కృష్ణ. 9701963373.
12 గొల్లపల్లి కే స్వరూప నెంబర్ 970102883

Mugimpu;

అల్లదుర్గం మొదలగు ప్రంతముంలందు మెదక్ జిల్లా కు అనుకోని యున్న కొలను పాకలో బ్రమండమైన జైన దేవాలయం కలదు. వీటన్నిటినీ బట్టి చూడగా మెదక్ జిల్లాలో శాతవాహనుల రాజ్యనుల కాలంలో జైన మతం చక్కగా పోషింపబడినది చెప్పవచ్చు.

రాష్ట్ర మూలను పాటించడానికి రాజ ప్రతినిధులు నియమింపబడిన చుండిరి. పర రాజులను జయించి వారిని సమం తులుగా స్వీకరించు చుండిరి. సమర్ధులకు మహారధి, మహ భిజిధి బిరుదు లు ఇచ్చుచుందిరి. వీరి స్త్రీలు మహా రటిని మహా భోజిని అను బిరుదులను ధరించి చుండూరి. మెగస్థనిస్థు మగధ రాజ్యమును తర్వాత ఆంధ్ర రాజ్యమును ఎన్నదగి నియ ఆ రాజులు 30 దుర్గములు, లక్ష కల్బము, రెండువేల గుర్రం దళము 1000 గజాల సైన్యము కలిగియుండి రానియు ప్రజలు ప్రభువును గౌరవించి చుండి రానియ ఇండికా గ్రంథము తెలుపుము. శత వాహనల కాలమున పట్టణ ములను నగరంలను ని గమములను పిలి చెడివరు. నగర పాలనను రాజ్యాధికారమునకులోబడి. విశేషాధికారము పొందిన పౌర సంఘము నిర్వహించు చుండెను. రాజు నుండి అధికారం పొందిన నాగకుడు అను ప్రభుత్వ ఉద్యోగి నగర పాలనా బాధ్యతలు స్వీకరించి ప్రజల సదుపాయాలను ఏర్పరచ చుండిరి. ఈ విధంగా నగరము లకు ప్రత్యేక పాలనా వ్యవస్థ ఉండేది. సామ్రాజ్యమును నగరములు గాక 1. ఆహారము 2. రాష్టము లు 3. జానపదంలు ఉండెను. ఒక్కొక్క ఆహారమునకు ఒక్కొక్క పాలకుడు ఉండెను. మహా మత్య, అమాత్య, సేనాపతి, మాహ తారక, క్రమ నిబంధకర అను ప్రభుత్వ ఉద్యోగులు పాలనా వ్యవహారంలు సల్పుచుండిరి. శాతవాహనుల వామల హారం గోవర్ధన ఆహారం అను ఆహారములు శాత వాహన రాజ్యము నందు ఉండెను. జానపదం, గుమిక(గ్రామం) అనేడి వారు గ్రామమునకు గ్రా మిక(గ్రామిని- గ్రామాధికార) పాలనా చేయువాడు. గ్రామ పంచాయతీలు, గ్రామ సభలు వ్యక్తి హక్కులను రక్షించు ప్రజా క్షేమము చేయుచుండిరి. భూమిపై సమిష్టి యజమాను లు ఉండెను. వ్యక్తిగత కుటుంబ వ్యవసాయము ప్రజలకు అనుగుణంగా ఉండెను. గ్రామ అధికారులు రైతులు నుండి పనులు సకాలమున వసూలుచేసి ప్రభుత్వంకు చెల్లించి చుండిరి. సంత పనులు చేపలు పట్టు పన్ను బజారు భూములపై హక్కు ప్రకృతి సంపద కేంద్ర ప్రభుత్వం అధీనంలో ఉండేది. రాజాజ్ఞలనారించి , రాష్ట్ర పాలకులుగా

అమాత్యులు పరిపాలించు చుండిరి. మొత్తం సామ్రాజ్యమునకు మహా సేనాధిపతి పదవి ముఖ్యమైనది. ఇతడు రాజ్యాంగ అ వ్యవహారములను నిర్వహించడంలో ప్రధాన పాత్ర నిర్వహించుటకు రాజునకు అంతరంగిక కార్యదర్శిగా వ్యవహరింపబడినను. శత వాహన సామ్రాజ్యము నందు వివిధ భాషలు మాట్లాడే ప్రజలు ఉన్నారు.

ఫీల్డ్ సందర్శించిన ఫొటోస్:

TICKET COUNTER
ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA
HYDERABAD CIRCLE
TICKET COUNTER
ENTRANCE FEE
CITIZENS OF INDIA
Visitors from SAARC countries
Visitors from BIMSTEC Countries
Overseas Citizens of India
(a) For cash payment .... Rs. 5/- per head
(b) For cashless payment .... Rs. 5/- per head
FOREIGNERS
(other than from SAARC & BIMSTEC countries)
(a) For cash payment .... Rs. 5/- per head
(b) For cashless payment .... Rs. 5/- per head

WELCOME
ARCHAEOLOGICAL MUSEUM
ENTRY FEE RS: 5/-
FREE FOR CHILDREN BELOW 15 Yrs
WORKING HOURS 9. AM- 5.PM
EVERY FRIDAY HOLIDAY
PHOTOGRAPHY/ VIDEOGRAPHY STRICTLY PROHIBITTED
YOU ARE UNDER C.C CAMERA SURVEILLANCE
NO SMOKING PLEASE
BY ORDER:
ASI

Tara Government College, Sangarerddy (Autonomous).

(Re-Accredited with 'B' by NAAC)
Affiliated to Osmania University- Hyderabad

Department of History

Tara Government College Sangareddy (A)
Sangareddy

Students Project work
on
Tara College and Historical background

Signature of Research supervisor

Signature of HoD

Student Study Project

On

Tara College and Historical background

Submitted by the Students of BA 3rd year

B.Prashanth

B.Praveen

Ch.Srikanth

Ch.Saikumar

Chidre Yadappa

Ch.Yogeshwar

Tara Government college(A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Guided by

L.Vinodha, MA.,(Ph.D)
Lecture in History,
Department of History
Tara Government College(A)
Sanga Reddy (Sangareddy Dist.

DECLARATION

We hereby declare that the student study project entitled " Kondapur and its historical backgroud" IS

- submitted by the students of BA 1st Year, Tara Government Degree and PG college, Sanga Reddy. This original project work has been carried under the supervision and guidance of L.Vinodha, Faculty in History , Tara Government Degree and PG college, Sanga Reddy.

R.Sanjeev BA 3rd year
S.Satish Kumar BA 3rd year
S.Venkatesham BA 3rd year
T.Madhukar BA 3rd year
U.Saikumar BA 3rd year
V Devidas BA 3rd year

Tara Government College(A)
Sanga Reddy (Sangareddy dist)

Place : Sangareddy
Date : 12-07-2022

References:

"Medak Seema Vignana Sarvaswam" :Sastrula Raghunata Sharma M.A.

"Telanganalo Satavahana varasathwam": Emani Shivanagireddy.

"Sanagreddy Jilla Sahitya Charitra" – Avusula Banuprakash

Acknowledgements

We would like to express our sincere thanks to Sri Praveena, Principal, Tara Government College (A), Sangareddy and L.Vinodha Lecturer in History, Tara Government College(A), Sangareddy for allowing and guiding us to complete this project .

We would also like to sincerely thank all the resource persons for their guidance.
We express our special thanks to all the faculty of Tara Government Degree and PG college, Sangareddy, for their encouragement,and support.
We also thank all the non -teaching staff of Tara Government Degree and PG College, Sangareddy.
We also extend my love to all my family members and friends.

Tara Government Degree & PG College
Sangareddy (Sangareddy dist)

CERTIFICATE

This is to certify that the Student Study Project titled a Study On Sexual Assault Against Children- With Reference to POCSO Act is a Bonafide record done by the BA 1st Year students of this college and this project has not previously formed the basis for the award of any other degree, diploma, associate ship, or any other title thereof in any college or university.

L.Vinodha MA., (Ph.D).
Lecturer in History,
Department of History,
Tara Government College(A)
Sangareddy (Sangareddy Dist)

Place: Sangareddy
Date: 12.07.2022.

Signature of project supervisor

Signature of HoD

ప్రాజెక్ట్ కు స్ఫూర్తి:-

* మేము తారా కాలేజీలోనే చదువు తున్నందు వల్ల కాలేజ్ చరిత్రను గురించి తెలుసుకోవాలనే ఆతృతతో మేము ఈ ప్రాజెక్ట్ ను చేయడానికి స్ఫూర్తి పొందాము.
* ఈ కళాశాలలో చదివిన ఎంతో మంది విద్యార్థులు ఉన్నత స్థాయి కి వెళ్లారు అందువల్ల స్ఫూర్తి పొందాము..
* మేము ఈ కాలేజ్ చరిత్ర మరియు కాలేజ్ యొక్క విద్యార్థుల విజయాల వల్ల ఈ ప్రాజెక్టు చేయడానికి స్ఫూర్తిని పొందాము.

ప్రాజెక్ట్ యొక్క ముఖ్య ఉద్దేశం మరియు లక్ష్యాలు:-

* ప్రాజెక్ట్ యొక్క ముఖ్య ఉద్దేశం తార కాలేజ్ యొక్క చరిత్రను మేము బయటకు తీసుకురావాలనే ఉద్దేశం.
* తారా స్వరూప్ మేడం గురించి పూర్తి చారిత్రక నేపథ్యం తీసుకోవాలి అనే ఉద్దేశంతో ఈ ప్రాజెక్టు చేయడం జరుగుతుంది.
* తారా డిగ్రీ కళాశాల 1977లో ప్రారంభమైంది అప్పటినుంచి ఇప్పటివరకు సాధించిన ప్రగతి గురించి ఎంతోమంది చెప్పుతుండగ విన్నాము ఆయొక్క అంశాలను బయటకు తీయాలి అనే ఉద్దేశంతో ఈ ప్రాజెక్టును చేస్తున్నాము.

పరిశోధన పద్ధతి :--

* ఈ కళాశాలలో చదివినటువంటివరిని కలిసే వారి నుండి కొంత సమాచారాన్ని తెలుసుకున్నాము.

* ఆఫీస్ రూంలో నుండి కొంత సమాచారాన్ని సేకరించడం జరిగింది.

* ఈ కళాశాలలో ఎంతో కాలంగా ఉద్యోగం చేస్తున్నటువంటి వారిని అడిగి కొంత సమాచారాన్ని సేకరించడం జరిగింది.

పరిచయం:
తారా ప్రభుత్వ కళాశాల 15 జులై 1977న ఆంధ్ర ప్రదేశ్ రాష్ట్రంలోని సెమీ అర్బన్ ప్రాంతం సంగారెడ్డిలో స్థాపించబడింది. ప్రస్తుత పోటీ ప్రపంచానికి అనుగుణంగా విద్య మరియు శిక్షణ అందించడం ద్వారా సామాజికంగా మరియు ఆర్థికంగా వెనుకబడిన విద్యార్థుల ప్రమాణాలను పెంపొందించడం కళాశాల లక్ష్యం. ఈ కళాశాల 1993లో సెక్షన్ 2(ఎఫ్) కింద UGCచే గుర్తింపు పొందింది. ఈ కళాశాల హైదరాబాద్‌లోని ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయానికి అనుబంధంగా ఉంది. కళాశాల క్యాంపస్ 22 ఎకరాల విస్తీర్ణంలో ఉంది. ఇది మొదట ఆర్ట్స్ మరియు కామర్స్‌లో సాంప్రదాయ కోర్సులతో ప్రారంభించబడింది, 1981లో సైన్స్ కోర్సులు ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి మరియు స్వీయ-ఫైనాన్స్ కోర్సులు- B.Sc-కంప్యూటర్ సైన్స్, మైక్రో-బయాలజీ మరియు B.Com వొకేషనల్ 1998లో ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. కళాశాల ఇప్పుడు ఎనిమిది అందిస్తుంది. UG ప్రోగ్రామ్‌లు మరియు రెండు సర్టిఫికేట్ ప్రోగ్రామ్‌లు. సైన్స్ కోర్సుల్లో మాత్రమే బాలికలకు ప్రవేశం కల్పిస్తారు.

2005-06 విద్యా సంవత్సరంలో కళాశాలలో UG సంప్రదాయ కోర్సులలో మొత్తం 1002 మంది విద్యార్థులు మరియు UG స్వీయ-ఫైనాన్సింగ్ కోర్సులలో 290 మంది విద్యార్థులు ఉన్నారు. 27 మంది పర్మినెంట్, ఆరుగురు తాత్కాలిక ఉపాధ్యాయులు, 31 మంది బోధనేతర సిబ్బంది ఉన్నారు. 2004-05 సంవత్సరానికి విద్య యూనిట్ ఖర్చు రూ. 200.00 జీతం భాగం లేకుండా మరియు రూ. జీతం భాగంతో సహా 7711.00. కళాశాలలో మౌలిక సదుపాయాలలో సెంట్రల్ లైబ్రరీ, కంప్యూటర్ సెంటర్, లేబొరేటరీలు, తరగతి గదులు మరియు క్యాంటీన్ ఉన్నాయి.
బెంగళూరులోని నేషనల్ అసెస్‌మెంట్ అండ్ అక్రిడిటేషన్ కౌన్సిల్ (NAAC) చేత స్వయంగా అంచనా వేయడానికి కళాశాల స్వచ్ఛందంగా ముందుకు వచ్చింది మరియు డిసెంబర్ 2005లో తన స్వీయ-అధ్యయన నివేదికను సమర్పించింది. భారతిదాసన్ యూనివర్సిటీ రిజిస్ట్రార్ డాక్టర్. V. రాధాకృష్ణన్‌తో కూడిన పీర్ టీమ్‌ను కౌన్సిల్ ఏర్పాటు చేసింది. పల్కలైపెరూర్, తిరుచిరాపల్లి, తమిళనాడు చైర్

పర్సన్‌గా, డాక్టర్. జాన్ కట్టకాయం, డైరెక్టర్, అకడమిక్ స్టాఫ్ కాలేజ్, కేరళ విశ్వవిద్యాలయం, కార్యవట్టం, త్రివేండ్రం మెంబర్ కోఆర్డినేటర్‌గా మరియు ప్రొ. హెచ్‌వి విజయ, వివిఎస్ ఫస్ట్ గ్రేడ్ కాలేజ్ ఫర్ ఉమెన్, బెంగళూరు, కర్నాటక ప్రిన్సిపాల్, ప్రిన్సిపాల్ సభ్యునిగా

కళాశాల సమర్పించిన స్లీఫ్ స్టడీ రిపోర్ట్ (SSR)ని పీర్ బృందం నిశితంగా పరిశీలించింది మరియు బృందం 14 మరియు 15h ఫిబ్రవరి 2006లో కళాశాలను సందర్శించింది. బృందం సందర్శన సంస్థ సమర్పించిన SSRని ధృవీకరించడానికి ఉద్దేశించబడింది. సంస్థాగత పర్యటన సందర్భంగా బృందం సంబంధిత పత్రాలను పరిశీలించి, కళాశాలలోని విభాగాలు, అన్ని మౌలిక సదుపాయాలను సందర్శించి కళాశాల ప్రిన్సిపాల్, అధ్యాపకులు, బోధనేతర సిబ్బంది, విద్యార్థులు, తల్లిదండ్రులు మరియు పూర్వ విద్యార్థులతో సంభాషించారు. పైన పేర్కొన్న వ్యాయామం ఆధారంగా మరియు అక్రిడిటేషన్ కోసం NAAC గుర్తించిన ఏడు ప్రమాణాలను దృష్టిలో ఉంచుకుని, పీర్ బృందం ఈ క్రింది పేరాగ్రాఫ్‌లలో కళాశాల యొక్క ఆబ్జెక్టివ్ అంచనాను అందించడానికి సంతోషిస్తోంది.

ప్రమాణాల వారీగా విశ్లేషణ

ప్రమాణాలు- I: పాఠ్యాంశాలు

తారా ప్రభుత్వ కళాశాల లక్ష్యం సామాజికంగా మరియు ఆర్థికంగా వెనుకబడిన విద్యార్థులకు నాణ్యమైన విద్య మరియు శిక్షణను అందించడం ద్వారా ప్రస్తుత కాలంలోని సవాళ్లను ఎదుర్కొనేలా వారి ప్రమాణాలను పెంపొందించడం. యువతలో సామాజిక, నైతిక విలువలను పెంపొందించడంతోపాటు ఉద్యోగ ఆధారిత విద్యా శిక్షణను అందించడం ప్రధాన లక్ష్యం.

కళాశాల ఆర్ట్స్, సైన్స్ మరియు కామర్స్‌లో యుజి కోర్సులను అందిస్తుంది. UG ప్రోగ్రామ్‌లో సైన్స్ ఫ్యాకల్టీకి ఫిజిక్స్, కెమిస్ట్రీ, మ్యాథమెటిక్స్, కంప్యూటర్ సైన్స్, బోటనీ, జువాలజీ మరియు మైక్రో-బయాలజీ అనే ఏడు విభాగాలు ఉన్నాయి. ఆర్ట్స్ ఫ్యాకల్టీకి నాలుగు విభాగాలు ఉన్నాయి- చరిత్ర, పబ్లిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్, పొలిటికల్ సైన్స్ మరియు ఎకనామిక్స్. కామర్స్ ఫ్యాకల్టీకి కంప్యూటర్ అప్లికేషన్‌తో ఒక సాధారణ కలయిక మరియు వృత్తి విద్యా కోర్సు ఉంటుంది. మూడు భాషల విభాగాలు ఇంగ్లీష్, హిందీ మరియు తెలుగు. బహుళ క్రమశిక్షణా విధానంగా, మొదటి సంవత్సరం విద్యార్థులందరికీ పర్యావరణ అధ్యయనాలు ప్రవేశపెట్టబడ్డాయి. కళాశాల కంప్యూటర్ సైన్స్ మరియు స్పోకెన్ ఇంగ్లీషులో సర్టిఫికేట్ కోర్సులను కూడా నిర్వహిస్తుంది. B.Com మినహా బోధనా మాధ్యమం తెలుగు. కంప్యూటర్ అప్లికేషన్స్ మరియు రెండు సైన్స్ కాంబినేషన్లలో- B.Sc కంప్యూటర్ సైన్స్ మరియు మైక్రోబయాలజీ. అనుబంధ కళాశాల అయినందున దాని స్వంత అధ్యయన కోర్సులను రూపొందించుకునే స్వేచ్ఛ దీనికి లేదు. ఏదేమైనప్పటికీ, విశ్వవిద్యాలయం కాలానుగుణంగా ఆయా ప్రాంతాలలో కొత్త పరిణామాలకు అనుగుణంగా పాఠ్యాంశాలను తన బోర్డ్ ఆఫ్ స్టడీస్ ద్వారా సమీక్షిస్తుంది మరియు సవరిస్తుంది. కళాశాలకు చెందిన కొందరు సీనియర్ ఉపాధ్యాయులు బోర్డ్ ఆఫ్ స్టడీస్‌లో సభ్యులుగా ఉన్నారు మరియు విశ్వవిద్యాలయం యొక్క పాఠ్యాంశాల రూపకల్పనకు సహకరించారు. ప్రభుత్వ కళాశాల అయినందున, కళాశాల యొక్క అకడమిక్ ఆడిట్ మరియు తనిఖీని ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం యొక్క అకడమిక్ ఆడిట్ సెల్ మరియు AP ప్రభుత్వ కళాశాల విద్యా కమిషనర్ యొక్క కాలేజియేట్ సెల్ నిర్వహిస్తుంది.

కళాశాలకు చెందిన కొందరు సీనియర్ ఉపాధ్యాయులు బోర్డ్ ఆఫ్ స్టడీస్‌లో సభ్యులుగా ఉన్నారు మరియు విశ్వవిద్యాలయం యొక్క పాఠ్యాంశాల రూపకల్పనకు సహకరించారు. ప్రభుత్వ కళాశాల అయినందున, కళాశాల యొక్క అకడమిక్ ఆడిట్ మరియు తనిఖీని ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం యొక్క అకడమిక్ ఆడిట్ సెల్ మరియు AP ప్రభుత్వ కళాశాల విద్యా కమిషనర్ యొక్క కాలేజియేట్ సెల్ నిర్వహిస్తుంది. కళాశాలకు చెందిన కొందరు సీనియర్ ఉపాధ్యాయులు బోర్డ్ ఆఫ్ స్టడీస్‌లో సభ్యులుగా ఉన్నారు మరియు విశ్వవిద్యాలయం యొక్క పాఠ్యాంశాల రూపకల్పనకు సహకరించారు. ప్రభుత్వ కళాశాల అయినందున, కళాశాల యొక్క అకడమిక్ ఆడిట్ మరియు తనిఖీని ఉస్మానియా విశ్వవిద్యాలయం యొక్క అకడమిక్ ఆడిట్ సెల్ మరియు AP ప్రభుత్వ కళాశాల విద్యా కమిషనర్ యొక్క కాలేజియేట్ సెల్ నిర్వహిస్తుంది.

అయితే బోధనా కార్యక్రమాలపై అకడమిక్ సహచరులు మరియు యజమానుల నుండి అభిప్రాయాన్ని పొందేందుకు ఎలాంటి యంత్రాంగం లేదు. ప్రభుత్వ అనుమతితో పాటు కళాశాలలో ఏదైనా కొత్త అధ్యయన కార్యక్రమాన్ని ప్రవేశపెట్టడానికి విశ్వవిద్యాలయం నుండి అనుమతి పొందేందుకు కనీసం ఆరు నెలల సమయం పడుతుంది. యూనివర్శిటీ యొక్క నియంత్రణలో సమయ ఫ్రేమ్ మరియు క్షితిజ సమాంతర చలనశీలతలో సౌలభ్యం లేదు. బోధన మరియు అభ్యాస కార్యక్రమాలు సంప్రదాయ సబ్జెక్టులలో మాత్రమే ఉన్నాయి మరియు కొత్త సబ్జెక్టులను పరిచయం చేయవలసిన అవసరం కనిపిస్తోంది. ఉద్యోగ ప్రాస్పెక్ట్‌సను మెరుగుపరిచే మరిన్ని వృత్తి విద్యా కోర్సులను ప్రవేశపెట్టడం ద్వారా కళాశాల విద్య యొక్క ప్రస్తుత లక్ష్యాలకు కొత్త కోణాన్ని అందించవచ్చు. అభిప్రాయం యొక్క డాక్యుమెంటేషన్ విశ్లేషణ మరియు తదుపరి నివారణ చర్య

తక్షణ శ్రద్ధ అవసరం ముఖ్యమైన ప్రాంతాలు. కళాశాల క్రమం తప్పకుండా నిర్వహించే అనేక పాఠ్య మరియు పాఠ్యేతర కార్యక్రమాలలో పాల్గొనడానికి విద్యార్థులను ప్రోత్సహిస్తుంది.

ప్రమాణం - II: టీచింగ్, లెర్నింగ్ మరియు మూల్యాంకనం:
విశ్వవిద్యాలయం మరియు రాష్ట్ర ప్రభుత్వం రూపొందించిన నియమాలు మరియు నిబంధనల ప్రకారం విద్యార్థులు వారి అకడమిక్ రికార్డు ఆధారంగా UG కోర్సులలో ప్రవేశం పొందారు. విద్యార్థుల జ్ఞానం మరియు నైపుణ్యాలను ఉపాధ్యాయులు పరీక్ష, చర్చలు మొదలైన వాటి ద్వారా అంచనా వేస్తారు. సైన్స్ నేపథ్యం మరియు తెలుగు మీడియం ఉన్న B.Com (ఇంగ్లీష్ మీడియం)లో చేరే విద్యార్థులకు బ్రిడ్జ్ కోర్సులు నిర్వహిస్తారు మరియు ఇది ఇతర మొదటి సంవత్సరం విద్యార్థులకు విస్తరించవచ్చు. ప్రకాశవంతమైన విద్యార్థులు ప్రాజెక్ట్‌లు మరియు సర్వేలలో పాల్గొంటారు.
విద్యా సంవత్సరం ప్రారంభంలో ఉపాధ్యాయులు తమ స్వంత వార్షిక పాఠ్య ప్రణాళికను సిద్ధం చేసుకోవాలని సూచించారు. విద్యార్థులకు బోధించడానికి మరియు అంచనా వేయడానికి విశ్వవిద్యాలయం సూచించిన సిలబస్‌లను వివిధ యూనిట్లుగా విభజించారు. ఉపాధ్యాయులు తరగతి గది బోధనలో సాంప్రదాయ పద్ధతిని అనుసరిస్తున్నారు. అయితే, అన్ని సబ్జెక్ట్‌లలో ప్రాజెక్ట్‌లు, సెమినార్లు, ఫీల్డ్ ట్రిప్‌లు మొదలైనవి చేపట్టబడతాయి. అతిథి ఉపన్యాసాలు కూడా ఏర్పాటు చేశారు. MANA TV, OHP, LCD ప్రొజెక్టర్లు బోధనా పరికరాలుగా ఉపయోగించబడతాయి.
విద్యార్థుల విద్యా పురోగతిని అంచనా వేయడానికి, పరీక్షలు, అసైన్‌మెంట్‌లు, క్విజ్ మొదలైనవి నిర్వహిస్తారు, విద్యార్థుల పనితీరును సమీక్షిస్తారు మరియు వారి మెరుగుదలకు నివారణ చర్యలు తీసుకుంటారు. ప్రిన్సిపాల్ విద్యార్థుల పురోగతి మరియు ఇతర కార్యకలాపాలను సమీక్షించడానికి విభాగాధిపతుల యొక్క నెలవారీ సమావేశాలను ఏర్పాటు చేస్తారు.

కళాశాలలో ప్రస్తుతం 27 మంది శాశ్వత మరియు ఆరుగురు తాత్కాలిక ఉపాధ్యాయులు ఉన్నారు. ఒక ఉపాధ్యాయుని సగటు పని భారం వారానికి 20 గంటలు. పూర్తి సమయం అధ్యాపకులు 80% తరగతులను తీసుకుంటారు.

కళాశాల సగటున 220 రోజులు పనిచేస్తుంది, అందులో 180 రోజులు బోధనకు కేటాయిస్తారు.
విశ్వవిద్యాలయం మరియు ప్రభుత్వం యొక్క నియమాలు మరియు నిబంధనల ప్రకారం ఉపాధ్యాయులను నియమిస్తారు. ప్రభుత్వ ఆమోదంతో కళాశాల తన స్వంత వనరుల నుండి కాంట్రాక్ట్ ఉపాధ్యాయులను నిమగ్నం చేసుకునే స్వేచ్ఛను కలిగి ఉంది- ప్రత్యేకించి స్వీయ-నిధులు, వృత్తిపరమైన మరియు పునర్నిర్మించిన కోర్సుల కోసం. కళాశాల ఉపాధ్యాయులను సమావేశాలు, సెమినార్‌లు, వర్క్‌షాప్‌లు మొదలైన వాటిలో పాల్గొనమని మరియు రిఫ్రెషర్ మరియు ఓరియంటేషన్ ప్రోగ్రామ్‌లకు హాజరు కావాలని ప్రోత్సహిస్తుంది.
కళాశాలకు ఉన్నత విద్యాసంస్థలు, పరిశ్రమలు మొదలైన వాటితో అధికారిక జాతీయ మరియు అంతర్జాతీయ సంబంధాలు లేవు. అయినప్పటికీ, ప్రాజెక్ట్ పనుల కోసం కొన్ని పరిశోధనా ప్రయోగశాలలు, సంస్థలు, విశ్వవిద్యాలయాలతో విద్యాసంబంధాన్ని ఏర్పరచుకునే దిశగా ప్రయత్నాలు ప్రారంభించింది.

ప్రమాణం III: పరిశోధన, కన్సల్టెన్సీ మరియు పొడిగింపు

కళాశాల ప్రాథమికంగా అండర్ గ్రాడ్యుయేట్ కళాశాల మరియు అందువల్ల పరిశోధన సంస్కృతి ఊపందుకోలేదు. 27 పర్మినెంట్ ఫ్యాకల్టీల్లో ఆరుగురు పీహెచ్‌డీకి అర్హత సాధించారు. మరియు ఒకటి M.Phil. కొంతమంది సిబ్బంది పత్రికలకు వ్యాసాలు అందించారు, పుస్తకాలను ప్రచురించారు మరియు సెమినార్లు మరియు సమావేశాలలో పత్రాలను సమర్పించారు. పరిశోధనా కార్యకలాపాలు మరియు పరిశోధన పత్రాల ప్రచురణలో రసాయన శాస్త్రం మరియు వాణిజ్య విభాగాలు మాత్రమే పాల్గొంటాయి. కళాశాల ఏ కన్సల్టెన్సీ సేవను అభివృద్ధి చేయలేదు, దీని ద్వారా కొంత ఆదాయాన్ని పొందవచ్చు. AIDS అవగాహన, పర్యావరణ అవగాహన, క్లీన్-N-గ్రీన్ ప్రోగ్రామ్, వయోజన విద్య, వైద్య మరియు రక్తదాన శిబిరాలు వంటి వివిధ విస్తరణ కార్యకలాపాలు విభాగాలు, NSS మరియు NCC ద్వారా చేపట్టబడతాయి. ప్రభుత్వ మరియు ప్రభుత్వేతర సంస్థలు కూడా ఈ కార్యకలాపాలలో పాల్గొంటాయి.

ప్రమాణం-IV: మౌలిక సదుపాయాలు మరియు అభ్యాస వనరులు.

కళాశాల 22 ఎకరాల విస్తీర్ణంలో ఉంది. క్యాంపస్‌లో సెంట్రల్ లైబ్రరీ, కంప్యూటర్ సెంటర్, లేబొరేటరీలు, క్యాంటీన్, 15 క్లాస్ రూమ్‌లు, లేడీస్ రూమ్, ఎన్‌సిసి రూమ్ మొదలైనవి ఉన్నాయి. రాష్ట్ర ప్రభుత్వం విడుదల చేసిన గ్రాంట్, సెల్ఫ్ ఫైనాన్సింగ్ కోర్సు విద్యార్థుల నుండి వసూలు చేసే ఫీజు ద్వారా కళాశాల మౌలిక సదుపాయాలను నిర్వహిస్తోంది. MP / MLA ఫండ్ మరియు ACDF నుండి ప్రత్యేక గ్రాంట్లు స్వీకరించబడ్డాయి.

అప్పుడప్పుడు మౌలిక సదుపాయాలు మరియు విద్యా సౌకర్యాలను వివిధ పరీక్షల నిర్వహణ కోసం ప్రభుత్వం మరియు ప్రభుత్వేతర సంస్థలు వంటి బాహ్య

ఏజెన్సీలు ఉపయోగించుకుంటున్నాయి. కళాశాలలో డాక్టర్ బీఆర్ అంబేద్కర్ ఓపెన్ యూనివర్శిటీ అధ్యయన కేంద్రాన్ని ఏర్పాటు చేసి ఆదివారాలు, సెలవు దినాల్లో తరగతులు నిర్వహిస్తున్నారు. క్యాంపస్‌ను పరిశుభ్రంగా ఉంచే బాధ్యతను ఎన్ఎస్ఎస్ విద్యార్థులు తీసుకున్నారు.

కళాశాలలో 13,566 పుస్తకాలతో సెంట్రల్ లైబ్రరీ ఉంది మరియు ఇది కొన్ని పీరియాడికల్స్ / జర్నల్‌లకు సబ్‌స్క్రైబ్ చేస్తుంది. అయితే, కళాశాల విద్యార్థుల సంఖ్యతో పోల్చితే సంపుటాల సంఖ్య సరిపోదు. లైబ్రరీ ఆటోమేషన్ చేపట్టలేదు. లైబ్రరీలో బుక్ బ్యాంక్ సౌకర్యం కూడా ఉంది. లైబ్రరీ పని వేళలు ఉదయం 10:00 నుండి సాయంత్రం 5:00 వరకు. కళాశాలలోని కంప్యూటర్ సెంటర్‌లో 31 కంప్యూటర్లు, ఒక సర్వర్ ఉన్నాయి. ఇది అన్ని పని దినాలలో ఉదయం 9:30 నుండి సాయంత్రం 5:00 వరకు తెరిచి ఉంటుంది. విద్యార్థులకు MANA TV ప్రోగ్రామ్‌ల కోసం అవసరమైన పరికరాలతో కూడిన ఆడియో విజువల్ గది ఉంది. కళాశాలలో 20 స్టేషన్ల మల్టీ జిమ్నాసియం ఉంది మరియు వాలీబాల్, బాల్ బ్యాడ్మింటన్, బాస్కెట్‌బాల్, క్రికెట్, టెన్నికాయిట్ మొదలైన వాటికి సౌకర్యాలు అందుబాటులో ఉన్నాయి. చెస్, క్యారమ్ మరియు టేబుల్ టెన్నిస్ వంటి ఇండోర్ సౌకర్యాలు కూడా అందించబడ్డాయి. కొంతమంది విద్యార్థులు ఇంటర్ జోనల్ మరియు యూనివర్సిటీ టోర్నమెంట్లలో పాల్గొన్నారు. క్రీడల్లో ప్రతిభ కనబర్చిన విద్యార్థులకు మెడల్స్, సర్టిఫికెట్లు కూడా అందజేస్తారు. మెడికల్ ఆఫీసర్ అప్పుడప్పుడు కాలేజీకి వస్తుంటారు. AP ప్రభుత్వం నిర్వహించే సాంఘిక సంక్షేమ శాఖ హాస్టళ్లలో SC/ST విద్యార్థులకు వసతి కల్పించారు. క్యాంపస్‌లో క్యాంటీన్ ఉంది.

ప్రమాణం V- విద్యార్థి మద్దతు మరియు పురోగతి

2005-06 సంవత్సరంలో కళాశాల మొత్తం విద్యార్థుల సంఖ్య 1002. విద్యార్థులందరూ AP నుండి మాత్రమే వచ్చారు మరియు కళాశాలలో ఇతర రాష్ట్ర లేదా NRI లేదా విదేశీ విద్యార్థులు లేరు. కళాశాల పునఃప్రారంభమయ్యే ముందు కళాశాల దాని స్వంత నవీకరించబడిన ప్రాస్పెక్టస్‌ను ప్రచురిస్తుంది మరియు ఇది కళాశాల యొక్క వివిధ విద్యా మరియు పరిపాలనా కార్యక్రమాలను తెలుసుకోవడంలో విద్యార్థులకు సహాయపడుతుంది.

ప్రతిభావంతులైన విద్యార్థులకు ప్రభుత్వ స్కాలర్‌షిప్‌ల రూపంలో విద్యార్థులకు సహాయం అందించే నిబంధన ఉంది . SC/ST/ BC/ వికలాంగ విద్యార్థులకు స్కాలర్‌షిప్‌లు ఇవ్వబడతాయి. 2004-05లో సుమారు 698 మంది విద్యార్థులు రూ. రూ. అదనంగా, కళాశాల తన స్వంత నిధుల నుండి పేద మరియు ప్రతిభావంతులైన విద్యార్థులకు ఆర్థిక సహాయం కూడా అందిస్తుంది.
కళాశాల పూర్వ విద్యార్థుల సమ్మేళనాన్ని కలిగి ఉంది మరియు సంస్థకు బలం యొక్క మూలం. గత ఏడాది కళాశాల రూ. పూర్వ విద్యార్థుల సంఘం నుండి 50,000.00 మరియు డిసెంబరు 2002లో రజతోత్సవ వేడుకలను పూర్వ విద్యార్థుల సంఘం స్పాన్సర్ చేయడం సంతోషకరం. కళాశాల ఇండోర్ మరియు అవుట్‌డోర్ గేమ్స్ మరియు నేచర్ క్లబ్ వంటి అనేక వినోద మరియు విశ్రాంతి సమయ సౌకర్యాలను అందిస్తుంది. విద్యార్థులు క్రీడలు, పాఠ్యేతర కార్యక్రమాల్లో పాల్గొనేలా ప్రోత్సహించాలన్నారు. ఢిల్లీలో జరిగిన గణతంత్ర దినోత్సవ పరేడ్‌లో ఎన్ఎస్ఎస్ మరియు ఎన్‌సిసి విద్యార్థులు ఎంపికయ్యారు మరియు పాల్గొన్నారు.
ప్రమాణం VI: సంస్థ మరియు నిర్వహణ
కళాశాల దాని నియమాలు మరియు నిబంధనలను అనుసరించి రాష్ట్ర ప్రభుత్వంచే నిర్వహించబడుతుంది. అయితే, కళాశాలలో అంతర్గత సమన్వయం మరియు పర్యవేక్షణ యంత్రాంగం ఉంది. ప్రిన్సిపాల్ సిబ్బందితో వివిధ కమిటీలను ఏర్పాటు చేశారు. కళాశాల ప్రణాళిక మరియు అభివృద్ధి కమిటీ (CPDC) కూడా ఉంది,

స్టాఫ్ కౌన్సిల్ కళాశాల కోసం వివిధ వివరణాత్మక కార్యక్రమాలను ప్లాన్ చేస్తుంది. ప్రిన్సిపాల్, కళాశాల సూపరింటెండెంట్ సహాయంతో బోధనేతర సిబ్బందికి కార్యాలయ పని బాధ్యతను నిర్దేశిస్తారు మరియు దాని పురోగతిని పర్యవేక్షిస్తారు. కళాశాల దాని బోధనేతర సిబ్బంది యొక్క వోక్ సామర్థ్యాన్ని తనిఖీ చేయడానికి అంతర్నిర్మిత యంత్రాంగాన్ని ఇంకా అభివృద్ధి చేయలేదు. విద్యార్థుల కోసం కళాశాల అమలు చేస్తున్న కొన్ని సంక్షేమ కార్యక్రమాలలో SC/ST, పేద మరియు ప్రతిభావంతులైన విద్యార్థులకు స్కాలర్‌షిప్‌లు, ఫీజు మినహాయింపు, ఎండోమెంట్ బహుమతులు మరియు పతకాల పరంగా ఆర్థిక సహాయం ఉన్నాయి. క్రీడలు మరియు పాఠ్యేతర కార్యకలాపాలలో ప్రావీణ్యం కనబరిచిన

విద్యార్థులకు కూడా బహుమతులు ఇవ్వబడతాయి. గ్రూప్ ఇన్సూరెన్స్ స్కీమ్, లైఫ్ ఇన్సూరెన్స్, మెడికల్ రీయింబర్స్మెంట్, హౌసింగ్ లోన్, ఫెస్టివల్ అడ్వాన్స్ వంటి ప్రభుత్వం అందించే సంక్షేమ పథకాలను కళాశాల సిబ్బంది పొందవచ్చు.

ప్రమాణం VII: ఆరోగ్యకరమైన పద్ధతులు:
కళాశాల సెమినార్లు, క్విజ్ ప్రోగ్రామ్‌లు మొదలైనవాటిని నిర్వహిస్తుంది మరియు వాటిలో పాల్గొనడానికి విద్యార్థులను ప్రోత్సహిస్తుంది.
క్రీడలు, సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలను ప్రోత్సహిస్తారు.

స్లో లెర్నర్స్ కోసం రెమెడియల్ కోచింగ్ క్లాసులు.

రక్తదాన శిబిరాలు, ఎయిడ్స్ అవగాహన, క్లీన్-ఎన్-గ్రీన్ పరిసర అవగాహన కార్యక్రమాలు, ఆరోగ్య శిబిరాలు వంటి అదనపు పాఠ్యాంశాలు.
కళాశాలలోని అనేక విభాగాలు పొరుగు సంస్థలు మరియు వాణిజ్య సంస్థలతో విద్యా & వృత్తిపరమైన సంబంధాన్ని ఏర్పరచుకున్నాయి.
విద్యార్థుల్లో కమ్యూనికేషన్ స్కిల్స్ మరియు లెర్నింగ్ సామర్థ్యాల పెంపుదల కోసం చేపట్టిన కార్యక్రమాలు.

విశ్లేషణ.
స్వీయ-అధ్యయన నివేదికను పరిశీలించిన తర్వాత మరియు కళాశాల యొక్క మౌలిక సదుపాయాలు, విద్యా, పాఠ్యాంశాలు మరియు సహ-పాఠ్య కార్యక్రమాల యొక్క స్వాట్ విశ్లేషణపై పీర్ బృందం ఈ క్రింది ప్రశంసలు మరియు సిఫార్సులను చేస్తుంది:
ప్రశంసలు:

హృదయపూర్వక మరియు ఆరోగ్యకరమైన విద్యార్థి-ఉపాధ్యాయ సంబంధం ఉంది కళాశాల.

ఉపాధ్యాయులు విద్యా ప్రణాళికను నిర్వహిస్తారు.

స్లో లెర్నర్స్ కోసం రెమెడియల్ కోచింగ్ క్లాసులు.

క్లీన్-ఎన్-గ్రీన్, రక్తదానం, ఎయిడ్స్‌పై అవగాహన వంటి విస్తరణ కార్యక్రమాలు చేపట్టారు.

క్రీడలు, సాంస్కృతిక కార్యక్రమాలను ప్రోత్సహిస్తారు.

సిఫార్సులు:
వారి పరిశీలనల ఆధారంగా పీర్ బృందం విద్య నాణ్యతను పెంపొందించడానికి పరిగణనలోకి తీసుకోవలసిన క్రింది సిఫార్సును సమర్పించాలనుకుంటోంది. UGC చట్టం 12B కింద గుర్తింపు పొందడానికి అన్ని ప్రయత్నాలు చేయాల్సి ఉంటుంది, తద్వారా కళాశాల UGC మరియు ఇతర నిధుల ఏజెన్సీల నుండి గ్రాంట్ పొందేందుకు మెరుగైన స్థితిలో ఉంటుంది . ముఖ్యంగా కెమిస్ట్రీ , కామర్స్‌లో పీజీ కోర్సులను ప్రవేశపెట్టేందుకు కృషి చేయాలి . జర్నలిజం, మాస్ కమ్యూనికేషన్, బయో-టెక్నాలజీ మరియు మేనేజ్‌మెంట్ స్టడీస్ వంటి మరిన్ని

UG ప్రోగ్రామ్‌లను పరిచయం చేసే సాధ్యాసాధ్యాలను కళాశాల పరిగణించవచ్చు.
బోధన - అభ్యాస ప్రక్రియ కోసం ఆడియో విజువల్ ఎయిడ్స్ సమర్థవంతంగా ఉపయోగించబడవచ్చు.
విద్యాసంబంధ సహచరులు మరియు యజమానుల నుండి అభిప్రాయం మరియు తదుపరి నివారణ చర్యలను అభివృద్ధి చేయాలి.

లైబ్రరీ మరియు ఆఫీసు కంప్యూటరీకరణ మరింత ప్రభావవంతంగా ఉండవచ్చు.

కళాశాలలో మరిన్ని విలువ ఆధారిత కార్యక్రమాలు మరియు వ్యక్తిత్వ వికాస కార్యక్రమాలు నిర్వహించబడవచ్చు.

సిబ్బంది, విద్యార్థులు, సహాయక సిబ్బందిలో కంప్యూటర్ అవగాహన కార్యక్రమం చేపట్టాలన్నారు.

ప్రవేశ మరియు పోటీ పరీక్షలకు హాజరు కావడానికి విద్యార్థులకు కోచింగ్ తరగతులు మరింత ప్రభావవంతంగా ఏర్పాటు చేయబడతాయి.

విద్యార్థులకు ఆచరణాత్మకంగా బహిర్గతం చేయడానికి సంస్థలు మరియు పరిశ్రమలతో మరిన్ని అనుసంధానాలను ఏర్పాటు చేయవచ్చు.

పరిశోధన కార్యకలాపాలను మెరుగుపరచాలి, ఉపాధ్యాయులు మరింత అర్హత సాధించాలి, పరిశోధనా వ్యాసాలు మరియు పుస్తకాలను ప్రచురించాలి మరియు వారి జ్ఞానాన్ని మెరుగుపరచడానికి జాతీయ స్థాయి సెమినార్‌లు, సమావేశాలు మరియు వర్క్‌షాప్‌లలో ఎక్కువ సంఖ్యలో పాల్గొనాలి.
అన్ని విభాగాలకు ఇంటర్నెట్ సౌకర్యంతో కూడిన కంప్యూటర్‌ను అందుబాటులో ఉంచవచ్చు.

లైబ్రరీని మరిన్ని సంపుటాలతో, విశాలమైన రీడింగ్ రూమ్‌తో మరిన్ని పీరియాడికల్స్, జర్నల్స్, మ్యాగజైన్‌లు మరియు న్యూస్ పేపర్లతో బలోపేతం చేయాలి. విద్యార్థుల ప్రయోజనాల కోసం లైబ్రరీ పనివేళలను పొడిగించాలి.

దూర ప్రాంతాల నుంచి వచ్చే విద్యార్థులను ఆకర్షించేందుకు హాస్టల్‌ను నిర్మించవచ్చు.

పారిశ్రామిక సంస్థలతో టై-అప్‌లను కలిగి ఉండటం ద్వారా ప్లేస్‌మెంట్ సేవలను మెరుగుపరచవచ్చు.

విద్యార్థుల సృజనాత్మక ప్రతిభను పెంపొందించేందుకు వారికి మరింత ప్రోత్సాహం అందించాలి.

పూర్వ విద్యార్థుల సంఘాన్ని మరింత బలోపేతం చేయవచ్చు మరియు పాత విద్యార్థుల వెబ్‌సైట్‌ను రూపొందించవచ్చు.

విద్యార్థి యొక్క కమ్యూనికేషన్ నైపుణ్యాన్ని అభివృద్ధి చేయడానికి భాషా ప్రయోగశాలను ఏర్పాటు చేయవచ్చు.

విద్యార్థుల పనితీరును ప్రోత్సహించేందుకు స్థానికంగా ఉన్న ప్రముఖ వ్యక్తులు మరియు సంస్థల సహకారంతో మరిన్ని ఎండోమెంట్, నగదు బహుమతులు ఏర్పాటు చేయవచ్చు.

ఉపాధ్యాయుల పనితీరును ఎప్పటికప్పుడు అంచనా వేసేందుకు విద్యార్థులందరికీ అవకాశం
ఉపాధ్యాయుల స్వీయ అంచనాను ప్రోత్సహించవచ్చు.

ఫిర్యాదుల పరిష్కార సెల్‌ను మరింత ప్రభావవంతంగా మార్చాలి.

అత్యుత్తమ సహకారం అందించిన ప్రిన్సిపాల్, కోఆర్డినేటర్, కాలేజియేట్ ఎడ్యుకేషన్ డైరెక్టరేట్ అధికారులు, కాలేజీ ప్లానింగ్ అండ్ డెవలప్‌మెంట్ కౌన్సిల్ సభ్యులు, టీచింగ్ మరియు నాన్ టీచింగ్ స్టాఫ్, పూర్వ విద్యార్థులు, తల్లిదండ్రులు మరియు విద్యార్థులకు పీర్ టీమ్ హృదయపూర్వక ధన్యవాదాలు తెలియజేస్తుంది.
సందర్శన యొక్క విజయవంతమైన నిర్వహణ కోసం పీర్ బృందం.

ఛైర్మన్ : డా. వి. రాధాకృష్ణన్

మెంబర్ కోఆర్డినేటర్ : డా. జాన్ కట్టకాయం

మెంబర్ : శ్రీమతి. HV విజయ

శ్రీ. RH రాజేందర్ సింగ్,
ప్రిన్సిపాల్

లైబ్రరీ గురించి

తారా ప్రభుత్వ కళాశాల, సంగారెడ్డి లైబ్రరీ నూతన భవనంలో మొదటి అంతస్తులో ఉంది. దీని సేకరణలో ప్రధానంగా ఆర్ట్స్ అండ్ సోషల్, నేచురల్ & ఫిజికల్ సైన్సెస్ మరియు ఈ కాలేజీలో అందించే అండర్ గ్రాడ్యుయేట్ కోర్సుల కోసం కామర్స్ సాహిత్యం ఉన్నాయి. వనరుల అభివృద్ధి విధానాలు మరియు సేవలు సంస్థ యొక్క బోధన ద్వారా తప్పనిసరి; పరిశోధన మరియు అభ్యాస లక్ష్యాలు. మొత్తం పుస్తకాల సేకరణ సుమారు 19000. మా లైబ్రరీ 11 వార్తాపత్రికలు మరియు 22 పీరియాడికల్‌లకు సభ్యత్వాన్ని పొందుతోంది.

అన్ని హౌస్ కీపింగ్ కార్యకలాపాలు స్టేట్ ఆఫ్ ది ఆర్ట్ లైబ్రరీ మేనేజ్‌మెంట్ సిస్టమ్‌ని ఉపయోగించి ఆటోమేట్ చేయబడతాయి. దీని ఎలక్ట్రానిక్ సేకరణలో సుమారు 3000 ఇ-పుస్తకాలు మరియు 33300 ఇ-జర్నల్స్ ఉన్నాయి,

తారా ప్రభుత్వ కళాశాల, సంగారెడ్డి తెలంగాణ గుర్తింపు పొందిన సంస్థ / కళాశాల. స్థితి: గ్రాడ్యుయేట్ కో-ఎడ్యుకేషన్ కింద ప్రభుత్వం. తారా ప్రభుత్వ కళాశాల, సంగారెడ్డి తెలంగాణ 1977లో స్థాపించబడింది.

కోర్సులు

తారా ప్రభుత్వ కళాశాల, సంగారెడ్డి తెలంగాణ డిగ్రీ స్ట్రీమ్‌లో కోర్సు(లు) నడుపుతోంది.

BA

ఎకనామిక్స్, పొలిటికల్ సైన్స్, పబ్లిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్

హిస్టరీ, పొలిటికల్ సైన్స్, పబ్లిక్ అడ్మినిస్ట్రేషన్, జర్నలిజం మనస్తత్వశాస్త్రం

సోషియాలజీ

B.Com.

జనరల్

కంప్యూటర్స్

BBA

B.Sc.

గణితం, ఫిజిక్స్, కెమిస్ట్రీ

బోటనీ, జువాలజీ, కెమిస్ట్రీ

మ్యాథమెటిక్స్, ఫిజిక్స్, కంప్యూటర్ సైన్స్

మైక్రోబయాలజీ, కెమిస్ట్రీ, జువాలజీ

తారా ప్రభుత్వ కళాశాల భారతదేశంలోని తెలంగాణ రాష్ట్రం (ప్రావిన్స్) సంగారెడ్డిలో ఉంది. ఈ డేటా www.punjabcolleges.com ద్వారా అందించబడింది. ఇమెయిల్ ID(లు) ఉంది